

İslam Klasikleri

31

İBN İSHÂK

Sîretü İbn İshâk

İlk Siyer Kitabı

İbn İshâk (ö. 151/768)

Siyer ve meğâzî müellifi olan İbn İshâk, 80/699 yılında Medine’de dünyaya gelmiş ve yaklaşık 30 yıl boyunca burada yaşamıştır. İbn İshâk hadis, siyer-meğâzî, şiir, eyyâmü’l-Arab ve ensâb bilgileri hadis rivayetiyle uğraşan babası, amcaları ve diğer bazı alimlerden almıştır. İbn İshâk’ın, çoğu sahâbe çocuğu olan 100 kadar Medineli râviden hadis aldığı ve Enes b. Mâlik’i gördüğü söylenmektedir. Aynı zamanda Saîd b. Müseyyeb’e de bir süre öğrencilik yaptığı da bilinmektedir. Yaşadığı dönemde “emîr’ü’l-mü’minîn” unvanıyla anılan muhaddislerden olan İbn İshâk’tan pek çok kişi hadis ve meğâzî rivayet etmiştir. İlk defa meğâzîyi bir araya toplayan ve bu alanda bir kitap yazan kişi olma unvanına sahip olan İbn İshâk 151’de Bağdat’ta vefat etmiştir.

Muhakkık, Prof. Dr. Muhammed Hamîdullah (1908-2002)

Çok yönlü bir İslam âlimi olan Muhammed Hamîdullah 1908 yılında Haydarâbâd’da dünyaya geldi. İlk dinî bilgilerini ailesinden aldı. Daha sonra Dârülulûm ve Câmia Nizâmiyye’de İslami ilimleri ve fen bilimlerini tahsil etti. Yüksek öğrenimini ve mastırını Haydarâbâd’da yaptı. 1933 yılında Almanya’da *Die Neutralität im Islamischen Völkerrecht* (Berlin 1935) adlı tezi ile doktorasını bitirdi. Ardından Fransa’da *La Diplomatie musulmane a l’époque du prophete et des khalifes orthodoxes* (Paris 1935) adlı teziyle ikinci doktorasını tamamladı. 1936’dan sonra on yıl süreyle Osmaniye Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. 1948 yılında Fransa’ya yerleşti ve elli yılı yakın Paris’te yaşadı. Bu arada Mekke, Medine, Şam, Kahire ve İstanbul gibi merkezlere seyahat etti. Buralardaki tarihî kütüphanelerde araştırmalarda bulundu. İstanbul Üniversitesinde sözleşmeli olarak dersler verdi. Ayrıca Ankara ve Atatürk Üniversitesinde ilmi faaliyetlerde bulundu. Kırk civarında kitap ve 700’e yakın makale telifi yanında yazma halinde bulunan birçok kaynak eserin neşrini gerçekleştirdi. Bunlar arasında Hemmâm b. Münebbih’in *es-Sahîfetü’s-sahîha*’sı, Belâzürî’nin *Ensâbü’l-esrâf’ının* siyer bölümü, Ebu’l-Hüseyn el-Basrî’nin *el-Mu’temed fi usûli’l-fıkıh* ve *Sîretü İbn İshâk* yer alır. Nezaketi, alçak gönüllülüğü ve takvası ile tebarüz eden Muhammed Hamîdullah hastalığı nedeniyle 1997’de ABD’ye gidip akrabalarının yanına yerleşti. 17 Aralık 2002 Salı günü vefat etti ve orada defnedildi.

Dr. Selahattin YILDIRIM

1971 yılında Bingöl’ün Genç ilçesinde doğdu. 1983-1991 yılları arasında Güneydoğu’nun muhtelif illerinde medrese eğitimi aldı. 2007 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlitam Bölümünden, 2010 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Kayseri Yüksek İhtisas Eğitim Merkezinden mezun oldu. Yüksek lisansını Selçuk Üniv. SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Hadis Bilim Dalında *İbnü’l-Kayserânî el-Makdisî ve Hadisçiliği* isimli tezi ile 2011 yılında bitirdi. Aynı yıl İnönü Üniv. İlahiyat Fakültesinde hadis alanında doktora çalışmasına başladı ve *İbn Dakîkî’l-İd ve Ahkâm Hadislerini Şerh Etmedeki Metodu* başlıklı doktora tezi 2016 yılında tamamladı. 1997-2011 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığında imamlık ve vaizlik görevlerinde bulundu. 2011 yılından İnönü Üniversitesinde göreve başladı. Hâlen bu üniversitede öğr. üyesi olarak göreve devam etmekte olan Yıldırım, Arapça ve Farsça bilmektedir. Evli ve beş çocuk babasıdır.

Ankara Okulu Yayınları: 376

İslam Klasikleri: 31

Bu Proje T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Telif Hakları Genel Müdürlüğü Tarafından Desteklenmektedir

© Ankara Okulu Basım Yay. San. Tic. Ltd. Şti.

Editör: Mehmet Azimli

Son okuma: Fatma Zehra Kurt

Dizgi, kapak: Ankara Dizgi Evi

Baskı, cilt, kapak baskısı: TDV Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Birinci baskı: Eylül 2021

ISBN: 978-625-7387-13-2

Ankara Okulu Yayınları

Şehit Mehmet Baydar Sokak 2/A Maltepe/ANKARA

Tel: (0312) 341 06 90 GSM: 0542 382 74 12

web: www.ankaraokulu.net

e-mail: ankaraokulu@ankaraokulu.net

ankaraokuluyayinlari@gmail.com

Sîretü İbn İshâk

İlk Siyer Kitabı

İbn İshâk

Muhakkik
Muhammed Hamidullah

Çeviren
Selahattin Yıldırım

Ankara Okulu Yayınları
Ankara 2021

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN	9
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	15
İslam Peygamberi.....	16
İslam Öncesi Araplarda Tarih İlmi.....	19
Peygamber (sav.) Dönemi.....	21
Sahabe Dönemi	23
Müslümanlarda Tarih Kitaplarının Yazımı.....	26
Wüstenfeld'in Zikretmediklerinden Bazıları	30
İbn İshâk	31
Eğitim ve Öğretimi.....	35
İbn İshâk-Mâlik-Hişâm Arasında Çekişme	39
Metodu.....	45
Eserleri	48
Başka Bir Nüsha.....	51
Kitabın Şerh ve Tercümeleri	52
Kaynakça.....	54
SİRETÜ İBN İSHÂK.....	57
BİRİNCİ BÖLÜM	59
Peygamberin Soyu	59
Abdülmuttalib'in Adağı.....	69
Abdullah b. Abdilmuttalib'in Evliliği.....	78
Peygamber'in (sav.) Doğumu	84
Himyerli Tübbâ' Olayı.....	88
Tübbâ'(n)in Öldürülmesi	92
Fil Hâdisesi.....	96
Abdülmuttalib'in Vefatı.....	103
İKİNCİ BÖLÜM	107
Rahip Bahîrâ Olayı	107
Hatice bt. Huveylid Meselesi	113
Hahamların Kissası	115
Selmân-ı Fârisî'nin (rh.) Müslüman Oluşu	120
Kâbe ile İlgili Rivayetler	127
Kâbe'nin İnşâ Haberleri	137

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	163
Ali b. Ebî Tâlib'in (ra.) Müslüman Oluşu.....	172
Ebû Bekir es-Siddîk'in (ra.) Müslüman Oluşu.....	174
Ebû Zer'in (ra.) Müslüman Oluşu.....	175
Muhacirlerin (ra.) Müslüman Oluşu.....	177
"En Yakın Akrabalarını Davet Et!" Ayeti.....	178
Zorluklar.....	187
H. Hamza'nın Müslümanlığı.....	204
Habeşistan Hicreti.....	207
Muhacir Listesi.....	209
H. Ömer'in Müslümanlığı.....	213
Aleni Kur'an Okuma.....	219
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	221
İşkenceler.....	221
Müşriklerle Tartışmalar.....	230
Kur'an'dan Cevaplar.....	236
Habeşistan'a Hicret.....	247
Muhacir Listesi.....	259
Peygambere Eziyetler.....	264
Kabilelere Davet.....	267
Ebû Tâlib'in Vefatı.....	272
BEŞİNCİ BÖLÜM	277
Hatice bt. Huveylid'in (ra.) Vefatı.....	277
Fâtıma'nın (ra.) Evlenmesi.....	280
H. Ömer ile Ümmü Gülsüm Evliliği.....	281
Ümmü Külsüm-Avn b. Cafer Evliliği.....	283
Zeyneb bt. Ali'nin Evliliği.....	284
H. Osman'ın Evliliği.....	286
H. Peygamber'in Evlilikleri.....	287
Sevde bt. Zem'a.....	287
Âişe bt. Ebî Bekir.....	288
Hafsa bt. Ömer.....	289
Zeyneb bt. Huzeyme.....	289
Ümmü Habîbe.....	290
Ümmü Seleme.....	290
Zeyneb bt. Caş.....	293
Cüveyriye bt. Hâris.....	293
Safiye bt. Huyey.....	295
Meymûne bt. Hâris.....	296
Esmâ bt. Ka'b ve Amrete bt. Yezîd.....	297

Gıfâr Kabilesinden Bir Kadın.....	297
Kendini Hibe Edenler	298
Peygamber'in (sav.) Cariyeleri.....	300
Oğlu İbrahim	302
Alay Edenler ve Mucizeler.....	303
Rûkâne b. Abdiyezîd Olayı	307
Peygamberliğin Delilleri	307
Ümmü Şerîk ed-Devsîyye'nin Müslüman Oluşu.....	315
Ebû Hureyre ed-Devsî'nin Müslüman Olması.....	317
Adî b. Hâtîm'in Müslüman Olması	318
Cerîr b. Abdillâh'ın Müslüman Olması	322
İsra Olayı	326
DİMEŞK NÜSHASI.....	333
[Bedirde Şehit Olan Sahabiler]	337
Zû Emer Gazvesi (H.3)	341
Karede Seriyyesi.....	345
[Ka'b b. Eşref'in Öldürülmesi]	346
[Uhud Gazvesi]	351
DİZİN.....	369
SÎRETÜ İBN İSHÂK ORJİNAL METİN	385

EDİTÖRDEN

Ankara Okulu Yayınları “İslam-Klasikleri” projesi üst başlığı kapsamında yayınlanan serinin otuz birinci (31.) kitabı olarak, “İlk siyer kitabı” unvanını elinde bulunduran ve İbn İshak tarafından telif edilmiş bir eser olan *Sîretü İbn İshâk*, adlı eseri Türkçe olarak neşrediyoruz.

Eser, sadece Hz. Peygamber dönemini anlatan ilk eserdir ve günümüze bazı bölümleri ulaşabilmiştir. Kendinden sonraki bütün siyercilere kaynaklık etmiş olan bu nadide eser, bu yönüyle araştırmacılar için değerli malzemeler sunmaktadır.

İlk dönemi güzellikleriyle, olumsuzluklarıyla olduğu gibi önünüze sermeye devam ediyoruz. Hz. Peygamber’in hayatına panoramik olarak yolculuk yapmak üzere sizi onun hayatını anlatan ilk müstakil kitapla baş başa bırakıyoruz...

Hayırlara vesile olması dileğiyle...

Mehmet Azimli¹
Çorum-2021

ÖNSÖZ

Bismillahirrahmânirrahîm

“Sîret” ve “Siyer” terimleri Hz. Peygamber’in (sav.) hayatı, hayatını konu edinen ilim dalı ve bu alanda yazılan eserler için kullanılmıştır. “Meğâzî” ise Rasûlullâh’ın (sav.) gazve ve seriyyelerinin tarihine ve bu konuda yazılan kitaplara ad olmuştur. Meğâzî kavramı aynı zamanda siyer kelimesinin eş anlamlısı olarak tek başına ve “siyer” terimi ile birlikte de kullanılmıştır. Hz. Peygamber’in (sav.) hayatının öğrenilmesi ve bilinmesi Kur’an’ı ve İslam’ı daha doğru ve daha iyi anlamak için vazgeçilmez olarak görüldüğünden sahabe neslinden itibaren Hz. Peygamber’in hayatı ile ilgili rivayetleri bir araya getirilmeye ve bu konuda eserler yazılmaya başlanmıştır.

Siyer ve Meğâzî alanında eser yazan ilk âlimlerden birisi de tâbînin öncülerinden olan Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî’dir. İbn İshâk 80/699 yılında Medine’de dünyaya geldi. Ashabdan Enes b. Mâlik, Mahmud b. Rebî’ ve Sehl b. Sa’d’ı gördü. Medine’de çocuk yaşta ilme yöneldi. Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekir ve Ebân b. Osman b. Affân gibi tâbînin ileri gelen âlimlerinden hadis ilmi tahsil etti. Başta babası ve amcaları olmak üzere Âsım b. Ömer b. Katâde, Abdurrahman b. Hürmüz ve İbn Şihâb ez-Zührî gibi büyük âlimlerden Arap edebiyatı, tarih, hadis ve diğer bazı ilimleri tedris etti. İlim tahsili için muhtelif diyarlara yolculuk yaptı. Bu amaçla İskenderiye, Kufe, Rey, Cezîre ve Bağdat’a gitti. Bu yolculukların sonunda Bağdat’ta mukim iken 151/768 yılında orada vefat etti ve Hîzerân kabristanında defnedildi. Kaynaklarda İbn İshâk’a isnad edilen bazı eserlerden söz edilmektedir. Bu eserlerden birisi de *Sîretü İbn İshâk* diye adlandırılan meşhur siyer kitabıdır.

İbn İshâk’ın *Sîre*’si tümüyle elimizde mevcut değildir. *Sîre*’sindeki bilgilerin birçoğunu İbn Hişâm’ın *es-Sîretü’n-Ne-*

*beviyye'sinde ondan yapmış olduğu nakillerde buluyoruz. İbn Hişâm, bazı gerekçelerle İbn İshâk'ın eserini tenkîh ve ihtisar ederek yeniden düzenlemiştir. İbn Hişâm tarafından yapılan bu yeniden düzenleme, asıl kaynak olan İbn İshâk'ın eserine rağbeti azaltmış ve bunun neticesinde zaman içinde eserin bir kısmı kaybolmuştur. Bazı araştırmacılar tüm olumsuzluklara rağmen yok olmaktan korunan ve muhtelif kütüphanelerde bulunan eserin birtakım parçalarını bulup bir araya getirerek neşretmişlerdir. Günümüze kadar gelmeyi başaran bu eksik nüshaların bir araya getirilerek yapılan en önemli neşirleri Muhammed Hamidullah'ın, *Sîretü İbn İshâk el-müsemmâ bi-Kitâbi'l-mübtede' ve'l-meb'as ve'l-meğâzî* (Rabat, 1396/1976-Konya, 1401/1981) ile Süheyl Zekkâr'ın *Kitâbü's-siyer ve'l-meğâzî* (Dımaşk, 1396/1976) adıyla yapmış oldukları neşirlerdir. Ahmet Ferîd el-Mezîdî isimli araştırmacı ise eseri *es-Sîretü'n-Nebeviyye li İbn İshâk* (Beyrut, 2004) adıyla iki bölüm halinde yayınlamıştır. Birinci bölümde eserin elde bulunan yazmalarını derç ederken ikinci bölümde ise eksik kısımları İbn Hişâm'ın İbn İshâk'tan yaptığı nakillerle tamamlamıştır. Bizler eseri tercüme ederken Muhakkik Muhammed Hamidullah'ın yapmış olduğu neşri esas almayı uygun gördük. Bunda onun esere yazmış olduğu mukaddime-nin payı büyüktür. Hamidullah hoca, mukaddimesinde İbn İshâk'ın hayatı, *Sîre'nin* özellikleri, bazı müsteşriklerin Hz. Peygamber (sav.) ile ilgili fikirlerini, Araplarda tarih yazımı, eserin bulunup tahkik edilmesi sürecini ve diğer bazı hususlarla ilgili önemli tespitler ve bilgiler vermiştir. Hamidullah'ın esere yazdığı mukaddime önemli bir değere sahip olduğundan bizim İbn İshâk ve eseri ile ilgili ayrıca ayrıntılı bilgi vermemize ihtiyaç kalmamıştır. Bunun yerine Hamidullah hoca-nın tahkiki ile ilgili bazı bilgileri ve tercümede takip ettiğimiz yöntemi özet olarak zikretmeyi uygun gördük.*

Muhammed Hamidullah, eserini altı bölüm halinde ve her bir rivayete numara vererek neşretmiştir. Eserin sonuna bir mukayese cetveli eklemiştir. Bu cetvelde İbn İshâk'ın eserindeki bütün paragrafları İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye*

ye'sindeki aynı konular ile karşılaştırmıştır. Bu cetvel sayesinde İbn İshâk'ın eserinde yer alıp da İbn Hişâm'ın kitabında bulunmayan haberleri ve bu haberlerin karşılaştırılması yapılabilir. Hamidullah ayrıca ayet, şiir ve özel isimler indeksi ile içindekiler bölümünü eserin sonuna ilave etmiştir.

Sîre'nin Muhammed Hamidullah ve Süheyl Zekkâr tahkiki daha önce başka mütercimler tarafından tercüme edilmiştir. Biz de *Sîre'nin* Hamidullah tahkikini yeniden tercüme ettik. Burada "Bir eserin üçüncü defa tercüme edilmesine ne gerek vardı?" diye bir soruya cevap vermemiz beklenir. Buna Muhammed Hamidullah'ın mukaddimesindeki şu tespit ile cevap vermek yerinde olacaktır: "Sonradan gelenler öncekilerde birtakım eksikler bulur." Bu husus ilmî gelişmenin en önemli etkenlerindendir. Yapılanlarla yetinmemek, üzerine bir şeyler eklemek, tekâmül için vazgeçilmezdir. Yapılan tercümeler karşılaştırıldığında ne demek istediğimiz daha net olarak ortaya çıkacaktır. Bunları ifade ederken tercümemizin çok mükemmel olduğu iddiasında değiliz. Fakat bazı yanlışların tekrar edilmemesi için azami derecede dikkat ettiğimizi ve müellifin söylemediklerini ona söyletmek için çok çaba sarfettiğimizi söyleyebiliriz. Bu nedenle önceki tercümeleri de yeri geldikçe gözden geçirmiş olduk.

Sîre'deki şiirler, eserin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Muhammed Hamidullah'ın da belirttiği üzere bu şiirler isnad edilen şahıslara ait olmadığı gerekçesiyle İbn Hişâm tarafından eserine alınmamıştır. Yaptığımız araştırmalara göre İbn Hişâm bu iddiasında haklıdır. Çünkü Ebû Tâlib ve diğer bazı şahıslara isnad edilen şiirlerin içeriği tahlil edildiğinde bazı cümlelerin ayet ve hadislerden mülhem oldukları görülecektir. Bu kişiler ise İslam'ın ilk yılları sayılan erken dönemde Müslüman olmadan ölüp Kur'an'ın nüzulüne ya yetişmemiş ya da çok azına kavuşmuşlardır. Dolayısıyla bu türden şiirlerin çoğu birileri tarafından isnad edilen kişilerin dili ile söylenmiş ve onların hallerine uygun olarak üretilmiş olması ihtimal dâhilindedir. Bundan dolayı da söz konusu şiirlerin en az bir kısmının edebî sanattan uzak olduğu, meramı iyi

ifade edemediği, bir konudan diğerine atladığı ve cümleleri arasında bir ahengin olmadığı açıkça görülmektedir. Şiirlerin bu yapısının örnek ile tespiti, akademik bir çalışmaya konu olacak niteliktedir. Bizler *Sîre'de* geçen bu şiirlerin tercümesinde İbn Ebî'r-rekb diye tanınan Ebû Bekr Musab b. Muhammed'in *el-İmlâü'l-muhtasar fî garîbi's-siyer* adlı eserinden yararlandık. Aynı zamanda nüshalar arasındaki farklara bakarak uygun kelime ve cümleleri şiirlerin tercümesine yansıttık. *Sîre'de* bizden önce yapılan tercümelerdeki en büyük hatalar bu şiirlerde vuku bulmuştur.

Dipnotları tercüme etmekte seçici davrandık ve kelimelelerin anlamlarına dair dipnotları zaten çeviriye yansıttığımızdan dolayı tekrar tercüme etme ihtiyacını duymadık. Muhammed Hamidullah'ın başlık ve numaralandırma usulünü tercümede aynen kullandık. Hamidullah hoca ayrıca yazma nüshanın varak numaralarını da tahkikin içerisinde vermiştir. Biz de bunları köşeli parantez içinde verdik. Metnin aslında olmayıp konunun anlaşılması için bazı bilgileri dipnotta vermeyi uygun gördük ve bu türden bilgilerin mütercime ait olduğunu belirttik.

Bu tercümeyi yaparken bizden desteklerini esirgemeyen pek çok kişi oldu. Öncelikle bu projeye bizi dâhil ederek İbn İshâk'ın *Sîre'sini* tercüme etme onurunu bize yaşatan Prof. Dr. Mehmet Azimli'ye teşekkür ederim. Ayrıca tercümenin bazı bölümlerini okuyup tashihte bulunan Dr. Öğr. Üyesi Fatih Zengin, Öğr. Görevlisi İshak Durmuş, Mustafa A. Gökdoğan ve kızım Merve Yıldırım'a da teşekkür ederim.

Selahattin Yıldırım
Malatya-2021

GİRİŞ

Bismillâhirrahmânirrahîm

Kerîm Peygamber'e salât ve selâm olsun.

İlim ehline nadir bulunan bir hediye sunmaktan dolayı mutluyuz. Bu hediye, tercih edilen görüşe göre 151/768'de vefat eden İbn İshâk el-Muttalibî'nin yazmış olduğu *Siyer*'in bir bölümüdür. Bu kitap, Siyer alanında yazılmış en eski eserdir. İbn İshâk'ın *el-Meb'as ve'l-meğâzî* adlı bu eseri, her asırda ve dünyanın her bir yanında büyük bir şöhrete sahip olmuştur. İlim, sürekli bir gelişim içindedir. Sonradan gelenler öncekilerde birtakım eksikler bulur. Bu gerekçe ile İbn Hişâm, bu kitabı *Sîretü Resûlillah* adıyla tekrar düzenleyip yazdı. Onun bu çalışması İbn İshâk'ın kitabının önüne geçti. Bu nedenle de insanlar İbn Hişâm'ın eserine rağbet gösterdi ve İbn İshâk'ın eserini ihmal ettiler. Nakilciler artık onu nakletmediler. Öyle ki neredeyse dünya çapında tek bir nüshası bile kalmayacaktı. Son zamanlarda İbn İshâk'ın eserinin bir bölümüne rastlanıldı. "Tümü elde edilmeyen bir şey, tümünden de terk edilmez." (kaidesi gereğince bu bölüm üzerine çalışıldı.) İbn Hişâm'ın *Sîretü Resûlillah* adlı eseri elde mevcut olsa da iki önemli sebepten dolayı onun aslı olan İbn İshâk'ın *Siyer*'inin ihmal edilmemesi gerekir.

İlk olarak, geniş bilgisi ve derin kavrayışına rağmen İbn Hişâm, İbn İshâk'ın *Siyer*'inde yer alan bazı bilgileri ihmal edip eserine almamıştır. Hâlbuki bu bilgiler eserine aldığı bilgilerden daha önemsiz değildir. Buna *Siyer*'in "Hz. Peygamber'e Kur'an nazil olunca o, ayetleri önce erkeklere sonra kadınlara okurdu." şeklindeki 192. kısmını örnek verebiliriz.

İkinci olarak, kitabın orijinalinde pek çok şiir vardı. İbn Hişâm, bu şiirleri İbn İshâk'ın isnat ettiği kişilere ait olmadığı gerekçesiyle kitabına almamıştır. Bizim, İbn Hişâm'ın bu ilmi tenkidine muhalefet etmemiz söz konusu değildir. Fakat bu şi-

irlerin, Hz. Peygamber dönemine ait olmasalar da İbn İshâk'ın dönemine yani Emevî döneminin sonu, Abbâsî döneminin başlarına ait oldukları kesindir. Bu asrın edebiyatıyla ilgilenen her bir araştırmacı İbn Hişâm'ın şiirleri atmasına üzüldür. Arap şiiri üzerinde dil, edebiyat, tarih veya sosyolojik açıdan çalışma yapan bir araştırmacı, İbn İshâk'ın yayınlanacak olan *Siyer*'inin bu bölümlerinde başka eserlerde bulamadığı bazı şiirleri elde etme imkânı bulacaktır.

İbn İshâk'ın eserinin ilmî seviyesini öğrenmek isteyen birisi şu hususları öğrenmek durumundadır:

Bu eser bir tarih kitabıdır. İnsanoğlunun -başkalarının ba-
şından geçen olaylar anlamında- tarih tutkusu fıtrî bir duygu olup çocuk ve yaşlı herkesin sevdiği bir husustur. Hayat hikâyesi konu edilen kişinin rütbesi yüksek olunca ve yapmış olduğu işler sıradan insanların gücünün üstünde görülünce bu büyük şahsiyetin hayatını öğrenme isteği daha da artar. Entere-
resan olaylar veya yaşayacağımız bir ikilemden çıkış için ileri-
ride bize örneklik teşkil edecek olan bilgiler hoşumuza gider. Bu noktada Müslümanlar diğer insanlardan farklı değildir.

İslam Peygamberi

Bu kitap İslam Peygamberinin (sav.) hayatı ile ilgilidir. Müslümanlar, Hz. Muhammed'e Allah'ın peygamberi ve Allah'ın emirlerini insanlara taşıyan bir elçi olarak imân ederler. Kur'an-ı Kerim onlara şunu öğütlemiştir: *"Andolsun, Allah'ın Rasûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."*² Dola-
yısıyla Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerini öğrenmek bir Müslümanın ilk görevlerindendir. Ta ki onu maddi ve manevi hayatında örnek alabilsin.

Taassubun kör etmediği gayrimüslimler ise Hz. Peygamber'in yüceliği ve dehâsını inkâr etmezler. Buna Fransız tarihçi yazar, şair ve politikacı olan Alphonse de Lamartine'in³

2 Ahzâb, 33/21.

3 Fransız yazar, şair ve siyasetçi. Bkz. Emel Kefeli, "Lamartine, Alphonse de", *DİA*.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

(ö. 1869) *Türkiye Tarihi* kitabının girişinde yazdıklarını örnek vereceğim. Ne tesadüftür ki ben şimdi Lamartine'in geçen asırda Paris'te yaşamış olduğu binada kalıyorum. Aynı zamanda Fransızca kaleme aldığım Hz. Peygamber'in hayatını bu binada yazdım ve bu eserde yaptığım gibi siyer bölümünü Belâzurî'nin (ö. 279/892) *Ensâbü'l-eşrâf*'ının yazma nüshasından hazırladım. Lamartine şöyle der:

(Hz. Muhammed'den başka) hiçbir insan ister kendi isteğiyle ister isteği dışında olsun, asla bundan daha yüksek bir hedefi gaye edinmedi. Çünkü bu hedef, gerçekten insanoğlunun gücünü aşan bir seviyedeydi. Bu hedef, yaratıcıyla yaratılanlar arasına giren hurâfeleri paramparça etmek, Allah'ı insanlara, insanları Allah'a ulaştırmak, putperestlik vasıtasıyla bozulmuş Allah inancını düzeltmek, putperestlikten türeyen maddi tanrılar yerine ulûhiyet hakkında makul ve doğru düşüncelyi ihya etmektir.

Hiçbir insan asla bu kadar kısıtlı imkânlarla beşer gücünün üstünde olan böyle bir işe başlamadı. Çünkü Muhammed, hedefinin planlamasında ve uygulamasında kendisinden başka bir araca sahip değildi ve onun, sahranın çevresini kuşattığı yerde bir avuç bedeviden başka yardımcısı da yoktu.

Yine hiçbir insan bu kadar kısa zamanda böyle büyük bir başarıyı asla elde etmedi. Çünkü Muhammed dünyada bu denli büyük ve devam edecek olan bir inkılâbı gerçekleştirdi. İslam'a davete başlamasının ve eline silahı almasının üzerinden yirmi yıl geçmeden Arapların yaşamış olduğu üç bölgeye hâkim oldu. Hicr, Badiye ve Yemen; ardından Farsların, Horasan'ın ve Maverâünnnehr'in, Batı Hindistan'ın, Suriye'nin, Mısır'ın, Nubya'nın ve Akdeniz'deki birçok adanın, Endülüs, Fransa ve bütün Kuzey Afrika toprağının ruhlarını Allah'ın birliği için fethetti.

Hedef büyük, araçlar kıt ve sonuç da mükemmel olursa bu üç ölçü o sonucu gerçekleştiren insanın dâhî olduğuna delil olur. Öyleyse modern dönemdeki büyük insanlardan hangisi Muhammed (sav.) ile mukayese edilmeye cesaret edilebilir? Çünkü onların en meşhurları bile ancak orduları, kanunları veya devletleri harekete geçirebildiler. Bir şey tesis ettikleri zaman da bunlar henüz kendileri hayattayken yıkılan maddi hâkimiyetler oldu. Ama o; orduları, kanunları, devletleri, milletleri, hükümdarlık ailelerini ve yerkürenin üçte birinde yaşayan milyonlarca insanı harekete geçirdi. Daha ötesi o; bunların dışında bütün kralları, tanrıları, dinleri, fikirleri, inançları ve zihniyetleri harekete geçirdi. Sonra o, her bir harfî kanun mesâbesinde olan bir kitabın

esaları üzerine bütün ırk ve dilleri içine alan ruhani bir millet inşa etti. Bu İslam milletinin ruhuna bâtil tanrıların düşmanlığını ve maddi olmayan tek Allah'ın sevgisini, sahibini asla terk etmeyen bir ahlâk gibi nakşetti. Ayrıca, Muhammed'in ashâbının gözünde göklerin melekûtunun saygınlığını çiğneyenlerden intikam alan vatan sevgisi de güzel hasletlerdendir. Dünyanın üçte birini fethederek getirdiği dini buralara hâkim kılması, Hz. Muhammed'in mucizelerindendir. Yahut şöyle diyelim: Bu, bir insanın göstermiş olduğu mucizeden öte bir dinin mucizesidir. Allah'ın birliği inancı, hurâfe kaynaklı tanrıların inançları karşısında o kadar kuvvetliydi ki bu inanç Muhammed'in iki dudağından çıkar çıkmaz tek başına put mabetlerini yakarak yok etti ve nuruyla âlemin üçte birini aydınlattı.

Bu adam, yalan bir davayı savunan bir hilekâr mıydı? Hayatını araştırdıktan sonra, onun böyle biri olmadığını görüyoruz. Çünkü yalan iddia asıl inanç karşısında gösteriş ve ikiye yüzlülüktür. İkiyüzlülük ise karşıdakine ne güven verir ne de onu tatmin eder. Aynı zamanda doğrulukta var olan güç, yalan sözde yoktur.

Mekanik ilminde kaldırma gücü, itme ve düşürme gücü ile ölçülüyorsa tarihte elde edilen sonuçlar da insanlara güven verme ve tatmin etme gücü ile orantılıdır. Öyleyse bu derece yüksekliğe ulaşan, bu denli uzak mesafeye kavuşan ve bu kadar uzun zaman devam eden bir düşünce, çok güçlü bir düşünce olmalıdır. Bu seviyede güçlü olması için de gerçekten de çok samimi ve ikna edici olması gerekir.

Muhammed'in hayatına, samimiyetine, memleketindeki hurâfeleri bertaraf etmek için göstermiş olduğu kahramanlığa, putperestlerin aşırı kinine karşı göstermiş olduğu dirence, Mekke'de on üç yıl boyunca yapılan işkenceye karşı sabrına, insanların onu toplumdaki sıkıntının kaynağı olarak görmesine bile razı olmasına, kendi milleti tarafından suikasta maruz kalmasına ve bu yüzden hicret etmesine baktığımızda onun bir yalanın peşinde olmadığını görürüz. Aynı zamanda kesintisiz olarak sürdürdüğü nasihatlerine, güç dengesinin olmamasına rağmen kazanacağına inandığı savaşlarına, musibet anında insanüstü inancına, zafer anındaki gönül rahatlığına, devletin genişlemesi yerine fikirlerinin uzak mesafelere gitmesini önlemesine, sonu gelmeyen ibadetlerine, Allah ile olan münâcaâtına, vefatına ve vefat ettikten sonra bile kazanmış olduğu zaferlere baktığımızda da bunun asılsız bir dava değil bilakis sadık bir iman olduğuna şahit oluruz. İşte bu inanç, ona bir itikadı ihya etme gücü vermiştir. Bu inanç Allah'ın birliği ve maddi olmaması özelliklerine sahip çift yönlü bir inançtır. Birisi Allah'ın ne olduğunu açıklarken diğeri ne olmadığını açıkla-

maktadır. Birincisi kılıç ile batıl ilahların kökünü kazırken diğeri sözün gücüyle bir düşünce doğurur.

*O bir filozof, hatip, peygamber, kanun koyucu, mücahit ve düşünce fâtihidir. Makul inançları ve putsuz ibadeti geri getirendir. Dünyevi yirmi devletin ve uhrevi tek devletin kurucusudur. İşte Muhammed budur. Bir insanın yüceliği için gerekli olan kriterler ne olursa olsun bu noktada ondan daha büyük kim olabilir?**

İslam Öncesi Araplarda Tarih İlmi

Bu eserde övülen Efendimiz Muhammed (sav.)’dir. O, Hz. İsa’nın doğumundan 569 yıl sonra Mekke’de doğmuştur. Kur’an’ın da zikrettiği gibi (En’âm, 6/92, Şûrâ, 42/7) Mekke, Ümmü’l-Kura adıyla bilinirdi. Dolayısıyla Mekke’nin onu diğer şehirlerden üstün kılan birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Biz Allah’ın yeryüzündeki mülkiyetinin başkenti olması, Müslümanların dünyanın değişik bölgelerinden haccetmek ve tavaf etmek için geldikleri Kâbe’nin orada bulunması ve Kâbe’nin de Allah’ın hükümranlılığına boyun eğenlerin kiblesi olmasından söz etmeyeceğiz. İslam’da tarih bilgisinin gelişim miktarını ölçebilmek için eski Mekke toplumunda tarih bilgisini zikretmekle yetineceğiz.

Mekke’nin kültürel yapısından habersiz olan birine İslam öncesinde Mekke’de tarihî bilgilerle ilgilenen bir bakanlığın varlığından ve bunun dışişleriyle uyumlu bir teşkilat olduğundan söz ettiğimde hayrete düşecektir. İbn Abdilberr, *el-İkdü’l-ferîd* adlı eserinde; daha sonra Makrîzî, *el-Haber ‘ani’l-beşer* adlı kitabının “Başkanlık Rütbeleri” bölümünde İbnü’l-Kelbî’den naklen şöyle demişlerdir:

Cahiliye döneminde Benî Adî kabilesinde Ömer b. Hattâb elçilik görevini yapardı. Onlarla başka bir kabile arasında bir savaş çıktığında onu elçi olarak gönderirlerdi. Benî Adî ile başka bir kabile arasında soy sop ile övünmeye (müfâhara) girildiğinde bu iş için de Ömer b. Hattâb’ı gönderirlerdi.

Münâfere diğer adıyla müfâhara, bir kabilenin geçmişindeki övgüye değer davranışları dile getirmek ve onları başka kabilelerin fazilet ve eksiklikleriyle karşılaştırmaktır. Bu

da uluslararası tarih bilgisine ihtiyaç duymaktaydı. Çünkü o zamanda her kabile kendi çapında müstakil bir devlet idi. Münâfere denilen bu faaliyet, kabileler arasında icra edildiği gibi Arapların uğradığı ve komşuları olan Pers, Habeş ve Rum krallıkları ile de yapıldı.

Mekkelilerin birtakım kulüpleri vardı. İnsanlar gece sohbetleri için buralarda toplanırlardı ve bu toplantılarda Arapların başından geçmiş tarihî olaylar anlatılırdı. Aynı zamanda birtakım seyahatlerde duydukları veya gördükleri enteresan olaylar, hikâye ve diğer bazı gerçek ve gerçek dışı eğlenceli bazı hususlar ifade edilirdi. Hatta çağımızdaki gibi tiyatro ve kulüpleri vardı ve buralarda fuhşiyât ve hezeyânlar dâhil birtakım oyunlar ve eğlenceler, kişilere ve zamana göre fikirler ve düşünceler ifade edilirdi. İşte bu şekilde insanlar kendilerinin ve diğerlerinin başından geçenleri öğrenir, ihtiyaca göre bunları ezberler ve zamanı geldiğinde bu bilgilerden yararlanırlardı.

Mekke, kitaplarda yazılı bilgilerden de mahrum değildi. İbn Hişâm (es-Sîre, s. 191) şunları zikreder:

Nadr b. Hâris ... Hire'ye gitmişti. Orada Fars Kralları, Rüstem ve İsfendiyâz (İbn Hişâm'da İsfendiyâr yerine İsfendiyâz şeklinde yazılmıştır) ile ilgili bilgiler öğrenmişti. Hz. Peygamber (sav.) bir mecliste oturup orada Allah'tan söz edip kavmini geçmiş milletlerin başına gelen musibetler noktasında uyardığında ardından Nadr b. Hâris gelir ve ayağa kalkar şöyle derdi: "Ey Kureyş topluluğu! Vallahi ben Muhammed'den daha iyi konuşurum. Beni dinlemeye gelin! Size ondan daha güzel şeyler anlatacağım." Onlara Fars Kralları, Rüstem ve İsfendiyâz ile ilgili hikâyeleri anlatırdı. Sonra da "Muhammed ne ile benden daha güzel konuşuyor ki?" derdi. Başka bir rivayette İbn Hişâm şunu eklemiştir. "... Muhammed ne ile benden daha güzel konuşur ki? Söyledikleri öncekilerin masallarından başka bir şey değildir. Bana yazdırıldığı gibi ona da bu bilgiler yazdırılmıştır." Bunu üzerine yüce Allah onun hakkında şu ayeti nazil etti: "(Bu Kur'an, başkalarından) yazıp aldığı öncekilere ait efsanelerdir. Bunlar ona sabah akşam okunmaktadır." dediler. (Ey Muhammed!) De ki: "O kitabı göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz O, bağışlayandır, çok merhamet edendir."⁵

Bu da Nadr b. Hâris'in İran tarihi ve benzeri konuların yazılı oluşu bir kitaba sahip olduğunu gösterir. Öte yandan Arap şiirlerinde savaş ve barış ile ilgili birtakım hatıralar mevcuttur. Aslında şiir, Arapların bilgi kaynağıdır.

Peygamber (sav.) Dönemi

İşte böylesi sosyal bir ortamda İslam daveti ve Hz. Peygamber dönemi başladı. Bu dönem Cahiliyenin tüm alanlarına karşı gerçekleşen bir devrim ve inkılâp dönemidir. Ümmi Peygamber'e (sav.) inen ilk vahyin okumayı emrettiğini ve kalemi övdüğünü kim bilmez ki?⁶ Kur'an-ı Kerim, Arapların özel durumlarına bağlı kalmaksızın genel insanlık tarihinden deliller getirir. Kur'an'da evren ve insanın yaratılışı, peygamberlerin, bazı kralların, dinlerin kıssaları ve diğer birtakım tarihî olaylar anlatılır. Aynı zamanda son peygamberin eliyle başlatılan ve tüm insanları hedefleyen ıslah hareketinin, İslam dininin öğretileri yer alır. Bu nedenle Müslüman düşüncesi evrensel olmalıdır. Kur'an; evrenin yaratılışını, değişik insan topluluklarının durumlarını kendi yurtlarında araştırıp öğrenmeyi teşvik etmiştir ve bunu birçok yerde tekrarlamıştır. De ki: *"Yeryüzünde dolaşın da Allah'ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığına bakın. Sonra Allah (aynı şekilde) sonraki yaratmayı da yapacaktır. (Kıyametten sonra her şeyi tekrar yaratacaktır.) Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter."*⁷ ve de ki: *"Yeryüzünde dolaşın da önceki milletlerin sonlarının nasıl olduğuna bakın. Onların çoğu Allah'a ortak koşan kimselerdi."*⁸ ayetlerinde olduğu gibi. Kur'an, sadece iyi insanları anlatmakla kalmamış, kötülerini de anlatmış ve şöyle buyurmuştur: De ki: *"Yeryüzünde gezin dolaşın da (Peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl olmuş bir görün."*⁹

İslam, Arap Yarımadası halkı arasında başladı. İşin başında Arapların elinde tüm insanların durumlarını öğrenmek için pek fazla araç yoktu. Bununla birlikte ilk İslam toplumunun

6 Alak, 96/1-4.

7 Ankebût, 29/20.

8 Rûm, 30/42.

9 En'âm, 6/11. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

tarih ilminin gelişmesine yaptıkları katkının iki açıdan dünyada başka bir benzeri yoktur.

İlk olarak, Araplar hayatın her alanıyla ilgili olarak o günün bütün tarihî bilgilerini bir araya getirdiler. Hz. Peygamber'den önceki büyük şahsiyetlerin hayatını birkaç sayfada yazabilsek de Hz. Peygamber'in hayatının çeşitli yönlerini ve ayrıntılı durumunu yazmak için araştırmacıyı dehşete düşürecek ciltlerce kitaba ihtiyaç duyulur.

İkinci olarak İslam öncesinde şahit getirme uygulaması birtakım davalara özel bir durumdu. Hâkim, davacıdan iddiasını doğrulamak için şahit isterdi. İlk Müslüman nesil, şahitliğin çerçevesini genişletti ve onu tarihî konulara da uyguladı. Bir iki cümlelik dahi olsa olaya şahit olan veya nesiller boyu şahit olanlardan dinleyen biri rivayet etmedikçe rivayeti kabul etmediler. Bu durum Müslümanlar indinde normal bir hal aldığı için onu fazla önemsemeyebilirler. Fakat Alman müsteşrik Springer bu durumdan dolayı dehşete düşer ve Müslümanlardan önce ister doğuda ister batıda ilerlemiş medeniyetler kuran milletlerin bu şahitliği bilmemesini hayretle karşılar. Böylece tarih; dinleyeni eğlendiren asılsız hikâyeler, masallar ve hurâfeler yerine bir ilim ve güvenilir bilgilerin kaynağı oldu. Bu da Müslümanların tarihî konularda ortaya koyduğu bu yeni metot ile gerçekleşti. Çünkü Müslümanlar ilk kaynağın adını vermekle yetinmediler. Bilakis yazarından başlayarak olayın gerçekleştiği asra kadar bütün râvî silsilesini istediler.

Müslümanlarda tarihin evrensel olması gerekirdi. Çünkü Rabb olarak kabul ettikleri Allah sadece bir ailenin değil, tüm insanların Rabb'idir. Aynı şekilde dinleri de müjdeleyici ve uyarıcı olarak tüm insanlara gönderilmiştir. Buna İslam devletinin doğuda ve batıda dehşete düşürecek bir süratle genişleme olgusu da yardımcı olmuştur. Dolayısıyla Müslümanların düşüncesi kabileci ve ırki olmak yerine evrensel oldu.

Nebevi asırdan itibaren Müslümanlar bu geniş anlamıyla tarihle ilgilenmeye başladılar. Bu ilgi daha sonra diğer nesil-

lerde öyle gelişti ve kökleşti ki gelenek haline geldi. Çünkü Hz. Peygamber'in ashâbı onun söz, fiil ve onaylarından öğrendikleri her şeyi bir araya getirdiler. Ashâbdan bazıları o daha hayattayken bazıları da onun vefatından sonra bu bilgileri yazmaya başladılar. Her biri derlemiş olduğu kendine has bilgileri bazı sayfalarda bir araya getirdiler ve bunları talebelerine öğrettiler. Tâbiînden olan bu öğrencilerin bazıları da birçok hocadan ders almaya başladılar. İşte ilk olarak bilgiler bu şekilde toplanmış oldu. Daha sonra da konularına göre tertip ve tasnif edildi.

Nebevi hadisin toplanma hikâyesi bu şekildedir. Fakat şunu bilmek gerekir ki hadis Hz. Peygamber dönemindeki İslam tarihinden başka bir şey değildir. İmâm Buhârî, Allah rahmet eylesin, yazmış olduğu eserine *el-Câmiû's-sahîhü'l-müsne-dü'l-muhtasar min umûri Rasûlillâh ve eyyâmih* adını vermiştir. Bu eserde Hz. Peygamber'in söz, fiil ve sükût buyurarak ashâbının yapmış olduklarını onaylaması vardır. Aynı zamanda Hz. Peygamber döneminde meydana gelen olaylar da burada yerini almıştır. Sadece Müslümanların ve Arapların o günkü halleri değil bilakis Habeşistan, Bizans, Pers ve diğer mücâvir ülkelerde meydana gelen olaylar da hadis mecmualarında yerini almıştır. (Bu bilgiler için Kur'an-ı Kerim'in 30. suresine müracaat et. Müslümanlarla bir alakası olmayan Rum ve Pers savaşından söz edildiğini görürsün.) Yine hadis kitaplarında Temîm ed-Dârî'den nakledilen, *Sahîh-i Müslim* ve diğer bazı kaynaklarda geçen meçhul denizlerdeki seyahatları da bulursun.

Sahabe Dönemi

Râşid Halifeler İslam tarihinin kaynağı olan hadislerin korunmasına itina göstermişlerdir ve bu nedenle dünya tarihi için vakit bulamamışlardır. Sonra Halife Muâviye dünya tarihine de ilgi duymuş, Yemen'den asrının büyük tarihçisi Ubeyd b. Şerriyye el-Cürhumî'yi istetmiştir. Ubeyd, ona eski Arap tarihi ile ilgili bilgileri toplamıştır. Bu bilgiler arasında Arapların diğer milletlerle yapmış oldukları savaşlar da vardır. Bu

bilgilerden Yemenli Kinde Krallarının birçok ülkeyi fethettiklerini, hatta Irak ve Suriye'ye kadar ulaştıklarını öğreniyoruz. İşte böylece Müslümanların çabaları günden güne artmıştır. Fakat buradaki konumuz Müslümanlarda tarih ilminin gelişimi değildir. Ta ki İslam tarihinin bütün gelişim evrelerini zikrederim. Sadece Hz. Peygamber'in hayatıyla yani Nebevi asrın tarihi ile iktifa edeceğiz. Çünkü kitabımız yalnızca bu konuyla ilgilidir.

Biraz önce birçok sahabenin Hz. Peygamber'in hadisleri ile ilgili bildikleri hususları bazı sayfalarda bir araya getirdiklerini zikrettik. Değerli arkadaşımız Mustafa el-A'zamî'nin tespitlerine göre sahabeden hadis yazanların sayısı elliden az değildir. Bunlardan bazılarını örnek olarak aşağıda vereceğiz:

1. Belâzurî, *Ensâbü'l-eşrâf* (1/506) adlı eserinde Enes b. Mâlik'ten şunu nakleder: "Hz. Peygamber'in Medine'ye geldiği ilk günlerde annesi Ümmü Süleym, Enes'in elinden tutar ve onu Hz. Peygamber'in (sav.) yanına götürür ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu benim oğlum Enes, yazmayı bilen bir çocuktur." der. Enes o zaman daha on yaşında bir çocuktur. Annesi hizmet etsin diye onu Hz. Peygamber'e götürdü. Enes, Hz. Peygamber vefat edinceye kadar evinde ona hizmet etti. Enes (ra.), Hz. Peygamber'le ilgili diğerlerinin görmediği birçok hususu gördü ve duydu. "*Bilgiyi yazmakla kayıt altına alın.*" hadisini Hz. Peygamber'den nakleden Enes b. Mâlik'tir. Râme-hurmuzî, Hâkim ve Hatîb el-Bağdâdî gibi birçok hadis âlimi Saîd b. Hilâl'den şunu nakleder: "Enes b. Mâlik'ten bize daha çok hadis rivayet etmesini istediğimizde, yanında bulunan ve hadislerin yazılı olduğu tomarı çıkarır ve 'Bunları Hz. Peygamber'den işittim, yazdım ve ona arz ettim.' derdi." Enes b. Mâlik, işittiğini veya gördüğünü yazmakla yetinmiyordu. Bilakis rivayette yer aldığı gibi boş vakitlerinde düzeltmesi için onları Hz. Peygamber'e arz ediyordu. Enes'in bu yazdıkları tarihin şahit olduğu en doğru hadis kitabıdır.

2. Tirmizî, Ebû Dâvûd, Dârimî, İbn Sa'd ve diğer bazı kaynakların rivayetine göre Abdullah b. Amr b. Âs şöyle demiştir:

“İşittiklerimi yazmak için Hz. Peygamber’den (sav.) izin istedim. O da bana izin verdi ve ben de ondan işittiklerimi yazdım.” Abdullah, yazmış olduğu bu sahifesine *es-Sâdika* adını verdi. Kaynaklar Abdullah’tan şunu da naklederler: “Ezberlemek için Rasûlullâh’tan duyduğum her şeyi yazıyordum. Bir müddet sonra Kureyşlilerden bazıları beni bundan alıkoymak istedi; ‘Allah Rasûlü bir beşerdir. O kızgın olduğunda da neşeli olduğunda da konuşurken sen nasıl olur da ondan duyduğun her şeyi yazarsın.’ dediler. Ben bu durumu Rasûlullah’a arz ettim. Elini ağzına götürerek, ‘Yaz! *Nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki, buradan haktan başka bir şey çıkmaz.*’ buyurdu. Abdullah’ın yazmış olduğu bu kitabın torunu Amr b. Şuayb’ın yanında olduğunu ve Amr’ın kitabı talebelerine yazdırdığını görüyoruz.

3. İbn Abdilberr, (Câmiu beyânî’l-ilm 1/74) Hasan b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî’den şunu nakleder: “Ebû Hureyre’nin (ra.) yanında bir hadis rivayet ettim. Ancak o: ‘Böyle bir hadis yok!’ diye inkâr etti. (Ebû Hureyre o zaman yaşlanmış ve hafızası zayıflamıştı.) Bunu kendisinden işittiğimi söyledim. O vakit: ‘Bunu benden işitmişsen o bende yazılıdır.’ dedi ve elimden tutarak beni evine götürdü. Orada bana Hz. Peygamber’in (sav.) hadislerinin yazılı bulunduğu pek çok kitap gösterdi. Rivayet ettiğim hadisi burada buldu ve ‘Ben sana demedim mi? Eğer ben bir hadis rivayet ettiysem o, yanımda yazılı olarak mevcuttur.’” Bu rivayette Ebû Hureyre’nin hadis kaydettiği birçok yazılı belgenin olduğu açıkça görülmektedir.

4. Amr b. Hazm el-Ensârî Hz. Peygamber’in (sav.) kâtiplerindendi. Hz. Peygamber onu Yemen’e vâli olarak gönderdi, emir ve talimatlarını bir belgeye yazdırarak ona verdi. Amr b. Hazm bu belgeyi korudu ve Hz. Peygamber’in değişik kabilelere yazmış olduğu yirmi bir mektubu bir kitapta topladı. Bu kitap, Hz. Peygamber döneminde İslam siyasetinin ilk belgelerini bir araya getirmiş oldu. Amr b. Hazm’ın yazmış olduğu bu kitap İbn Tûlûn’un *A’lâmu’s-sâilîn ‘an kutubi Seyyidi’l-murselîn* adlı eserin zeylinde bize kadar korunarak geldi ve adı geçen eser **Şam’da yayınlandı.**

Sahabenin Hz. Peygamber'in hayatında ve daha sonraları yazmış olduğu hadis kitapları konulara göre düzenlenmiş değildir. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in konuştuğu yıllara göre de tertip edilmemişti. Bunu en azından Ebû Hureyre'nin talebesi Hemmâm rivayeti ile bize kadar intikal eden sahifesi, Enes b. Mâlik'in ve diğerlerinin sahifesi için söyleyebiliriz. Fakat bu sahifelerin tümü Hz. Peygamber döneminde meydana gelen ve sahabenin şahitlik ettiği olaylarla ilgili bilgileri içermektedir.

Son sahabeler hicri ikinci asırdan itibaren, 110 yılından hemen önce vefat etmiştir. Fakat tarih ile ilgili yazılı belgelerin oluşması, ileride göreceğimiz üzere bundan çok daha önce başlamıştır.

Müslümanlarda Tarih Kitaplarının Yazımı

Hadislerin toplanması aynı zamanda tarihin ilk maddelerini bir araya getirmek demektir. Çünkü hadis kitapları Hz. Peygamber'in hayatını birbiriyle irtibatlı bir şekilde zikretmez. Aksine o dönemdeki değişik olaylarla ilgili küçük kesitler nakleder. Tarih kitapları bugünkü anlamıyla bu dağınık maddelerin düzenlenmesine ve rivayetlerin bir özetinin çıkarılmasına ihtiyaç duyuyordu. Müslümanlar bu çalışmalara hicri birinci asrın ilk yarısında başladılar.

Wüstenfeld, 1882 yılında Göttingen'de "Arap Tarihçiler"le ilgili eserini Almanca yayınladığında isimleri ölüm tarihlerine göre düzenledi. Eserimizin yazarı İbn İshâk bu kitapta 28. sırada yer aldı. Dolayısıyla ondan önce 27 tarihçiye rastlanıldı. Günümüzde ise bu listeye başka tarihçiler de eklenebilir. Konumuz İslam tarihçileri olmadığından bu isimleri Wüstenfeld'in listesinden zikretmekle yetineceğiz:

1. Akîl b. Ebî Tâlib (ra.). 2. Ziyâd b. Ebî Süfyân (ra.). 3. Mahreme b. Nevfel (ra.). 4. Dağfel b. Hanzala ez-Zühlî es-Sedûsî. 5. Ubeyd b. Şerîyye el-Cürhumî. 6. Ebû Kilâb Vikâ Lisânü'l-Humre. 7. Huteyf b. Zeyd b. Ceûne. 8. Zeyd b. Kiyâs en-Nemrî. 9. İbü'l-Kevâ el-Yeşkûrî. 10. Yezîd b. Bekr Dâb ve iki oğlu İsa ve Yahyâ. 11. Alâka b. Kerîm el-Kilâbî. 12. Sahhâr b. Ayâş (veya Abbâs) el-Kilâbî. 13. Urve b. Zübeyr. 14. Sâlih b. Urvân es-Sa-

ğadî. 15. Âmir eş-Şa'bî. 16. Vehb b. Münebbih. 17. Katâde b. Diâme es-Sedûsî. 18. İbn Şihâb ez-Zührî. 19. Ebû Mihnef Lût. 20. Şübeyl b. Urve (Urze) ed-Dab'î. 21. Musa b. Ukbe. 22. Ebû Umeyr Mucâhir b. Saîd el-Hemedânî. 23. Şerkî b. Kutâmî. 24. Turayf b. Târik el-Medenî. 25. Abdullah b. Abbâs b. Ebî Rebîa el-Mentûf. 26. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî. 27. Avâne İbnü'l-Hakem.

Bu listeye birkaç isim eklemeyen önce bunlardan bazıları hakkında bilgi vermemizde bir sakınca yoktur. Nevevî, (*Tehzîbü'l-esmâ*, s. 426-427) özet olarak şöyle der: "Kureyşliler içinde en çok neseb bilgisine sahip olan, onların atalarını ve tarihte yaşamış oldukları olayları en çok bilen Akîl b. Ebî Tâlib idi. Mescid-i Nebî'de onun için bir meclis akdedilir, neseb bilgisi, Arapların tarihte yaşamış oldukları olayları dinlemek için insanlar onun etrafında toplanırdı. Akîl b. Ebî Tâlib, Muâviye'nin hilafeti döneminde hicri 50. yılda vefat etti."

Ziyâd b. Ebî Süfyân ile ilgili olarak İbnü'n-Nedîm (*el-Fihrist*, s. 89) şöyle der: "Mesalib¹⁰ ile ilgili olarak ilk eser yazanlardan biriydi... Nesebi ile ilgili bilgileri elde edince bunları yazdı, öğluna verdi ve ona: 'Bu bilgilerle Araplara üstünlük taslamaya bakın. Böylece onlar sizden uzak dururlar.' dedi." Ziyâd b. Ebî Süfyân hicri 53. yılda vefat etti.

115 yaşında, hicri 54. yılda vefat eden Ebû Safvân Mahreme b. Nevfel ise Hz. Ömer'e neseb divanı oluşturdu. Bu işte ona Akîl b. Ebî Tâlib ve Cübeyr b. Mut'im de yardımcı oldular. Ebû Safvân Mekke fethi günü Müslüman oldu. Yaşlı biriydi ve özellikle Kureyş tarihini iyi bilirdi. Neseb bilgisi ondan alınırdı. (Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ*, s. 543) İbn İshâk, Kureyşlilerin mevlası idi. Onların arasında büyüdü ve bu eserinde onların bazılarından rivayette bulunmaktadır.

Dağfel en-Nessâbe es-Sedûsî, Hz. Peygamber'e (sav.) yetişmiş, fakat ondan hadis işitmemiştir. Aynı zamanda Ubeyd b. Şeriyye el-Cürhumî de Hz. Peygamber'e (sav.) ulaşmış ve

10 Mesalib, Arap kabilelerinin ve tanınmış isimlerin eksik ve kusurlarını anlatan bir eserdir. (Mütercim)
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

ondan hadis işitmemiştir. Dağfel, Muâviye'nin yanına vardı, Muâviye ona tarihî olaylar, Yemen kralları, dillerin değişmesi ve insanların dünyanın farklı bölgelerine dağılmaları hakkındaki sorular sordu. Dağfel, uzun bir ömür yaşadı. (İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 265, Avrupa Baskısı) İbnü'n-Nedîm, (*el-Fihrist*, s. 89) Ubeyd b. Şerîyye ile ilgili olarak şunları söyler: “*Kitâbü'l-emsâl, Kitâbü'l-mülûk ve Ahbârü'l-mâdîn* adlı eserlerin sahibidir.”

Ebû Abdillâh Urve b. Zübeyr b. Avvâm, “yedi fakih” diye bilinen âlimlerden biriydi. Kitapları Medine’de Harre vakası diye bilinen olayda kayboldu. Meğâzî alanında ilk defa kitap telif edendi. Müteahhir tarihçiler ondan nakilde bulunurdu. İbn Sa’d (*et-Tabakât*, V, 156) şöyle der: “Urve’nin meğâzî ile ilgili Ebân b. Osman’dan aldığının dışında hadis ile ilgili yazmış olduğu bir kitabı yoktu.” Johann Fück’ün, Muhammed b. İshâk ile ilgili yazmış olduğu tezinde (Frankfurt baskısı, 1925, Söz konusu tezi Annemarie Schimmel’den emanet aldım. Bu nedenle ona teşekkür ederim.) şunları nakleder: “Emevî halifesi Abdülmelik, bazı çocuklarının elinde meğâzî ile ilgili bilgiler gördü ve onların yakılmasını emretti ve ‘sana Allah’ın kitabını okumayı, Sünneti öğrenmeyi ve onunla amel etmeyi tavsiye ederim.’ dedi.” Bu doğru olmasa gerek. Çünkü biz Taberî Tarihi’nde aşağıdaki gibi birçok hususu okuyor ve müşahade ediyoruz:

“Urve ... Abdülmelik’e şunları yazdı: ...(*Tarihu’t-Taberî*, s. 1180 Avrupa Baskısı)”

“Urve’den nakledilir ki o, Abdülmelik b. Mervân’a şunları yazmıştır: Bana Ebû Süfyan ve onun çıkışı hakkında mektup yazmışsın, onun durumu ile ilgili sorular sormuşsun.” ...(*Tarihu’t-Taberî*, s. 1184)

“Urve’den nakledilir ki o, Abdülmelik b. Mervân’a şunları yazmıştır: Bana Hâlid b. Velîd’in Mekke fethi gününde baskın yapıp yapmadığı ve bunu kimden emir alarak yaptığı hakkındaki soru sormuşsun.” (*Tarihu’t-Taberî*, s. 1634)

“Urve’den nakledilir ki o, Abdülmelik b. Mervân’a şunları yazmıştır: Bana Hatice bt. Huveylid hakkında mektup yazmış-

sın. Onun ne zaman vefat ettiğini sormuşsun.” (*Tarihu't-Taberî*, s. 1770)

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde bulunan buna benzer başka birtakım rivayetler de vardır. (Bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 213)

“Urve b. Zübeyr'den nakledilir ki Abdülmelik b. Mervân ona bir mektup yazarak bazı şeyleri sormuştur. Urve de cevaben şunları yazmıştır: 'Allah'ın selamı üzerine olsun. Ondan başka ilah bulunmayan Allah'a hamd olsun. Bana mektup yazarak bazı şeyleri soruyorsun. -Hadisin devamını zikreder.-' Dedi ki, bana Âişe haber verdi: Onlar evlerinin ortasındayken Ebû Bekir'in yanında iki kızı Âişe ve Esmâ'dan başka kimse yoktu. Ansızın Rasûlullah geldi.”

Abdülmelik'in hilafet meselesi için Abdullah b. Zübeyr ile savaştığı bilinmektedir. Fakat bu, Abdülmelik'in Abdullah'ın kardeşi olan Urve'nin ilminden istifade etmesine engel olmamıştır. Şayet Üstad Fück'ün naklettiği bilgi doğru ise bunun kıssacıların insanları eğlendirmek için uydurdukları asılsız meğâzî [haberleri] ile ilgili olması gerekir.

Hicrî 110 veya 114 yılında vefat eden Vehb b. Münebbih de büyük âlimlerden biriydi. Kardeşi Hemmâm b. Münebbih ise gazvelere katılır ve kardeşi Vehb için kitap satın alırdı. (İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*, XI, 67.) Vehb, Peygamber'in (sav.) gazveleri ile ilgili bir kitap telif etti. Bu eserin bir bölümü papirüs üzerine yazılı olarak Heidelberg Üniversite Kütüphanesinde bulunur. Teberânî ve diğer bazı âlimler ondan birtakım nakillerde bulundular. Vehb'in peygamber kıssaları, kralların hayatı ve diğer bazı konularda kitapları vardır.

Muhammed b. Şihâb ez-Zührî (52-121) dönemin büyük âlimlerindendi. Hadis ve siyer ilimleri ile meşhur olmuştu. İbnü'n-Nedîm, *Fütûhu Hâlid b. Velîd* adlı eseri ona nispet etmiştir. (*el-Fihrist*, s. 95) Zührî, müellifimiz İbn İshâk'ın hocasıdır. İbn Vehb'in *Câmi'* adlı eserinde Zührî'nin siyer alanında yazmış olduğu kitaptan alıntılar vardır. (*Câmi'*, I, 96-98.)

Siyaset ehlinde bazı cahillerin de tarih ve siyer ilimleri ile ilgilendiklerini gösteren birtakım kıssalar vardır. el-İsbehânî, (*el-Egânî*, XIX, 59) şunu zikreder: “el-Medâinî der ki, bana İbn Şihâb haber verdi ki, Halid b. Abdillâh el-Kasrî, benden kendisi için nesepleri yazmamı istedi. Ben de işe Mudar kabilesinin nesebi ile başladım. Daha tamamlamadan bana ‘Yazmayı bırak! Allah onların köklerini kazısin. Bana siyeri yaz.’ dedi. Ben de ona ‘Siyeri yazarken ‘Ali b. Ebî Tâlib’in (ra.) hayatı ile ilgili birtakım hususlara değinmem gerekecek, bunları da yazayım mı?’ dedim. O da ‘Hayır yazma! Fakat Ali’yi cehennem dibinde görürsen o zaman yaz.’ dedi.” “Allah, Halid’e ve onun yandaşlarına lanet etsin ve onları rezil etsin. Allah’ın rahmeti ise Hz. Ali’nin üzerine olsun.” Bu kıssaya heva ehlinin bazı eğilimleri karışmıştır. Şayet doğru olsa bile Zührî’nin, Kasrî’nin istediği şeyleri yazdığını sanmıyoruz. Çünkü *el-Egânî* yazarı, Zührî’nin veliaht olan İkinci Velîd ile bağlarının çok gergin bir hale geldiğini, hatta İkinci Velîd’in halife olması durumunda İslam yurdunu terk edip Rum diyarına iltica etmeyi düşündüğünü yazmıştır. Aynı zamanda Velîd, Zührî’yi öldürmeyi istemişti. Fakat Velîd halife olamadan Zührî vefat etti. *el-Egânî* yazarının kaydettiği bu bilgiler pek güvenilir değildir. *Dâire-tü’l-meârif’l-İslami* adlı eserin Zührî maddesine göre başka bir halife ondan Hz. Ali aleyhinde bir şeyler yazmasını istemiş; fakat Zührî bunu kabul etmemiştir. Zührî’nin böyle davranmasını garipsemiyoruz.

Zührî’nin öğrencilerinden biri olan Musa b. Ukbe (ö. 141/758) meşhur biridir. *el-Meğâzî* adlı bir eseri vardır. Bu kitabın, alanında en sağlam eser olduğu söylenir. Fakat bu eser bize kadar ulaşmamıştır. Berlin’deki yazma nüshada olduğu gibi eserden bazı alıntılar ve özet bilgileri Sachau neşretmiştir.

Wüstenfeld’in Zikretmediklerinden Bazıları

Ebân b. Osman b. Affân (ö.105/723) *el-Meğâzî* adlı eserin sahibidir. Kitabında insanlığın başlangıcı ve tekrar dirilişi, Hz. Peygamber’in savaşlarını ve vefatı, Sakife ve ridde olaylarını

bir araya getirmiştir. Aynı zamanda Âsım b. Ömer b. Katâde (ö. 119/737) ve Şurahbîl b. Sa'd (ö. 123/740), Wüstenfeld'in zikretmediği isimlerdendir. Bunları Ahmed Emin *Duha'l-İslam* adlı eserinde zikretmiştir. Fück, tezinde Urve'nin yetimi diye bilinen Ebü'l-Esved'i (ö.143/760) ve Mahzûmîler'in mevlası Ebû Muhammed el-Velîd b. Kesîr'i (ö.151/768) bu listeye eklemiştir. Bu sonuncusu İbn İshâk'a muasırdır. Wüstenfeld, onu İbn İshâk'tan sonra zikretmiştir.

Burada Yezîd b. Ebî Habîb'i (ö. 128/745) de söylememiz gerekir. Bu kişi İbn İshâk'ın Mısır'daki hocalarındandır. Wüstenfeld ondan bahsederken meçhul başka birisini de zikretmiştir. Bu kişi, siyerde önemli bir şahsiyettir. "Bana İbn İshâk rivayet etti. O da dedi ki bana Yezîd b. Habîb el-Mısri şunu rivayet etti: 'Ben Hz. Peygamber'in farklı memleketlere, Arap ve Acem krallarına göndermiş olduğu sahabenin isimleri ve onları gönderirken vermiş olduğu talimatların yazılı olduğu bir kitap buldum.' Söz konusu bu kitap kontrol için İbn Şihâb ez-Zührî'ye gönderildi. O da içindeki bilgileri doğruladı. (İbn Hişâm, *Sîre*, s. 982; Taberî, *Tarih*, s. 1560. (İkisi de Avrupa basıdır.)"

Sonuncusu ise Ma'mer b. Râşid'dir (ö. 153/770). O da İbn İshâk'ın muasırdır. İbnü'n-Nedîm, (el-Fihrist, 94) *Kitâbu'l-meğâzî* adlı bir eseri Ma'mer b. Râşid'e isnad etmiştir. Bu eser bize kadar ulaşmamıştır. Ma'mer b. Râşid'in hadis alanında yazmış olduğu *el-Câmi'* adlı bir eseri vardır ve bu eserin Türkiye'de iki yazma nüshası bulunmaktadır. Şayet siyer alanında yazılmış ilk eserler ve İbn İshâk'ın yazmış olduğu eserin tümü bize intikal etmiş olsaydı alandaki telifatın gelişim sürecini ve İbn İshâk'ın bu noktadaki meziyetlerini görme imkânına sahip olabilirdik. Şimdi tekrar müellifimizin diğer yönlerine dönelim.

İbn İshâk

Tam adı, Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr -bazılarına göre b. Yesâr b. Kûtân-velâen- el-Muttalibî'dir. Kays b. Mahreme b. Muttalib b. Abdimenâf ailesinin mevlasıdır.

İbn Sa'd (*et-Tabakât*, VII/II, 62) şöyle der: "İbn İshâk'ın dedesi Aynü't-temr Gazvesinde esir alınanlardandır." İbn Kuteybe ise (*el-Maârif*, s. 247) şunları eklemiştir. "Aynü't-temr Gazvesinde esir olarak alınıp Hâlid b. Velîd tarafından Hz. Ebû Bekir'e gönderilenlerdendir." Hatîb el-Bağdâdî ise (*Tarihu Bağdâd*, I, 216) şöyle der: "Babası Yesâr değil bilakis Hıyâr'dır ve İbn Mahreme'nin mevlasıdır." Hatîb, bu bilgileri Heysem b. Adîve Medâinî'den nakleder. Bunun daha doğru olma ihtimali vardır. Çünkü Kûtân'ın Müslüman olup efendisinin adını Hıyâr olarak değiştirmesi mümkündür. Aynü't-temr Savaşı Hz. Ebû Bekir döneminde hicri 12. yılda Basra yakınlarında meydana gelmiştir. Hıyâr'ın o zamanlar çocuk olması, oğlu Yesâr'ın 20. yılda, torunu İshâk'ın 53. yılda, müellifimiz Muhammed'in de 85. yılda dünyaya gelmiş olması ihtimal dâhilindedir. İmâm Buhârî (*et-Tarihu'l-kebîr*) şöyle der: "İbn İshâk'ın künyesi Ebû Bekir'dir." İbn Sa'd (*et-Tabakât*) şöyle der: "Künyesi Ebû Abdullah'tır." Buhârî ve İbn Sa'd'dan sonra bu ihtilaf devam etmiş, Hatîb (*Tarihu Bağdâd*, I, 216-217) ise bu ihtilafı ayrıntılı olarak zikretmiştir.

Hatîb el-Bağdâdî, (1/215) Abdullah b. Câfer Dürüsteveyh'ten, o da Yakûb b. Süfyân'dan İbn İshâk'ın Fars asıllı olduğunu rivayet eder. Fakat el-Bekrî, *Mu'cemu mâ ista'cem* adlı eserinin "Aynü't-temr" maddesinde şunları açıklar. "Hâlid b. Velîd, Aynü't-temr Kilisesinde Kisrâ'nın elinde esir bulunan bazı Arap çocukları buldu. O çocuklar Şam ve Irak topraklarına dağılmıştı. Bu çocuklardan birisi nesep âlimi el-Kelbî'nin, birisi de *el-Meğâzî* adlı kitabın sahibi İbn İshâk'ın dedesidir." Bazı müsteşriklerin İbn İshâk'ın dedesinin Hristiyan olduğunu sanmaları buradan kaynaklanabilir. İran'da rehin tutulan Arapların Hristiyan oldukları hususunda emin olmasak da İbn İshâk'ın İncil'i iyi bildiğini,¹¹ bunu dedelerinden değil, zamanın âlimlerinden öğrendiğini söyleyebiliriz. Mesela, Hz. Peygamber'in İncil'deki özelliklerini zikreder ve şöyle der: "Münhamennâ, Süryanice'de Muhammed demektir. Rumca karşılığı

11 İbn Hişâm'ın verdiği bilgiye göre İbn İshâk aynı zamanda Acem (İran) kitaplarını da iyi bilirdi. Bkz. İbn Hişâm Sîretü İbn İshâk, s. 197.
 12 İbn Hişâm Sîretü İbn İshâk, s. 197.

Baraklits'tir". Bu bilgiler Yuhanna İncili'nde geçer. (Yeni Ahit, 14/12/17, 15/16-26/7-30 müjdelenen peygamber bahsinde) Zehebî'nin (*Mizânü'l-i'tidâl*, 3/23) naklettiği de buna benzer: "Yunus b. Bükeyr, İbn İshâk'tan, o da Abdurrahman b. Hâris'ten, o da Ebî Seleme'den, o da İbn Ömer'den naklede ki İbn Ömer, İbn Abbâs'a bir mektup göndererek şunu sorar: "Hz. Muhammed (sav.) Rabbini hiç gördü mü?" İbn Abbâs da ona cevaben şunu yazar: "Evet, Rabbini altından yapılmış bir kürsü üzerinde gördü. Bu kürsüyü biri insan, biri aslan, biri öküz, biri de şahin suretinde olan dört melek, zemini altın ile döşenmiş yeşil bir bahçede taşır. Bu bilgi de Yuhanna İncilinde (4/1-7) geçer. Bunun bir benzeri de Ümeyye b. Ebî Salt'ın İslam öncesi söylediği şiirinde geçer. Bunlar İsrailiyyat değildir. Bilakis Hristiyanlıktan İslam edebiyatına geçen bilgilerdir. İbn İshâk, Tevrat'tan Hâbil kıssasını (*Tarihu't-Taberî* 1/141=*Kitâbu't-tekvîn* 4/9-16), Hz. Yusuf'un ömrü (*Tarihu't-Taberî* 1/413=*Kitâbu't-tekvîn* 50/22) ve Hz. Nûh'un gemisi ile ilgili hususları (*Tarihu't-Taberî* 1/189-212=*Kitâbu't-tekvîn* 6/14) naklede.

Taberî'nin zikrettiğine göre (*Zeylû Tarihi't-Taberî* 3/2512-2513): "İbn İshâk'ın iki amcası vardı. Muhammed, babası İshâk b. Yesâr'dan ve amcaları Musa b. Yesâr ve Abdurrahman b. Yesâr'dan nakilde bulundu. Hz. Peygamber'in meğâzîsini, Arap tarih ve nesebi hakkında ilim sahibiydi. Arap şiirini naklede ve pek çok hadisi bilirdi. Derin bir bilgisi vardı. İlmin talibi ve öncüsüydü. Tüm bunlarla birlikte güvenilir biriydi."

Kastalânî'nin verdiği bilgiye göre (4/328) İbn İshâk'ın babası İshâk, Huveytîb b. Abdiluzzâ'nın mevlası Subayh'ın kızı ile evlenmiştir.

Hatîb el-Bağdâdî (1/214), İbn İshâk'ın Ebû Bekir ve Ömer isminde iki kardeşinin olduğunu söyler. Cemmâilî, *el-Kemâl fî marifeti'r-ricâl* adlı eserinde (Berlin yazma nüshasından. Bu bilgileri Wüstenfeld de İbn Hişâm'ın *Siyer*'ine yazmış olduğu mukaddimesinde naklede.) Muhammed'in İbn İshâk'ın kardeşlerinin en büyüğü olduğunu, kardeşi Ömer'in ondan bir veya iki sene sonra öldüğü bilgisini ekler.

İbnü'n-Nedîm *Fihrist* adlı eserinde (s. 92), Yâkût el-Hamevî de (*Mu'cemü'l-üdebâ*) eserinde Vâkidî'den nakille İbn İshâk'ın güzel simalı olduğunu nakleder. İbn Hallikân (*Ve-feyâtü'l-a'yân*) İbn İshâk'ın şaşı olduğunu söyler. Hatîb el-Bağdâdî de (I/226) saçını siyah kınayla boyadığını ifade eder.

İbn İshâk'ın eleştirilere maruz kaldığı hususlardan biri Zehebî'nin İbn Adî'den naklen zikrettiği (*Tezkiretü'l-huffâz* I/164, *Mîzânü'l-î'tidâl* 3/22) onun horozlarla oynadığı (horoz dövüşü) iddiasıdır.

Bundan daha çirkininin İbnü'n-Nedîm'in "yuhkâ/hikayet edilir" lafzıyla rivayet ettiği ve Yâkût'un Vâkidî'den naklettiğidir. Bu cümleler Yâkût'a aittir: "Muhammed b. İshâk meclisin sonunda kadınlara yakın bir yerde otururdu. Kendisinden nakledildiğine göre o, kadınlarla geceleri sohbet etmek üzere beklerdi. Bu durum Medine valisi Hişâm'a iletilti. İbn İshâk'ın güzel bir saçı vardı. Bunun üzerine Hişâm, İbn İshâk'ın saçını kazıttı ve onu kırbaçladı. Sonra da orada oturmasını yasakladı. İbn İshâk güzel yüzlüydü." Bu iddialar muasırlarının ona beslediği kin ve nefretten kaynaklanan itham ve iftiralara benziyor. Çünkü Hatîb el-Bağdâdî (I/225), İbn Ebî Hâzım ve Abdülaziz b. Muhammed ed-Derâverdî'den şunu nakleder: "Biz İbn İshâk ile mescitte oturuyorduk." Diğer bir rivayette ise şunlar geçer: "Biz İbn İshâk'ın meclisinde oturuyor ve ilim öğreniyorduk." Şöyle dedi: "Valinin gelişi..." Şöyle dedi: "Avn isimli bir görevli vali tarafından gönderildi ve o, sizinle oturan bu şahıs kimdir?" dedi. Biz de "Muhammed b. İshâk'tır." dedik. Dedi ki: "Avn onu alıp götürdü. Daha sonra boynunda bir ip ile valilikten ayrıldıklarını ve İbn İshâk'ın o şekilde mescide sokulup diğer kapıdan çıkarıldığını gördük." Hatîb, İbn Ebî Zunbur'dan nakille bu cezalandırmanın İbn İshâk'ın kaderi inkâr ettiği ithamından kaynaklandığını ekler. Muhammed b. Abdillâh İbn Semîr ise şunları nakleder. "İbn İshâk kaderi inkâr etmekle itham edilir. Fakat o, insanların bu ithamdan en uzak olanı idi." Zehebî'nin rivayetine göre (*Mîzânü'l-î'tidâl*, 3/2) Ebû Dâvûd şöyle demiştir: "İbn İshâk kader inkârcısı ve Mutezili'dir." Hatîb el-Bağdâdî (I/221) şöyle der: "Birçok âlim

Şia'ya meyilli olduğu için İbn İshâk'ın rivayetlerini delil olarak almamıştır. Yâkût el-Hamevî (*Mu'cemu'l-üdebâ*)'da Yahyâ b. Saîd b. Kattân'dan nakil ile şöyle der: "Muhammed b. İshâk, Hasan b. Damre ve İbrahim b. Muhammed Şiiliğe meyilli kişilerdi ve Hz. Ali'yi Hz. Osman'a takdim ederlerdi." Tüm bu iddialara cevap olarak Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'nin ondan rivayette bulunması yeterlidir.

İbn İshâk'ın ölüm tarihi ile ilgili de ihtilaf vardır. Bu tartışmalar vefatının 150-154 yılları arasında gerçekleştiği üzerinde cereyan etmektedir. Zehebî, *el-İber fî haberi men gaber* adlı eserinde 151 yılını tercih etmiş ve sahih görüşe göre bu senede vefat ettiğini söylemiştir. İmam Buhârî de bu görüştedir. Bu konuda dile getirilen hususlardan biri Taberî'nin şu naklidir (Taberî Tarihi'nin zeyli 3/2513): "İbn Sa'd dedi ki: İbn İshâk'ın oğlu bana babasının Bağdat'ta 150 yılında vefat ettiğini ve Hîzerân kabristanlığında defnedildiğini söyledi." İbn Sa'd, *et-Tabakât*'ta (c. 7/2 s. 67) onun 151 yılında vefat ettiğini söyler. Hatîb el-Bağdâdî bu iki görüşü ve bunlara 152 yılını da ekleyerek Ali b. Medîni ve diğerlerinden nakleder. Ayrıca Hatîb, Halîfe b. Hayyât'tan da 153 yılında vefat ettiğini nakleder. İbn Hallikân, şöyle der: "Bazıları onun 144 yılında vefat ettiğini söyler." Yâkût (*Mu'cemü'l-edibbâ*) şöyle der: İbn İshâk Hayzü-ran kabristanında Ebû Hanîfe'nin yanına defnedildi." Ebû Hanîfe'nin kabri el-A'zamiye bölgesinde bulunup yeri şimdi de bilinmektedir. İbn Hallikân *Vefeyâtü'l-a'yân*'da açıklamalarda bulunur ve şöyle der: "İbn İshâk, Hayzü-ran kabristanlığının doğu tarafında defnedildi. Bu kabristan Hârûn er-Reşîd ve kardeşi Hâdî'nin annesi Hayzü-ran'a nispet edilir. Burası Bağdat'ta Dicle nehrinin doğusundaki en eski kabristandır."

Eğitim ve Öğretimi

İbn İshâk Medine-i Münevvere'de dünyaya gelmiş ve yaklaşık 30 yıl boyunca burada yaşamıştır. Hatîb el-Bağdâdî (1/215) şöyle der: "İbn İshâk, Enes b. Mâlik (ra.) ve Saîd b. Müseyyeb'i görmüş, Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekir es-Sıddîk, Ebân b. Osman b. Affân, Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b.

Ebî Tâlib, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rac, Nâfi Mevla Abdullah b. Ömer, Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî ve diğerlerinden hadis işitmiştir." J. Fück, tezinde (s. 67-33) İbn İshâk'ın Kâsım b. Katâde, Abdullah b. Ebî Bekir (ö.130 veya 135) ve Urve b. Zübeyr'in öğrencisi Yezîd b. Rûmân'dan da ders aldığını, tefsiri Muhammed b. Ebî Ahmed'den, Vehb b. Münebbih'in İsrailiyyat kitaplarını Mugîre b. Lebîd'den okuduğunu ve kim oldukları bilinmeyenler atıldıktan sonra İbn Hişâm'ın *Siret*'inde İbn İshâk'ın Medineli 100 hocasının adının yer aldığını söyler.

Cemmâîlî şöyle der (Berlin yazmasından): "İbn İshâk 115 yılında İskenderiye'ye geldi. Mısırlı birçok kişi ondan rivayette bulundu. Yezîd b. Ebî Habîb ve Kays b. Ebî Yezîd gibi Mısır'ın ileri gelenleri de ondan rivayette bulundu." (İbn Hacer ise *Tehzîbü't-tehzîb*'de 9/44 onun İskenderiye'ye 119 yılında geldiğini söyler.) İbn İshâk'ın Medine'den ayrılmasının, hasetçilerinin onu kaderi inkâr ile itham etmeleri neticesinde Medine valisinin onu kırbaçlatması sebebine dayanması muhtemeldir. Mısırlı âlimlerin İbn İshâk'a yönelmeleri onun tanınmış biri olduğu anlamına gelir. Üstelik Zührî, onun hocası idi ve onu çok överdi. İbn Hallikân (*Vefeyâtü'l-ayân*) şöyle der: "Kim meğâzî bilgisini isterse İbn İshâk'a başvursun. Zührî'den nakledilir ki o; köyüne gitmiş, hadis talebeleri de ardına düşmüştür. Zührî, onlara İbn İshâk'ı kastederek 'Neden şaşı olan şu gence gitmiyorsunuz?' veya 'Ardımda size hadis okutacak şaşı genci bıraktım.' demiştir. es-Sacî, Zührî'nin öğrencilerinin hocalarından aldıkları hadislerde bir sıkıntı yaşadıklarında hıfzına güvendikleri için Muhammed b. İshâk'a müracaat ettiklerini zikreder. Hatîb el-Bağdâdî (1/219-220) şöyle der: "Süfyân b. Uyeyne'den nakledilir ki o şöyle demiştir: Zührî'yi gördüm. Yanına Muhammed b. İshâk gelmişti. Ona 'Neden geciktin? Nerede kaldın?' diye sordu. O da 'Bekçinden dolayı sana kim ulaşabiliyor ki?' dedi. Zührî bekçisini çağırdı ve İbn İshâk geldiğinde onu bir daha engelleme dedi."

İbn Uyeyne, Ebû Bekir el-Hüzelî'den şunu nakleder: Zührî'nin şöyle dediğini duydum: "İbn İshâk bulunduğu sürece Me-

da Emevî Devleti yok olunca onu ikinci Abbasi halifesi Ebû Cafer el-Mansûr'un (hilafeti 136-158) yanında görüyoruz. İbn Sa'd dedi ki (c. 7/2. S. 62): "İbn İshâk Medine'den çıkarak Kûfe, Cezîre, Rey ve Bağdat'a geldi. Vefat edinceye kadar Bağdat'ta ikamet etti." Bir daha Medine'ye geri dönmemiş olması da muhtemeldir. Belki de Mısır'dan Irak ve İran'a yolculuk etti. Fakat ilk olarak nereye gittiğini bilmek zordur.

Hatîb el-Bağdâdî (I/226) Mekki b. İbrahim'den rivayet eder ki o, Rey şehrinde İbn İshâk'tan yirmi mecliste ders dinledi. (Daha sonra Allah'ın sıfatları ile ilgili söylediği şeylere tahammül edemediği için İbn İshâk'ı terk etti.) İbn Seyyidü'n-nas dedi ki (I/226): "On iki mecliste ders dinledi."

Yâkût der ki (*Mu'cemü'l-üdebâ*): "İbn İshâk, Cezîre'de Abbâs b. Muhammed ile birlikteydi. Ebû Cafer el-Mansûr'un yanına gitmek istemiş ve bu nedenle ona meğâzî yazmıştı. Abbâs b. Muhammed, el-Mansûr'un kardeşidir ve h. 142 yılında Cezîre valisiydi."

İbn Kuteybe şöyle der (*el-Meârif*, 247): "Muhammed b. İshâk, Hire'de Ebû Cafer el-Mansûr'un yanına geldi ve onun için meğâzî yazdı. Bu vesileyle Kûfeliler ondan hadis dinlediler. Hatîb el-Bağdâdî ise olayı ayrıntılı bir şekilde anlatır (I/221-222) ve şöyle der: "Ammâr'ın şöyle dediğini işittim: Muhammed b. İshâk Mehdî'nin yanına vardı. Mehdî'nin huzurunda oğlu bulunuyordu. Mehdî, oğlunu işaret ederek ona 'Bunu tanıyor musun?' dedi. İbn İshâk, 'Evet, tanıyorum. Bu, Emir'ül-mümininin oğludur.' dedi. Mehdî, İbn İshâk'a: 'Git, oğlum için Allah'ın Âdem'i (as.) yarattığı günden bugüne kadar meydana gelen olayları konu edinen bir kitap yaz.' dedi. İbn İshâk gitti ve bu kitabı yazıp getirdi. Mehdî, ona 'Kitabı çok uzun yazmışsın. Git kısalt.' dedi. İşte kısalttığı bu kitap elimizdeki eserdir. Diğerini ise Emir'ül-mümininin kütüphanesine koydu." Hasan b. Muhammed el-Müeddeb dedi ki Ebu'l-Heysem'in şöyle dediğini işittim: "Muhammed b. İshâk kitabını önce bazı sayfalara yazdı. Bu sayfalar daha sonra Seleme yani İbnü'l-Fadl'ın eline geçti. Elindeki bu sayfalardan dolayı Se-

leme'nin rivayeti diğerlerinden daha üstün oldu. Şeyh Ebû Bekir (Hatîb el-Bağdâdî) şöyle dedi: Bana göre bu râvînin 'İbn İshâk Mehdî'nin meclisine vardı ve yanında oğlu vardı.' sözünde yanlışlık vardır. Herhalde râvî, 'İbn İshâk, Mansûr'un meclisine vardı ve yanında oğlu Mehdî bulunuyordu.' demek istemiştir. Çünkü bu doğru olana daha çok benziyor. Allah daha iyi bilir." Öyle görünüyor ki İbn İshâk Rey şehrine gitmiştir. Çünkü hilafetin veliahtı olarak Mehdî, İbn İshâk'ın vefatından hemen öncesinde orada kalıyordu.

Kûfe denilen yer Hîre şehrinin yeni yerleşim yeridir. O zaman daha Bağdat inşa edilmemişti. Mansûr, Bağdat'ı inşa ettikten sonra İbn İshâk gelip oraya yerleşti ve oraya defnedildi. Hatîb el-Bağdâdî, "*Tarihu Bağdâd*" adlı eserini yazarken biyografi bölümünün başında (I/214) şunları kaydetti: "Şeyh Ebû Bekir el-Hatîb şöyle der: İster yerlisi olsun ister oraya başka yerlerden gelenlerden olsun Medînetü's-selam'da yaşayan Muhammed isimli âlimler arasında İbn İshâk'tan daha yaşlı, isnadı daha âlî olan ve daha erken vefat eden başka birisini görmedim. Bu nedenle kitabıma onunla başladım ve onun ismiyle müsemma diğer âlimlerin biyografisi ile devam ettim. Bu gerekçeler olmasaydı hocalarımızın bize çizdiği yolu takip edip Muhammed b. Ahmed'i diğerlerine takdim ederek onunla başlamak daha iyi olurdu. Bizi koruyan ve başarılı kılan yalnız Allah'tır."

İbn İshâk-Mâlik-Hişâm Arasında Çekişme

İbn Seyyidi'n-nâs (I16-17) ve İbn Hacer (9/45), Ebû Hâtim b. Hibbân'nın *Kitâbü's-sikât* adlı eserinden İbn İshâk ile ilgili şunları naklederler: "İbn İshâk ile ilgili iki kişi eleştiride bulunmuştur. Bunlar Hişâm b. Urve ve Mâlik b. Enes'tir. Hişâm, onun Fâtıma'dan (Hişâm'ın hanımı) hadis semâ ettiğini inkâr etti. Mâlik'le ise tartışması bir defa yaşandı ve daha sonra Mâlik olması gereken tavra döndü. Bu olay da şu şekildedir: 'Hicâz bölgesinde İbn İshâk'tan daha çok nesep ve tarih bilgisine sahip olan kimse yoktu. İbn İshâk, Mâlik'in Zû Asbah kabilesinin mevalilerinden olduğunu iddia etti. Mâlik ise kendisinin

Zû Asbah'ın mevalilerinden değil bizatihi kendilerinden olduğunu iddia ediyordu. Bu nedenle ikisi arasında bir tartışma meydana geldi. Mâlik, *el-Muvatta* adlı eseri yazınca İbn İshâk, 'Onu bana getirin. Ben onun baytarıyım.' dedi. Bu söz Mâlik'e ulaşınca o, 'İbn İshâk, Yahudilerden nakilde bulunan bir dec-caldır.' dedi. Aralarında bir tartışma ve soğukluk meydana geldi. Hatta İbn İshâk, bu nedenle Irak'a gitmeyi düşündü. Daha sonra barıştılar ve Mâlik, veda esnasında ona elli dinar ve o seneki meyvesinin yarısını verdi. Mâlik, onu hadis alanında eleştirmiyordu. Fakat İbn İshâk'ın Müslüman olan Yahudi çocuklarının atalarından Hayber, Kureyza, Nadîr ve diğerleri ile ilgili duydukları hikâyeleri ve garip bilgileri araştırmasına itiraz ediyordu. İbn İshâk, bu bilgileri sadece öğrenmek için onlardan alıyordu. Onların dediklerini delil olarak kabul etmek için bunu yapmıyordu. Mâlik ise rivayeti ancak itkân sahibi kişilerden câiz görüyordu. Ben derim ki Mâlik'in nesebi ile ilgili bu iddiada İbn İshâk yalnız değildir. Buna benzer bazı görüşler Zührî ve diğerlerinden de rivayet edildi..."

Hatîb şunları ekledi (I/223): "İbn İdrîs, (el-Evdî) Mâlik'e İbn İshâk'ın 'Ben onun kitabının baytarıyım.' dediğini nakledince Mâlik, İbn İdrîs'e: "İbn İshâk sana baytarıyım mı dedi? Öyleyse biz de onu Medine'den sürdük." dedi. Hatîb şunu da söyledi (I/224): "İbn Ebî Zî'b, Abdülaziz b. Mâcişûn, İbn Ebî Hâzm ve Muhammed b. İshâk, Mâlik b. Enes hakkında ileri geri konuşurlardı. Bunlardan en çok konuşan Muhammed b. İshâk idi ve şöyle derdi: 'Mâlik'in kitaplarını bana getirin ki size onlardaki yanlışları göstereyim. Ben onun kitaplarının baytarıyım.'"

Bu kıssalarda tarih verilmemiştir. İbn Seyyidi'n-nâs'ın zikrettiği bu barışma meselesinin İbn İshâk'ın daha Medine'den ayrılmadan önce gerçekleştiğine delalet eder. Hatîb'in Mâlik'ten naklettiği "Biz onu Medine'den sürdük." rivayeti şayet doğru ise bu olayın İbn İshâk'ın seferinden sonra meydana geldiğine delalet eder. Ya da İbn İshâk, Mâlik ile ilgili sözünü hem Medine'de hem de Medine dışında tekrarlamıştır. Görünen o ki tüm bunlar muasırların birbirleriyle tartışmaları cin-

sindendir. İbn Hişâm da İbn İshâk'ın eserini özetlerken bazı hususları atmıştır ve şöyle demiştir (Sîretü İbn Hişâm s. 4): “Bu kitaba Hz. Peygamberle ilgili olmayan, konuşulması çirkin olan bazı hususları ve bazı insanları kötüleyen birtakım atışmaları almayacağım.”

Buna benzer bir husumet İbn İshâk ile Ebû Hanîfe arasında da zikredilir: “Ebû Hanîfe ve Muhammed b. İshâk, Ebû Cafer el-Mansûr'un yanında bir araya gelir. Mansûr, başına gelen bir durumu görüşmek üzere Kûfe ve Medine'den âlimleri ve fakihleri bir araya topladı. Ebû Hanîfe'yi de gönderdiği bir elçi vasıtasıyla Bağdat'a getirdi. Mansûr'u başına gelen bu sıkıntıdan Ebû Hanîfe'den başkası kurtaramadı. Sorun Ebû Hanîfe'nin eliyle çözülmünce kadıların ve hâkimlerin bazı konuları danışması için onu yanında tuttu. Ta ki bazı işlerle ilgili hükümleri o vermiş olsun. Muhammed b. İshâk'ı da oğlu Mehdî adına Hz. Peygamber'in savaşlarını ve gazvelerini yazmak için alıkoymuştu. Ebû Hanîfe ile İbn İshâk bir gün Ebû Mansûr'un yanında bir araya geldiler. Muhammed b. İshâk, Mansûr'un Ebû Hanîfe'yi üstün görmesinden; kendisinin, halkının, kadıların ve hâkimlerinin başına gelen birtakım olaylarda ona danışmasından dolayı Ebû Hanîfe'yi kıskanırdı. İbn İshâk, Mansûr'u Ebû Hanîfe'ye karşı kıskırtmak için ona “Ey Ebû Hanîfe! Bir insan şöyle şöyle yapmayacağına ve şöyle şöyle yapacağına dair yemin etse ve yemine bitişik olarak değil de sonradan, bir müddet sustuktan sonra inşallah demesine ne dersin?” dedi. Ebû Hanîfe “Yemine bitişik olarak söylemediği bu inşallah ile yapmış olduğu istisna ona bir fayda vermez. (Yemini geçerlidir.) Ancak yemin ile bitişik söylediğinde ona fayda verir.” diye cevap verdi. İbn İshâk, “Nasıl fayda vermez? Hâlbuki Emirü'l-mümininin büyük dedesi Ebü'l-Abbâs Abdullah b. Abbâs (ra.), 'Kişinin bir konuda yemin ettikten sonra üzerinden bir yıl geçse de inşallah ile istisnada bulunması câizdir.' demiş ve unuttuğun zaman Rabbini an ve şöyle de: *'Umulur ki, Rabbim beni doğruya daha yakın olana eriştirir.'* (Kehf: 24)” ayetini buna delil getirmişti. Mansûr, Muhammed b. İshâk'a: “Ebu'l-Abbâs (ra.) böyle mi demiştir?” diye sordu. O da “Evet!” dedi. Mansûr, kızarak Ebû Hanîfe'ye dön-

dü ve “Sen Ebu’l-Abbâs’a muhalefet mi ediyorsun?” dedi. Ebû Hanîfe: “Ben Ebu’l-Abbâs’a muhalefet etmedim. Onun sözünü farklı bir şekilde yorumlayarak doğrularım. Fakat Hz. Peygamber’in şöyle dediği bana ulaştı: ‘Kim bir konuda yemin eder ve istisnada bulunursa günahkâr olmaz.’ Biz de bu istisnanın yemine bitişik olması gerektiğini söyledik. Aslında bunlar (İbn İshâk vb.) senin hilafetini kabul etmiyorlar. Bu nedenle Ebu’l-Abbâs’ın rivayetini kendilerine delil getiriyorlar.” dedi. Mansûr, “Bu nasıl olur?” dedi. Ebû Hanîfe: “Çünkü onlar Ebu’l-Abbâs’ın rivayetini delil getirerek sana takiiye yoluyla biat ettiklerini, istedikleri vakit istisnada bulunarak biatlarından dönebileceklerini ve bundan dolayı da günahkâr olamayacaklarını söylerler.” Mansûr, “Bu doğru mu?” dedi. Ebû Hanîfe, “Evet!” dedi. Mansûr, Muhammed b. İshâk’ı yakalayıp tutuklayın diye emir verdi. Ridasını boynuna dolayarak onu yakaladılar ve götürüp hapse attılar. (*Menâkibu İmâmi’l-A’zam*-el-Muvaffak b. Ahmed el-Mekkî, Vefat yılı 568, I, 142-144; *Menâkibu İmâmi’l-A’zam* -el-Kerderî, I, 183-184). İbn Fadlillah el-Umerî, bu hikâyeyi (*Mesâlikü’l-eb-sâr*) İbn İshâk yerine Humeyd et-Tûsî’ye nisbet eder. Bu daha doğru olabilir.

Buna benzer bir olay İbn İshâk ile Şurahbîl arasında da meydana gelmiştir. Zehebî (*Mîzânü’l-i’tidâl*, III, 21-22) şunu zikreder: “Adamın biri İbn İshâk’a, ‘Şurahbîl b. Sa’d’ın hadisleri nasıldır?’ diye sordu. O da: ‘Ondan kimse hadis rivayet ediyor mu ki?’ dedi.” Yahyâ dedi ki: “İbn İshâk’a hayret ediyorum! Ehl-i kitaptan rivayette bulunuyor; fakat Şurahbîl’den uzak duruyor.”

Hişâm b. Urve’nin, İbn İshâk’a olan itirazının aşırı kıskançlıktan meydana geldiğine dair kıssa ise tartışmasız olarak asılsızdır. Bu kıssaya göre Hişâm 61 yılında doğmuş ve 146 yılında (Bu tarih ihtilaflıdır.) vefat etmiştir. İbn Kuteybe şöyle der (*el-Maârif*, s. 115): “Hişâm’ın annesi Sâre adında bir cariye idi. Ebû Cafer el-Mansûr’un zamanında Kûfe’ye geldi. Kûfeliler ondan hadis dinlediler ve orada vefat etti.” Sonra şöyle dedi (247): “İbn İshâk, Hişâm b. Urve’nin hanımı olan Fâtıma bt. Münzir b. ez-Zübeyr’den hadis rivayet ederdi. Bu durum

Hişâm b. Urve'ye ulaşınca o, buna itiraz etti ve o benim hanımımın yanına mı geliyordu?" dedi. İbnü'n-Nedîm'in rivayetinde ise (*el-Fihrist*, 92) şöyle geçer: Hişâm dedi ki "Hanımımın yanına ne zaman geldi ve ondan ne zaman hadis dinledi?" Hatîb el-Bağdâdî'nin rivayetinde ise şunlar geçer (I/222): "Saîd b. el-Kattân dedi ki; Hişâm b. Urve, İbn İshâk'tan söz etti ve Allah'ın düşmanı ve yalancı olan bu adam, hanımımından hadis mi rivayet etmiş? Onu nerede görmüş?" Hatîb ve İbn Seyyidü'n-nâs şunu nakleder: Hişâm dedi ki, "Ben onunla daha dokuz yaşındayken evlendim. Ölüp Yüce Allah'ın huzuruna varıncaya kadar da hiç kimse onu görmedi."

Bu söylenenler doğru değildir. Çünkü Ömer Rıza Kehhâle (*A'lâmu'n-nisâ*, IV/146) diğer bazı tarihçilerle birlikte Fâtıma bt. Münzir'in hicri 48 yılında dünyaya geldiğini, hicri 61 yılında doğan Hişâm b. Urve'nin amcasının kızı ve dolayısıyla kocası Hişâm'dan 13, İbn İshâk'tan da 37 yaş büyük olduğunu söyler. Hişâm, İbn İshâk'ın söylediklerinin doğru olup olmadığını hanımına sormak yerine ona kızıp sövecek mi? İbn İshâk, ondan Hz. Peygamber'in bir hadisini rivayet etmekten başka ne yapmış ki? Üstelik İbn İshâk, bu hadisi ona annesi, bacası veya hanımı ile de sormuş olabilir. İbn Seyyidü'n-nâs (I/13) şöyle der. Ebu'l-Hasan el-Kattân dedi ki: "İbn İshâk'ın eleştirilmesine, Hişâm'ın ona yalancı demesine, bu konuda Mâlik'in Hişâm'a, Yahyâ b. Saîd'in Mâlik'e tabi olmasına ve sonradan gelenlerin bu konuda onları taklit etmelerine sebep olan hadis şudur: 'Siz kadınlardan birinizin elbisesine hayız kanı bulduğunda onu önce çitilesin, sonra da üzerine su döksün ve ovarak yıkasın.'¹³ Biz İbn İshâk'ın Fâtıma kanalıyla aldığı başka hadisleri de rivayet ettik."

Eski müellifler de bu görüştedirler. Hatîb el-Bağdâdî (I/222-223) ve İbn Hacer (*Tehzîbü't-tehzîb*, 9/41) şunları zikreder: "Abdullah b. Ahmed b. Hanbel şöyle der: 'Babama İbn İshâk'ın hadisini naklettim. O da Hişâm neyi kabul etmiyor? Belki İbn İshâk gelmiş ve Fâtıma'dan izin istemiş, o da izin vermiştir.' dedi." Abdullah der ki; "Sanırım babam, Hişâm

13 Buhârî, Hayz, 9. Yüzd, 63-Müslim, Taharet, 1/10; Ebu Dâvûd, Taharet, 130.

da bunu bilmemiştir.” dedi. Hatîb (s. 229) şunu da ekler: Ali el-Medînî şöyle dedi: “Hişâm’ın dediği delil değildir. Belki İbn İshâk daha çocuk iken Hişâm’ın hanımının yanına gitmiş ve ondan hadis işitmiştir.” Zehebî de böyle der (*Mîzânü’l-İ’tidâl*, 3/22): “Ahmed b. Hanbel cevaben şöyle dedi: ‘Hişâm b. Urve nereden bilecek? Belki İbn İshâk, hadisi Fâtıma’dan camide veya daha çocuk iken dinlemiştir. Ya da yanına gitmiş Fâtıma da ona perde arkasından hadisi rivayet etmiştir. Bunda ne var ki? Zaten Fâtıma yaşlanmış bir kadındı...’ Bana Ebû Dâvûd tahdis etti ve dedi ki; Yahyâ b. Kattân şöyle dedi: ‘Şahitlik ederim ki İbn İshâk bir yalancıdır.’ Ben ‘Bunu nereden biliyorsun?’ dedim. O cevaben ‘Bunu bana Vüheyb söyledi.’ dedi. Ben de Vüheyb’e: ‘Bunu nereden biliyorsun?’ dedim. O da: ‘Bunu bana Mâlik b. Enes söyledi.’ dedi. Ben de Mâlik’e ‘Bunu nereden biliyorsun?’ dedim. O da: ‘Bunu bana Hişâm b. Urve söyledi.’ dedi. Ben de Hişâm b. Urve’ye ‘Bunu nereden biliyorsun?’ dedim. O da şöyle dedi: ‘İbn İshâk, güya hanımım Fâtıma bt. Münzir’den hadis rivayet etmiştir. Hâlbuki ben onunla dokuz yaşındayken evlendim ve Allah’a kavuşuncaya kadar onu hiçbir erkek görmedi...’ (Zehebî şunları ekledi): ‘Biz bu iddialara cevap verdik. Dediğine göre adam Fâtıma’yı görmüştür. Bu gibi asılsız iddialara dayanarak ilim ehli birisi yalancılıkla itham edilir mi? Bu kabul edilmez bir durumdur. Üstelik Fâtıma’dan Muhammed b. Sûka da rivayette bulunmuştur. Fâtıma’nın Ümmü Seleme’den ve kendi nenesi Zübeyr’in hanımı Esmâ’dan gelen rivayeti de vardır. Sonra Hişâm’ın Fâtıma dokuz yaşındayken onunla evlendiği bilgisi apaçık bir yanlıştır. Bunun hangi râvîden kaynaklandığını bilmiyorum. Çünkü Fâtıma, Hişâm’dan 13 yıl daha büyüktür. Fâtıma’nın yirmi küsur veya otuz küsur yaşındayken Hişâm’a varmış olması ve elli küsur veya daha büyükken İbn İshâk’ın ondan hadis rivayet etmesi muhtemeldir.’ Sonra Zehebî şu bilgileri de ekledi (s. 24): Yakûb b. Şeybe’den rivayet edilir ki o şöyle dedi: ‘İbnü’l-Medînî’den İbn İshâk’ı sordum. O da ‘İbn İshâk’ın hadisleri bana göre sahihtir.’ dedi. Ben ‘Öyleyse Mâlik’in İbn İshâk ile ilgili söylediklerine ne dersin?’ dedim. O da ‘Mâlik, İbn İshâk’ın

hâk ile bir araya gelip oturmamış ve onu tanımamıştır. Medine’de ne meydana gelmiş ki?’ Ben ‘Hişâm b. Urve, İbn İshâk’ı eleştirmiştir.’ dedim. O da ‘Hişâm’ın dediği delil olmaz. Belki İbn İshâk daha küçük iken hanımının yanına gitmiş ve ondan hadis işitmiştir.’ İbn İshâk’ın Fâtıma’dan rivayet ettiği hadisin doğru olduğu anlaşılıyor.” İbn Hacer el-Askalânî şunları nakleder (*Tehzîbü’t-tehzîb*, 9/42): “İmâm Buhârî şöyle der: Bana, Ali b. Abdillâh (el-Medînî) dedi ki, İbn İshâk’ın kitaplarını inceledim. İki hadiste de üzerinde durulması gereken bir şeyle karşılaşmadım. O iki hadisin sahih olması mümkündür.

Medînî dedi ki; bana bazı Medineliler şöyle dedi: Hişâm b. Urve’den nakledilen: ‘İbn İshâk hanımının yanına nasıl gider?’ sözü şayet doğru olursa Fâtıma’nın İbn İshâk’a hadisi yazması mümkündür. Çünkü Medineliler yazı ile hadis rivayetini câiz görürlerdi. İbn İshâk’ın aralarında perde var iken ondan hadis alması da câizdir. Buraya kadar Buhârî’den nakledilmiştir.” Sonra İbn Hacer şunları ekledi (s.45): “Süleyman et-Teymî, Yahyâ el-Kattân ve Vüheyb b. Halid, İbn İshâk’ı yalancılıkla itham ettiler. Vüheyb ve el-Kattân bu konuda Hişâm b. Urve’yi ve Mâlik’i taklit ettiler. Süleyman et-Teymî’nin onu neden eleştirdiği anlaşılmış değildir. Süleyman’ın eleştirisinin hadis dışındaki bir sebepten dolayı olduğu ortadadır. Çünkü Süleyman cerh ve ta’dîl ehlinde biri değildir.” Şöyle demek imkân dâhilindedir: “Esmâ bt. Ebî Bekir es-Sıddîk, Teym kabilesindendir ve Zübeyr b. Avvâm’ın eşidir. Öyleyse Süleyman et-Teymî, Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr’in akrabalarındandır. Dolayısıyla Hişâm gibi birini kıskanmış ve onun söylediklerinin aynısını söylemiştir. Hişâm b. Urve’nin tüm eleştirilerine rağmen İbn İshâk eserinde ondan ve Urve b. ez-Zübeyr ailesinden olan diğer bazı kişilerden defalarca rivayette bulunmuştur. Bu da İbn İshâk’ın ilim konusunda geniş kalpli olduğuna (kin tutmadığına) delalet eder.”

Metodu

Muhaddislerin İbn İshâk’a yönelttiği en büyük eleştiri “İbn İshâk hadislerde tedlîs yapar.” iddialarıdır. Hatîb (s. 229-

230), İbn Seyyidi'n-nâs (s. 1) ve İbn Hacer (s. 43) şunu naklederler: "Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. İshâk'tan söz etti ve 'O, bir hadis hırsızı idi. Rivayet yoluyla almadığı hadisleri insanların yazmış olduğu kitaplardan alıp kendi eserlerine koyardı.' dedi..." Ahmed b. Hanbel'e 'Ey Ebû Abdullah! İbn İshâk bir hadiste teferrüd ettiğinde onu kabul eder misin?' diye sordum. O da 'Vallahi hayır. Çünkü ben onu tek bir hadisi bir topluluktan rivayet ettiğini ve bunların sözlerini birbirinden ayırt edemediğini gördüm.' dedi."¹⁴ Bunun bir benzerini İbn Seyyidi'n-nâs da zikreder (s. 10): "İbn İshâk bazen tüm isnadı zikreder. Bazen ortadaki râvîleri atar ve hadisi doğrudan en üstteki râvîden nakleder."

İsnadın tamamının veya bir kısmının atılması hususu hadis ile tarih arasındaki farkla ilgilidir. Hadiste bir olayın bütün parçalarının birlikte rivayet edilmesi istenmez. Bilakis her bir kişi kendi gördüğüne şahitlik ederek aktarır. Tarih ise olayın üzerinde durur. Onun amacı tarihî bir olayı sözü uzatacak olan isnat tekrarları olmadan birbirine bağlı olarak tüm parçalarıyla nakletmektir. Bu da İbn İshâk'ın icadı değildir. Bu yöntemin bir benzeri Zührî'ye de nispet edilir. Biz, *Taberî Tarihi*'nde (6. yıl olayları, s. 1518, Avrupa Baskısı) şunları okuyoruz: "Bize İbn Humeyd rivayet etti. Dedi ki; bize Seleme rivayet etti. O Muhammed b. İshâk'tan, o Zührî'den, o da Alkame b. Vakkâs el-Leysî, Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr ve Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe'den Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Tüm bu kişiler söz konusu hadisin bir kısmını bana rivayet etti. Bu râvîlerden bazıları, bazılarından daha güçlü bir hafızaya ve anlayışa sahipti. Ben onların bana rivayet ettiklerini bir araya getirdim." "İbn İshâk, Zührî'nin en akıllı öğrencilerindendi. Bu mantıksal metodunda Zührî'yi takip etti. Takip ettiği metottan dolayı kimse Zührî'yi eleştirmede. Söz konusu metodu ikisinden önce Urve b. Zübeyr de uyguladı." Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde şu bilgileri okuyoruz: "... Zührî'den, o da Urve b. Zübeyr, Mervân ve Misver b. Mahreme'den, biri di-

14 Ahmed b. Hanbel'in sözünü ettiği hadisin, Uhud Savaşı ile ilgili rivayet olması muhtemeldir. (Müsned)

ğesine bir şeyler ekleyerek ... (4/323).“ "... Urve b. Zübeyr'den, o da Misver b. Mahreme ve Mervân'dan, biri diğerine bir şeyler ekleyerek ..." (4/328). Zührî şöyle dedi: "Bana Urve b. Zübeyr, Misver b. Mahreme ve Mervân b. Hakem her biri diğerinin hadisini tasdik ederek rivayet etti. (4/328)."

Bu metodun başka birtakım örnekleri daha vardır. Bunların Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer alması dikkate değerdir. İbn İshâk'ı "Tek bir hadisi, bir grup râvîden nakleder. Fakat birinin sözünü diğerinden ayırmaz." diyerek eleştiren o saygın imam, Urve'nin aynı şekildeki tedlisini ise kabul eder. Şayet İbn İshâk'ın Mâlik ve Hişâm b. Urve arasındaki tartışması olmasaydı Ahmed b. Hanbel, onu eleştirmezdi.

Öte yandan büyük muhaddisler İbn İshâk'ı övmüşlerdir. İmâm Buhârî şöyle der (*et-Tarihu'l-kebîr*, c. I, Bâbü'l-Muhammedîn): "... İbn İshâk'ı itham eden birini görmedim..." Şu'be şöyle der: "Hıfzının sağlamlığından dolayı İbn İshâk emîrû'l-muhaddisîn'dir." Hatîb'in (s. 228) naklettiğine göre İbn İshâk, "Emîrû'l-müminin fi'l-hadîs" ve "Seyyidü'l-muhaddisîn" lakapları ile anılırdı." Cemmâîlî şöyle der (*el-Kemâl fî ma'rife-ti'r-ricâl*, Berlin yazması): "Ebû Ahmed b. Ali dedi ki: Muhammed b. İshâk'ın rivayet ettiği birçok hadis vardır. Ondan Şu'be, es-Sevrî, İbn Uyeyne ve Hammâd b. Seleme gibi birçok imam rivayette bulundu." İbn Adî der ki: "İbn İshâk'ın kralları faydasız birtakım kitaplardan alıkoyup Hz. Peygamber'in (sav.) gazveleri, peygamber olarak gönderilişi ve yaratılışın başlangıcı ile ilgili bilgilere yönlendirmesinden başka bir iyiliği olmasaydı bu, ona yeterdi. İbn İshâk'tan sonra başkaları da bu konuda eserler yazdılar. Fakat seviye olarak ona ulaşamadılar. Rivayet ettiği birçok hadisi araştırdım. Kesin olarak zayıftır denilebilecek bir hadis bulamadım. Diğer âlimlerin yaptığı gibi onun da bazı yerlerde hata yapması ihtimal dâhilindedir. Güvenilir ve sika râvîler ondan hadis nakletmede geri durmamışlardır. O, la be'se bihi'dir.¹⁵ Müslim, mutâbeât kabilinden ondan hadis tahrîc etmiştir. Buhârî de az yerde istişhâd

15 Zararsız, zararı yoktur anlamına gelen bu kavram, hadis usûlünde ta'dîl için kullanılır. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

amacıyla ondan hadis nakletmiştir. Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce ondan rivayette bulunmuştur.” Zehebî şöyle der (*Mizânü'l-i'tidâl*, 3/24): “Müslim, eserinde İbn İshâk'tan istiş-hâd amacıyla beş hadis zikretmiştir.”

İbn İshâk ile ilgili yeterli bilgi Hatîb el-Bağdâdî'nin eserinde ve İbn Seyyidî'n-nâs'ın *es-Sîre*'sinin mukaddimesinde bulunur. İbn İshâk'ın kitaplarının İslam ilim geleneğinin en değerli eserlerinden olduğunda şüphe yoktur.

Eserleri

İbnü'n-Nedîm (*el-Fihrist*, s. 93) şöyle der: “İbn İshâk'ın *Kitâbu'l-hulefâ* adında bir eseri vardır. Bunu ondan Umevî nakletmiştir. Ayrıca *es-Sîre*, *e'l-Mebde vel-meğâzî* adlı eseri de vardır. Bunu da ondan İbrahim b. Sa'd ve Nüfeylî rivayet etmiştir.” Yâkût ve diğerleri bunlara başka eserler eklemediler.

Müteahhir yazarlar onun bu iki eserinden alıntılar yapmışlardır. Bu iki eserin el yazması bazı bölümleri de mevcuttur. Fuad Sezgin, Brockelmann'ın Arapça yazılmış teliflerin tarihi ile ilgili eserine zeyl olarak Almanca yazmış olduğu eserde (F. Sezgin, *Geschichte des Arabischen Schrifttums*, 1, 288-289) şöyle der: “Evvelü'l-halk adlı eserinin bir bölümü Avusturya Viyana Kütüphanesinde bulunur. Bu bölümü Nabia Abotte, *Nusûsun ale'l-Berdî* adlı eserinde yayınladı. (Nabia Abotte, *Studies in Arabic Literary Papyri*, Chicago 1957)”

Yine *Tarihu'l-hulefâ* kitabının Hz. Ömer'in öldürülmesi ve ondan sonra oluşturulan şûrâ ile ilgili bilgileri içeren bir parçası Nabia Abbott'un kitabında (*Nusûsun ale'l-Berdî*, s. 80-81) yayınlanmıştır. *Hadîsü'l-İsrâ ve'l-Mî'râc* adlı eser de İbn İshâk'a nispet edilir. Bu eserin bir yazma nüshası (Mısır) Talat Kütüphanesi 293 numaralı mecmuanın 38-65 varakları arasında yer almaktadır. Bu nüsha hicrî 1309 tarihinde yazılmıştır. *Hirâbü'l-busûs beyne Bekr ve Tağlib ibney Vâil b. Kâsîr* adlı eseri de Meskât Kütüphanesinde 9/776 bulunur. İsmi, *Ahbâru Küleyb ve'l-Cessâs* olan bir eseri de Bağdat'ta Âlü's-seyyid İsa el-Utârî Kütüphanesinde. İbn İshâk'tan yapılan iktibaslar ise sonsuzdur. Bu iktibaslardan bazıları *Tarihu't-Taberî*, *Tefsî-*

rû't-Taberî, İsfahânî'nin *el-Egânî*'si, İbn Abdilberr'in *el-İstiâb*'ı, Ebû Nuaym'ın *Delâilü'n-nübüvve*'si, Vâkidî'nin *Fütûhu Mısır*'ı, *Kitâbu Bekr ve Tağlib* (yazarı belli değil, Britanya Müzesi, No, 6499, OR varak, 178), İbn Hacer'in *Tehzîbü't-tehzîb*'i, Yâfiî'nin *Mirâtü'l-cinân*'ı ve Süheylî'nin *er-Ravdu'l-unûf*ünde yer alır.

Seleme b. Fadl'ın, İbn İshâk'ın *es-Sîre* rivayetinin diğerlerinden daha iyi olduğunu Hatîb el-Bağdâdî'den naklettik. Zehebî *"el-İber fî haberi men gaber"* (Bkz. İşâriye, c. I) adlı eserinde *es-Sîre*'yi rivayet eden diğer bazı âlimleri zikretmiştir. Zehebî'nin söyledikleri arasında şunlar yer alır (s. 315): "(Hicretin) 194. yılı. Bu yılda Yahyâ b. Saîd b. Ebân el-Umevî el-Kûfî el-Hâfız vefat etti. Lakabı Cemel'dir. İbn İshâk'tan *el-Meğâzî*'yi nakletmiş, üzerinde çalışarak birtakım bilgiler eklemiştir."

Johann Fück'ün (Doktora tezi s. 44) elde ettiği bilgiler aşağıdaki gibidir:

Semâ Yeri	Râvî İsmi	Doğum-Ölüm
Medine	1. İbrahim b. Sa'd	110-184
Küfe	2. Ziyâd b. Abdillâh el-Bukâî	-183
	3. Abdullâh b. İdris el-Evdî	115-192
	4. Yunus b. Bükeyr	-199
	5. Abede b. Süleyman	-187
	6. Abdullâh b. Nümeyr	115-199
Bağdat	7. Yahyâ b. Saîd el-Umevî	114-194
Basra	8. Cerîr b. Hâzım	85-170
	9. Kerîm b. Ebî İsa	
	10. Seleme b. Fadl el-İbriş	-191
Rey	11. Ali b. Mücâhid	-180 civarı
	12. İbrahim b. Muhtâr	
	13. Saîd b. Buzey' (Cemmâilî'ye göre Yebu'dur.)	
	14. Osman b. Sâc	
	15. Muhammed b. Seleme el-Harrânî	-191

Öte yandan İbn Hişâm'ın kitabını İbn İshâk'tan Ziyâd b. Abdillâh el-Bukâî vasıtasıyla rivayet ettiğini biliyoruz. İbn İshâk

hâk'ın eserinin Karaviyyîn Kütüphanesinde bulunan iki parçası ise Yunus b. Bükeyr'in rivayetindendir. Çoğunlukla da Süheylî *er-Ravdu'l-unûf*'ünde nakletmiştir. Şam parçası ise Muhammed b. Seleme'nin İbn İshâk'tan rivayetidir.

Fas ve Şam parçaları, İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'si ile karşılaştırıldığında değişikliğin sadece birtakım ayrıntılarda, kelimelerde veya takdim ve tehir şeklinde olduğunu görülür.

Bir örnek verelim: İmam Mâlik'in *el-Muvatta* adlı eserinin tedavülde olan ve büyük olmayan bir baskısı vardır. Aynı zamanda Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin rivayeti olan ve bunun iki katı büyük veya daha fazla olan bir nüshası vardır. Bunun dışında başka nüshaları daha vardır. Bu da şu anlama gelmektedir: İmam Mâlik âdeti üzere kitabındaki hadisleri bir grup öğrencinin önünde okurdu. Buradaki kıraatı tamamlanınca yeni bir öğrenci halkasının önünde okumaya başlardı. Bu ders halkaları böyle devam edip dururdu. Bu dersler esnasında kitabına bazı rivayetleri ekler, bazılarını atar, bazılarını da değiştirirdi. Aynı kitabın değişik öğrencilerden gelen nüsha farklılıkları bundan kaynaklanmaktadır. Günümüzde bunun benzerini bir kitabın değişik baskıları arasında görüyoruz. Yazar kitabını tashih veya tezhip etmek istediğinde baskıları arasında değişiklikler meydana gelmektedir.

Aynı şey İbn İshâk için de söz konusudur:

Rabat Üniversitesinden Muhterem Prof. İbrahim el-Kettânî, *es-Sîre*'nin Karaviyyîn Kütüphanesinde bulunan iki parçasının mikrofilmini bana gönderme lütfunda bulundu. Daha sonra da yazdıklarını özellikle de dijital ortamda tam olarak okunmayan kısımları lütfedip asıl nüsha ile karşılaştırdı. Bu karşılaştırmayı 53. başlıktan 146. başlığa kadar yaptı. Daha sonra kitabın diğer kısmını karşılaştırmak için zamanı olmadı.

es-Sîre'nin Şam'daki yazması ez-Zâhiriyye Kütüphanesinde bulunmaktadır. Yazmanın bir mikrofilmini samimi bir dosttan temin ederken diğer bir filmini de başka bir arkadaştan aldım. Yüce Allah'tan hepsinin mükâfatını vermesini niyaz ederim.

es-Sîre'nin Fas ve Şam parçaları eskidir. Fas'taki parçanın başı eksiktir. Eksik olan kısım da sadece birinci varaktır. Bu parçanın sonunda şu bilgiler yer almaktadır:

İbn İshâk'ın *el-Meğâzî* adlı eserinin birinci bölümü burada son buldu. İnşallah ikinci bölümde Rahib Bahîrâ kıssası gelecektir.

İkinci parça ise birincisinden değişiktir. Fakat Bahîrâ olayı ile başlamaktadır ve birinci parçayı tamamlamaktadır. Bu parçada 39 ile 44 sayfalar arasında hicri 456 yılına ait bazı semâ kayıtları bulunmaktadır. Bu ikinci parça İsrâ ve Mi'râc olayı ile son bulmaktadır. Mağrib'de üçüncü bir nüshanın daha keşfedildiği bana anlatıldı. Saygı değer bakan Muhammed el-Fâsî, "İbn İshâk'ın eserinden Karaviyyîn'de keşfedilen parçanın eski metin ile karşılaştırıldığını ve eski metinden hiçbir fazlalığın bulunmadığının tespit edildiği" haberini bana lütfetti. Bu bilgi bana eserin tahkikini yapmamdan sonra gelmiş oldu. Bu nedenle kitabın metnini tahkik etmede başka bir parçadan istifade edememiş oldum.

Şam parçası ise Bedir Gazvesi kıssasından başlar ve Uhud Gazvesi kıssasında son bulur. Yazmanın başlığında "Bundan sonra Sevîk Gazvesi ve hicretin üçüncü yılında Necd bölgesine yapılan Zû Emer Gazvesi gelecektir." bilgisi yer almaktadır. Parçanın sonunda "Bu kitabı, Tâhir b. Berekât el-Huşaî, dört yüz elli dört yılının Ramazan ayında yazdı." Kaydı bulunmaktadır. Aynı zamanda parçanın sonuna eserin Hatîb el-Bağdâdî'den semâ edildiği kaydı da yer almakta ve şöyle denilmektedir: "Semâ 454 yılında Zilhiccenin ilk on gününde Şam şehrinde ve (Emevî) Camii'nde gerçekleşti."

Başka Bir Nüsha

Haydarabat Deken'deki el-Âsifiyye Kütüphanesinde görevli olan Şeyh Kudret Rahîm, bana adı geçen kütüphanede bir mecmua olup içinde İbn İshâk'ın *el-Meğâzî* adlı eseri de bulunduğunu söyledi. (İngiliz) sömürgesinin başlamasından beri bu yazmanın nerede olduğunu bilmediklerini ve araştırma neticesinde de bulamadıklarını söyledi. Aynı zamanda

Haydarabat Dekken'de bulunan el-Osmaniyye Üniversitesi hocalarından biri, günümüzde de hala varlığını sürdüren ve nadir birçok yazma eserin raflarında yer alan es-Saîdiyye Kütüphanesinde İbn İshâk'ın *el-Meğâzî* adlı eserini gördüğünü yazdı. Daha sonra benim için yeniden arama yaparken sözü edilen eseri buldular. Fakat incelemeler neticesinde yazmanın *el-Meğâzî* olmayıp müteahhir ve meçhul bir müellife ait olduğu ortaya çıktı.

Tüm sorunlarımızı sadece yüce Allah'a iletiyoruz. "Bilemezsin ki; belki Allah bundan sonra yeni bir durum ortaya çıkarır."16

Kitabın Şerh ve Tercümeleri

İbn İshâk'ın eserinin Farsça bir tercümesi vardır. Bu tercüme, yedinci yüzyılda Ebû Bekir b. Sa'd b. Zengî'nin emri ile hazırlanmıştır. Zengî, İran'ın Şirâz valisiydi ve büyük şair Sa'dî'nin muasırıydı. Bu tercümenin Paris, Londra ve bunun gibi dünyanın birçok yerinde nüshaları bulunmaktadır. Taberî Tarih'inin ve Tefsir'nin Farsça tercümelerinde olduğu gibi bu tercüme de eserin bir özeti şeklindedir. Çünkü İbn İshâk'ın bu tercümesini, *Sîretü İbn Hişâm* ile karşılaştırdığımda aralarında fazla bir benzerlik göremedim. Profesör Guillaume, birkaç sene önce el-Karaviyyî'nin yazmasını özetleyip İngilizceye tercüme etti.

İbn Hişâm'ın yeniden düzenlediği İbn İshâk'ın eseri ise meşhurdur. Birçok âlim bu eser üzerinde çalışmalar yapmıştır. Bunlardan birisi Marakeş şehrinde medfun, *er-Ravdu'l-ünûf* adlı eserin yazarı İmam Süheylî, bir diğeri de Ebû Zer'dir. Süheylî ve Ebû Zer'in şerhleri matbudur. Profesör Guillaume İbn Hişâm'ın eserini de özetleyip Taberî ve diğer bazı kaynaklardan ekleme yaparak onu İngilizceye çevirmiştir. Guillaume'nin amacı İbn İshâk'a nispet edilen bilgileri tespit edip ona ait olmayanları çıkarmaktır. Konuyla ilgili bilgisinin azlığından dolayı bunu başaramamıştır. İbn Hişâm'ın Brahman Hindularının işgalinden önce Haydarabat'ta Osmaniyye Üni-

versitesi tarafından yayınlanan Urduca bir tercümesi mevcuttur. Tercüme sahibi ise işgalden sonra Pakistan'a göç eden Profesör Şatârî'dir.

İlim İçin Teşekkür

İlk önce Mağrib Din İşleri Bakanlığı bu kitabı hazırlamam için benden talepte bulunarak beni şereflendirmişti. Daha sonra Rabat Üniversitesi eserin Edebiyat Fakültesi yayınları arasında basılmasını uygun gördü. Neticede eseri gördüğünüz şekilde okurlara sunuyoruz. Eserin yayınlanmasındaki en büyük pay Mağribli değerli ilim ehline aittir. Sırasıyla idari işler ve yazmanın mikrofilminin çekilmesinde çokça yorulan ve müsveddemden büyük bir bölümünü asıl yazma ile karşılaştıran Prof. İbrahim el-Kettânî'ye, özellikle Rabat Üniversitesi eski dekanı (rektörü) ve şimdiki devlet bakanı ilim sahibi ve çok değerli kardeş -Allah uzun ömürler versin.- Prof. Muhammed el-Fâsî'ye teşekkür ederim. Tüm bu hizmetler ilmi ve dini seven genç bir kralın döneminde meydana gelmiştir. Yüce Allah aramızda onun emsallerini çoğaltsın ve ömrüne bereket versin.

Aynı zamanda burada ismini zikredemeyeceğim, fakat bu büyük eserin neşredilmesinde ve kıyıda köşede kalmaktan kurtarılmasında azımsanmayacak kadar katkısı olanlara teşekkür ederim.

Muhammed Hamidullah/Paris

Kaynakça

1. İbn Sa'd (ö. 230/845), *Kitabu't-Tabakât* (Avrupa baskısı) c. 7, kısım 2, s. 67 (Almanca giriş kısmına da bkz. c. 6, kısım 1)
2. İmamü'l-Buhârî (ö. 256), *et-Tarihu'l-Kebir* (Haydarabad baskısı) c.1, Babu'l-Muhammedîn.
3. İbn Kuteybe (ö. 276/890) *Kitabu'l-Maârif* (Avrupa baskısı), s. 247-301.
4. Taberî (ö. 310/923) *et-Tarih* (Avrupa baskısı) üçüncü seri, c. 4, Hicri 150 yılı olayları hakkındaki zeyl'den. s. 152.
5. İbnü'n-Nedîm (ö. 377/988 yılı civarı), *el-Fihrist* (Avrupa baskısı), s. 92-93.
6. Hatîb el-Bağdâdî, (ö. 463), *Tarihu Bağdâd* (Mısır baskısı) c. 1, s. 214-233.
7. Bekrî (ö. 487/1094) *Mu'cemu Mâ İsta'ceme*, Aynu't-temr maddesi.
8. Süheyli (ö. 581/1186), *er-Ravdu'l-unûf* (Mısır baskısı), s. 4-5.
9. Cemmâîlî (ö. 600/1204) *el-Kemâl fi ma'rifeti'r-ricâl* (Berlin el yazması, Wüstenfeld, İbn Hişam'ın siyer'ine yazdığı Almanca önsözünde ondan Arapça metin olarak nakilde bulunur.) s. 5-8.
10. Yakut (ö. 626/1229), *Mu'cemu'l-üdebâ (İrşâdu'l-erib)*, Muhammed b. İshak maddesi.
11. İbn Hallikân (ö. 681/1283), *Vefayâtü'l-a'yan*, Muhammed b. İshak maddesi (Avrupa baskısı no: 623, Mısır baskısı no: 584)
12. İbn Seyyidü'n-nâs (ö. 734/1334), *Uyûnu'l-eser fi fûnûni'l-meğâzi ve's-siyer* (Mısır baskısı) c. 1, s. 817.
13. Zehebî (ö. 748/1348), *el-Iber fi haberi men gaber* (Kuveyt baskısı), c.1, s. 216, 241, 264, 287, 307, 315, 353, 366, 374. *Tezkiratü'l-huffâz* (Haydarabad baskısı), c. 1, s. 163-164. *Mî'zanü'l-i'tidâl*, c.3, s. 21-24.
14. İbn Hacer el-Askalânî (ö. 853/1449), *Tehzîbü'l-tehzîb* (Haydarabad baskısı), c. 9, s. 38-46.
15. Ahmed Emin, *Duha'l-İslam* (Mısır baskısı) c. 2, s. 326, 328, 333.
16. Hayreddin Ziriklî, (Allah uzun ömür versin) *Kamusu'l-a'lâm* (Mısır ikinci baskı), c. 6, s. 252. (*Zeyl'ü'l-müzeyyel*, *Gırbâlü'z-zeman*, *Ravzu'l-münâzir ve Tabakâtü'l-müdellisin* adlı eserlerde İbn İshâk ile ilgili bilgilerin olduğuna işaret etmektedir. Fakat ben bunlardan hiçbirini Paris'te bulamadım.)
17. Dâiretu'l-maârifü'l-İslamiyye, İbn İshak maddesi (Brockelmann'ın Fransızca eserinden Arapçaya çeviridir.)
18. Durî, *İlmu't-tarih*, s. 27, 30.
19. Günaltay, Mehmet Şemseddin; *İslam'da Tarih ve Müverrihler* İstanbul, 1340/1922-1342/1924.
20. Kehhâle, 9/44.
21. Ayad, Kamil; *Die Anfänge der Arabischen Geschichtschreibung in Geist und Gesellschaft*, (Festschrift K. Breysing, Breslau, 1928, vol. III)

22. Arafat, W., Some Aspects of the Art of Forger in the Poetry of the Sira, dans cts. Rendus 24th int. Congress of Orientalist, 1957, P. 310-311 (le meme), Early critics of the Authenticity of the Poetry of the Sira, dans: BSOAS, London, 1958, XXI, 453-463.
23. Brockelmann, *Geschichte der Arabischen Litteratur*, und Supplementbaende, ed. Leyden, t. 1 cf index, s.v. Muhammed ibn Ishaq.
24. Broenle, P., *Die Commentaren des İbn İshak und ihre Scholien*, Hale, Dissertation, 1895
(le meme), *Die Commentare des Sohaili in der Sira İbn Hisham*, Leipzig, Dissertation, 1908.
(le meme), *Commentary of İbn Hisham's Biography Of Muhammad*, Le Caire, 1911.
25. Fischer, A., *Die Biographien von Gewaehrsmaennern des İbn Ishaq*, Leyden, 1890+ZDMG, Berlin, XLVI 148 et suiv.
26. Fück, Johann; *Muhammed İbn Ishaq, Litterar historische Untersuchung*, Frankfurt-am-Main, Disseration, 1925.
27. Guillaume, A.; *The Biography of the Prophet in Recent Reseach*, dans: Islamic Quatterly, London, 1954,1, 5-11.
The Version of the Gospel Used in Medina Circa 700 A.D. dans. Andalus, Madrid, 1950, XV, 287-296.
28. Hamidullah, Muhammad; *Muhammad Ibn Ishaq the Biographer of the Prophet*, dans: Journal of Pakistan Historical Society, Karachi, t. 15/2, Avril 1967, p. 77-100.
29. Hammer-Purgstall, *Litteraturgeschichte der Araber*, Wien 1982, 1. 111, 398-399.
30. Hartmann, M., *Die Angebliche Sira des Ibn Ishaq*, dans: der Islamische Orient, 1, 32-34.
31. Horovitz, Josef; *The Earliest Biographies of the Prophet ad their Authors*, dans: Islamic Culture, Hayderabad-Deccan, t. 1, 535-559, t 11, 22-50, 164-182, 495-526; cf t. 11, 169-182.
32. Jones, J.M.B., *Ibn Ishaq; and Waqidi, the Dream of Atika and the Raid to Nakhla in Relation to the Charge of Plagiarism*, dans: BSOAS, London, 1959, XXII, 41-51.
33. Margoliouth, D.S., *Lectures on Arabic Historians*, Calcutta, 1930. cf. p. 84-85.
34. Noeldeke-Schwally, *Geschichte des Qorans*, t. II, 129-130.
35. Ranke, *Weltgeschichte*, t. V/2, p. 252.
36. Robson, J., *Ibn Ishaq's of the Isnad*, dans: Bulletin of John Revlands Library, 1955-1956, t. 38, p. 449-465.
37. Sachau, E., *Introduction aux Tabaaat Ibn Sad*, t. III/I.
(le meme) *Studien zur Aeltesten Geschitsfuehrung der Araber*, dans: MSOS, Berlin, t, VII/2, p. 154-169.
38. Schacht, Joseph; *Une Citation de L'Evangile de St. Jean dans la Sira de Ibn Ishaq*, dans: Andolus, Madrid, 1951, XVI-489-90 cf. aussi BSOAS, 1956, XVIII, 1-4 par Guillaume, Sur la meme discussion.

39. Sezgin, Fuad; *Geschichte des Arabischen Schrifttums*, Leiden, 1, 288-289.
40. Sprenger, Alois; *Ibn Ishaq ist Kein Redlicher Geschichts-schreiber*, dans: ZDMG, Berlin, 1860, XIV, 289-290.
41. Watte, W. M., *The Materials Used by Ibn Ishaq*, dans; *Historians of the Middle East*, London, 1962.
42. Welhausen, J., *Des Arabische Reich und Sein Sturz*, p. V.
43. Wuestenfeld, Ferdinand; *Die Geschichtschreiber der Araber*, p. 8.q.

Sîretü İbn İshâk

BİRİNCİ BÖLÜM

Bismillâhirrahmânirrahîm

[1]

Allah'tan yardım dileriz. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Allah'ın rahmeti Efendimiz Hz. Muhammed'in ve Ehl-i beytinin üzerine olsun.

Peygamberin Soyu¹

Muhammed'in (sav.) Âdem'e (as.) Kadar Ayrıntılı Olarak Temiz Soyu

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlar ve ondan yardım dileriz.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Allah'ın rahmeti Efendimiz Hz. Muhammed'in ve Ehl-i beytinin üzerine olsun. Muhammed'in (sav.) Âdem'e (as.) Kadar Ayrıntılı Olarak Temiz Soyu

1. *Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm şöyle der:* Bu kitap, Rasûlullâh'ın (sav.) hayatı ile ilgilidir. (Hz. Peygamber'in soyu aşağıdaki gibidir:)

Muhammed b. Abdullah b. Abdilmuttalib -Abdülmuttalib'in [asıl] adı Şeybe'dir.- b. Hâşim, -Hâşim'in [asıl] adı Amr'dır.- b. Abdimenâf -Abdümenâf'ın [asıl] adı el-Mugîre'dir.- b. Kusay, b. Kilâb, b. Mürre, b. Ka'b b. Lüey, b. Gâlib, b. Fihr, b. Mâlik b. Nadr, b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike -Müdrike'nin [asıl] adı Âmir'dir.- b. İlyâs, b. Mudar b. Nizâr b. Ma'ad, b. Adnân b. Üded b. Mukavvim b. Nâhûr b. Tayrah b. Ya'rub b. Yeşcüb b. Nâbit b. İsmail b. İbrahim (Halîlü'r-Rahmân) b. Târih (Âzer) b. Nâhûr b. Sârûh, b. Râ'û b. Fâlih b. Îr b. Şâlih b. Erfehşed b. Sâam b. Nûh b. Lâmek b. Meteşelluh b. Uhnûh (Bazı iddialara göre Uhnûh, İdris'tir (as.). Âdem'in evlatları arasında ilk peygamber olan

1 Orijinal başlıklara dokunmadan içindekiler bölümünde meselenin daha pratik anlaşılması için bazı kısa başlıklar ihdas ettik (ed.).

ve kalem ile yazan kişidir.) b. Yerd b. Mehlîl b. Kîn [17/A]² b. Enûş b. Şîs b. Âdem (as.).

- [2] 2. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti; dedi ki: İbn İshâk'tan müsned olarak gelen bütün hadisleri ya imlâ yoluyla ya kıraat yöntemi ile ya da tahdîs ederek [bizzat] o bana nakletmiştir. Müsned olmayanlar ise İbn İshâk'a kıraat edilen rivayetlerdir.*

3. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Abdûlmuttalib b. Hâşim b. Abdimenâf, Kâbe'nin yanında Hicr'de uyurken rüyasında biri ona Zemzem kuyusunu eşmesini emretti. Denilir ki; Zemzem kuyusu, İsmail'in büyük oğlu ve Cürhüm kabilesinin velayetinden başlayarak Abdûlmuttalib'e rüyasında emredilene kadar kapanmış [yeri bilinmez] durumdaydı. Abdûlmuttalib, Kureyşlilerin yanına vardı ve onlara şöyle seslendi: 'Ey Kureyş topluluğu! Bana Zemzem kuyusunun [tekrar] kazılması emredildi.' Kureyşliler ona: 'Kuyunun nerede olduğu sana açıklandı mı?' diye sordular. O da: 'Hayır' dedi. Kureyşliler ona: 'Öyle ise rüyayı gördüğün yere geri dön. Eğer gördüğün hak bir rüya ise yeri sana açıklanacaktır. Yok, eğer şeytandan ise [sana haberi veren] geri gelmez.' dediler. Abdûlmuttalib, dönüp eski yerinde tekrar uyudu. Rüyasında tekrar kendisine gelindi ve şöyle denildi: 'Zemzem kuyusunu kaz! Eğer onu kazarsan pişman olmazsın. O, sana büyük babanın mirasıdır. Suyu tükenmez ve hiç kimse tarafından kötülenmez. Onunla büyük bir sürü kadar olan hacı topluluklarına su içirirsin. Orada nimet verene adaklar adanır. Zemzem bir miras ve muhkem bir akittir. O bilinen bazı şeyler gibi değildir. O, fışkı ile kan arasından gelen süt gibidir.' Abdûlmuttalib bunun üzerine: 'Zemzem kuyusu nerededir?' diye sordu. Ona şöyle cevap verildi: 'O, karınca yuvasının yanında, yarın karganın eşeceği yerdedir.' Abdûlmuttalib, sabahleyin oğlu Hâris*

2 Muhammed Hamidullah, dipnotta yazma nüshanın ön kısmının kaybolduğunu, bu kaybolan kısmın kaç varak olduğunu bilmediklerini ve bölümün başından buraya kadar olan kısmı İbn Hişâm'ın eserinden naklettiğini ifade etmektedir. Hamidullah hoca aynı zamanda yazmanın rakamlandırmasının da yanlış yapıldığına dikkat çekmektedir. (Mütercim)

ile oraya doğru gitti. Zaten Hâris'ten başka oğlu yoktu. Karınca yuvasını buldu ve karganın Kureyş'in adaklarını kestikleri İsâf ve Nâile putları arasında bulunan yeri eştiğini gördü."

4. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr ri- [3] vayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Bekir b. Hazm rivayet etti. Onun da Amre bt. Abdurrahmân b. Es'ad b. Zürâre'den rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber'in (sav.) hanımı Hz. Âişe şöyle demiştir: "Bizler eskiden beri İsâf ve Nâile'nin Cürhüm kabilesinden bir erkek ve kadın olduklarını ve Kâbe'de zina ettiklerinden dolayı iki taşa dönüştüklerini duyardık."*

5. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Abdülmuttalib elinde bir kazmayla geldi ve zemzem [kuyusunu] kazmaya başladı. Kureyşliler onun bu konudaki ciddiyetini görünce: 'Vallahi kurbanlarımızı kestiğimiz bu iki putumuz arasında kazı yapmana müsaade etmeyiz.' dediler. Abdülmuttalib oğlu Hâris'e: 'Kuyuyu kazıncaya kadar beni koruyup savun. Vallahi bana emredileni mutlaka yerine getireceğim.' dedi. Kureyşliler onun kararlılığını görünce zemzemi kazmasına engel olmayıp onu işiyle baş başa bıraktılar. Bir müddet [kazdıktan] sonra kaybolmuş olan [kuyu] belirmeye başlayınca tekbir getirdi. Kureyşliler onun [anlattığı rüya konusunda] doğru söylediğini ve amacına erdiğini öğrendiler. Bunun üzerine kalkıp ona gittiler ve şöyle dediler: 'Bu, babamız İsmail'in kuyusudur. Bunda bizim de hakkımız vardır. Bizi de buna ortak et' Abdülmuttalib: 'Sizi ortak edemem. Bu iş size değil, bana tahsis edildi ve sizin aranızdan bana verildi.' dedi. Kureyşliler: 'Bizi ortak etmezsen seni dava edeceğiz.' dediler. Abdülmuttalib: 'Kimi isterseniz onun yanına gidip muhakeme olalım.' dedi. Kureyşliler: 'Sa'd b. Hüzeymoğulları kabilesinin kâhinesi aramızda hakem olsun.' dediler. Abdülmuttalib: 'Peki!' deyip kabul etti. Bu kâhine, Şam yakınlarında bir yerde ikamet ediyordu."*

6. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana*

Yezîd b. Ebî Habîb el-Mısrî rivayet etti: O Mersed b. Abdullah el-Yezenî'den, o da Abdullah b. Zübeyr el-Gâfıkî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Ali b. Ebî Tâlib'in Zemzem kuyusunun kazılması olayını anlatırken şöyle dediğini işittim: "Abdûlmuttalib, Hicr denilen yerde uyurken rüyasında birisi kendisine gelerek: 'Kalk Berre'yi kaz.' dedi. O da: 'Berre nedir?' diye sordu. Adam cevap vermeden oradan uzaklaşıp gitti. Ertesi gün Abdûlmuttalib tekrar aynı yerde uyurken rüyasında kendisine: 'Kalk Maznûne'yi kaz.' denildi. Abdûlmuttalib: 'Maznûne nedir?' diye sordu. Gelen kişi yine cevap vermeden gitti. Üçüncü gün Abdûlmuttalib tekrar aynı yerde uyudu ve yine rüyasında kendisine gelinerek: 'Kalk Tayyibe'yi kaz.' denildi. Abdûlmuttalib: [4] 'Tayyibe nedir?' diye sordu. Adam cevap vermeden tekrar oradan uzaklaşıp gitti. [Nihayet] ertesi gün Abdûlmuttalib tekrar aynı yerde uyudu. Tekrar rüyasında kendisine gelindi ve 'Kalk Zemzem'i kaz.' denildi. Abdûlmuttalib: 'Zemzem nedir?' diye sordu. Adam: 'Zemzem, suyu tükenmez ve hiç kimse tarafından kötülenmez bir sudur.' diye cevap vererek Zemzem'in bulunduğu yerin özelliklerini anlattı. Abdûlmuttalib, adamın anlattığı yeri kazmaya başladı. Kureyşliler ona: 'Ey Abdûlmuttalib! Ne yapıyorsun?' diye sorunca o, 'Bana Zemzem kuyusunu kazmam emredildi.' diye cevapladı. Kureyşliler: 'Ey Abdûlmuttalib! Seninle birlikte bizim de onda hakkımız var. Çünkü Zemzem atamız İsmail'in kuyusudur.' dediler. Abdûlmuttalib, '[Zemzem] sizin değildir. O, sadece bana tahsis edildi.' dedi. Kureyşliler, 'O zaman muhakemeye gidelim ve aramızda Sa'd b. Hüzeyloğullarının kâhinesi hakem olsun.' dediler. Bu kâhine de Şam yakınlarındaydı. Abdûlmuttalib bazı akrabalarıyla birlikte bineklerine binerek yola koyuldular. Kureyş'in her bir boyundan bir grup da beraberlerinde iken yola çıktılar. Şam ve Hicâz arasındaki yol çöldü ve [bu] çölde giderken Abdûlmuttalib ve arkadaşlarının suyu bitti. Öyle ki neredeyse susuzluktan öleceklerdi. Bu nedenle diğerlerinden su istediler. Onlar da 'Size su veremeyiz. Çünkü size su verirse bu sefer sizin başınıza gelen bizim başımıza gelir.' dediler. Abdûlmuttalib, arkadaşlarına: '[Durumumuz hakkında] fikri-

niz nedir?’ diye sordu. Onlar: ‘Biz sana bağlıyız. Ne dersen ona göre hareket ederiz.’ dediler. Abdülmuttalib şöyle dedi: ‘Ben-
ce her birimiz kalan gücüyle bir çukur kazsın. Birimiz ölünce
arkadaşı onu bu çukura gömsün. Ta ki son kişiye ölüm gelin-
ceye kadar! Bu son kişiyi kimse gömmeyecektir. Bir kişinin
defnedilmemesi tümünün defnedilmemesinden daha iyidir.’
dedi. Arkadaşları dediğini yaptıktan sonra şöyle dediler: ‘Val-
lahi, dolaşp su aramak yerine kendimizi ölüme teslim etme-
miz acizliktir.’³ Abdülmuttalib, arkadaşlarına ‘[O halde] Kal-
kın!’ dedi. O ve arkadaşları [su aramak için] harekete geçtiler.
Abdülmuttalib devesine binip onu hareket ettirince ayağının
altından tatlı bir su fışkırdı. Abdülmuttalib ve arkadaşları de-
veleri durdurdular, o sudan içtiler, içirdiler ve mataralarını
doldurdular. Sonra da diğerlerine: ‘Suya gelin. Allah (cc.) bize
su verdi.’ diye seslendiler. Onlar da gelip o sudan içtiler, aldılar [5]
ve şöyle dediler: ‘Ey Abdülmuttalib! Bu çölde sana su veren
Allah, Zemzem suyunu da sana vermiştir. Geri dön! Zemzem
senindir. Biz bu konuda sana hasım değiliz.”

*7. Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini ri-
vayet etti: “Kureyşliler oradan ayrıldılar. Abdülmuttalib işine
devam etti ve Zemzem kuyusunu kazdı. Kazma işi ilerleyin-
ce altından yapılmış iki geyik heykel buldu. Cürhüm kabilesi
Mekke’den ayrılınca bu iki heykeli oraya gömmüşlerdi. Kuyu
ise yüce Allah’ın, İsmail daha küçükken susayınca ondan su
ihسان ettiği kuyudur.”*

*8. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti.
O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b.
Ebî Necîh rivayet etti: O da Mücâhid’in şöyle dediğini rivayet
etti: “Eskiden beri Zemzem’in İsmail susadığında Cebrail’in
topuğu ile onun için ortaya çıkardığı su olduğunu duyuyoruz.”*

3 Muhammed Hamidullah, buradaki cümleler ile İbn Hişâm’ın eserindeki cümleler arasında birtakım farklılıkların olduğunu, bundan hareketle de İbn Hişâm’ın İbn İshâk’tan doğrudan nakil yerine seçerek ve tefsir ederek bazı yerlere eklemelerde bulunarak aldığının ortaya çıktığını tespit eder. (Mütercim)

9. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Sa'îd b. Meysera el-Bekrî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bize Enes b. Mâlik, Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Sâre, İsmail'in annesi olan Kıbtî [asılı] Hacer'i kovup İbrahim de [Hacer'i] Mekke'ye bırakınca Cebrail gelerek ona 'Sen kimsin?' diye sordu. Hacer: 'Bu, İbrahim'in çocuğudur.' dedi. Cebrail: 'Sen susadın mı?' dedi. O da: 'Evet.' deyince Cebrail kanadıyla toprağı eşeledi ve oradan su çıktı. Hacer, suyun üzerine eğilerek onu içti. Şayet Hacer böyle yapmasaydı Zemzem akan bir nehir olurdu."

10. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Allah'ın (cc.) Zemzem'in yerini göstermesi ve bu işi sadece ona has kılmasından sonra Abdülmuttalib'in kavmi arasındaki itibarı yükseldi. Zemzem kuyusu ortaya çıkınca da diğer bütün kuyular iptal edildi. Kâbe'deki konumu ve Yüce Allah'ın (cc.) İsmail'e bahsettiği su olmasından dolayı insanlar bereketini umarak Zemzem kuyusuna yöneldiler."

[6] 11. Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Talha b. Yahyâ'dan, o Âişe bt. Talha'dan, o da Hz. Âişe'nin şöyle dediğini nakletti: "Zemzem suyu tadılacak yemektir ve hastalıkların şifasıdır."

12. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Abdülmuttalib altından yapılmış iki geyik ile birlikte kuyuda birkaç kılıç da buldu. Kureyşliler ona: 'Bunlarda bizim de payımız ve hakkımız var.' dediler. Abdülmuttalib 'Sizin hakkınız yoktur. Fakat gelin bunları aramızda paylaşalım. Fal okları ile kuraya tâbi tutalım.' dedi. Kureyşliler 'Bu kura işi nasıl olacak?' dediler. Abdülmuttalib şöyle dedi: 'Kâbe'ye iki, size iki, bana da iki ok olacaktır. Kime ne çıkarsa onun olur.' Kureyşliler: 'Adâletli davrandın ve biz de buna razı olduk.' dediler. Kâbe için iki sarı, Abdülmuttalib'e iki siyah ve Kureyşliler için de iki beyaz ok seçildi. Sonra da bu oklar kurayı çeken kişiye verildi. Abdülmuttalib, Allah'a dua etmeye başladı ve şöyle dedi:

*Allah'ım sen övülmeye değer Melik'sin.
 Rabbim sen ilk yaratan ve tekrar diriltensin.
 Köklü ve yüce dağları ayakta tutan sensin.
 Eski ve yeni her şey sendendir.
 İstersen dilediğini ilham edersin.
 Ziyinet ve demirin yeri için,
 Bugün dilediğini açıkla.
 Şüphesiz ben bugün ahitlerin sahibine adakta bulundum.
 Ey Rabbim bunu yerine getir. Ben vaadimden geri dönmeyeceğim.*

Falcı okları attı ve Kâbe için olan iki sarı altın geyiklere denk geldi. Abdülmuttalib bu iki geyik ile Kâbe'nin kapısını süsledi. Bu geyikler Kâbe'nin ilk altın süslemesiydi. Abdülmuttalib için olan iki siyah ok ise kılıç ve zırhlara çıktı. Abdülmuttalib onları aldı. Kureysliler ve diğer Araplar dua ederken kâfiyeli ve belâgatlı dualar ederlerdi. Bu şekilde yaptıklarında da dualarının kabul olup geri çevrilmeyeceğine inanırlardı.”

13. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Necîh rivayet etti:* O Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den, o da Cahiliye dönemine kavuşan birisi olan Abdullah b. Hurayt'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Kureyslilerden her bir boyun [7] Mescid-i Haram'da oturacağı bir yeri vardı. Bekroğullarının da oturacağı bir meclisleri vardı. Mescid-i Haram'da oturduğumuz bir sırada bir çocuk koşarak Mescid'in kapısından içeri girdi ve Kâbe'nin eteklerine yapıştı. Çocuğun ardından onu arayan yaşlı bir adam geldi ve çocuğun yanında durdu. Çocuğu yakalamak için elini uzatınca iki eli de kurudu. Bizler ‘*Bu adamın Bekroğullarından olması ne kadar kötüdür.*’ dedik. Arapların onların bu kötülüklerinden haberdar olmalarını istemediğimiz için hemen kalkıp yanına gittik⁴ ve ona ‘*Sen kimlerdensin?*’ dedik. O da ‘*Ben Bekroğullarıdanım.*’ dedi. Bizler ‘*Kahrolası, bu çocukla alıp veremediğin nedir?*’ diye sorduk. Çocuk⁵ ‘*Vallahi dedikleri doğru değildir. Biz daha küçük-*

4 Araplar, bazı yanlış hareketlerinden dolayı Bekroğullarını kötülerdi. Metinde bu olayın da Araplar tarafından onların hanelerine yazılmasını istemediğimizden “erken davrandık” denilmektedir. (Mütercim)

5 Yaşlı adam ile çocuğun konuşmalarından bir kısmının burada yazılmadığı görünüyor (Muhakkik Süheyl Zekkâr'ın dipnotu).

ken babam öldü. Annemiz kimsesiz yetimleri olan birisiydi. Bu Beyt'e sığındı ve bizleri Beyt'in yanına getirdi. Bize şunu vasiyet etti: 'Eğer ben ölür ve siz geride kalırsanız, birisi size zulmeder veya başınıza bir iş gelirse bu Beyt'i gördüğünüzde ona sığınınız. Çünkü o sizi koruyacaktır.' Bu adam beni aldı ve senelerce çalıştırdı. Develerine çoban yaptı. Deve sürüsünün bir kısmı ile birlikte beni buraya getirdi. Ben de Beyt'i görünce annemin vasiyetini hatırladım.' dedi. Bizler çocuğa, 'Vallahi Beyt'in seni koruduğunu görüyoruz.' dedik. Adamın yanına vardık ki elleri iki çubuk gibi kurumuştı. Adamı, develerinden birinin üzerine yerleştirdik ve iplerle iyice bağladık. Develerini gideceği yere doğru yönlendirdik ve 'Hadi git. Allah sana lanet etsin.' dedik."

14. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdurrahman b. Kâsım rivayet etti: O da babası Kâsım b. Muhammed'den Ebû Bekir'in şöyle dediğini rivayet etti: "Ben tüccar birisiydim. Yolculuklarımdan birinde yolda bir adamla karşılaştım. Şöyle diyordu: 'Bana güvenir misin? Ben de sana güveneyim.' Ben 'Evet.' dedim. Bana 'Yaklaş!' dedi. Ben de yanına vardım ve baktım ki bir yılan tarafından ısırılmış. 'Ey Allah'ın kulu! Beni bu yolun alt tarafında bulunan aileme götürür müsün?' dedi. Ben 'Evet.' dedim. Onu devemin üzerine yükledim ve ailesine götürdüm. Orada bulunanlardan biri bana 'Ey Allah'ın kulu! Sen kimlerdensin?' dedi. Ben 'Kureyştenim.' dedim. Adam 'Vallahi ben getirdiğin kişinin seni aldattığını düşünüyorum. Ondan daha azılı bir hırsız yoktur.' dedi." Ebû Bekir şöyle dedi: "Benim hamur ile beslediğim bir devem vardı. Onu kaybettim ve bulacağımdan ümidimi kesince yükümün yanında elbise-me sarılarak uyudum. Vallahi beni ayağıma dokunan dudaklarından başka bir şey uyandırmadı. Ona doğru kalkıp üzerine bindim ve yoluma devam ettim."

15. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana İkrime'den işiten birisi rivayet etti: O da İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivayet etti: "Ben, Ömer b. Hattâb'ın yanında oturuyordum. O da insanlara maaşlarını ödüyordu. Bu esnada oraya yaşlı ve

âmâ olan bir şahsı sert bir şekilde sürükleyip çeken birisi geldi. Ömer 'Bugün gördüğümden daha kötü bir manzarayla hiç karşılaşmadım. [Bunu birisi bana anlatsın]' dedi. Adamın biri 'Ey Emirü'l-müminin! İbn Sabgâ el-Behzî es-Sülemî'nin oğlu Büheyl Berîk diye birisi vardır. [O bunun nedenini bilir.]' dedi. Ömer: 'Ben Berîk'in lakap olduğunu iyi biliyorum. Bu adamın adı nedir?' diye sordu. Adı 'İyâd'dır.' dediler. Ömer 'Bana İyâd'ı çağırın.' dedi. Bunun üzerine onu çağırdılar. Ömer, İyâd'a 'Bana senin ve Sabgâoğullarının arasında meydana gelenleri anlat.' dedi. Sabgâoğulları on kişiydiler. İyâd 'Bu Cahiliye döneminde olup biten bir olaydı. Şimdi ise Allah bize din olarak İslâm'ı gönderdi.' dedi. Ömer 'Allah'ım bizi affet! Bizler, Allah İslâm'la hidâyet ettikten ve lütufta bulunduktan sonra Cahiliyedeki hususlardan konuşanlardan değiliz.'⁶ dedi. Adam 'Ey Emirü'l-müminin! Ailemin vefatından sonra tek başıma kalmıştım. Sabgâoğulları ise on kişilerdi. Benimle onlar arasında akrabalık ve komşuluk ilişkileri vardı. Benim hakkımı yer ve beni ezerlerdi. Onlardan Allah, akrabalık ve komşuluk aşkına bana dokunmamalarını istedim. İstediklerimi yapmadılar ve bu talebim onların bana yaptıkları kötülöklere engel olmadı. Haram aylar girinceye kadar bekledim ve bir şey yapmadım. Haram aylar girince de Allah'tan (cc.) niyazda bulunmak üzere ellerimi kaldırdım ve şöyle dua ettim:'

*Allah'ım senden içten bir dua ile istiyorum.
Birisi hariç Sabgâoğullarının tümünü öldür.
Sonra o kalanı da kötürüm ve kör yap ki,
Onunla ilgilenen de ona sıkıntı çektirsin.*

'Bir yıl boyunca onlardan dokuz kişi ardı ardına öldü. Allah (cc.) bu adamı da kötürüm ve kör yaptı. Onunla ilgilenenlerin ona neler çektirdiğini de görüyorsun.' Ömer: 'Bu olay çok gariptir.' dedi. Orada bulunanlardan birisi: 'Ey Emirü'l-müminin! Ebû Tekâsüf el-Hunâî el-Hüzelî'nin kardeşleri ile olan olayları bundan daha gariptir.' dedi. Ömer: 'Ebû Tekâsüf ve kardeşlerinin olayı nedir?' diye sordu. Adam şöyle cevap verdi: 'Onların,

6 Süheyl Zekkâr'ın tahkikinde "İslam, öncesinde işlenmiş hataları keser." şeklindedir. (Mütercim)

Sabğâoğullarının İyâd'ı gibi bir komşuları vardı. Hakkını vermiyor ve onu eziyorlardı. O kişi Ebû Tekâsüf ve kardeşlerini Allah, akrabalık ve komşuluk hakları konusunda uyardı. Fakat onlar buna aldırış etmedi ve ona şefkat göstermediler. Adam onları öylece bıraktı. Haram aylar girince de ellerini açtı ve sonra da şöyle dua etti:'

*Ey güvende olanın da korku içinde bulunanın da Rabbi olan,
Seslenen herkesi duyan Allah'ım!*

*Ebû Tekâsüf el-Hunâî,
Bana hakkımı vermedi ve bana karşı adil davranmadı.
Onu sevdikleri ile bir araya getir,
Nevâsîf' ile Kirân arasında, sonra [da onları helak et].*

- [9] 'Ebû Tekâsüf ve kardeşleri kazmak için bir kuyuya indiler. Adamın duada söylediği gibi kuyu üzerlerine çöktü ve o kuyu bugüne kadar onlara mezar oldu.'

Orada bulunanlardan biri de şöyle dedi: 'Nasıroğullarının bir kolu olan Mu'miloğullarının başına gelenler bundan daha da gariptir. Mu'miloğullarının bir amcazadeleri vardı. Bu kişi, onlardan bir ailenin malını miras yolu ile elde etmişti. Bu adam malı ve canı ile Mu'miloğullarına sığınmıştı. Onlar da malını elinden alıp onu ezdiler ve zayıf kıldılar.' Adam: 'Ey Mu'miloğulları! Beni koruyasınız diye malım ve canımla size sığındım. Sizler akrabalık bağlarına riayet etmediniz. Malımı yediniz ve beni ezdiniz.' dedi. Onlardan Riyâh adında biri ayağa kalktı ve 'Ey Mu'miloğulları! Adam doğru söylüyor. Allah'tan korkun ve ona dokunmayın.' dedi. Fakat adamın bu nasihatları onlara engel engel olmadı. Adam onları öylece bıraktı. Haram ay girince ve onlar da umre yapmak üzere yola çıkınca ellerini açtı ve sonra da şöyle dua etti:

*Ey Allah'ım Mu'miloğulları zillete uğrat.
Boyunlarına büyük taşlar at,
Kayalık ile ya da büyük bir ordu ile.
Riyâh hariç; çünkü o bir haksızlık yapmadı.*

Mu'miloğulları umreye doğru yola çıktılar. Yolda bir dağda mola verdiler. Allah (cc.), dağdan üzerlerine ağaçları ve taşları

7 النواصف şeklinde geçen kelimenin النواصف olması gerekir. النواصف ise ağaçsız düz alan anlamındadır. (Mütercim)

beraberinde sürükleyen bir kaya gönderdi, bu kaya Riyâh ve ailesi hariç hepsini birden yok etti. Çünkü Riyâh bir haksızlık yapmamıştı.

Ömer b. Hattâb (ra.) ‘Bu olay çok enteresandır. Böyle olmadığınızı mı düşünüyorsunuz?’ dedi. Onlar ‘Ey Emîrül-mü’minin! Sen daha iyi bilirsin.’ dediler. Ömer şöyle dedi: ‘Ben şunu bilirim ki insanlar Cahiliye döneminde ne Allah’ı ne tekrar dirilmeyi ve kıyameti ne de cennet ve cehennemi bilirlerdi. Allah (cc.), onlardan mazlum olanların zâlime yapmış olduğu bedduaları kabul ederdi. Birinin şerrini diğerinden bu şekilde giderirdi. Allah (cc.), bu Peygamberi gönderince onlar da Allah’ı (cc.), tekrar dirilmeyi, kıyameti, cennet ve cehennemi tanıdılar. Allah (cc.) da *‘Bilakis kıyamet onlara vadedilen asıl saattir ve o saat daha belalı ve daha acıdır.’*⁸ buyurdu. Böylece Yüce Allah bazılarını yardım etti, bazılarının cezasını ise kıyamete bıraktı.”

Abdûlmuttalib’in Adağı

[10]

16. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Anlatılanlara göre Abdûlmuttalib, Zemzem kuyusunu kazarken Kureyşlilerden eziyet gördü, eğer Allah kendisine on erkek çocuk verirse ve bu çocuklar onu savunacak yaşa gelirlerse onlardan birini Kâbe’de Allah (cc.) için kurban etmeyi adadı. Oğulları, Hâris, Zübeyr, Hâcel, Dirâr, Mukavvim, Ebû Leheb, Abbâs, Hamza, Ebû Tâlib ve Abdullah ile birlikte on kişi olunca Abdûlmuttalib, çocuklarının artık onu koruyacak yaşa geldiğini gördü. Bunun üzerine onları topladı, yaptığı adağı haber verdi ve onları Allah için bu adağın gereğini yapmaya davet etti. Çocukları ona itaat ettiler ve ‘Bu adağı nasıl yerine getireceksin?’ diye sordular. Abdûlmuttalib şöyle dedi: ‘Sizden her biri fal okunun üzerine ismini yazacak ve bana getirecek.’ Onlar da isimlerini okların üzerine yazıp getirdiler. Abdûlmuttalib onları yanına alarak Kâbe’nin içinde bulunan Hübel’in yanına vardı. Hübel, Kureyşlilerin Mekke’deki en bü-*

yük putuydu ve Kâbe'nin içinde bulunan bir kuyunun başındaydı. Kâbe'ye hediye edilen eşyalar bu kuyuda saklanıyordu. Hübel'in yanında yedi ok bulunuyordu ve her bir okun üzerinde bir yazı vardı. Birisinde de 'Akl/Diyet' yazıyordu. Herhangi bir diyetin kimin tarafından ödeneceği hususunda ihtilafa düşüldüğünde bu yedi okla kura çekilir ve üzerinde diyet yazılı olan ok kime düşerse diyeti o öderdi. Bunlardan birisinin üzerinde 'Gafel/Boş', bir diğerinin üzerinde ise 'Na'am/Evet' yazıyordu. Kura çekiminde 'Evet' oku çıkınca o işi yaparlardı. Bir diğerinde ise 'Lâ/Hayır' yazıyordu, bu ok çıkınca da o işi yapmazlardı. Diğer oklarda ise 'Minkum/Sizden', 'Min gayrikum/Sizin dışınızdan', 'Mulsak/Yapışık' ve 'el-Miyâh/Sular' yazıları vardı. Su için kuyu kazmak istediklerinde kura çekerlerdi, kuradan ne çıkarsa ona göre hareket ederlerdi. Bir çocuğu sünnet ettirmek, evlenmek, bir ölüyü defnetmek istediklerinde veya birisinin nesebinde şüphe ettiklerinde Hübel'in yanına giderlerdi. Okları çekene/falcıya vermek üzere [11] yanlarında birkaç deve ve yüz dirhem götürürlerdi. Sonra kimin için ve hangi amaçla kura çekecekler ise o kişiyi yaklaştırırlar ve falcıya 'Okları çek.' derlerdi ve 'Allah'ım falcının eliyle hak olanı çıkart.' diye temennide bulunurlardı. Sonra Hübel'e doğru yönelirler ve 'Ey İlâhımız! Ailesinin dediğine göre bu kişi falanın oğlu falancadır. Şunu ve şunu talep ediyor. Şayet dedikleri gibi ise onun için 'Gafel', 'Na'am' veya 'Minkum' oklarını çıkar ve hediyesini kabul buyur.' diye dua ederlerdi. Şayet birisi hakkında bu oklardan biri çıkarsa o kişi artık kavminde normal biri olarak kabul edilirdi. Eğer 'Min gayrikum/Sizin dışınızdan' oku çıkarsa o kişi onların halîfi/antlaşmalısı olurdu. Şayet 'Mulsak/Bitişik' oku çıkarsa o kişi artık onlar arasında nesepsiz ve antlaşmasız olarak kabul edilirdi. Şayet yapmak istedikleri herhangi bir husus için kura çektiklerinde 'Evet' oku çıkarsa onu yaparlardı, 'Hayır' oku çıkarsa tekrar kura çekmek için bu işi tam bir yıl sonraya ertelerlerdi. Kurada hangi ok çıkarsa işlerini buna göre karara bağlarlardı.

Abdûlmuttalib, falcıya 'Çocuklarıma oklarını çek.' dedi ve ona adağını haber verdi. Her biri üzerinde ismi yazılı olan oku

falcıya verdi. Abdülmuttalib'in oğlu ve Peygamber'in (sav.) babası olan Abdullah b. Abdilmuttalib çocuklarının en küçüğüydü.⁹ O, Zübeyr ve Ebû Tâlib; Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. Abdillâh b. İmrân b. Mahzûm'dan doğma idiler. Dediklerine göre Abdullah, Abdülmuttalib'in en çok sevdiği çocuğuydu. Ok ona çıkmazsa bu, onun için yeterli olacaktı. Falcı okları alıp çekmek istediğinde Abdülmuttalib, Hübel'in yanında durdu ve şöyle dua etti:

Allah'ım ok ona çıkmasın.

Ben bir felaket olmasından korkuyorum,

Oğlumun kurban edilmesi halinde!

Fakat bugün çıkacak okun hayırlı olacağı kanaatindeyim.

Ta ki oğlum bana başışlansın,

Bu da bana bugün her şeyi kolaylaştıracaktır.

Fakat ok, Abdullah'a çıktı. Bunun üzerine Abdülmuttalib, Abdullah'ın elinden tuttu ve onu kurban etmek üzere Kureyşlilerin kurbanlarını yanlarında kestiği İsâf ve Nâile putlarına doğru götürdü. Kureyşliler oturdukları yerden ona doğru kalktılar ve 'Ey Abdülmuttalib! Sen bu çocuğa ne yapmak istiyorsun?' dediler. Abdülmuttalib, 'Onu kesmek, kurban etmek istiyorum.' dedi ve şu beyitleri okudu:

Rabbime söz verdim ve ona verdiğim sözü yerine getireceğim, [12]

Ben ve oğlum Zemzemi kazdığımız günlerde.

Vallahi, onu övdüğüm gibi hiçbir şeyi övmeyeceğim.

Ben onun kulu iken nasıl olur da ona düşmanlık ederim.

Şayet ona verdiğim sözü geciktirirsem korkarım,

Sapıtmaktan, şayet verdiğim sözü terk edersem.

Oğlumun tek kalmasından korkmadım hiçbir zaman,

Bugün yanında karşılaştığım durum kadar,

Zemzemi tekrardan çıkarmak için kazı yaparken kalbim acıdı.

Vallahi, Rabbim ondan sonra yaşayamam."

17. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Abbâs b. Abdilmuttalib'in Abdullah'ı babasının ayaklarının altından sert bir şekilde çektiği ve bundan dolayı Abdullah'ın yüzünde ölünceye kadar izi gitmeyecek bir yara meydana geldiği söylenir."*

9 Abdullah'ın en küçük çocuk olduğu bilgisi doğru değildir. Çünkü Hamza, Abdullah'tan daha küçük idi. Abbâs ise Hamza'nın küçüğüydü. Muhtemelen Abdullah anasının en küçük çocuğu idi. (Süheylî, Ravdu'l-unûf I/103)

18. *İbn İshâk dedi ki: "Kureyşliler ve Abdülmuttalib'in oğulları 'Vallahi biz sağ olduğumuz sürece sen onu kesinlikle boğazlamayacaksın. Bir hal çaresine bakacağız. Sen onu boğazlarsan artık bu bir âdet haline gelir ve insanlar çocuklarını getirip burada boğazlarlar. İnsanların buna katlanmaları mümkün değildir.' dediler."*

19. *İbn İshâk der ki: Mugîre b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm şöyle dedi: -Abdülmuttalib onların yeğeni olurdu- "Vallahi onu boğazlamayacaksın. Biz bunun bir hal çaresini bulacağız. Eğer bu çare fidye vermek ise mallarımızı ona fidye olarak veririz." Abdülmuttalib çocuğunu boğazlamak için getirdiğinde Mugîre'nin şu şiiri okuduğu söylenir.*

*Ne tuhaf! Abdülmuttalib'in öldürmesi,
Ahmakça, altın parçası gibi olanı kesmesi!
Ey ihtiyar! Tuhaf şeylerle bize karşı acele etme!
Ey millet! Bizim çocuğumuz necip,
Sizin çocuğunuz da horlanan, hakları gasp edilen değildir.
Mallarımızı ona karşı fidye olarak veririz. Hatta savaşırız bile.
Ben malımı ve elde ettiğim ganimetleri onun için feda ederim.
Onun için öfkelenir ve kızarım.
Bazı babalar kötü odun taşıyıcıları gibi kibirlenecek mi?
[Vallahî] Bir oyun gibi Abdullah aramızda boğazlanmayacaktır,
Dikili taşlar için boğazlanan hayvan gibi.
Hayır! Örtü ile örtülen Beyt'in Rabbine yemin olsun.
Boğazlanacak olanda acele edilmesin! Ta ki,
Kızgınlıktan sonra kafayı uçuran vuruşla çalkalanmayalım.
Keskin, ince ve boğumlu her kılıç ile,
Şimşek veya pamuğa düşmüş ateş gibi.*

Ebû Ömer, "el-kutub ve el-utub'un" pamuk anlamında olduğunu söyledi.

20. *İbn İshâk şöyle dedi: Abdülmuttalib; Abdullah'ı boğazlamak istediğinde anne bir kardeşi olan Ebû Tâlib de Mugîre b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm'un şiiri üzerine şu şiiri söyledi:*

*Hayır! Putlarla dolu olan Beyt'in Rabbine,
Zayıf kalan develerin Rabbine!
Evi yakın veya uzak olup,
Örtülü Beytullah'ı ziyaret edenlere yemin olsun ki,
Abdullah'ın öldürülmesi bir oyun değildir.*

Güçlü bir genç topluluğun arasından,
 Asil ailelerden gelen kadınların çocuğudur o.
 Kılâb kabilesinin beyazları arasında parlayandır o.
 Bir de şeref sahibi Mahzûm kabilesi arasından da.
 [Mahzûm kabilesi] at, deve ve kılıç sahipleridir.
 Sizler bunun üzerine son olmayacaksınız.
 Ta ki şiddetli darbeleri tatmadan,
 Oyunları yok eden keskin kılıç ile,
 O kılıç elde kor gibi parıltı sahibidir.
 Akranları arasında onu zarafet sahibi görürsün.
 Kitapta takdir edilen ecel, acele gelmez ise,
 Ben sözümü söyledim. Sözüm ayıplanacak söz değildir.
 Ey ihtiyar! Zulmün mutlaka bir cezası vardır.
 Konuşmada cesaret edersem eğer şüphesiz bizim,
 Ormandaki aslanlar gibi sadık dayılarımız vardır.
 [Onlar] Abdullah'ı hiçbir zaman azaba teslim etmezler.
 Ta ki topraklı tepeler emmeden,
 Bir kavmin kanını! Onların geride bıraktıkları dokunulmazdır.

Bunun üzerine Abdülmuttalib şu şiiri söyledi:

Rabbim Allah'tır. Ben ona yaptığım adağı yerine getireceğim.
 Rabbimin emrine isyan etmekten korkarım.
 Vallahi, hiçbir şey onu hakkıyla takdir edemez.
 O benim sahibimdir. Abdullah'ın ömrü onun elindedir.
 Bu oğlumu boğazlamak istedim.
 Şayet onun ölümünü tehir edip mazeretini kabul eder,
 Ölümü ondan çevirir ve onu korursan,
 Ölümü ondan çevirirsen,
 Senden başka ona hiçbir insanın çabası zarar vermez.
 Ona bakanın gözü aydın olur.
 Bunu veren sensin ey Rabbim
 Beni acıtacak bir üzüntüye onu maruz bırakma!

Kureyşliler ve onların çocukları Abdülmuttalib'e şöyle de- [14]
 diler: "Bunu yapma! Hicâz'a git. Orada Seccâh adında bir kadın
 kâhin vardır. Ona ne yapacağını sor. Sonra yapmak istediğini
 yaparsın. Eğer çocuğu boğazlamayı isterse boğazlarsın. Lakin
 sen ve çocuk için bir çıkış yolu gösterirse onu kabul edersin."
 Abdülmuttalib, "Tamam!" dedi. Yola çıkıp Medine'ye vardılar.
 Medinelilerden o kadının Hayber'de olduğunu öğrendiler. Bu-
 nun üzerine Hayber'e doğru yola çıkıp kadınla orada buluş-
 tular. Abdülmuttalib, ona yaptığı adağı ve oğluyla ilgili başına
 gelenleri anlattı. Kadın onlara "Bugün yanımdan gidin. Cinim

bana gelince konuyu ona soracağım.” dedi. Bunun üzerine kadının yanından ayrıldılar. Abdülmuttalib, Allah’a (cc.) dua etmeye başladı ve şöyle dedi:

*Ey Rabbim, sakındığım şeyi başıma getirme.
Bu kaderin şerrini benden geri sav.
Çünkü ben gözyaşı döktüğüm kişinin
İnsanlığın efendisi olmasını bekliyorum.*

Sonra sabah erkenden kadının yanına geldiler. Kadın: “Evet, bana haber geldi. Sizde bir kişinin diyeti ne kadar?” dedi. Onlar “Bizde diyet on devedir.” dediler. Kureyşliler’de diyet bu kadardı. Kadın, “Memleketinize dönün. Çocuğu ve karşısına on deve koyup fal oklarını çekin. Şayet ok çocuğa çıkarsa Rabbiniz (cc.) razı oluncaya kadar develeri artırın. Ok develere çıkınca da bilin ki Rabbiniz razı olmuştur ve o develeri kesin. Böylece çocuk kurtulmuş olacaktır.” Bunun üzerine Mekke’ye doğru yola çıktılar. Bu tavsiyeleri yerine getirmek üzere bir araya geldiklerinde Abdülmuttalib Allah’a (cc.) şöyle dua etmeye başladı:

*Allah’ım sen dilediğini yaparsın,
Dilersen doğruyu ve makul olanı ilham edersin.
Ma’d’e rağmen şüphesiz ben senin kulunum.
Ömür boyu hacıların su dağıtıcısıyım.
Onlara su vermeyi babam ve dedem miras bıraktı.
Bil ki bu benim iştihakım samimidir.
Sen’sin her sebat edeni bilen.
Çocuk hakkındaki korkumu gerçekleştirme.
Kıvırcık tüylü develeri ona fdiye kıl.*

- [15] 21. Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah’ı ve on deveyi kurban olarak getirdiklerinde Abdülmuttalib, Kâbe’nin içinde şöyle dua ediyordu:

*Ey on deveden sonraki on devenin Rabbi olan Allah’ım!
Ey her nezri yerine getirenin Rabbi olan Allah’ım!
Abdullah’ı boğazlanmaktan kurtar!
Onların çiftinden de tekinde de kurtar!*

Okları çekince develere değil Abdullah’a çıktı. Bunun üzerine on deve daha eklediler ve develer yirmi oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah’a dua etmeye başladı:

*Ey yirminin ve çift sayının Rabbi!
 Ey faydalı şeylerin Rabbi! Abdullah'ı kurtar.
 Devedeki okun ona çıkmasından kurtar.
 Ona yükseklik içinde yükseklik ver.
 Falın çekilmesi yakıcı olmasın.
 Elbise içindeki ateşin yakıcılığı gibi olmasın.*

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer otuz oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah'a dua etmeye başladı:

*Ey otuzun Rabbi, nimetlerin sahibi!
 Okları develere çıkartarak bize lütufta bulun.
 Bu çocuğu koru, o hiçbir şey bilmiyor.
 Kalbim uçtu, o artık bir borçlu gibidir,
 Selamete erinceye kadar, Abdullah'ı anmak için,
 Bölünmemiş develer kesilinceye kadar.
 Okun çekilmesinden onu kurtar. Ok onu yaralamasın.*

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer kırk oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah'a dua etmeye başladı:

*Ey kırkın Rabbi olan Allah'ım! Artık sayı ona ulaştı.
 Oğlumu yazılı oklardan kurtar.
 Salı verilmiş develeri keseceğim.
 Onun öldürülmesini büyük görüp saptım.
 Ey Rabbimiz! Rızana eriştir bizi.
 Çünkü ben, Abdümenâfoğullarının adaletini ortaya koydum.*

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer elli oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah'a (cc.) dua etmeye başladı:

*Ey elli semiz devenin Rabbi!
 Hörgüçlü, suya götürüp çökertilmeyen develer.
 Şüphesiz ki bu cömert olan Rab için mümkündür.
 Ey rükünlerin Rabbi! Abdullah'ı kurtar.
 Sükûnet bulmayan develeri boğazlat.*

[16]

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer altmış oldu. Abdülmuttalib de yine Allah'a dua etmeye başladı:

*Ey altmışın ve meş'arin Rabbi olan Allah'ım!
 Ey onun için hac yapıp tekbir getirenlerin Rabbi!*

(6/A) [Hac yapan] Kudret sahibi Rabbinin onu bağışlaması için çaba gösterir.

Abdullah'ı kurban edilecek yerde kurtar.

Telaî edilemeyen darbeden ona afiyet ver,

Kemiğe ulaşır onu kırmayın diye.

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer yetmiş oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah'a dua etmeye başladı:

Ey yetmişin Rabbi! Bu develer onun için toplandı.

Kendi başına bırakılan develeri kurban et.

Bu develer onun öldürülmemesi için hapsedilmiş ve kurban edilmek üzere ayrılmış.

Oku, develere çıkar, develer bunun için feda edilmiş.

Ta ki tam bir diyet olsun.

Her öldürülenin yerine bu diyet kabul edilmiştir.

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer seksen oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah'a dua etmeye başladı:

Ey seksenin ve tehlil getirenin Rabbi!

Ey seni yüceltmek için [Beyt'ine] gelenlerin Rabbi!

Bu develeri oğluma fide kıl.

Çözüm anında şükürümü göreceksin.

Ayakkabısız koşan kişinin şükürü gibi!

Ey lütfun sahibi Rabbim bana iyilikte bulun.

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer doksan oldu. Abdülmuttalib yine Allah'a dua etmeye başladı:

Ey doksanın ve okları düzeltenin Rabbi!

Ey savunma anında savunanların Rabbi!

Ta ki bir topluluğu toplantı yerine geçirsinler.

Kolların [hareketi] esnasında Abdullah'ı benim için kurtar.

Onu geri dönüşü olmayan darbeden kurtar.

Bir daha okları çektiler ve oklar yine Abdullah'a çıktı. On deve daha eklediler ve develer yüz oldu. Abdülmuttalib tekrar Allah'a dua etmeye başladı:

Ey taksim edilmeyen yüz devenin Rabbi Allah'ım!

Ey her işareti arzulayanın Rabbi!

Ey [hacda] kurban sunan ihramlının Rabbi!

Develer tam olarak yüze ulaştı.

Bunlarla düşmanlarımla burnunu yerde süründür.

Bir daha okları çektiler ve bu sefer oklar develere çıktı. [17]
Bunun üzerine Kureyşliler ve orada bulunanlar şöyle dediler:
“Rabbin razı oldu. Oğlun kurtuldu.”

22. Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Denilir ki Abdülmuttalib: “Vallahi, kurayı üç defa tekrarlamadan kabul etmem.” dedi. Bir daha develere ve Abdullah'a kura çektiler. Abdülmuttalib dua etmeye başladı:

Allah'ım, sen bana zemmemin yerini gösterdin.

Şüphesiz oğlum konuşanların en sevimlisidir.

(6/B) Yarın sabah onu kanlar içinde bana gösterme.

Çünkü o zaman üzüntüm en büyüğüne girer.

Yüz tam deveyi ona fidye kıl.

Ta ki ona her türlü hayvanı feda edelim.

Ey celal ve inâm sahibi Allah! Bana ihsanda bulun.

Ölümü sağlamal develere ver.

Sonra ey Rabbim! Tamamlanan işi sona erdir.

Sonra ölümü develere çevir ki o kurtulsun.

Gücünle ey Allah'ım! Güzel bir yaşam olsun.

Sen onu korursan o yaralanmaz.

Onu yaşlanacak bir hayata ulaştır.

Ta ki onu her geldiğimde göreyim.

Güzel görene hayrı açıklar.

Sonra bir daha kura çektiler ve kura tekrar develere çıktı. İkinci defa kura çekmek istediklerinde Abdülmuttalib, Hübel'in yanındaki yerinde bulunuyordu. Kurayı çekmek istediklerinde şöyle dua etmeye başladı:

Ey Rabbim! Düşmanları başıma gelenlerden dolayı sevindirme.

Oğlum ciğerparemdir.

Onun kanını vadide akıtma.

Bugün onun fidesini mallarımdan kıl.

Bunlar bol süt veren birbirine benzer devlerimdir.

Ta ki bunlar evlatlarımla fidesi olsun.

Onun yerine bana develeri miras bırakma.

Ey Rabbim! Oğlum [onlara] feda edilmez.

Fakat cömert insanların yemini olsun ki,

Ey Rabbim! Göreceksin ben yeminime muhalefet etmeyeceğim.

Sonra bir daha kura çektiler ve kura tekrar develere çıktı. Üçüncü defa kura çekmek istediklerinde Abdülmuttalib şöyle dua etmeye başladı:

*Ey Rabbim! Bana istediklerimi verdin.
Az iken ailemi çoğalttın.
Bugün malımın büyük kısmını ona feda et.
Bunlar sığınak olup yüceliği çekerler.
Hiçbir durumda ona bir kötülük gösterme.
Çünkü ona gelecek bir kötülük beni hastalığa düşürür.
Boğazlanma zayıf deveye olsun,
Veya herhangi bir şekilde ölümü çevirmen [yeterli olur] benim için fark etmez.*

[18] *Küçük çocuğumdan, Ey yücelik sahibi!
Sensin sahibim, nimet veren ve ihsanda bulunan.
Bu çabalar için bugün kalbime rahatlık ver.
Çünkü bütün dostlar konuk oldular.
Bütün dostlar talepleri için ağlıyorlar.
Ay parçası gibi parlayan tüm gençler.
Peygamber'in (sav.) annesi Âmine ise şöyle dedi:
Ey Rabbim! Şu parlak yüzlü genci mübarek kıl.
Haşimoğullarından ve asil ırktan olan genci!*

Sonra da kurayı çektiler ve develere çıkınca onları kurban ettiler. Herkes bu kurbanlardan almaya başladı ve kimse almaktan alıkonulmadı.¹⁰

[19] **Abdullah b. Abdilmuttalib'in Evliliği**

(7/A) 23. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdülmuttalib, Abdullah'ın elinden tutarak oradan ayrıldı. Dediklerine göre Kâbe'nin yanında bulunan ve Esed b. Abduluzzâ b. Kusayoğullarından olan bir kadının yanından geçtiler. Kadın, Abdullah'ın yüzüne bakınca ona "Ey Abdullah! Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Abdullah, "Babamla birlikteyim." diye cevap verdi. Kadın, "Şu an benimle ilişkiye gir. Senin için kesilen develer kadar sana deve vereyim." dedi. Abdullah, "Yanımda babam var. Ona muhalefet edemem ve ondan ayrılamam. Aynı zamanda ona isyan etmek de istemem." dedi.*

10 İbn Hişâm bu bölümdeki tüm şiirleri, ehli tarafından sahih bir kaynaktan nakledilmediği gerekçeyle eserine almamıştır.

Abdülmuttalib, Abdullah ile birlikte Vehb b. Abdimenâf b. Zühre'nin yanına geldi. Vehb o zamanlar nesep ve şeref olarak Zühreoğullarının ileri geleniydi. Abdülmuttalib, Abdullah'ı Âmine bt. Vehb b. Abdimenâf b. Zühre ile evlendirdi. Âmine o zaman nesep ve konum bakımından Kureyş kadınlarının en faziletlisiydi. Annesi Berre bt. Abdiluzzâ b. Osman b. Abdiddâr b. Kusay'dır. Berre'nin annesi Ümmü Habîb bt. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay'dır. Ümmü Habîb bt. Esed, Berre bt. Avf b. Ubeyd b. (Uûc b. Adî b.) Ka'b b. Lüey'dendir.

24. *İbn İshâk şöyle dedi:* Dediklerine göre Abdullah, Âmine ile evlendikten hemen sonra onunla birlikte oldu ve Âmine, Peygamber'e (sav.) hamile kaldı. Abdullah, Âmine'nin yanından ayrılarak kendisine yüz deve karşılığında birlikte olmayı teklif eden kadının yanına geldi. O kadın, Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdiluzzâ'nın kız kardeşiydi. Kadın eski yerinde oturuyordu. Abdullah, kadının yanına oturdu ona "Niçin dün [20] bana yapmış olduğun teklifi bugün yapmıyorsun?" dedi. Kadın, "Dün sende olan nur, bugün senden ayrılmıştır. Dolayısıyla artık benim sana ihtiyacım yoktur." dedi.

25. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Dediklerine göre bu kadın, Hristiyan olan ve kitapları araştıran kardeşi Varaka b. Nevfel'den şunları dinliyordu: "İsmailoğullarından bu ümmete bir peygamber gelecektir." Kadının ismi Ümmü Kibâl bt. Nevfel b. Esed idi. Ümmü Kibâl şu şiirleri söyledi:

*Şimdi daha önce elinde olanı kaybettin.
[Dün] seninle gelen [bugün] senden ayrıldı.
Yanıma [o nur ile] dolu olarak gelmiştin.
Fakat onu orada başkasına vererek geldin. Artık git işine bak.
Bugün beni güzel olarak sayma.
Keşke senden bir sevgiliye hamile kalsaydım, ey kul! Evine dön.
Fakat o sevgili Zühre ailesine gitmiş oldu.
Allah onunla bütün âbid mahlûkatı destekleyecektir.*

Abdullah şöyle cevap verdi:

*Öyle şeyler söylüyorsun ki
Ne olacağını ve daha önce ne olduğunu bilmiyorum.
Şayet aramızda olanı kaybettiyse,*

Evinin gölgesindeki söz ve ahdi!

Senin gibiler

Benim gibiler ise sevmeyen kadınların yanında pazarlanmaz.

Ümmü Kibâl tekrar ona şöyle dedi:

Nerede olursa olsunlar sen Zühreoğullarından ve çocuğa hamile olan Âmine'den sakın ayrılma.

Üzerinde önünü aydınlatan bir nur vardır. Doğru yolda olana bu nur görünür.

Eline kılıcı aldığı zaman hür kadınların ona yanaşmasına bir el engel olur.

Şimal rüzgârları onu kötü eder, kuraklık yelleri estirir, siyah toz sanarsın.

Hiç şüphesiz onu Hâşim'in oğlu dünyaya getirmiştir. Annesi de görevini ihtimam ile yerine getirdi.

Bütün mahlûkat onu bekliyor. O bir hidayetçi ve önder olarak insanları yönetecektir.

Allah, onu sade bir nurdan yarattı. Nuru ise bizden karanlıkları giderdi.

Bu Rabbinin işidir. Çünkü [Rabbin] onu koruyacak, sefere de çıksa ikamet de etse.

O Mekkelileri küfürden sonra hidayete erdirecek, sonra da orucu farz kılacak.

[21] **Abdülmuttalib ise şöyle dedi:**

Rabbime gizli ve aşikâr dua ettim.

Sözümü açık söyleyip hamd edip sabır gösterdim.

Ey Rabbim! Çocuğumu kurban etme.

Ona tek ve çift malları feda et.

Senin için onarlı olarak semiz develer vereceğim,

Ya da yüz adet yağız, alaca ve kırmızı.

Nişanları belli olan develer, kızılımsı develer de vereceğim.

Bunları malımdan fidye ve adak olarak Allah için vereceğim.

Affet Allah'ım! Şaşı gözleri sevindirtme,

Parlak ve güzel yüzlü oğluma bir zarar vererek!

Yüce Allah'a hamd ve şükür olsun,

Bana Zühreoğullarından [doğma] beyaz yüzlüyü verdi.

Sonra derdim de benim için yeterli geldi,

O iş beni üzmüş ve belimi kırmıştı.

Örtülü Beyt'e, Lât'a ve Hacerülesved'e karşı olan rükne ant olsun ki,

Senin verdiğin nimetlere karşı nankörlük etmeyeceğim,

Sağ olduğum sürece, ölünceye kadar.

26. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O İbn İshâk'tan, o da babası İshâk b. Yesâr'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana anlatıldığına göre Abdullah b. Abdilmuttalib'in Âmine ile birlikte başka bir hanımı daha vardı. Abdullah üstü başı çamurlu bir halde iken bu hanımının yanına uğradı. Abdullah birlikte olmak için kadını çağırdı. Fakat kadın, Abdullah'ın üstü başı çamurlu olduğu için ağırdan aldı. Abdullah içeri girdi ve üstünü başını yıkadı. Sonra da Âmine'nin yanına doğru gitti. Diğer kadın birlikte olmak için Abdullah'ı çağırınca bu sefer Abdullah, yaptıklarından ötürü ona olumlu cevap vermedi ve gidip Âmine ile birlikte oldu. Abdullah, Âmine'nin yanından ayrıldı ve birlikte olmak için o kadını çağırdı. Kadın, "Artık sana ihtiyacım yok. Bana uğradığında gözlerinin arasında bir nur parlıyordu. Bu nuru senden almayı umdum. Âmine'nin yanına gidince bu nur senden ona geçti." dedi.

27. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana anlatıldığına göre Abdullah'ın bu hanımı şöyle dedi: "Abdullah yanıma geldiğinde gözleri arasında atın alnındaki beyazlık gibi bir nur vardı. O nurun benim olması ümidiyle onu davet ettim. Fakat o, Âmine'ye gitti ve onunla birlikte oldu. Âmine de Peygamber'e (sav.) hamile kaldı."

28. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [22] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Hz. Peygamber'in (sav.) annesi Âmine bt. Vehb, Muhammed'e (sav.) hamile kalınca rüyasında birisi yanına gelmiş ve ona "Sen bu ümmetin efendisine hamile olmuşsun." demiş ve onu doğurduğunda şöyle söylemesini istemiştir:

*Onu, tek olan Allah'ın sığınmasına verdim,
Tüm hasetçilerin şerrinden!
Her iyi ve âbid kişiler içinde,
Her öncü kişiler içinde.
O fazlalık görülmeyen bir konuktur.
Çünkü o övgüye değer ve kerem sahibinin kuludur.
Gelmesi gerekenler yerlerde onu görünceye kadar [onu koru].*

[Adam devamında Âmine'ye şunları söyledi:] “Bunun işareti, onunla [doğumu ile] birlikte bir nurun doğup Şam topraklarındaki Busra şehrinin saraylarını doldurmasıdır. Doğduğunda adını Muhammed koy. Çünkü onun Tevrat'taki ismi Ahmed'dir. Gökyüzündekiler ve yeryüzündekiler onu öveceklerdir. Furkân'daki ismi ise Muhammed'dir. Onu bu isimle adlandır.” Âmine onu doğurunca cariyesi ile Abdülmuttalib'e haber gönderdi. Babası Abdullah, annesi ona hamileyken vefat etmişti. Peygamber'in (sav.) yirmi sekiz aylık iken babasının vefat ettiği de söylenir. Bunların hangisinin doğru olduğunu Allah daha iyi bilir. Âmine Abdülmuttalib'e gönderdiği haberde “Bu gece bir evlâdın dünyaya geldi. Gel ona bir bak.” dedi. Abdülmuttalib, Âmine'nin yanına gelince hamile iken gördüğü rüyayı, rüyada kendisine söyleneni ve adının ne olması gerektiğini ona anlattı. Abdülmuttalib, çocuğu aldı ve Kâbe'nin içinde bulunan Hübel'in yanına götürdü. Abdülmuttalib Allah'a dua etmeye ve çocuğu verdiği için ona şükretmeye başladı ve şöyle dedi:

*Onu bana veren Allah'a hamd olsun,
Şu eşi temiz olan çocuğu.
O beşikte çocuklara efendi oldu.
Onu rükünlerin sahibi Allah'ın korumasına veriyorum.
Ta ki gençlerin arasında kendine yeterli olsun.
Ta ki onu büyümüş göreyim.
Onu her kötü gözlünün şerrinden [Allah'ın] korumasına veriyorum.
Hezimete uğramış tek başına kalan hasetçinin şerrinden,
Gözü kör himmet sahibinden!
Ta ki onu dillerde yükseltmiş göreyim.
Sensin onu Furkân'da isimlendiren,
Ayetleri sabit kitaplarda!
Ahmet diye dillerde yazılmış olarak.*

- [23] Abdülmuttalib, Abdullah ile ilgili işleri bitirince ve boğazlanması ile ilgili keder ve beladan kurtulunca şöyle dedi:

*Rabbime içten dua edeninin duası gibi dua ettim,
Rızasını satın alıp karlı çıkanın duası gibi.
Allah lütfundan verdiklerini taksim ederken,
En cimri olana da [payını] vermiştir.
Zemzem, onu kimse elde edemez.*

*Ancak köpüğünü döken kovalar elde edebilir.
 Sabahleyin ona varan ve ayrılıp giden nice hacılara
 Suyunu cömertçe vermiştir. Işıldadıktan sonra.
 Kızgın düşmana rağmen o bir içecektir.
 Ziynet ve süs hazinelerinden sonra.
 Onlar sabah erkenden ziyaretçisi olan Allah'ın Beyt'inin ziyinetle-
 ridir.
 O Beyt'in üzerinde çırılar gibi parıldayan nur vardır.
 O, Allah'ı çokça tesbih eden İbrahim'in yapısıdır.
 Onu yumuşak huyluluk ve büyük bir hilim ile inşa etti.
 Sağır dağlar ve sahralar arasında.
 O Beyt, yorgun deve sahiplerinin ziyaret yeridir.
 [Hacılar] onu kastederek uzak bölgelerden geliyor.
 Yol işaretleri birbirine karışmış geniş ve düz arazili bölgelerden.*

Abdülmuttalib şöyle dedi:

*Hamd yaratana olsun, kullara değil.
 Çünkü o benim gayret ve çalışmamı gördü.
 Ben ona verdiğim sözü ve ahdi yerine getireceğim.
 Çünkü ahdi yerine getirmek gerekir.
 O kalbimdeki sıkıntıyı giderdi.
 Verdiğim fidyeyi benden kabul etti.
 Malımı Abdullah'a feda ettim.
 Şüphesiz çocuklar ciğerparedirler.
 Meyvesi (çocuklar) kalbin çarpıntısı gibidir.
 Boz ve kırmızı develerin tümü malımdı.
 Onları hapsedip vermeyenlere dedim ki
 Sizin anlatılacak bir şanınız var mı?
 Develer vadi ehli arasında talan edilir (el değiştirir).
 Onları üst üste yığın olarak bıraktılar.
 Onlara keskin kılıçla biner.
 Onlar sanki sakin bir topluluktur.¹¹
 Tuzak kuran avcı onları avlar.
 Abdullah çizgili kumaşlar içinde gitti.
 Hasetçi düşmanlarım kin tutuyorlar.
 Ben ise onu şiddetli sıkıntılardan kurtardım.*

Abdülmuttalib yine şöyle dedi:

*Verdiği nimetler için Allah'a hamd olsun.
 O düşmana rağmen Zemzemi verdi.*

11 Burada كَانِهَارْهُمْ şeklindeki kayda geçen kelimeler diğer nüshalarda كَانِهَارْهُمْ şeklinde geçmektedir. رَهْمْ ise sakin, dağınık, insan topluluğu, ince vb. gibi anlamlara gelmektedir. (Mütercim)

*Zemzem yıkılmayan bir kavmin mirasıdır.
 Hasetçiler ise [kinlerinden] derileri yırtıyorlar.
 Onu kazan pişman olacak değildir.
 Orada ziynet eşyasını buldu ve [Kâbe'ye] teslim etti.
 Allah okları onun üzerine çıkarmadı.
 Allah onun adağını yerine getirdi.*

[24] *Allah ona oğullar ve hizmetçiler bahşetti.
 Vallahi ben günah olan bir şey istemiyorum.
 Adağımda Allah için develerin kanını dökmek istiyorum.
 Ben onların tümünü kurban ettim. Böylece adağım tamamlandı.
 Bundan sonra tek başıma yalnız biri değildir.
 Düşmanlar beni artık korunaklı bir efendi olarak görüyor.
 Ya da yardımcısız şüphe içinde ve eli kurumuş olarak.*

Abdülmuttalib şöyle dedi:

*Rabbime mağlub kimsenin duası gibi dua ettim.
 Tasalı kimsenin istek ve duası ne güzeldir.
 Duaları işiten ve cevap verene hamd olsun.
 Günahkârlara düşmanlıklara ve kusurlara rağmen,
 Enteresan yerde bulunan Zemzemi vermişti.
 Dikili put ile Allah'ın örtülü Beyt'i arasında,
 Ve gasp edilen develerin tersi altında!*

[25] **Peygamber'in (sav.) Doğumu**

29. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muttalib b. Abdullah b. Kays rivayet etti. O babası Abdullah'tan, o da dedesi Kays b. Mahreme'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Ben ve Rasûlullâh (sav.) Fil senesinde doğduk. Biz onunla yaşıyoruz."*

30. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) Ukkâz senesi¹² yirmi yaşında idi."*

31. *İbn İshâk şöyle dedi: Abdülmuttalib, Peygamber'i (sav.) annesine geri verdi ve ona sûtanne aradı. Ona Halîme bt. Ebî Züeyb'i buldu. Ebû Züeyb'in adı, Abdullah b. Hâris b. Şecene b. Câbir b. Rezâm b. Nâsira b. Fusayye b. Nasr b. Sa'd b. Be-*

kir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasfe b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır. Hz. Peygamber'in sütbabası ise Hâris b. Abdiluzzâ b. Rifâ'a b. Melân b. Nâsira b. Fusayye b. Nasr b. Sa'd b. Bekir b. Hevâzin'dir. Sütkardeşleri ise Abdullah b. Hâris, Enîse bt. Hâris ve Huzâfe bt. Haris'tir. Huzâfe'nin adı Şeyma'dır. Şeyma adı daha fazla kullanılmış ve kavmi arasında sadece bu ad ile tanınmıştır. Denilir ki Peygamber (sav.) yanlarında iken anne-siyle birlikte Şeyma da ona dadılık yapıyordu.

32. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [26] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Temimoğullarından bir kadının azatlısı olan Cehm b. Ebî Cehm rivayet etti: -Bu kadın Hâris b. Hâtıb'ın hanımı olduğundan Cehm'e Hâris b. Hâtim'in azatlısı denilirdi.- Bana Abdullah b. Cafer b. Ebî Tâlib'ten işiten birisi rivayet etti: Bana Rasûlullâh'ın (sav.) sûtannesî Halime bt. Hâris'in şöyle dediği rivayet edildi: "Şiddetli kıtlığın yaşandığı bir senede Sa'd b. Bekroğullarından kadınlarla birlikte süt emzirmek için çocuk aramaya kervandan geri kalan kır bir dişi eşeğin üzerinde Mekke'ye geldim. Beraberimde küçük bir çocuğum ve yaşlı bir deve vardı. Vallahi biz de çocuk da açlıktan geceleyin uyuyamıyorduk. Çünkü ne benim ne de devemizin çocuğu doyuracak sütü vardı. Mekke'ye geldik. Vallahi yanımda gelen kadınların tümüne almaları için Peygamber (sav.) teklif edildi fakat yetim olduğu söylenince hiç kimse almadı ve "Annesinin bize ne faydası olabilir ki? Biz çocuğun babasından birtakım ikramlar bekliyoruz. Annesinin bize ne faydası olabilir ki?" dediler. Benden başka bütün arkadaşlarım emzirecek bir çocuk buldu. Ben de ondan başka bir çocuk bulamayınca kocam Hâris b. Abdiluzzâ'ya, "Vallahi ben arkadaşlarımla arasına emzirecek bir çocuk bulamadan geri dönmek istemiyorum. Gidip şu yetim çocuğu alıp getireceğim." dedim. Kocam, "Sen bilirsin. Gidip getirebilirsin." dedi. Ben de gidip onu aldım. Vallahi başka çocuk bulamadığımdan dolayı onu almıştım. Onu alıp yükümün bulunduğu yere getirdim. Göğüslerim bol süt ile doldu. Çocuk ve kardeşi doyuncaya kadar içtiler. Kocam deveye doğru gitti ve devenin memelerinin süt ile olduğunu gördü. Kocam deveyi sağdı.*

O ve ben doyuncaya kadar sağılan sütü içtik ve o gece huzur içinde uyuduk. Kocam, “Ey Halime! Vallahi mübarek bir çocuk aldığını düşünüyorum. Görmez misin? Onu aldığımız andan itibaren bu gece dâhil nice bereketler gördük.” Yurdumuza dönünceye kadar gördüğümüz nimetler artmaya devam etti. Vallahi kervandaki hiçbir merkep artık benim merkebime kavuşmuyordu. Öyle ki kervandaki arkadaşlarım hayretlerini ifade ederek bana: “Ey Ebû Züeyb’in kızı! Bu bizimle binip geldiğin merkep değil mi?” diye soruyor, ben de “Evet, vallahi ta kendisidir.” diye cevap veriyordum. Onlar da “Vallahi bu merkepte bir hal var.” diyorlardı. Sonunda Sa’doğulları yurduna [27] vardık. Yeryüzünde bu topraklardan daha kurak başka bir yer bilmiyordum. Fakat o günden sonra hayvanlarımız sabahleyin otlığa çıkıyor, akşam süt dolu olarak geliyorlardı. Dilediğimiz kadar süt sağıyorduk. Komşularımız ise bir damla süt bile alamıyorlar ve hayvanları aç olarak dönüyordu. Öyle ki komşularımız çobanlarına, “Ebû Züeyb’in çobanları hayvanları nerede otlatıyorlarsa siz de oraya götürün.” diyorlardı. Diğer çobanlar da hayvanlarını bizim hayvanların gittiği yere götürüyor; fakat onların hayvanları yine aç dönüyor ve bir damla süt bile vermiyordu. Benim hayvanlarım ise tok ve sütlü olarak dönüyor ve dilediğimiz kadar süt sağıyorduk. Yüce Allah (cc.) bize bereketi gösteriyor ve biz de bunu biliyorduk. Çocuk iki yaşına geldi ve diğer çocuklardan farklı olarak büyüyordu. Vallahi iki yaşına geldiğinde yetişkin bir çocuk gibi olmuştu. Biz çocuğu alıp annesinin yanına geldik. Gördüğümüz bereketten dolayı onu hiç vermek istemiyorduk. Annesi onu görüp [hasret giderdikten sonra] ona: “Ey şefkatli anne! Bırak çocuk bir sene daha yanımızda kalsın. Biz onun Mekke’deki vebadan etkilenmesinden korkuyoruz.” dedik. Biz ısrar edince annesi: “Tamam, götürebilirsiniz.” dedi. Çocuğu yanımıza alıp geri döndük. İki veya üç ay yanımızda kaldıktan sonra [bir gün] biz evlerimizin arkasında iken o sütkardeşi ile birlikte hayvanlarımızın yanında idi. Kardeşi koşarak yanımıza geldi ve “Şu Kureysli kardeşim yok mu? Yanına beyaz elbiseli iki kişi geldi ve onu yere uzatıp karnını yardılar.” dedi. Ben ve baba-

sı koşarak ona doğru gittik ve onu ayakta rengi değişmiş bir şekilde gördük. Babası onu kucağına aldı ve ona “Ey oğlum! Sana ne oldu?” dedi. Çocuk, “Beyaz elbiseli iki adam yanıma geldi. Karnımı yardılar ve içinden bir şey alıp attılar. Sonra da eski haline getirdiler.” dedi. Onu yanımıza alıp geri döndük. Babası, “Ey Halime! Oğluma cin çarpmasından korkuyorum. Haydi, korktuğumuz şey başımıza gelmeden onu alıp ailesine teslim edelim.” dedi. Bunun üzerine onu alıp ailesine götürdük. Annesi onu getirdiğimizi görünce “Neden çocuğu geri getirdiniz? Hâlbuki siz onu almakta pek de ısrarcıydınız.” dedi. Bizler: “Ey şefkatli anne! Endişe edilecek bir durum yok. Allah’ın (cc.) yardımıyla görevimizi yerine getirdik. Çocuğun başına bir şeyler gelmeden onu ailesine teslim edelim dedik.” diye cevap verdik. Annesi: “Bu dedikleriniz doğru değil. Bana doğruyu söyleyin.” dedi ve başına gelenleri ona anlatıncaya kadar bizi bırakmadı. Sonra bize şöyle dedi: “Şeytanın ona zarar vermesinden mi endişe ettiniz? Hayır, vallahi şeytan ona dokunamaz. İleride bu oğlumun farklı bir konumu olacaktır. Size onunla ilgili bir hususu haber vereyim mi?” Bizler, “Evet, [28] anlat.” dedik. Âmine, “Ona hamileliğim kadar hafif bir hamilelik geçiren hiçbir kadın yoktur. Ona hamileyken rüyamda benden Şam saraylarını aydınlatan bir nurun çıktığını gördüm. Doğduğunda diğer çocuklar gibi düşmedi. Başı göğe doğru kalkık olarak elleri üzerine düştü. Çocuğu yanıma bırakıp girdiniz.” dedi.

33. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sevr b. Yezîd rivayet etti. O Hâlid b. Ma’dân, o da Rasûlullâh’ın (sav.) ashabının şöyle dediğini rivayet etti: Ashab, “Ey Allah’ın Rasûlü! Bize kendinden bahset.” Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: “Ben babam İbrahim’in duası, Hz. İsa’nın müjdesiyim. Annem bana hamile iken rüyasında kendisinden bir nurun çıkıp Şam topraklarında bulunan Busra saraylarını aydınlattığını gördü. Sa’d b. Bekroğulları yurdunda sûtanneye verildim. Bir gün orada sûtkardeşimle birlikte hayvanlarımızı otlatırken yanlarında içi karla dolu altından bir leğen bulunan*

beyaz elbiseli iki adam yanıma geldi ve beni yere yatırıp karnımı yardılar. Sonra kalbimi çıkarıp yardılar ve içinden siyah bir kan pıhtısını çıkarıp attılar. Daha sonra kalbimi ve karnımı kar suyu ile yıkadılar. Temizledikten sonra da eski haline getirdiler. Sonra o iki kişiden biri diğerine, 'Onu ümmetinden on kişi ile tart.' dedi ve beni on kişi ile tarttılar. Ben onlara ağır geldim. Sonra, 'Yüz kişi ile tart.' dedi ve beni yüz kişi ile tarttılar. Ben yine ağır geldim. Sonra, 'Onu bin kişi ile tart.' dedi ve beni bin kişi ile tarttılar. Ben yine ağır geldim. Daha sonra arkadaşına, 'Onu tartmayı bırak. Şayet onu bütün ümmeti ile tartsan yine o ağır gelecektir.' dedi."

34. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O Ebû Sinân eş-Şeybânî'den, o Habîb b. Ebî Sâbit'ten, o da Yahyâ b. Ca'de'den nakil ile Peygamber'in (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Yanıma, turna kuşları suretinde iki melek geldi. Beraberlerinde kar, dolu ve soğuk su bulunuyordu. Onlardan biri göğsümü açtı. Diğerisi ise gagası ile su püskürterek içini yıkadı."*

[29] **Himyerli Tübbâ' Olayı**

35. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Tübbâ' yeryüzünü dolaştığı seferinden dönünce Medine'ye geldi ve Kubâ vadisinde karargâh kurdu. Orada bir kuyu kazdı. Bugün o kuyuya Kral kuyusu deniliyor. O vakitler Medine'de Yahudiler, Evs ve Hazrec kabileleri bulunuyordu. Onlar, Tübbâ'a karşı çıktılar ve onunla savaştılar. Medineliler gündüz onunla savaşıyorlardı. Gece olunca da ona ve arkadaşlarına yiyecek gönderiyorlardı. Bu ziyafet gönderme işi birkaç gece devam edince Tübbâ', Medinelilerin bu iyiliklerinden dolayı utandı ve barış yapmak için onlara haber gönderdi. Tübbâ'(n)ın yanına Evs kabilesinden adı Uhayha b. Cülâh b. Hurayş b. Cahcebâ b. Kelede b. Avf b. Amr b. Avf b. Mâlik b. Evs olan bir elçi ile Yahudiler'den Bünyâmin el-Kurazî gittiler. Uhayha, Tübbâ'(y)a, "Biz senin halkın [sayılırız]." dedi. Bünyâmin ise "Ey Kral! Bütün gücünü kullansan bile sen bu şehre*

giremezsin.” dedi. Kral, “Neden?” diye sordu. O, “Çünkü burası bir peygamberin yurdu olacaktır. Allah (cc.) onu Kureyş kabilesinden peygamber olarak gönderecektir. Tübba’(n)ın habercisi ona Allah’ın Yemen’e bir ateş gönderdiğini ve bu ateşin uğradığı her şeyi yakıp kül ettiğinin haberini getirdi. Tübba’ aralarında Bünyâmin’in de bulunduğu bir grup Yahudi ile birlikte aceleyle Yemen’e doğru yola çıktı. Tübba’ giderken şöyle diyordu:

*Şüphesiz ben bozmayacağım bir yemin etmiştim,
Hicâz bölgesini geçip gitmeyecek, orada ebedi olarak kalacağım
diye.*

*Ta ki Kureyza’dan bir bilgin yanıma gelince,
Yahudiler arasında bir bilgin ve efendi olduğuna yemin ederim.*

Girmemem için bana öğüt verdi,

[30]

Muhammed’e ayrılmış olan bir beldeye.

Orada zaferi terk edip,

Hidayet nurunu bekleyen adamlar bıraktım.

36. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Tübba’ yola koyuldu. Mekke’ye iki gecelik mesafede bulunan Cümdân bölgesinde Düffe denilen yere geldi. Orada yaşayan Hüzeyl kabilesinden bazıları yanına gelerek ona şöyle dediler: “Ey Kral! Sana altın, yakut ve zümrüt ile dolu olan bir ev gösterelim mi? Sen onları alırsın ve bize de ondan bir pay verirsın.” dediler. Tübba’, “Tamam!” dedi. Hüzeyliler, “O, Mekke’de bulunan bir evdir.” dediler. Böylece Tübba’, kararlı bir şekilde Kâbe’yi yıkmak üzere yola çıktı. Allah (cc.), üzerine ellerini ve ayaklarını eğip büken ve vücudunu parçalayan bir rüzgâr gönderdi. Tübba’, yanında bulunan Yahudilere haber gönderdi ve “Bu başıma gelen nedir?” dedi. Onlar, “Bir şey yapmaya mı niyet ettin?” dediler. O, “Ne niyeti?” dedi. Yahudiler, “Gönlünden bir şey yapmayı mı geçirdin?” dediler. O, “Evet, Bu yurdun insanlarından bazıları yanıma geldiler ve bana altın, yakut ve zümrüt ile dolu olan bir evi haber verdiler. Bu evi yıkıp orada bulunan malları talan etmemi ve kendilerine de bir pay vermemi istediler. Ben de onların dediklerini kabul ettim ve buna sevindim. Tüm

gücümüzle onu yıkmaya niyet ettim.” dedi. Yanında bulunan Yahudi grup, “Bu dediğin Allah’ın evidir. Oraya zarar vermeyi düşünen helak olur.” dedi. Tübba’, “Vahlar olsun. Düştüğüm bu durumdan nasıl kurtulacağım?” dedi. Yahudiler, “Bu sefer o evi Mekkelilerle tavaf etmeye, ona örtü giydirmeye ve hediyeler sunmaya niyet et.” dediler. Tübba’, bu şekilde niyet etti ve Allah (cc.) onu serbest bıraktı. Bunun üzerine Tübba’ şöyle bir şiir okudu:

*Cümdân’ın Düffe’sinde yükselen bir kurtuluş vardı.
Ta ki Hüzeyl kabilesinden birileri yanıma gelince,
Bana Beyt’i anlattılar, dediler ki;
Onun hazinesinde inci, yakut ve zümrüt vardır.
Rabbimin engel olduğu bir işi yapmak istedim.
Rab Mescid’in harap olmasını engeller.*

Tübba’ Mekke’ye girinceye kadar yürüdü. Sonra Kâbe’yi tavaf etti. Safa ve Merve arasında sa’y yaptı. Kâbe’yi ne ile örteceği rüyasında kendisine gösterildi. O da Kâbe’yi kalın kumaşlarla örttü. Kâbe’yi kumaş ile örten ilk kişi o idi. Sonra rüyasında bundan daha iyi kumaşlarla örtmesi kendisinden istendi. O da Kâbe’yi meâfirî denilen bir kumaş ile örttü. Sonra rüyasında bundan daha iyi bir kumaş ile örtmesi kendisinden istendi. Bu sefer de Yemen kumaşı ile onu örttü. Bana anlatılana göre Tübba’, Mekke’de altı gün kaldı. Oradakilere hayvan kesip et yedirdi ve bal şerbeti içirdi. Yine bana anlatıldığına göre Tübba’, Kâbe’yi kumaş ile örten ilk kişiydi. O, Cürhüm kabilesinden olan valilerine Kâbe’ye iyi bakmayı, ona murdar hayvanı, kanı ve hayızlı kadınları yaklaştırmamayı emretti. Kâbe’ye bir kapı ve anahtar yaptı. Tübba’ şöyle bir şiir söyledi:

*Vadide altı bin hayvan boğazladık.
İnsanların onlara doğru geldiğini görürsün.
Allah’ın saygın kıldığı Beyt’i giydirdik,
Kalın ve kaba dokunmuş kumaşla.
Ayın altı günü orada ikamet ettik.
Kapısına da bir anahtar yaptırdık.
[12/A] Cürhümlülere ona iyi bakmalarını emrettik.
Onlar Beyt’in iki yakasında ikamet ediyorlardı.
Ona hayızlı kadını yaklaştırmamalarını emrettik,
Aynı zamanda leşi ve akıtılmış kanı.*

*Sonra da Süheyl yıldızının rehberliğinde yürüdük,
Sancağımızı dikerek yükselttik.*

37. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Tübba', Yemen'e gitmeye karar verdiğinde Hacerülesved'i yerinden çıkartıp yanında götürmek istedi. Kureyşliler, Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay'ın yanında bir araya geldiler ve şöyle dediler: "Eğer bu adam taşımızı alıp götürürse artık kimse buraya gelmez." Huveylid, "Neden?" dedi. Onlar, "Tübba', Hacerülesved'i kendi memleketine götürmek istiyor." dediler. Huveylid, "Ölüm bundan daha iyidir." dedi ve kılıcını alıp çıktı. Kureyşliler de kılıçlarını alıp onunla birlikte çıkıp Tübba'(n)ın yanına geldiler ve "Ey Tübba'! Taşımızdan ne istiyorsun?" dediler. Tübba', "Onu alıp kendi kavmime götürmek istiyorum." dedi. Kureyşliler, "Ölüm bize bundan daha ehvendir." dediler ve çıkıp Hacerülesved'in bulunduğu köşeye geldiler. Tübba'(n)ın isteğine engel oldular. Huveylid bu konuda şu şiiri söyledi:

*Bırak beni Ey Ümmü Amr!¹³ Kötüleme beni,
Ağır ol ey beni kınayan! Beni kınama
Bırak beni, onlardan zilleti almayacağım.¹⁴
Ta ki beni öldürünceye kadar!
Bu kılıç elimdeyken mazeretim ne olabilir ki?
Kılıcın keskinliği de sağ tarafıma dayanmıştır.
Fakat ben bundan başka bir çare bulamadım.
Onlar üstüme geldikçe ben de üstlerine gideceğim.*

[32]

38. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Tübba', daha sonra yanındaki askerleri ile birlikte Yemen'e doğru yola çıkıp oraya geldi. Yemen'de iki şehir vardı. Bunlardan birisinin adı Me'rib, diğerinin ise Zafâr'dı. Tübba'(n)ın Me'rib'deki evi altın levhalardan, Zafâr'daki ise mermerden yapılmıştı. Kış olunca Me'rib'de kalırdı. Yazın ise Zafâr'da yaşardı. Kralların çocukları Me'rib'de büyür ve orada eğitim görürlerdi. Himyer kralının çocuklarından biri bülüğ çağına girince kral, "Bunu alın Me'rib'e götürün ki orada doğru konuşmayı öğrensin."

13 Şair burada hanımına sesleniyor.

14 Bazı nüshalarda şiirin bu bölümü لا آخذ الخف منهم şeklinde geçmektedir. Şiirin bu formatını tercümeyle daha uygun gördük.

derdi. Zafâr'da Beled-i Harâm'dan (Mekke) getirilen bir sütun vardı. Üst kısmında eskilerinden kalan bir yazı ile şunlar yazılıydı: "Mülk ve Zafâr kimindir? Seçkin Himyer kralınıdır. Mülk ve Zafâr kimindir? Seçkin Farslarındır. Mülk ve Zafâr kimindir? Tüccar olan Kureyşlilerindir." Tübba' Yemen'e gelince Yahudiler, Tevrat'ı yaymaya başladılar ve Allah (cc.) onu söndürünceye kadar orada yanan bir ateşin üzerinde insanları Allah'a (cc.) davet ediyorlardı. Yemenlilerin taptıkları bir şeytanları vardı. Ona, önünde havuzlar bulunan altından bir ev yaptırmışlardı. Bu havuzlarda ona kurban kesiyorlardı. O da çıkıp bu kandan içer ve onlarla konuşurdu. Yemenliler, bu şeytandan dileklerde bulunur ve ona taparlardı. Yahudiler, ateşi söndürünce Tübba'(y)a şöyle dediler: "Bizim dinimiz senin dininden daha hayırlıdır. Keşke bizim dinimize girseydin. Bu ilahınızın senin ve kavminin başına gelen musibetleri savamadığını gördün." Tübba', "İlahımızın göstermiş olduğu hayret verici halleri bizler de görüyoruz, sizler de görüyorsunuz. Bundan nasıl kurtulacağız." dedi. Yahudiler, Tübba'(y)a "Biz bu şeytanı evinden çıkartıp kovarsak bizim dinimize uyar mısın?" dediler. O, "Evet!" dedi. Bunun üzerine Yahudiler, Tevratlarını alıp tapınağın önüne oturdular ve Allah'ın (cc.) isimlerini zikretmeye başladılar. Şeytan bunu duyunca ye-
 [33] rinde duramadı ve alenen çıkıp denize girdi. Onlar da (olup biteni) izliyorlardı. Tübba', şeytanın tapınağının yıkılmasını emretti ve tapınak yıkıldı. Bunun üzerine bazı Himyer kralları Yahudi oldular. Bazıları Tübba'(n)ın da Yahudiliğe girdiğini iddia ederler.

39. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Yahyâ el-Medenî'den, o da İkrime'den nakil ile İbn Abbâs'ın şöyle şöyle dediğini rivayet etti: "Tübba'(n)ın durumunda şüpheye düşmeyin. Çünkü o Müslüman idi."

[34] **Tübba'(n)ın Öldürülmesi**

40. Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Tübba' yaptıklarını yapınca Himyer kralları ona kızdı-

lar ve “Tübba’(n)ın bizi uzun süren savaşlara ve ailelerimizden çok uzaklara gitmeye mecbur bırakmasına razı değildik. Şimdi de dinimizi eleştirmeye ve atalarımızı kötölemeye başladı.” dediler. Onu öldürmek ve kardeşini başa geçirmek için bir araya geldiler. Hemdân kralı hariç bütün krallar bu fikirde birleştiler. Hemdân kralı bu konuda onlara meyletmedi. Tübba’(y)a hücum ettiler ve öldürmek için onu yakaladılar. Tübba’ onlara “Sanırım beni öldüreceksiniz?” dedi. Onlar, “Evet!” dediler. Tübba’, “Mademki beni öldüreceksiniz, öyleyse beni ayakta defnediniz. Çünkü ben ayakta olduğum sürece sizin de krallığınız devam edecektir.” dedi. Tübba’(y)ı öldürünce, “Valahi o ne diri olarak ne de ölü olarak bize hâkim olmayacaktır.” dediler ve onu baş aşağı defnettiler. Tübba’(n)ın başına gelenlerle ilgili olarak Hemdân kralı şöyle dedi:

*Şayet Himyer kalleşlik yapıp ihanet etmişse,
Tanrı Zû Ruayn’ı mazur görür.
Ey uyku verip uykusuzluğu satın alan!
[Bil ki] gözü aydın olarak geceleyen kişi mutludur.*

Himyer kralları, Tübba’(y)ı öldürüp kardeşi Abdükülâl’ın onun yerine getirdiklerinde Abdükülâl şöyle dedi:

*Gözü aydın olarak akşamlayan [kardeşim] ile nefsim şifa bulmuştu.
[Fakat şimdi] o değerli kardeşimi öldürdüler.
[13/A] O işi yapınca kalbim yara aldı.
İstemediğim öldürme işini yaptığım için.
Bana değerli kardeşimi öldürmemi işaret ettiler.
Kılıç darbelerini yiyen kardeşim kötü birisi değildi.
Kalbim bir günah içindeymiş gibiyim.
Mutlu bir hayata dönmeyecekmiş gibi.
Kalbim deliye döndü,
Bazı şeyleri yapmaya yeltenen fakat ne yaptığını bilmeyen deli.
Söyledikleri ile değerli birisini öldürüp,
Onların tümü de teslim olmuş gibi olunca.
Yaptığımı sorgulamaya başladım,
Sanki kalbim yaralı değildir.
Mahlûkatın Rabbi, Zû Ruayn’ı mükâfatlandırınsın,
Değerli bir duacı tarafından ebedi mükâfat ile.
Rabbime and olsun ki bundan sonra onu koruyacağım.
Ona kadim ile birlikte nadir olanı da vereceğim.*

[35]

Abdükülâl kardeşinin mersiyesi için şöyle dedi:

*Tümünden ihanet ettiklerinde onlara itaat ettim.
Hâlbuki nasihat edeni ihanet ile itham etmiştim.
Şayet görüşümde [Zû] Ruayn'a itaat etseydim,
Ona söyledim. Sözüm de genişdir.*

Tübba'(y)ı öldürdükten sonra yerine kardeşi Abdukülâl'i tayin ettiler. Denilir ki Abdukülâl geceleri uyuyamıyordu. Oradaki Yahudilere haber gönderdi ve onlara: "Benim bu durum hakkında ne düşünüyorsunuz? (Neden geceleri uyuyamıyorum?)" diye sordu. Yahudiler, "Kardeşinin öldürülmesinde katkısı olan herkesi öldürmedikçe uyuyamayacaksınız. Onların ardına düşeceksin." dediler. Abdukülâl, Himyerliler'in ileri gelenlerini ve soylularını öldürdü. Daha sonra Tübba'(n)ın Devs adındaki bir oğlu yola çıkıp Kayser'in yanına geldi. Devs, Yemen'de darb-ı mesel olmuş ve "Ne Devs gibi ne de yükü bağlı olan kişi gibi" denilmiştir. Devs, Kayser'in yanına varınca ona "Ben Arapların kralının oğluyum. Kavmim kardeşime saldırıp onu öldürdü. Buraya senin adına ülkeme sahip olacak birini benimle birlikte göndermen için geldim. Çünkü babamdan sonra ülkeme kral olan kişi onların eşraflarını ve liderlerini öldürdü." dedi. Kayser, patriklerini çağırdı ve onlara: "Bu adamın dedikleri hakkında ne düşünüyorsunuz?" dedi. Onlar, "Bizler, Devs ile birlikte birilerini Arap diyarına göndermeni uygun görmüyoruz. Çünkü biz götüreceği kişilerin [akıbeti] konusunda ona güvenmiyoruz. Belki de götüreceği kişileri öldürmek için gelmiştir." dediler. Kayser, "Peki, ne yapabilirim? Bu adam benden yardım almak için gelmiş bulunuyor." dedi. Adamları, "Ona yardım etmesi için Habeşistan kralı Necâşî'ye mektup yaz. O zamanlar Habeşistan kralı, Rum kralının hâkimiyeti altındaydı. Kayser, Necâşî'ye mektup yazdı ve Devs ile birlikte ülkesine asker göndermesini emretti. Devs, Kayser'in mektubunu alıp Necâşî'nin yanına geldi. Necâşî mektubu okuyunca homurdandı ve saygı için Kayser'e secde etti. Devs ile birlikte altmış bin asker gönderdi. Başlarına komutan olarak [36] Rûzbe'yi¹⁵ görevlendirdi. Denizyolu ile geldiler ve Yemen sahiline demir attılar. O zamanlar Yemen'in en iyi süvarileri olan

15 İbn Hişâm ve Taberî'de bu kişi "Eryât" olarak geçmektedir. Rûzbe ise Farsça bir isim olup Habeşliler tarafından kullanılmamaktadır.

Himyerliler onlara karşı harekete geçti. Yemenliler süvari birlikleri halinde şiddetli bir şekilde savaştılar. Düşmanlarını parçalara ayırıp üzerlerine hücum ediyorlardı. Düşmanın bir bölümünü imha ettiklerinde diğerlerine saldırıyorlardı. Rûzbe bunu görünce Devs'e şöyle dedi: "Kavmin beni boğazlasın diye buraya getirdin. Onlar beni öldürmeden önce ben seni öldüreceğim." Devs, "Ey kral! Böyle yapma. Ben sana bir fikir vereceğim, bu fikrimi kabul et." dedi. Rûzbe, "Fikrini söyle. Onu kabul edeceğim." dedi. Devs şöyle dedi: "Ey kral! Himyerliler sadece at üzerinde savaşabilen bir topluluktur. Askerlerine Himyerliler'in önlerine kalkanlarını ve zırhlarını atmalarını emretsen onları yenersin." Askerler böyle yaptılar. Himyerliler hücum edince atları, kalkan ve zırhların üzerinden kaydı ve süvariler atların üstünden düşmeye başladılar. Rûzbe'nin askerleri de onları öldürdüler. Böylece Rûzbe'nin ordusu Himyerlilere galip geldi. Rûzbe'nin ordusu San'a'ya girdi ve Yemen'e sahip oldu. Rûzbe'nin askerleri arasında Ebrehe b. Eşrem adında birisi vardı. Künyesi ise Ebû Yeksûm idi. Bunlar Yemen'e sahip olunca Ebrehe, Rûzbe'ye, "Bu işe ben senden daha liyakatliyim." dedi. Diğeri ise "Beni Kral Necâşî görevlendirdi. Nasıl böyle dersin?" dedi. Ebrehe, "Kral, seni görevlendirse de ben bu işe senden daha liyakatliyim." dedi. Diğeri ise kibirlendi ve bunu kabul etmedi. Kavminden bazıları Ebrehe ile birlik oldular ve savaşmak için harekete geçtiler. Savaşmak için karşı karşıya gelince Ebrehe, Rûzbe'ye şöyle dedi: "Habeshlilerin aralarında savaşıp birbirlerini öldürmesi, sonra da bu diyarlardaki hâkimiyetlerinin yok olması sonucunda senin eline ne geçecektir. Sen tek başına karşıma çık. İkimizden hangisi diğerini öldürürse hâkimiyet onun olur." Rûzbe, "Tamam!" deyip bu teklifi kabul etti. Rûzbe iri yapılı, Ebrehe ise kısa ve etine dolgun biriydi. Ebrehe, kölelerinden birine "Ben onunla dövüşmek üzere harekete geçince sen arkasından ona yaklaş ve onu öldür. Sonra da mülkümden dilediğini benden iste, onu sana veririm." dedi. Dövüşmek üzere karşı karşıya gelince Rûzbe kılıcını çıkartıp Ebrehe'nin kafasının ortasına vurdu. Ebrehe'nin kölesi ise Rûzbe'yi arkasından vurarak iki-

ye ayırdı. Her bir grup kendi liderlerini alıp götürdüler. Sonra da Ebrehe'nin hâkimiyeti üzerine anlaştılar. Rûzbe'den sonra aralarında Ebrehe gibi başka birisi yoktu. Bu olay Necâşî'ye ulaştı ve o, Ebrehe'yi tehdit eden bir mektup yazdı. Ebrehe, saçını tıraş etti. Memleketinden bir miktar toprakla birlikte [37] saçını ona gönderdi ve şöyle dedi: "Ey kral! Bu benim başım ve memleketimin toprağıdır. İkisi de ayaklarının altındadır. Ben ve Rûzbe iki köleniz idik. Hâkimiyet noktasında kendimi ondan daha güçlü gördüm. Bundan dolayı böyle davrandım." Necâşî, onun Yemen'deki hâkimiyetine razı olduğuna dair bir mektup yazdı ve (durumu) onayladı. Sonra Ebû Yeksûm Ebrehe b. Eşrem, Yemen'de Kâbe'ye alternatif bir ev inşa etti ve kubbelerini altından yaptırdı. Hâkimiyeti altında olanlara hac için Kâbe'ye gitmek yerine bu evi ziyaret etmelerini emretti.

[38] **Fil Hâdisesi**

41. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Melikân b. Kinâneoğullarından Humuslu birisi Yemen'e geldi. Ebrehe'nin yaptırmış olduğu eve [ibadethaneye] girdi ve onu inceledi. Sonra da içinde def-i hâcet yaptı. Ebrehe içeri girince bu pisliği gördü ve "Bunu bana karşı yapmaya kim cesaret etmiştir?" diye sordu. Adamları, "Bunu yapan Arapların hac için gittikleri evin halkından birisidir." dediler. Ebrehe, "Bunu bana karşı yapmaya mı cüret etmiş? Hristiyanlığımıza yemin olsun ki o evi yıkıp harap edeceğim. Ta ki bundan sonra hiçbir kimse oraya hacca gitmesin." dedi. Fili getirmelerini ve Kâbe'yi yıkmak için ordusunun ve Yemenlilerin harekete geçmesini emretti. Ebrehe ile birlikte yola çıkanlar; 'Akk, Eş'arîler ve Has'am kabileleri idi. Şiirler söyleyerek yola koyuldular:*

*Şüphesiz o şehir artık yenilmiş bir şehirdir.
Onu 'Akk, Eş'arîler ve fil yiyecektir.*

Ebrehe yola koyuldu. Yolun bir bölümünde Selîmoğullarından birini insanları yapmış olduğu evi haccetmeye çağırarak için görevlendirdi. Kinâneoğullarından Humuslu birisi bu görevlinin önüne çıkıp onu öldürdü. Bunun haberi Ebrehe'ye

ulaşınca kini ve intikam alma duygusu iyice arttı. Bundan dolayı yürüyüşünü daha da hızlandırdı. Tâif'teki Vec vadisi-ne ulaşınca Sakîf kabilesi onun yanına geldi ve "Ey Kral! Biz-ler senin köleleriniz. Bu ilahımız Lât senin istediğin değildir. Araplar hac yapmak için ona gelmiyorlardır. Senin istediğin Arapların hac yapmak için geldikleri Kureyşlilerin evidir." dediler. Ebrehe onlara: "Dedikleriniz doğrudur, o beyti bana gösterecek birini (yanıma) verin." dedi. Sakîfliler onunla Hü-zeyl kabilesinden adı Nüfeyl olan birisini gönderdiler. Nüfeyl, yol göstermek üzere onlarla birlikte hareket etti. Mekke'ye altı mil uzaklıkta bulunan ve Muğammes diye adlandırılan yere geldiklerinde orada konakladılar. Öncü birliklerini ise Mekke'ye gönderdiler. Mekkeliler dağınık bir şekilde kaçıp dağ başlarına sığındılar ve "Bu orduyla savaşmaya gücümüz [39] yoktur." dediler. Mekke'de, hacılara su dağıtma görevini yü-rüten Abdülmuttalib ve Kâbe'nin bekçiliğini yapmaya devam eden Şeybe b. Osman b. Abdiddâr dışında kimse kalmadı. Ab-dülmuttalib, Kâbe kapısının iki tarafını tutarak şöyle diyordu:

Ey Allah'ım! Herkes kendi yükünü korur.

Sen de senin olanı koru.

Haçları ve güçleri ile galip gelmesinler,

Sabahleyin senin yurduna vardılar.

Şayet onlar yarın Beled-i haram'a girerlerse,

O zaman iş sana kalmıştır.

Abdülmuttalib, Yüce Allah'a daha önce bize vermediğin hangi musibeti bu sefer başımıza getireceksin? demek isti-yordu. Sonra Ebrehe'nin öncü birlikleri Kureyşlilerin hayvan-larını talan ettiler. Bunlar arasında Abdülmuttalib b. Hişâm'ın iki yüz devesi vardı. Abdülmuttalib'e haber ulaşınca Ebrehe ordusunun yanına vardı. Ebrehe'nin koruması Eş'arîlerden biriydi ve Abdülmuttalib'i eskiden beri tanıyordu. Abdülmut-talib gelince Eş'ar kabilesinden olan bu adam ona, "Niçin gel-din?" diye sordu. Abdülmuttalib, "Kralın yanına girmek için bana izin almanı istiyorum." dedi. Koruma, Ebrehe'nin yanına vardı ve "Ey Kral! Ovada insanları, dağlarda vahşi hayvanla-rı doyuran Kureyş'in büyüğü yanına gelmek istiyor. Ona izin ver." dedi. Abdülmuttalib, iri yapılı ve güzel biriydi. Ebrehe,

ona izin verdi ve Abdülmuttalib onun yanına girdi. Ebû Yeksûm Abdülmuttalib'i görünce onun aşağısında oturmasına hoşlanmadı. Ancak onunla birlikte tahtında oturmasını da istemedi. Bu nedenle tahtından inip Abdülmuttalib ile birlikte yerde oturdu ve ona "Niçin geldin?" diye sordu. O da "Öncü birliklerinin talan ettiği ve bana ait olan iki yüz deveyi geri almak için geldim." dedi. Ebrehe, "Vallahi seni gördüğümde sana hayran kaldım. Sonra seninle konuştum; fakat bu sefer hoşuma gitmedin." dedi. Abdülmuttalib, "Bunun sebebi nedir ey Kral?" diye sordu. Ebrehe, "Çünkü ben, sizi diğer Arapların saldırısından koruyan, sizi diğer insanlardan daha faziletli kılan ve onlardan daha şerefli eden, aynı zamanda dininiz olan evi yıkmaya gelmişim. Bu arada iki yüz deven talan edilmiş, ben de sana ihtiyacını soruyorum; lakin sen eviniz ile ilgili bir talepte bulunmuyor, talan edilen develerini benden istiyorsun." dedi. Abdülmuttalib ise ona şöyle cevap verdi: "Ey Kral! Ben senden kendi malımı istiyorum. Bu evin ise onu koruyacak bir Rabbi vardır. O benim işim değildir." Bu cevap Ebû Yeksûm'u korkuttu ve Abdülmuttalib'e develerini geri vermelerini emretti. Abdülmuttalib develeri alıp Mekke'ye [40] döndü. Ebû Yeksûm ve ordusu gecelediler. O gecede yıldızlar asık suratlı idi. [15/A] Sanki onlara yaklaşan bir şeyleri haber veriyordu. Nefisleri gelecek olan azabı hissetmişti. Ordunun rehberi onları terk edip oradan ayrıldı ve Harem'e girdi. Eş'arîler ve Has'am kabilesi kalkıp mızrak ve kılıçlarını kıldılar. Beyt'i yıkmak için onlara yardım etmekten Allah'a (cc.) sığındılar. Ebrehe ve ordusu kötü bir gece geçirdiler. Sonra seher vakti uyandılar. Sabahleyin Mekke'de olmak istediklerinden fili ayağa kaldırdılar. Onu Mekke'ye doğru yönlendirdiler. Fakat fil yere çöktü. File vurdular ama o yere [adeta] yapıştı. Neredeyse sabaha kadar onunla uğraştılar. Sonra file doğru yöneldiler ve ona "Allah için Mekke'ye doğru yönel." dediler. Onlar Mekke'ye doğru gitmesi için file ısrar ediyor; fakat fil bunu kabul etmeyip kulaklarını sallıyordu. İsrarları çoğalınca fil ayağa kalktı. Onu Yemen'e doğru yönlendirdiler, fil oraya doğru koşmaya başladı. Gittiğini görünce onu geri çevirdiler.

Eski yerine gelince tekrar çöktü. Onlar Mekke'ye doğru gitmesi için ısrar ediyor, fil de kulaklarını sallayarak kabul etmiyordu. Tekrar ayağa kaldırdılar ve onu Yemen'e yönlendirdiler, fil oraya doğru koşmaya başladı. Filin gittiğini görünce onu geri çevirdiler. Eski yerine gelince tekrar çöktü. Güneşin doğmasına kadar fili dövdüler ve onunla uğraştılar. Güneşin doğmasıyla birlikte gökyüzünde kuşlar belirdi. Denizden siyah dumana benzer kuşlar üzerlerine doğru geldi. Bu kuşlar onlara taş atmaya başladı. Her bir kuşun gagasında ve iki ayağında birer taş bulunuyordu. Bir kuş taşlarını atıp gidince diğeri geliyordu. Bu taşlardan biri onlardan birinin karnına denk gelince onu yırtıyordu. Kemiğe denk gelince de onu kırıp deliyordu. Ebû Yeksûm geri döndü, bu taşlardan bazıları ona da isabet etmişti. Her bir yere geldiğinde vücudundan bir parça düşüyordu. Yemen'e gelinceye kadar bütün azaları kopmuştu. Oraya varınca da göğsü yarıldı, karnı patladı ve öldü. Eş'arîlere ve Has'amlılara bir zarar dokunmadı. Onlar, rehberlerine doğru koşuyor, ona bu durumu soruyor ve "Ey Nüfeyl! Ey Nüfeyl!" diye sesleniyorlardı. Nüfeyl ise Harem'e girmişti. Nüfeyl bu konuda şu şiiri söyledi:

*Ey Rudeyne!¹⁶ Güzelliğini geri ver.
Sabah sabah sizinle nimete erdik, gözümüz aydın oldu.
Şayet sen görseydin, fakat göremeyeceksin.
Muhassab'ın yanında bizim gördüklerimizi!
O zaman korkar ve ondan ürperirdin,
Gözünden kaçtığına da üzülmezdin.
Allah'tan korktum görünce kuşları,
Üzerimize attıkları taşları!
Herkes birbirine Nüfeyl'i soruyor,
Sanki Habeşlilerin benden bir alacakları varmış.*

[41]

Mugîre b. Abdillâh b. Amr b. Mahzûm şöyle dedi:

*Sensin Muğammes'te fili hapseden,
Ebû Yeksûm ve Muğalles'i helak eden!
Sensin onları bağlayan, sen ise bağlanmazsın.
Onları ezersin; fakat sen ezilmezsin.*

16 Rudeyne mızrak yapımıyla meşhur olan bir kadının ismidir. Nüfey'le nispet edilen bu şiir kaynaklarda farklı şekillerde yer almaktadır. Daha doğru bir şekilde tercüme edilmesi için şiirin bu farklı versiyonlarından yararlandık. (Mütercim)

Abdûlmuttalib Habeşlilere beddua ediyor ve şöyle diyor-du:

*Ey Rabbim! Onların [helakı] için senden başkasına yalvarmam.
Ey Rabbim! Haremini onlardan koru!
Beyt'in düşmanı sana düşman olandır.
Onlar senin gücünü yenemezler.*

Habeşliler memleketlerine geri dönünce Abdûlmuttalib şöyle dedi:

*Koruduğun toprağı saldırlardan engelledin.
Kötülerin şerrinden, onlara yurt yapmadın.
Onları Mekke'den men ettin.
Ben aile sahibi birisiyim. Bizler sevgide hain olmadık.
Hani ben Habeşlilerin efendisine şöyle demiştim.
Bizim için Beyt-i Ma'mûr'u yıkmanın önünde engeller vardır.
Muktedirmiş gibi fil ile birlikte ordusunu yürüttü.
Ben ise ölüme doğru cesaretle sabrederek yürüdüm,
Kureyşten bir yiğit topluluk içinde!
Onlardan ölenler dirilerine ayıp ve kusur miras bırakmazlar.*

42. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O Abdullah b. Avn'dan, o Muhammed b. Sîrîn'den, o da Abdullah b. Abbâs'tan "Onların üstüne sürü sürü kuşlar gönderdi."¹⁷ ayeti ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: "Bu kuşların gagaları kuş gagası, pençeleri ise köpek pençesi gibiydi."

[42] 43. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize babam ve Yunus birlikte rivayet etti. O Kays b. Rebî'den, o Câbir b. Abdirrahmân b. Sâbit'ten, o da Ubeyd b. Umeyr'den "Onların üstüne sürü sürü kuşlar gönderdi."¹⁸ ayeti ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: "Bu kuşlar deniz tarafından geldi ve Hint erkeklerine benziyordu. Kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu.¹⁹ O taşların en küçüğü bir insan kafası, en büyüğü ise zayıf bir deve kadardı. Atılan her taş (birine) isabet eder, isabet ettiği her kişiyi de öldürürdü." Babam ise şunu ekledi: "Ebâbil, ardı ardına gelen demektir. Attıkları her taş isabet etmiş, isabet ettiği herkesi de öldürmüştür."

17 Fil, 105/3.

18 Fil, 105/3.

19 Fil, 105/4.

44. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Bekir b. Hazm rivayet etti. O Amrete bt. Abdurrahmân b. Es'ad b. Zürâre'den, o da Rasûlullâh'ın (sav.) eşi Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Mekke'de filin komutanının ve seyisinin kör ve kötürüm olarak halktan yiyecek dilendiklerini gördüm."

45. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yakub b. Utbe b. Mugîre b. Ahnes rivayet etti; dedi ki bana rivayet edildiğine göre "Arap topraklarında kızamık, çiçek hastalığı, üzerlik ve zakkum ağacı gibi hastalıklar ilk olarak fil yılından görünmeye başladı."

46. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: **[16/A]** Bana Abdullah b. Ebî Bekir b. Hazm şunu rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) annesi Âmine bt. Vehb, onu (sav.) Medine'de bulunan Adî b. Neccâroğullarından olan dayılarına götürdü. Sonra dönüş yolunda Ebvâ denilen yerde vefat etti. Rasûlullâh (sav.) o zaman daha altı yaşındaydı."

47. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), dedesi Abdülmuttalib ile birlikte kalıyordu. Abbâs b. Abdullah b. Ma'bed, ailesinden birilerinden nakil ile bana şunu rivayet ^[43] etti: Rasûlullâh'ın (sav.) dedesi Abdülmuttalib'e Kâbe'nin gölgesinde oturması için bir sergi serilirdi. Ona saygıdan dolayı çocuklarından hiçbirisi o serginin üzerinde oturmazdı. Rasûlullâh (sav.) gelir o serginin üzerine otururdu. Amcaları gidip onu geri çekmeye çalışırlardı. Dedesi Abdülmuttalib, "Oğluma dokunmayın." der ve sırtını sıvazlardı. Sonra da 'Bu oğlum ile ride büyük birisi olacaktır.' derdi. Abdülmuttalib fil yılından sekiz sene sonra Rasûlullâh (sav.) sekiz yaşında iken vefat etti."

48. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bize Abdullah b. Ebî Bekir b. Hazm şunu rivayet etti: "Adamın biri işe yarar birta-

kim şeyler elde etmek için San'a şehrinde bir harabeyi kazdı. Bu kazıda Abdullah b. Sâmir'i oturmuş ve eliyle başındaki yarıyı tutmuş bir şekilde bulmuştur. Elini aşağıya çektiklerinde yarası kanıyor, bıraktıklarında ise eli tekrar yaranın üzerine gidiyordu. Parmağında "Rabbim Allah'tır." yazılı bir yüzük bulunuyordu. Bununla ilgili olarak Ömer b. Hattâb'a mektup yazıldı. Hz. Ömer de onun aynı yere eskisi gibi tekrar defnedilmesini emretti. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Sâmir Hz. İsa'nın (as.) dini üzerinde idi."*

49. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da Ebû Halde Hâlid b. Dînâr'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bize Ebü'l-Âliye rivayet etti ve şöyle dedi: Tüster şehrinin fethettiğimiz vakit Hürmüzân'ın hazinesinde bir divan bulduk. Bu divanın üzerinde ölmüş bir adam vardı. Bu adamın başucunda bir kitap bulunuyordu. Biz o kitabı alıp Ömer b. Hattâb'a getirdik. Okuması için Ka'b'ı çağırdı. Ka'b, o kitabı Arapça'ya çevirdi. Araplardan onu ilk olarak okuyan bendim. O kitabı, bu Kur'an'ı okuduğum gibi okudum. Ben Ebü'l-Âliye'ye "O kitabın içinde ne yazıyordu?" dedim. O da "Yaşantınız, yapacağınız işler, şiirleriniz ve ileride olacak şeyler." diye cevap verdi. Ben, "O adamı ne yaptınız?" diye sordum. O da "Gündüz vakti değişik yerlerde on üç kabir eştik. Gece olunca da onlardan birine defnettik. Sonra da insanlar onu kabrinden çıkarmasınlar diye bütün kabirleri yerle bir seviyeye getirdik." dedi. Ben, "İnsanların ondan ne tür bir beklentisi vardı?" diye sordum. O da "Yağmur yağmayınca divanını alıp çöle çıkarlar ve (onun bereketi ile) yağmur yağardı." dedi. Ben, "O insanın kim olduğunu sanıyordunuz?" dedim. O da "Onun Dânyâl olduğunu sanıyorduk." diye cevap verdi. Ben, "Onun ne zaman vefat ettiğini düşünüyordunuz?" dedim. O da "Üç yüz sene önce." dedi. Ben, "Cesedi bozulmuş muydu?" dedim. O, "Ensesindeki birkaç kıl hariç hiçbir şeyi bozulmamıştı. Çünkü toprak peygamberlerin vücutlarını cürütmez. Yırtıcılar da onu yemez." dedi.*

Abdûlmuttalib'in Vefatı

[45]

50. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdûlmuttalib ölüm döşeğine düşünce kız çocuklarına, "Ağlayın bakayım! Neler söyleyeceklerinizi duymak istiyorum."* dedi. Ümeyme, Ümmü Hakîm, Berre, Âtike, Safiyye ve Ervâ adında altı kızı vardı.

Ümeyme şöyle dedi:

*Aşiretin yöneticisi, değerlerin sahibi vefat etti.
Hacılara su veren, güzellikleri savunan,
Gariban komşuyu evine alan,
Gökyüzü cimrilik edip bulutlanmadığı zaman!*

Âtike şöyle dedi:

*Ey gözlerim! Bana cömertçe davranın.
Gözyaşlarınızla cimrilik yapmayın insanlar uyuduktan sonra.
Ey gözlerim! Feryat edin,²⁰ gözyaşı dökün,
Ağlamayı göğüsleri dövmekle karıştırın.
Musibetlerde kalabalık ordu, bol su gibi olana,
Ahitlerde değerli çabalar sarf edene,
Kolları güçlü olan Şeybetü'l-hamd'e,
Makamı sağlam olduktan sonra doğruluk sahibi olana [ağlayın].*

Safiyye şöyle dedi:

*Geceleyin ağıt yakan bir kadının sesine uyandım,
Geniş arazinin tam ortasında olan bir adam için.
İşte o esnada gözyaşlarım döküldü,
Yanaklarım üzerine, yuvarlanan inci gibi,
Cömertliği coşan değerler sahibi Şeybe üzerine,
Hayırlı baban, her cömertliğin varisi.
Cömert, kahraman ve iri yapılı,
Aşireti arasında itaat edilen ve övülen
Hilmi büyük, değerlilerden,
Cömertlerden, güçlülerden ve yiğitlerden bir nefer!*

Hz. Osman'ın anneannesi, Kureyz b. Rebîa b. Habîb b. Ab- [46]
dişems'in hanımı ve çocukları Âmir ve Ervâ'nın annesi olan
Ümmü Hakîm Beydâ şöyle dedi:

20 Buradaki اسحرف kelimesi İbn Hişâm'da استخرط şeklinde geçmektedir. Tercüme-i İbn Hişâm'daki kelimeyi dikkate aldık.

*Ey gözlerim cömert davran ve açıkça ağla,
 Cömertlik ve fazilet sahibi için ağla.
 Ey göz! Yazıklar olsun sana bana yardımcı ol,
 İri damlalı gözyaşları ile!
 Binek hayvanlarına binen en hayırlı kişi için ağla.
 Hayırlı babana, bolca akan tatlı gibi olana,
 Cömert olan, yücelikler sahibi Şeybe'ye,
 Cömert yapılı, bağışları sebebiyle övülen,
 [18/A] Akrabaya sılası olan, işlerinde uzman olan,
 Kıtık yıllarında yağmur gibi yardımcı olan!
 Ona ağla, hüzünlenmekten geri durma.
 Ağlayanlar ağladıkça sen de ağla!*

Berre şöyle dedi:

*Ey gözlerim! İnci gibi gözyaşlarınızı cömertçe dökün.
 Temiz huylu ve asil olana,
 Ataları cömert, uğraşlarında mesut olana,
 Hayatı güzel, şanı büyük olana,
 Kerem sahibi Şeybetü'l-hamd'a!
 Mecd, izzet ve iftihar sahibi,
 Musibetlerde fazilet, hilim sahibi,
 Keremleri çok, iftihar bol!
 Onun kavmine cömertlikleri vardır.
 Bunlar ayın aydınlığı gibi açıktır.
 Ölüm ona geldi ve onu ıskalamadı,
 Gecelerin değişimi ve kaderin musibetleri!*

Ervâ şöyle dedi:

*Gözlerim ağladı, ağlamak onların hakkıydı.
 Müsamahakâr ve ahlâkı hayâ olana,
 Yumuşak huylu Bethâlî'ya,
 Cömert yapılı, yüce niyetliye,
 Çok cömert, yüceler sahibi Şeybe'ye!
 Hayırlı babana, onun benzeri yoktur.
 Cömert, mülayim ve iri yapılı,
 Alnı beyaz, beyazlığı ışık gibi,
 Malik'in aklı, Fihri'nin baharı,
 İşler karışınca onların çözücüsü!*

- [47] 51. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Abdülmuttalib vefat ettiğinde Rasûlullâh (sav.) sekiz yaşındaydı. Rasûlullâh'ın Abdülmuttalib'in ölümüne ağladığı gibi daha önce hiç kimse ağlamadı. Abdülmuttalib'in vefatından sonra Zemzem ile ilgi-

lenmeyi ve hacılara su vermeyi oğlu Abbâs üstlendi. O vakit Abbâs, Abdülmuttalib'in en genç oğluydu. İslam hâkim olunca kadar bu görev Abbâs'ın elindeydi. Rasûlullâh (sav.) da geçmişteki uygulamayı devam ettirdi ve günümüze kadar bu görev Abbâs'ın çocuklarında süregeldi."

52. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Abdülmuttalib'in vefatından sonra Abdümenâfoğullarının riyaset ve liderliği Harb b. Ümeyye b. Abdişems b. Abdimenâf'a geçti. Harb b. Ümeyye insanlara ziyafet verdi ve kavminin faydasına olacak işler yapacağına söz verdi. Kavmi onun büyüklüğünü kabul etti. Harb b. Ümeyye, misafirlere ikram için Mekke'de bir çadır kurdu ve yanına gelen herkese yemek yedirdi. Abdülmuttalib, Rasûlullâh'ı (sav.) Ebû Tâlib'e vasiyet etti. Çünkü Ebû Tâlib ve Hz. Peygamber'in babası Abdullah anne bir kardeşti. Ebû Tâlib'in adı Abdümenâf idi." Abdülmuttalib'in vasiyetinde şöyle dediği söylenir:*

*Ey Abdümenâf! Benden sonra sana vasiyet ediyorum
Babasının vefatından sonra tek kalanı
[18/B] O daha beşikteyken babası öldü.
Sevgide ben onun için bir anne gibiydim.
Onu içine ve ciğerine yaklaştıran bir anne gibi!
Ömrümün biteceğinden endişe edince,
Onu ailemizden en merhametli olana vasiyet ettim,
Babasını mezara gömdüğümün çocuğunu,
Benim zorum ile bilerek değil!
Dedi ki bana -söz de yerine getirilmelidir-
Ben bu dünyada yaşadığım sürece yeğenim,
Sevgi görmeden en çok sevdiğim çocuğum gibi olacaktır.
Bana göre bu durum olgunluk kapısıdır.
Bilakis olgunluk beklentisinden dolayı ben hamd ediyorum.
Her işte bir sevgi olmalıdır.
Sözünde duranların işareti olarak bildim.
Benim oğlum Necdlilerin efendisidir.
O güçlü deve sahibine üstün olacaktır.*

Abdülmuttalib şunları da söyledi:

*Vasiyet ettim künyesi (Ebû) Tâlib olana,
Abdümenâf'a, o tecrübe sahibidir.
Gidip de gelmeyecek olanın çocuğunu,*

*Kardeşinin oğlunu ve sevgili kadınları,
 Sevdiğimin oğlunu, yakınların en yakınını!
 Dedi bana sitem eder gibi,
 Sitem edeceksen bana vasiyet etme.
 Hakkı sabit olup bakımı bana vacib olanı,
 İyilik ve fazilet sahibi Muhammed'i!
 Kalbim ona doğru sürekli gidip geliyor.
 Ben ümitsiz ve rağbetimi yitirmiş değilim.
 Allah'ın, rahibin söylediklerini gerçekleştirmesinden,
 Onu Gâlib ailesine üstün kılmasından!
 Ben çok hayret verici şeyler duydum,
 Birçok âlim ve yazardan!
 Bu öncü develer gibi insanlara rehberlik edecek,
 Hill, Ebtah ve diğer bölgelerde ikamet edenlere,
 Aynı zamanda dönmesi gereken yere dönenlere,
 İster Harem'de otursun, ister yabancı olsun!*

İbn İshâk'ın *el-Meğâzî* adlı eserinin birinci bölümünün sonu. İnşaaallah bundan sonra ikinci bölümde Rahip Bahîrâ konusu gelecektir.

Yüce Allah'a gereği gibi hamd olsun. Mahlûkatının en hayırlısı Muhammed'e, ehl-i beytine ve ashâbına çokça salât ve selâm olsun. Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.

İKİNCİ BÖLÜM

el-Meğâzî'nin İkinci Cildi

Yunus b. Bükeyr'in, İbn İshâk ve diğerlerinden olan rivayeti.

el-Meğâzî, Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Nekûr el-Bezzâz'ın Ebû Tâhir el-Muhlis'ten, onun da Rıdvân'dan, onun da Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî'den, onun da Yunus'tan rivayeti. Allah hepsinden razı olsun.

Karaviyyûn Yazmasının İkinci Parçası

Bismillâhirrahmânirrahîm
Allah'a tevekkül ettim.

[53]

Rahip Bahîrâ Olayı

53. *Şeyh Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Nekûr el-Bezzâz bize kıraat yoluyla haber verdi ve ben de onun okuduklarını işittim. O dedi ki, bize Ebû Tâhir Muhammed b. Abdirrahman el-Muhlis haber verdi. O dedi ki, Ebü'l-Hüseyin Rıdvân b. Ahmed'e kıraat edildi ve ben de işittim. O dedi ki, bize Ebû Ömer Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî tahdîs etti. O da dedi ki, bize Yunus b. Bükeyr'in İbn İshâk'tan tahdîs ettiğine göre İbn İshâk şöyle dedi: "Dedesinden sonra Rasûlullâh'ı (sav.) himâyesine alan Ebû Tâlib idi. Hz. Peygamber, onunla birlikte idi. Bir gün Ebû Tâlib, ticaret için Şam'a yolculuk yapmak istedi. Yolculuk için hazırlanıp yola koyulmak üzereyken Rasûlullâh (sav.) devesinin yularını tuttu ve 'Ey amcam! Beni kime bırakıyorsun. Ne anam ne de babam vardır.' dedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib, ona acıdı ve 'Vallahi onu yanımda götüreceğim. Ne o benden ayrılacak ne de ben ondan ayrılacağım.' gibi sözler söyledi. Hz. Peygamber onunla birlikte yolculuğa çıktı. Kervan, Şam topraklarında bulunan Busra şehrine vardı. Orada bir manastırda Bahîrâ adında bir rahip vardı. Bu rahip Hristiyanların en bilginiydi. Öteden beri orada yaşardı. İddialara göre bu rahibin yanında içinde Hristiyanların büyüklerinden intikal eden bilgilerin bulunduğu bir kitap vardı.*

Kureyş kafilesi daha önce de bu rahibe uğrardı. Fakat [rahip] onlarla ilgilenip konuşmazdı. Bu sene onun manastırının yakı-
 [54] nında konakladılar. Bu defa Rahip onlara bolca yemek hazırladı. Dediklerine göre bunun nedeni, Bahîrâ'nın kervan gelirken Hz. Peygamber'i bir bulutun gölgelediğini görmesindendi. Kervanın gelip manastıra yakın bir ağacın altında konakladığını, bulutun o ağacı gölgelediğini ve gölgelenmesi için ağacın da dallarını Peygamber'e (sav.) doğru sarkıttığını görmüştü. Bahîrâ bunu görünce yemeğin hazırlanmasını isteyip manastırından çıkmıştı. Sonra kervana haber göndermiş ve 'Ey Kureyşliler! Ben sizin için bir yemek hazırladım. Küçük-büyük, hür-köle herkesin bu yemeğe katılmasını istiyorum.' demişti. Onlardan biri, 'Ey Bahîrâ! Bugün sende bir haller var. Daha önce de biz buralara çok geldik. Fakat sen böyle davranmazdın. Bunun nedeni nedir?' dedi. Bahîrâ, 'Söylediklerin doğrudur. Fakat siz misafirsiniz. Hepinize yemek hazırlamak ve ikramda bulunmak istedim.' dedi. Peygamber (sav.) hariç hepsi bu yemeğe iştirak ettiler. Yaşı küçük olduğu için o, kervanın yanında ağacın altında kaldı. Bahîrâ, millete bakınca daha önce gördüğü o halleri milletin üzerinde görmedi ve 'Ey Kureyşliler! Bu yemeğime katılmayan hiç kimse kalmasın!' dedi. Onlar, 'Ey Bahîrâ! Yüklerin yanında kalan küçük yaştaki biri hariç katılması gereken hiç kimse geri kalmadı.' dediler. Bahîrâ, 'Böyle yapmayın! Çağırın, o da bu yemeğe gelsin.' dedi. Kureyşlilerden birisi şöyle dedi: 'Lât ve Uzzâ'ya yemin olsun ki Abdullah b. Abdilmuttalib'in oğlunun geri kalıp aramızda yemek yememesi bizim için bir kusurdur.' Bu adam Hz. Peygamber'in yanına gidip ona sarıldı. Sonra da onu alıp milletin yanına geldi ve birlikte (sofraya) oturdular. Bahîrâ Hz. Peygamber'i dikkatli bir şekilde süzmeye ve sıfatları hakkındaki bilgilerine dayanarak vücudundaki bazı nişânelere bakmaya başladı. Millet yemek yiyip dağılınca Bahîrâ, Hz. Peygamber'e, 'Ey çocuk! Lât ve Uzzâ aşkına, sana söyleyeceklerime cevap ver.' dedi. Bahîrâ'nın böyle demesinin sebebi, Kureyşlilerin Lât ve Uzzâ ile yemin ettiklerini duymasıydı. Dediklerine göre Rasûlullâh (sav.) ona karşılık verdi: 'Lât ve Uzzâ aşkı ile benden bir şey isteme! Çünkü ben onlardan nefret ettiğim

kadar başka bir şeyden nefret etmem.' Bahîrâ bu sefer: 'Allah aşkına, sana söyleyeceklerime cevap ver.' dedi. Hz. Peygamber, 'Dilediğini sor!' dedi. Bahîrâ uykusunu, uyanmasını ve yaptığı diğer bazı işleri ona sormaya, Peygamber (sav.) de bunlara cevap vermeye başladı. Bu cevaplar Bahîrâ'nın onun sıfatları ile [55] ilgili bilgilerine uyuyordu. Sonra Hz. Peygamber'in sırtına baktı ve bilgilerine uygun olarak iki omzu arasında bulunan peygamberlik mührünü gördü. Soruları bitince Bahîrâ, amcası Ebû Tâlib'e yöneldi ve 'Bu çocuk senin neyin olur?' dedi. Ebû Tâlib, 'Oğlumdur.' dedi. Bahîrâ, 'Bu senin oğlun değildir. Bu çocuğun babasının hayatta olmaması gerekir.' dedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib, 'O benim yeğenimdir.' dedi. Bahîrâ, 'Babasına ne oldu?' dedi. Ebû Tâlib, 'Annesi ona hamileyken babası öldü.' diye cevap verdi. Bahîrâ, 'Doğru söyledin. Yeğenini al ve memleketine geri dön. Onunla ilgili olarak Yahudilere dikkat et. Allah'a yemin olsun ki onlar bu çocuğu görür ve benim fark ettiklerimi fark ederlerse onun başına bir kötülük getirirler. Çünkü senin bu yeğenin ileride büyük bir şân ve nâm kazanacaktır. Durma, onu hemen memleketine geri götür.' dedi. Bu tavsiye üzerine Ebû Tâlib, Şam'daki ticaretini bitirir bitirmez Hz. Peygamber'i alıp acelece Mekke'ye geri döndü. Denildiğine göre Ehl-i kiptan olan Zübeyr, Temâm ve Derîs adlı üç kişi Peygamber'de (sav.) bazı hususları gördüler ve başına bir şeyler getirmek istediler. Fakat Bahîrâ buna engel oldu. Bahîrâ, onlara Allah'ın (cc.) azabını, kitaplarında Hz. Peygamber ile ilgili var olan sıfatları ve ona zarar vermek isteseler bile bunu başaramayacaklarını hatırlattı. Onlar da Bahîrâ'nın dediklerini tasdik ederek Hz. Peygamber'e zarar verme düşüncesinden vazgeçip oradan ayrıldılar." Ebû Tâlib, Rasûlullâh (sav.) ile olan yolculuğu, bu üç kişinin ona yapmak istedikleri ve Bahîrâ'nın onlara söyledikleri ile ilgili olarak şu şiiri söyledi:

*Amine'nin oğlu Nebi Muhammed,
Benim yanımda evlatlarım gibidir.
Yulara yapıştığında ona çok acıdım.
Beyaz kumral develer azıkları alıp gitmişti.
Gözlerimden yaşlar akmaya başladı.
İnci gibi, insanlar birbirinden ayrıldıkları vakit,*

Onun hakkında akrabalık haklarına riayet ettim,
 Onun hakkında ataların vasiyetini korudum,
 Ona amcalar arasında yürümeyi emrettim.
 Beyaz yüzlü, güçlü ve yardıma koşan,
 Bilinen en uzak diyara doğru gittiler.
 Gidip geldikleri diyar epeyce uzak oldu.
 Millet Busra şehrini görünce,
 Yoldaki gözetleme yerinde karşılaştılar.
 Bir âlim ile ... onlara onunla ilgili olarak doğru şeyler söyledi.
 Hasetçi güruhu geri çevirdi.
 [56] Yahudi topluluğu, gördüklerini görmüşlerdi.
 Bulutun gölge yapmasını, izzet ve ikramı, o tuzak kuranlar!
 Onlar Muhammed'i öldürmek için harekete geçtiler.
 O onları engelledi ve bu hususta güzel gayret gösterdi,
 Bahîrâ önce Zübeyr'i vazgeçirdi, o da vazgeçti.
 O toplulukta, uzun tartışma ve mücadeleden sonra!
 Düreys'i vazgeçirdi, o da söylediklerinden dolayı vazgeçti.
 O işini doğru yapan bir âlimdir.

Ebü Tâlib şunları da söyledi:

Çektiğim üzüntüden sonra beni görmedin mi?
 Değerli ebeveynin ayrılışından dolayı!
 Ahmed'e ... bineğimi ve yükümü hazırlayınca,
 Selam ile ondan ayrılmıştım.
 O üzüntüsünden ağladı. Kervan ise bizden ayrılmıştı.
 İki elle devenin yuları tutmuştum.
 O onda babasını hatırladım, sonra gözyaşı döktüm.
 Sicim gibi iki gözden cömertçe aktı.
 Dedim ki amcalarınla birlikte sende yola çıkacaksın,
 Onlar darlıkta sıkıntıları azaltır ve kötü değillerdir.
 Yola çıkan kervanla birlikte biz de sevinerek yola çıktık.
 Arzumuz Şam'a doğruydu; ama aslolan Şam değildi.
 Busra topraklarına varınca bizi görmeye çıktılar.
 Kocaman evlerin üzerlerinden bakıyorlardı.
 O vakit Bahîrâ bize cömertçe ikramlarda bulundu,
 Güzel içecek ve yemeklerle!
 Yemeğimize bütün arkadaşlarınızı toplayın dedi.
 Bir çocuk hariç herkesi topladık dedik.
 O çocuk bir yetimdir. Onu da yemeğimize çağırın dedi.
 Yemeğimiz çoktur. Onu da bu yemekten mahrum etmeyin.
 Bahîrâ, onun evine doğru geldiğini,
 Bir bulutun, gölgesiyle güneşin sıcaklığından onu koruduğunu gö-
 rünce,
 Başını secde eder gibi ona doğru eğdi.

Onu bağına ve göğsüne bastı da ama nasıl!
 Bir grup gelip Bahîrâ'nın gördüğünü aradılar.
 İşaretleri, çadırların ortasında!
 Zarar vermesinden korktuğu için onlara doğru harekete geçti.
 O kişiler hem güçlü hem de kötü kişilerdi.
 Onlar Düreys ve Temmâm idi.
 Aralarında Zübeyr de vardı. Bütün millet de uykuda değildi.
 Onlar gelip Muhammed'i öldürmek istediler.
 Bahîrâ onları en güzel bir şekilde geri gönderdi.
 Tevrat'ı yorumlayarak, onlar da dağıldılar.
 Onlara dedi ki "sizler ahmak değilsiniz."
 İşte bunlar onun (peygamberlik) alametleridir.
 Aydınlık gündüz karanlık gibi değildir.

Ebû Tâlib şunları da söyledi:

Sevincinden ağladı Muhammed bizi görünce,
 Sanki bir daha geri döneceğimi görmeyecekmiş gibi!
 O gece gözyaşları benden uzak oldu.
 Onu yatağıma ve yastığıma yakınlaştırdım.
 Ona dedim: "Bana yakın otur ve yola koyul,
 Memleketimden uzaklaşmaktan dolayı bende korkma!"
 Devenin yularını saliver ve bizimle yola koyul,
 Bizim yaptığımız işlerin üzerine azimli ve kararlı olarak!
 Doğru hareket edenler arasında sen de yürü,
 Katılarak millet içinde düşman olmayıp akraba olanlara!
 Giden kervanla birlikte biz de gittik.
 İyâd topraklarında Ğavra'yı kastederek,
 Geri dönmeden Muhammed'in (peygamberlik) hadiselerini gördüler.
 Bunlar her kalbin kederini gideren cinstendi.
 Aynı zamanda gördüler her şehrin rahiplerini,
 Topluca ve tek tek ona secde ettiklerini.
 Zübeyr'i ve Temmâm'ı, aynı zamanda bu şahit idi.
 Düreys, tümü de kötülük yapmak istemişlerdi.
 Bahîrâ onlarla konuştu ve onlar Bahîrâ'ya inandılar,
 Yalanlama ve uzun mücadeleden sonra.
 Aynı zamanda o, Yahudi grupla da konuştu.
 Allah için onlarla tam anlamıyla cihat etti.
 Bahîrâ, nasihat ederek "onu al geri götür" dedi.
 Çünkü onu gözetleyenler ve ona düşman olanlar vardır.
 Ben onun için hasetçilerin şerrinden korkuyorum.
 Çünkü o(nun özellikleri) mürekkeple yazılan her kitapta vardır.

[57]

54. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti.
 O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.)

kavminin dini üzerinde olduğu halde Allah'ın korumasında Cahiliyenin kir ve kusurlarından korunarak büyüdü. Çünkü Allah, onu değerli ve peygamber kılmak istiyordu. Buluğa erdiğinde kavminin en yiğidi, en güzel ahlâklısı, en geçimlisi, en iyi komşusu, en yüce ahlâklısı, en doğru sözlüsü, en çok emanete sahip çıkanı, fuhşiyattan ve erkekleri kirleten kötü huylardan en uzak olanıydı. Öyle ki kavmi arasındaki ismi 'el-Emîn'den' başka bir şey değildi. Çünkü Allah (cc.) onda bütün salih işleri bir araya getirmişti. Bana anlatılanlara göre Rasûlullâh (sav.) küçüklüğünde Allah'ın (cc.) onu korumasından ve Cahiliye dönemindeki durumundan söz ederdi."

55. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbn İshâk'tan, o da babası İshâk b. Yesâr'dan, o da kendisine rivayet eden birisinden* Rasûlullâh'ın (sav.) Allah'ın (cc.) onu korumasından söz ederken şöyle buyurduğunu rivayet etmiş-
[58] tir: "Ben yaşıtlarım olan çocuklarla beraber oynamak için taş taşıyordum. Bu nedenle peştamallarımızı boynumuzun üzerine koymuştuk. Aniden birisi beni şiddetli bir şekilde itti ve bana eteğini beline sar dedi."

56. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Amr b. Sâbit'ten, o Semmâk b. Harb'den, o İkrime'den, o İbn Abbâs'tan, o da babası Abbâs b. Abdilmuttalib'in şöyle dediğini rivayet etti:* "Kureyşliler Kâbe'yi tamir ederken biz taş taşıyorduk. Kureyşliler bu iş için ikişer ikişer ayrılmıştı. Kadınlar harç, erkekler de taş taşıyordu. Ben ise yeğenim ile birlikte taş taşıyordum. Biz peştamallarımızı taşın altına serip taş omzumuzu koyuyorduk. İnsanların yanına geldiğimizde peştamallarımızı kendimize sarıyorduk. Muhammed (sav.) önümde üzerinde bir şey olmadığı halde yürüdüğümüz esnada aniden yüz üstü yere düştü. Ben omzumdaki taş yere attım ve ona doğru koşarak geldim. O göğe doğru bakıyordu. Ben 'Sana ne oldu?' diye sordum. O ayağa kalktı ve peştamalını aldı. Beni de çıplak olarak yürümekten menetti. Ben, ona deli demelerinden korktuğum için bu olayı Allah (cc.) onun peygamberliğini ortaya çıkarıncaya kadar gizledim."

57. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Abdullah b. Kays b. Mahreme, ona Hasan b. Muhammed b. Ali b. Ebî Tâlib, ona babası, ona da Ali b. Ebî Tâlib, Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini işittiğini rivayet etti: "İki gece dışında Cahiliye döneminde insanların kadınlarla birlikte yaptıkları eğlenceye katılmayı hiç arzu etmedim. Bu iki gecede de Allah (cc.) beni korudu. Bir gece Mekkeli gençlerle birlikte kendi hayvanlarımıza çobanlık yapıyorduk. Ben arkadaşşıma 'Bu gece benim için hayvanlarıma bakmaz mısın ki, ben Mekke'ye gidip gençlerin geceleyin eğlendiği gibi eğleneyim?' dedim. Arkadaşım, 'Bakarım.' dedi. Hz. Peygamber şöyle dedi: 'Mekke'ye girdim ve ilk evin yakınına geldiğimde def ve zurna seslerini işittim. 'Bu nedir?' diye sordum. 'Falan erkek falanca kadın ile evlenmiştir.' dediler. Oturup düğüne bakmaya başladım ki yüce Allah (cc.) o esnada beni uyuttu. Allah'a yemin olsun ki ancak güneşin harareti beni uyandırdı ve arkadaşşıımın yanına geri döndüm. Arkadaşım bana, 'Ne yaptın?' diye sordu. Ben de 'Hiçbir şey yapmadım.' dedim ve gördüklerimi ona söyledim. Sonra başka bir gece o arkadaşşıma bir defa daha [59] 'Hayvanlarıma bak ki gidip Mekke'de gece eğlencesine katılıyım.' dedim. O da kabul etti. Mekke'ye gelince diğer seferdeki gibi bazı şeyler işittim. Ne olduğunu sordum. 'Falanca erkek falanca kadın ile evlendi.' dediler. Oturup bakmaya başlayınca Allah (cc.) beni uyuttu. Allah'a yemin olsun ki ancak güneşin harareti ile uyanabildim. Arkadaşşıımın yanına döndüm. O bana 'Ne yaptın?' diye sordu. Ben de 'Hiçbir şey yapmadım.' dedim. Sonra da gördüklerimi ona söyledim. Allah'a yemin olsun ki bundan sonra Allah (cc.) bana peygamberliği ikram edinceye kadar buna benzer hiçbir şeyi ne arzuladım ne de (böyle bir yere) gittim."*

Hatice bt. Huveylid Meselesi

58. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hatice bt. Huveylid tüccar, şeref ve mal sahibi bir kadın idi. Erkekleri belli bir pay karşılığında malına ortak ederek çalıştırırdı. Kureyşliler tica-*

ret ile uğraşan bir millet idi. Rasûlullah'ın (sav.) doğru sözlülüğü, güvenilirliği ve güzel ahlâkını duyunca ona Meysere ismindeki kölesi ile birlikte malının başında Şam'a gitmesini ve karşılığında başkalarına verdiği meblağın daha fazlasını vermeyi teklif etti. Peygamber (sav.) Hatice'nin kölesi Meysere ile birlikte Şam'a doğru yola çıktı. Rasûlullâh (sav.) yolda bir rahibin manastırına yakın bir ağacın altında konakladı. Rahib, Meysere'ye gelip 'Ağacın altında dinlenen bu adam kimdir?' diye sordu. Meysere, 'Kureyş kabilesinden, Harem bölgesinden birisidir' diye cevap verdi. Rahib, 'Bu ağacın altında bir peygamberden başkası konaklamamıştır' dedi. Rasûlullâh (sav.) getirdiği mallarını sattı ve almak istediklerini satın aldı. Sonra da Meysere ile birlikte Mekke'ye doğru yola çıktı. Dediklerine göre Meysere, günün ortasında sıcaklık şiddetlenince devesinin üzerinde giden Hz. Peygamber'i iki meleğin [60] gölgelediklerini görürdü. Mekke'ye gelip Hatice'ye mallarını ulaştırdı, Hatice onları sattı ve iki kata kadar kâr elde etti. Meysere, Hatice'ye rahibin Hz. Peygamber ile ilgili söylediklerini ve iki meleğin onu gölgelediklerini gördüğünü anlattı. Hatice, Allah'ın kendisine bahşettiği değer in yanında zeki, kararlı ve şerefli bir kadındı. Meysere'nin verdiği bu bilgilerden sonra Rasûlullâh'a (sav.) bir aracı gönderdi ve dediklerine göre ona 'Ey amcaoğlu! Akribam olman, milletin arasındaki değerinden, soyundan ve güvenilirliğinden, güzel ahlâkından ve doğru sözlü olmandan dolayı seni beğeniyorum.' deyip evlenme teklif etti. Hatice o zamanlar Kureyşlilerin en soylusu, en şerefli ve en zenginlerinden birisiydi. İmkânı olsa kavminden herkes onunla evlenmek isterdi. Soy zinciri şu şekildedir: Hatice bt. Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne. Hatice'nin annesi Fâtıma bt. Zeyd b. el-Asam b. Revâha b. Hicr b. Abd b. Maîs b. Âmir b. Lüey'dir. Fâtıma'nın annesi Hâle bt. Abdimenâf b. Hâris b. Abd b. Munkiz b. Amr b. Maîs b. Âmir b. Lüey'dir. Hâle'nin annesi Fulâne bt. Saîd b. Sa'd b. Sehm b. Amr b. Hasîs b. Ka'b b. Lüey'dir. Fulâne'nin annesi Âtike bt. Abdiluzzâ b. Kusay'dır. Âtike'nin annesi Raytâ bt. Ka'b b. Sa'd

b. Teym b. Mürre b. Ka'b b. Lüey'dir. Raytâ'nın annesi Feyle bt. Huzâfe b. Cümah b. Amr b. Hasîs b. Ka'b b. Lüey'dir. Feyle'nin annesi Ümeyme bt. Âmir b. Hâris b. Fih'r'dir. Ümeyme'nin annesi Huzâ'a kabilesinden Sa'd b. Ka'b b. Amr'ın kızıdır. Sa'd'ın kızının annesi Fulâne bt. Harb b. Hâris b. Fih'r'dir. Fulâne'nin annesi Selmâ bt. Gâlib b. Fih'r'dir. Selmâ'nın annesi ise Muhârib b. Fih'r'in kızıdır."

59. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hatice evlilik tek-lifini yaptıktan sonra Rasûlullah (sav.) bunu amcalarına anlat-tı. Amcası Hamza b. Abdilmuttalib onunla birlikte yola çıktı ve Esed b. Esed'in yanına vardı. Hatice'yi Hz. Peygamber'e istedi. [61] Rasûlullâh (sav.) onunla evlendi. Hz. Peygamber'in, vahiy gel-mededen önce olan bütün çocukları ondan dünyaya geldi. Bun-lar, Zeyneb, Ümmü Külsûm, Rukayye, Fâtıma, Kâsım, Tâhir ve Tayyib'dir. Kâsım, Tâhir ve Tayyib İslam'dan önce vefat ettiler. Peygamber (sav.) Kâsım ile künyelenirdi. Kızları ise İslam'a kavuştular ve onunla birlikte hicret ettiler. Ona uyup Müslü-man oldular."*

Hahamların Kıssası

[62]

60. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Yahudi hahamlar ve Hristiyan papazlar, daha peygamber olarak gönderilmeden önce Rasûlullâh'ı (sav.) ve geleceği zamanı Araplardan daha iyi biliyorlardı. Çünkü kitaplarında onun sıfatlarını ve ismi-ni okuyorlar, (diğer) nebilerin de dönemlerinde peygamber olarak gönderileceği vakit ona uyacaklarına dair ümmetle-rinden söz aldıklarını görüyorlardı. Onun gelmesiyle müş-rik putperestlere karşı zafer elde edeceklerini umuyorlardı. Müşriklere İbrahim'in getirdiği din üzere adı Ahmed olan bir peygamberin geleceğini haber veriyorlardı. Bunu peygam-berlerinin döneminden kalan kitaplarında buluyorlardı. Nite-kim Yüce Allah şöyle buyurur: 'Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten*

meneder, onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûra (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.'¹ Yine yüce Allah şöyle buyurur: 'Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler.'² Yine yüce Allah şöyle buyurur ki: "Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan bir lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelenendirir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir.'³ Yine Yüce Allah şöyle buyurur: 'Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat'tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşılına dikilince onu inkâr ettiler. İşte Allah'ın lâneti böyle inkârcıdır. Allah'ın kullarından dilediğine peygamberlik ihsan etmesini kışkandıkları için Allah'ın indirdiğini (Kur'an'ı) inkâr ederek kendilerini harcamaları ne kötü bir şeydir! Böylece onlar, gazap üstüne gazaba uğradılar. Ayrıca kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır.'⁴

61. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Araplar kitaptan bihaber ümmî bir millet idi. Ehl-i kitaptan işittiklerinin dışında peygamberleri, cennet ve cehennemi, yeniden dirilmeyi ve*

1 A'râf, 7/157.

2 Saff, 61/6.

3 Feth, 48/29.

4 Bakara, 2/89-90.

kıyameti bilmezlerdi. Bu bilgiler ne hafızalarında ne de pratik hayatlarında vardı. Allah'ın (cc.) Rasûlullâh'ı (sav.) peygamber olarak göndermesinden bir zaman önce onunla ilgili olarak haham ve papazlardan bize gelen birtakım rivayetler vardır. [Burada söz konusu rivayetler zikredilecektir.]”

62. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [63] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, o da atalarından şunları rivayet etti: “Araplar arasında biz Medinelilerden daha fazla Rasûlullâh'ı (sav.) tanıyan başka birileri yoktu. Çünkü bizimle birlikte yaşayan Yahudiler vardı. Onlar Ehl-i kitap idi. Bizler ise putperesttik. Bizden onlara bir zarar dokunduğunda ‘Bir peygamber gönderilmek üzeredir. Onun gelme zamanı yakındır. Biz ona tabi olacağız. Onunla birlik olup, Âd ve İrem kavminin öldürülmesi gibi, sizi öldüreceğiz.’ derlerdi. Yüce Allah, Rasûlünü peygamber olarak gönderince bizler ona uyduk. Yahudiler ise onu inkâr ettiler. Vallahi Allah (cc.) şu ayeti bizler ve onların bu durumu ile ilgili olarak nazil etti: ‘Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat’ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat’tan) bilip öğrendikleri gerçekler karışlarına dikilince onu inkâr ettiler.’⁵”*

63. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. İbrahim b. Abdîrrahmân b. Avf rivayet etti. O Yahyâ b. Abdillâh b. Sa'd b. Zûrâre'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bana kavimimden dilediğim kadar kişi Hassân b. Sâbit'in şöyle dediğini rivayet etti: “Vallahi ben yedi veya sekiz yaşında biriydim. İşittiklerimi anlayacak bir yaştaydım. Bir Yahudi evinin üzerine çıkmış, ‘Ey Yahudi topluluğu!’ diye bağıırıyordu. Yahudiler onun yanına geldiler ve ‘Kahrolasıca! Ne istiyorsun?’ dediler. O da ‘Bu gece (son) peygamber olarak gönderilecek Ahmed'in yıldızı doğdu.’ dedi.”*

64. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. İbra-*

him rivayet etti. O Muhammed b. Belîd'den, o Seleme b. Selâme b. Vakş'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Evlerimizin arasında bir Yahudi bir komşumuz vardı. Bir sabah vakti kavmim Abdüleşheloğullarının toplantı yerine geldi ve öldükten sonra dirilmekten, kıyametten, cennet ve cehennemden, hesaptan, mizandan söz etti. Bunları putperest olan ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenlere anlattı. Bu olay, Rasûlullâh'ın (sav.) peygamber olarak gönderilmesinden kısa bir süre önce oldu. Onlar 'Ey falanca! İnsanlar öldükten sonra tekrar dirilip için-

[64] de cennet ve cehennem olan bir yurda mı gönderilecekler? Orada yaptıklarının karşılığını mı görecekler?' diye sordular. O, 'Evet, Allah'a yemin ederim ki o ateşe girmek yerine evlerinizdeki en büyük tandırı yakıp iyice kızdırdıktan sonra beni onun içine atmayı, sonra da onu üzerime kapatmayı isterim. Cehenneme girmek yerine bunu tercih ederim.' dedi. Ona 'Ey falanca! Bunun alameti nedir?' denildi. O da eliyle Mekke ve Yemen'e doğru işaret ederek 'Şu beldeler tarafından gönderilecek bir peygamberdir.' dedi. Onlar, 'Bu peygamberin ne zaman gönderileceğini düşünüyorsun?' dediler. O, göz ucuyla şöyle bir baktı ve beni gördü. Ben ise ailemin evinin avlusunda uzanmıştım ve orada bulunanların en küçüğüydüm. 'Bu çocuk büyüdüğünde onu görecekler.' dedi. Fazla bir zaman geçmeden Allah (cc.), Rasûlünü (sav.) gönderdi. Hz. Peygamber şimdi hayatta ve aramızdadır. Biz ona iman ettik ve onu doğruladık. O Yahudi ise haksız yere ve kıskançlıktan dolayı Hz. Peygamber'i inkâr etti. Bizler ona: 'Ey falanca! Sen o sözleri söylemedin mi? Bize Hz. Peygamber'in geleceğini haber vermedin mi?' dedik. O ise 'Bu o peygamber değildir.' dedi."

65. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde rivayet etti. O da Kureyzaoğullarından yaşlı birisinin şöyle dediğini rivayet etti:* "Saiye'nin iki oğlu Üseyd ve Sa'lebe ile olan Esed b. Ubeyd'in Müslüman olma nedenlerini biliyor musun? Bunlar Hüzeyl kabilesindendi. Ne Kureyzaoğullarından ne de Nadîroğullarından değillerdi. Bundan öteydiler. Ben, 'Hayır!' dedim. O, bize Şam tarafındaki Yahudilerden adı

İbnü'l-Heyyibân olan bir adam geldi ve yanımızda ikamet etti. Vallahi beş vakit namaz kılmayanlar [Müslüman olmayanlar] arasında ondan daha iyi birini görmedik. Bu adam yanımıza Rasûlullâh'ın (sav.) peygamber olarak gönderilmesinden iki sene önce geldi. Kuraklık olup yağmur yağmadığında ona 'Ey İbnü'l-Heyyibân! Çık bize yağmur yağması için dua et!' dedik. O da, 'Hayır! Vallahi sizler sadaka vermeden önce yağmur duasına çıkmam.' derdi. Bizler, 'Ne kadar verelim?' diye sordüğümüzda o da 'Bir sâ' hurma veya iki müd arpa verin!' diye cevap verirdi. Bizler de onun dediğini verir, sonra da onunla birlikte köyümüzün dışına taşlık bölgeye çıkardık. O da yağmur yağması için dua ederdi. Vallahi o daha dua ettiği yerden ayrılmadan vadiler akmaya başlardı. Bunu ne bir ne iki ne de [65] üç defa, bilakis defalarca yaptı. Ölüm döşeğine düşünce bizler yanında bir araya geldik. Bize, 'Ey Yahudi topluluğu! Neden bolluk ve bereket topraklarından bu şiddet ve yoksulluk topraklarına geldiğini bilir misiniz?' diye sordu. Bizler, 'Sen daha iyi bilirsin.' diye cevap verdik. O, 'Beni yurdumdan ayırıp buraya getiren neden, zamanı yaklaşan bir peygamberin gönderilme beklentisidir. Bu şehir onun hicret yurdudur. Ona uymada başkaları sizden önce davranmasın! Ey Yahudi topluluğu! O peygamber, muhaliflerinin kanını dökmek, çocuk ve kadınlarını esir almak üzere gönderilecektir. Bu durum sizi ona uymaktan engellemesin.' dedi ve sonra da vefat etti. Kureyzaoğullarının yurtları fetholunduğu gece o üç kişi -ki bunlar o vakit daha çok genç idiler- şöyle dediler: 'Ey Yahudi topluluğu! Bu, İbnü'l-Heyyibân'ın size haber verdiği kişidir.' Onlar, 'Bu o değildir.' dediler. O gençler, 'Bilakis, Vallahi bunlar onun nitelikleridir.' dediler. Sonra Kureyzaoğulları mallarını, çocuklarını ve ailelerini bırakıp gelip teslim oldular."

66. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Onların malları müşriklerle beraber kaledeydi. Kale fethedilince onlara malları geri verildi."*

67. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Kays b. Rebî'den, o Yunus b. Ebî Müslim'den, o da İkrime'nin*

şöyle dediğini rivayet etti: “Ehl-i kitaptan bir kısım insanlar kendilerine gönderilen peygamberlere ve daha gönderilmeden önce Muhammed’e (sav.) iman ettiler. Fakat Hz. Muhammed, peygamber olarak gönderildiğinde onu inkâr ettiler. Bu durum Yüce Allah’ın şu ayetinde geçmektedir: ‘İmdi, yüzleri kararanlara: İnanmanızdan sonra kâfir mi oldunuz?’ (Âl-i İmrân: 3/106) Ehl-i kitaptan bir kısım da kendilerine gönderilen peygamberlere ve daha gönderilmeden önce Muhammed’e (sav.) iman etti. Hz. Muhammed peygamber olarak gönderildikten sonra da ona iman ettiler. Bu da şu ayette geçmektedir: ‘Doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidayetlerini arttırır ve sakınmalarını sağlar.’⁶”

[66] **Selmân-ı Fârisî’nin (rh.) Müslüman Oluşu**

68. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde rivayet etti. O Mahmud b. Lebîd’den, o Abdullah b. Abbâs’tan, o da Selmân-ı Fârisî’nin şöyle dediğini rivayet etti: “Ben Fars topraklarından, İsfahan şehrinin Cey ismindeki bir köyündenim. Babam bölgenin reisiydi. Babamın bana olan sevgisi çok fazlaydı. Beni malından ve diğer çocuklarından daha çok severdi. Öyle ki bu sevgisi beni bir kız gibi eve kapattırmasına neden oldu. Mecusilik üzerine çalıştım ve ateşin bir an bile sönmesine izin vermeyen bir ateşperest oldum. Ben başka insanların ilgilendikleri hiçbir şeyden haberdar olmadan sadece bu işle uğraşırdım. Ta ki babam kendisine bir bina inşâ edinceye kadar. Babamın bir çiftliği vardı ve burada yapılması gereken bazı işler oluyordu. Babam beni çağırdı ve ‘Ey oğlum! Bu bina işiyle uğraşmak çiftlikle ilgilenmeme engel oldu. Çiftliğe bakmam gerekiyor. Sen çiftliktekilerin yanına git ve onlara şu ve şu işleri yapmalarını söyle! Sakın gecikme! Çünkü eğer gecikip gelmezsen beni her şeyden alıkoyarsın.’ dedi. Ben de çiftliğe doğru yola çıktım ve Hristiyanların kilisesinin yanından geçtim, içerideki sesleri işittim. Bunun ne olduğunu sordum. Bana, onların iba-*

det eden Hristiyanlar olduğunu söylediler. İçeri girdim ve onların yaptıklarına baktım. Onların yaptıkları ibadetler hoşuma gitti. Vallahi güneş batıncaya kadar orada kaldım ve çiftliğe gitmedim. Babam beni aramaları için her tarafa adam göndermişti. Ben ise ancak akşam olunca onun yanına geldim ve bu durumda çiftliğe gitmemiş oldum. Babam, 'Oğulcağızım! Neredeydin? Ben sana gecikme demedim mi?' dedi. Ben, 'Ey babacığım! Kendilerine Hristiyanlar denilen bir topluluğa uğradım. Onların ibadetleri ve duaları hoşuma gitti. Oturdum onların yaptıklarını izledim.' dedim. Babam, 'Ey oğulcuğum! Senin ve atalarının dini onların dininden daha hayırlıdır.' dedi. Ben, 'Vallahi bizim dinimiz onların dininden daha hayırlı değildir. Onlar Allah'a ibadet ve dua ediyorlar. Bizler ise kendi ellerimizle yaktığımız ateşe tapıyoruz. Eğer biz onu yakmazsak hemen sönüverir.' dedim. Bunun üzerine babam benden korktu. Ayağıma demir kilit taktı ve yanındaki bir odaya hapsetti. Ben Hristiyanlara haber gönderdim ve 'Bu sizin inandığınız dinin aslı nerededir?' diye sordum. Onlar da Şam'da olduğunu söylediler. Ben de şayet oradan birileri yanınıza gelir- [67] se bana haber verin dedim. Onlar da bana haber vereceklerini söylediler. Yanlarına Şam tarafından tüccarlar gelince bana 'Tüccarlarımız geldi.' diye haber gönderdiler. Ben de tüccarlar işlerini bitirip geri dönmek istediklerinde bana tekrar haber vermelerini söyledim. Onlar da haber vereceklerini söylediler. Tüccarlar işlerini bitirip dönmek istediklerinde bana haber gönderdiler. Ben de ayağımdaki demiri bir tarafa attım ve aralarına katılıp onlarla birlikte yola çıktım. Şam'a gelince bu dinin en faziletlisinin kimler olduğunu sordum. Bana kilise rahibi (uskuf) olduğunu söylediler. Ben onun yanına vardım ve kilisede onunla birlikte Allah'a ibadet etmeyi ve ondan hayırlı şeyler öğrenmeyi istediğimi söyledim. O da kabul etti ve (ben böylece onun) yanında kalmaya başladım. Fakat o kötü birisiydi. İnsanlara sadaka vermelerini söyler ve onları buna teşvik ederdi. Sadakalar birikince onları saklar ve fakirlere dağıtmazdı. Bunu görünce ondan çok nefret ettim. (Zaten) Fazla bir zaman geçmeden de öldü. İnsanlar onu defnetmek

için geldiklerinde onlara rahibin kötü birisi olduğunu, onlara sadaka vermeyi emrettiğini; fakat toplanan meblağı saklayıp fakirlere vermediğini söyledim. Benden bunu ispatlamamı istediler. Ben de onlara hazinesini çıkaracağımı söyledim. Onlar da çıkar dediler, ben de onlara altın ve gümüş parçaları ile dolu olan yedi testi çıkardım. Onlar, 'Vallahi o gömülmeyecek.' dediler ve rahibi bir ağaca asıp taşladılar. Sonra başka bir adam getirip onun yerine tayin ettiler. Ey İbn Abbâs! Beş vakit namaz kılmayanlar arasında ondan daha faziletli, daha çalışkan, dünyaya daha az önem veren ve gece gündüz ibadet eden başka birisini görmedim. Onu sevdiğim kadar daha önce başka kimseyi sevdiğimi bilmiyorum. Ölünceye kadar onun yanında kaldım. Ben, ona 'Ey falanca! Gördüğün üzere senin için emr-i hak vâki olmak üzere. Vallahi seni sevdiğim kadar başka hiç kimseyi sevmedim. Bana ne buyurursun? Kime gitmemi tavsiye edersin?' dedim. O, 'Ey evladım! Vallahi Musul'daki bir rahipten başkasını bilmiyorum. Onun yanına git. Onun benim gibi birisi olduğunu görürsün.' dedi. Rahip vefat edip gömüldükten sonra Musul'a doğru yola çıktım ve dediği kişinin yanına geldim. Musul'daki rahibin de onun gibi çalışkan ve dünyaya az önem veren biri olduğunu gördüm. Ona, 'Falanca kişi senin yanına gelmemi ve seninle birlikte kalmamı tavsiye etti.' dedim. O da 'Ey evladım! Yanımda kalabilirsin.' dedi. Arkadaşının yanında kaldığım gibi onun da yanında ölünceye kadar kaldım. Ona, 'Falanca rahip yanına gelmemi tavsiye etti. Ben de yanına geldim. Şimdi senin için emr-i hak vâki olmak üzere. Kimin yanına gitmemi tavsiye edersin?' dedim. O da 'Ey evladım! Vallahi Nusaybin'de bulunan ve bizim gibi olan bir [68] rahipten başkasını bilmiyorum. Onun yanına git.' dedi. Onu defnettikten sonra Nusaybin'deki rahibin yanına gittim ve 'Ey falanca! Şam'daki rahip Musul'daki rahibe gitmemi, o da senin yanına gelmemi tavsiye etti.' dedim. O da 'Yanımda kalabilirsin.' dedi. Ben de diğerlerinin yanında kaldığım gibi vefat edinceye kadar onun yanında kaldım. Vefat etmeden önce ona 'Ey falanca! Şam'daki rahip Musul'daki rahibe gitmemi, o da senin yanına gelmemi tavsiye etmişti. Şimdi senin için emr-i

hak vâki olmak üzere. Kimin yanına gitmemi tavsiye edersin?’ dedim. O da ‘Ey evladım! Rum diyarında Amûriye’de bulunan adamdan başka bizim gibi olan birisini bilmiyorum. Onun yanına git. Sen onun da bizim gibi olduğunu göreceksin.’ dedi. Onu defnettikten sonra yola çıktım ve Amûriye’deki rahibin yanına geldim. Onu da diğerlerinin üzerinde bulunduğu hal üzere gördüm. Onun yanında kaldım ve çalışıp kazanmaya başladım. Hatta bir miktar koyun ve ineklerim oldu. Sonra o rahip de vefat etti. Vefat etmeden önce ona ‘Ey falanca! Şam’daki rahip bana Musul’daki rahibe, Musul’daki rahip Nusaybin’deki rahibe gitmemi, o da senin yanına gelmemi tavsiye etmişti. Şimdi senin için emr-i hak vâki olmak üzere. Kimin yanına gitmemi tavsiye edersin?’ dedim. O da ‘Ey evladım! Vallahi bizim gibi olan ve yanına git diyebileceğim birini tanımiyorum. Fakat Harem bölgesinden çıkacak olan bir peygamberin gelme zamanı yakındır. Hicret edeceği şehir iki taşlık arazi arasında çorak ve hurmalık bir yerdir. Onun kimseye gizli olmayan birtakım peygamberlik işaretleri vardır. Omuzlarının arasında peygamberlik mührü de vardır. Hediye kabul edip yer. Fakat sadakayı yemez. Eğer o memlekete gidebilirsen git. Çünkü onun gelme zamanı yakındır.’ dedi. Onu defnettikten sonra bir müddet orada kaldım. Sonra Araplardan Kelb kabilesinden tüccarlar yanıma uğradılar. Onlara ‘Beni yanınıza alıp Arap diyarına götürürseniz size koyun ve ineklerimi veririm.’ dedim. Onlar, ‘Tamam.’ dediler ve ben de hayvanlarımı onlara verdim. Beni alıp getirdiler. Vâdi’l-kurâ denilen yere geldiğimizde bana zulmettiler ve beni orada bulunan bir Yahudi’ye köle olarak sattılar. Vallahi ben hurma ağaçlarını gördüm ve rahibin bana söylediği yerin burası olduğunu anladım. Fazla bir zaman geçmeden Kureyzaoğullarından Vâdi’l-kurâ’daki Yahudi’nin akrabalarından birisi geldi ve beni ondan satın aldı. Beni alıp Medine’ye getirdi. Vallahi Medine’yi görür görmez tanıdım. Orada sahibimin kölesi olarak kaldım. Allah (cc.), Peygamber’ini (sav.) Mekke’de risalet ile görevlendirdi. Köle olduğum için kimse onunla ilgili bana bir [69] şey söylemiyordu. Ben sahibimin hurma bahçesinde çalışır-

ken Rasûlullâh (sav.) Kubâ'ya geldi. Vallahi ben bahçede iken sahibimin amcazadesi geldi ve 'Ey falanca! Allah, Kayleoğullarını (Evs ve Hazrec) kahretsin. Vallahi onlar şimdi Kubâ'da Mekke'den gelen ve peygamber olduğunu iddia eden birinin yanında bir araya gelmişlerdir.' dedi. Vallahi bu sözü işitir işitmez beni bir titreme tuttu ve neredeyse yanımdakinin üzerine düşecektim. Aşağı indim ve 'Bu haber de nedir?' dedim. Efendim elini kaldırdı ve bana şiddetli bir tokat attıktan sonra 'Sana ne bu haberden? Sen git işine bak!' dedi. Ben, 'Bir şey yok. Sadece bir haber duydum ve onun aslını öğrenmek istedim.' dedim. Akşam olunca yanımda bulunan bir miktar yiyeceği alıp Rasûlullâh'ın (sav.) yanına Kubâ'ya gittim. Hz. Peygamber'e 'Senin sâlih bir insan olduğun haberi bana ulaştı. Senin yanında yabancı olan arkadaşların vardır. Bende sadaka için ayırdığım bir şeyler vardı. Sizi buna herkesten daha layık olarak gördüm. İşte sadakam budur. Buyrun yiyin.' dedim. Rasûlullâh (sav.) elini dahi uzatmadı ve onu yemedi. Arkadaşlarına, 'Sizler yiyiniz.' dedi. Ben kendi kendime 'Bu, rahip arkadaşımın bana anlattığı niteliklerden birisiydi.' dedim. Sonra oradan ayrıldım. Rasûlullâh (sav.) ise Medine'ye geçti. Yanımda bulunan bazı şeyleri toplayıp tekrar yanına gittim ve 'Efendim! Sadaka yemediğini gördüm. Bunlar sadaka değil, hediye ve ikramdır.' dedim. Rasûlullâh (sav.) ve arkadaşları onları yediler. Ben 'Bu iki nitelik oldu.' dedim. Sonra Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geldim. O, arkadaşlarının arasında bir cenazenin ardından gidiyordu ve üzerinde iki parça elbise vardı. Sırtındaki mührü bakmak için arkasına geçtim. Peygamber (sav.) beni görünce sırtını bana döndü ve duyduğum bazı şeylerden emin olmak istediğimi anladı. Sırtından ridasını indirdi ve omuzları arasında bulunan mührün rahibin bana anlattığı şekilde olduğunu gördüm. Mührün üzerine kapandım ve ağlayarak öptüm. Hz. Peygamber, 'Ey Selmân! Bana dön!' dedi. Önüne oturdum ve onunla ilgili anlatacaklarımı arkadaşlarının da duymasını istedi. Ey İbn Abbâs! Sana anlattığım gibi ona da başımdan geçenleri anlattım. Sözlerimi bitirdikten sonra Peygamber (sav.), 'Ey Selmân! Efendinle azat edilmen

üzere anlaşma yap!’ dedi. Ben de efendimle onun için üç yüz hurma ağacını yetiştirmek ve kırk okka altın vermek üzere anlaştım. Peygamber’in (sav.) arkadaşları bana yardım ettiler. Her biri on ile otuz arasında ve her biri kendi imkânı ölçüsün- [70] de hurma fidanı vermekle bana yardım etti. Rasûlullâh (sav.) bana, ‘Fideler için çukur kaz! Bitirdiğin zaman bana haber ver ki ben onları elimle dikeyim.’ dedi. Ben çukurları kazdım ve kazma işinde arkadaşlarım da bana yardım ettiler. Bitirdikten sonra Peygamber’in (sav.) yanına geldim ve ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Kazma işini bitirdik.’ dedim. Hz. Peygamber benimle birlikte çıkıp hurmalığa geldi. Biz ona fideleri taşıyorduk. O da elleriyle onları çukura koyup tesviye veriyordu. Onu hak olarak gönderen Allah’a yemin olsun ki o fidelerden hiçbirisi kurumadı. Dirhemler ise üzerime borç olarak kaldı. Adamın biri bazı madenlerden yumurta kadar olan bir altın parçasını Hz. Peygamber’e getirdi. Rasûlullâh (sav.) ‘Efendisi ile antlaşma yapan Müslüman Persli nerede!’ diye sordu. Bunun üzerine beni çağırdılar ve Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ‘Ey Selmân! Bunu al ve borcunu öde!’ dedi. Ben, ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Bu nerede? Benim borcum nerede?’ dedim. Hz. Peygamber, ‘Allah (cc.) bununla senin borcunu ödeyecektir.’ dedi. Canım elinde olan Allah’a yemin ederim ki onu kırk okka olarak tarttım ve onlara olan borcumu ödedim ve Selmân özgürlüğüne kavuştu. Köleliğim Rasûlullâh (sav.) ile birlikte Bedir Savaşı’na katılmama engel oldu. Sonra özgürlüğüme kavuştum ve Hendek Savaşı’na katıldım. Bundan sonra onun katıldığı hiçbir savaşı kaçırmadım.”

69. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde rivayet etti; dedi ki bana Ömer b. Abdilaziz’den işiten birisi rivayet etti. Ömer b. Abdilaziz, Selmân’ın başından geçen bu olayı anlattı ve şunları söyledi: “Amûriye rahibi ölüm döşğine düşünce Selmân’a şöyle dedi: ‘Şam topraklarında bulunan iki orman var. Orada bulunan bir adam her sene, geceleyin o iki ormanın birisinden diğerine gider. Önüne çıkan hastalara dua eder ve dua ettiği her hasta şifa bulur. Bana sorduğun bu*

Hanif İbrahim dinini ona sor!’ dedi. Ben de söylediği yere doğru gittim ve o adamın bir ormandan diğerine geçeceği geceye kadar bir yıl boyunca orada kaldım. Adam, seher vaktinde çıkı-
[71] yordu. İnsanlar ona kavuşmama engel oldular. Adam ormana girdi ve sadece omzu dışarıda kaldı. Ben omzundan tuttum ve ‘Allah sana rahmet etsin. İbrahim’in dini Haniflik ile ilgili ne dersin?’ dedim. O da ‘Sen, bugün insanların sormadığı bir şeyi soruyorsun. Yakın bir zamanda Harem bölgesindeki Beyt’in yanında bir peygamber gönderilecektir.’ dedi.” Selmân bunu Rasûlullâh’a (sav.) anlatınca o, şöyle dedi: “Ey Selmân! Eğer doğru söylüyorsan sen İsa b. Meryem’i (as.) görmüşsün.”

70. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b. Ebî Habîb rivayet etti.* O Abdülkays kabilesine mensup birisinden, o da Selmân’nın şöyle dediğini rivayet etti: “Peygamber (sav.) bana o altını verince ben, ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Bu altın nerede? Benim borcum nerede?’ dedim. Peygamber (sav.), o altını alıp dilinin üzerine koydu ve bana doğru fırlattı. Sonra şöyle dedi: ‘Bunu alıp git! Hiç şüphesiz Allah (cc.) bununla borcunu ödeyecektir.’ Ben de o altını alıp tırtım ve onlara ondan kırk okka verdim.”

71. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Ebû Leylâ’nın şöyle dediğini rivayet etti: Bize İtâb el-Bekrî şunu rivayet etti:* “Ebû Saîd el-Hudrî’nin yanında otuyorduk. Onun için kapısının önünde bir sergi açılır ve üzerine bir yastık konulurdu. Ebû Saîd el-Hudrî o serginin üzerine oturup yastığa dayanırdı. Bizler de etrafında oturup onu kuşatırdık. Ben ona, Rasûlullâh’ın (sav.) omuzları arasında bulunan peygamberlik mührünün nasıl olduğunu sordum. Ebû Saîd, şahadet parmağı ile işaret etti ve başparmağını onun en altındaki ekleme koydu.” Râvî Yunus der ki, Ebû Saîd bütün eklemi dışarı çıkarttı. Sonra mührün Peygamber’in (sav.) omzunda dışarı çıkan bir et parçası olduğunu söyledi.

72. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti:* “Kureyşliler Kâbe’yi

tazim ve tavaf ederlerdi. Putları yücelterek ve kurbanlarına onları ortak ederek Kâbe'nin yanında istiğfarda bulunurlardı. Hac yapar ve vakfe yapılması gereken yerlerde vakfe yaparlardı.

Kâbe ile İlgili Rivayetler

[72]

73. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Saîd b. Meysere el-Bekrî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Bana Enes b. Mâlik Peygamber'in (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Âdem zamanında Kâbe'nin yeri bir karış veya daha fazla [yükseklikte olan] bir belirti idi. Âdem'den önce melekler orayı haccederlerdi. Sonra Âdem haccetti. Melekler onu karşıladı ve 'Ey Âdem! Nereden geliyorsun?' diye sordular. O da 'Kâbe'yi tavaf ettim.' diye cevap verdi. Onlar 'Senden önce melekler tavaf etti.' dediler."

74. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Sâbit b. Dînâr'dan, o da Atâ'nın şöyle dediğini rivayet etti:* "Âdem Hindistan'da bir yere indi ve 'Ey Rabbim! Neden cennette duyduğum gibi meleklerin sesini burada duymuyorum.' dedi. Yüce Allah ona 'Yaptığın hatadan dolayı. Git benim için bir ev yap. Meleklerin tavaf yaptığını gördüğün gibi sen de o evi tavaf et.' dedi. Âdem Mekke'ye geldi ve Kâbe'yi inşâ etti. Âdem'in iki ayağı arasında köyler, nehirler ve imaretler yer alıyordu. İki adımı arasında ise çöller bulunuyordu. Âdem kırk sene boyunca Hindistan'dan gelip Kâbe'yi tavaf etti."

75. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yahyâ b. Seleme b. Küheyl'den, o babası Seleme'den, o da Mücâhid'in şöyle dediğini rivayet etti:* "İbrahim'e 'İnsanlara hacca ilan et!'" emri verilince, o da: 'Ey Rabbim! Bunu nasıl ilan edeyim?' diye sordu. Yüce Allah, onlara 'Ey insanlar! Rabbinizin emrine icabet ediniz! de!' buyurdu. İbrahim de dağın başına çıktı ve şöyle seslendi: 'Ey insanlar! Rabbinizin emrine icabet ediniz.' İnsanlar da ona cevap olarak 'Lebbeyke'l-lâhumme lebbeyk/Buyur Allah'ım buyur. Emrine amadeyim.' dediler. İşte bu ilk telbiye oldu."

76. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Vehb b. Keysân rivayet etti; dedi ki ben Abd b. Umeyr el-Leysî'nin şöyle dediğini işittim: "İbrahim insanları hacca davet edilmekle emrolundugunda doğuya doğru yöneldi ve (insanları) Allah'a (cc.) davet etti. Kendisine 'Buyur, Buyur!' diye cevap verildi. Sonra batıya doğru yöneldi ve (insanları) Allah'a davet etti. Kendisine 'Buyur, buyur!' diye cevap verildi. Sonra Şam'a doğru yöneldi ve (insanları) Allah'a davet etti. Kendisine 'Buyur, buyur!' diye cevap verildi. Sonra Yemen'e doğru yöneldi ve (insanları) Allah'a davet etti. Kendisine yine 'Buyur, buyur!' diye cevap verildi."

77. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Medineli gūvenilir birisi Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: "Hûd ve Sâlih hariç her peygamber Kâbe'yi haccetmiştir. Nûh da onu haccetti. Tufan olunca yeryüzü gibi Kâbe de bundan nasibini aldı. Kâbe kırmızı bir tepe gibiydi. Allah (cc.), Hûd'u peygamber olarak gönderdi. O da Allah (cc.) onun canını alınca ya kadar kavmi ile meşgul oldu ve hac yapamadı. Sonra Yüce Allah, Sâlih'i peygamber olarak gönderdi. O da vefat edinceye kadar kavmi ile meşgul oldu ve hac yapamadı. Ne zaman ki Allah (cc.) Kâbe'yi İbrahim'e hazır hale getirdi, işte o vakit İbrahim hac yaptı ve ondan sonra bütün peygamberler Kâbe'yi haccettiler."

78. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbn İshâk'tan, o Atâ b. Ebî Rebâh'tan, o da Ka'bu'l-Hibr'in [Ka'bu'l-ahbar] şöyle dediğini rivayet etti: "Kâbe, Rabbine şikâyetle bulunarak ağladı ve 'Ey Rabbim! Ziyaretçilerim azaldı. İnsanlar benden uzak kaldılar.' dedi. Bunun üzerine Allah (cc.) 'Senin için öyle bir nesil ve ziyaretçiler yaratacağım ki onlar güvercinlerin yumurtalarını özlemesi gibi seni özleyeceklerdir.' diye buyurdu."

79. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bana babam rivayet etti; dedi ki: Bana Cerîr b. Abdilhamîd rivayet etti. O Mansûr'dan, o

Mücâhid'den, o da Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: "Kâbe, yeryüzünden iki bin yıl önce yaratıldı. Sonra yeryüzü ondan genişleyerek yaratıldı."

80. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Esbât b. Nasr el-Hemedânî'den, o da İsmail b. Abdurrahman es-Süddî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Âdem bir elinde taş, diğerinde bir yaprak ile birlikte cennetten çıktı. Yaprığı Hin- [74] distan'a yaydı. Ondan gördüğünüz güzellikler meydana geldi. Taş ise beyaz bir yakut idi. Onunla aydınlanıyordu. İbrahim Kâbe'yi inşâ ederken Hacerülesved'in yerine gelince İsmail'e 'Bana bir taş getir ki onu (işaret olarak) buraya koyayım.' dedi. İsmail gidip ona dağdan bir taş getirdi. İbrahim, 'Bundan başka bir taş getir.' dedi. İsmail'in getirdiği taşları beğenmeyip onu birkaç defa geri gönderdi. İsmail taş bulmak için gittiği bir sırada Cebrail ona Âdem'in cennetten beraberinde Hindistan'dan getirdiği o taşı verdi. İsmail onu alıp geldiğinde İbrahim, 'Bunu sana kim getirdi?' diye sordu. İsmail, 'Senden daha çalışkan olan birisi.' diye cevap verdi."*

81. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Sırrî b. İsmail'den, o Âmir'den, o da Ömer b. Hattâb'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hacerülesved, cennet taşlarındandır. Yeryüzüne pamuktan daha beyaz bir şekilde indi. İnsanoğlunun günahlarından dolayı karardı. Eğer böyle kararmasaydı ona dokunan her dilsiz, sağır ve âmâ şifa bulurdu."*

82. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdilmelik'ten, o Seleme b. Küheyl'den, o bir adamdan, o da Ali'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Sekinenin (huzurun) insan yüzü gibi bir yüzü vardır. O, Kâbe'de hafif bir meltemdir."*

83. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbrahim b. İsmail'den, o Yezîd er-Rakkâşî'den, o babasından, o da Ebû Musa el-Eş'arî'den Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Beytullahi'l-Atik'i haccetmek üzere Revha'daki taşlıktan yalın ayak, üzerlerinde aba bulunan yetmiş peygamber geçmiştir. Onlardan birisi de Musa (as.)'dır."*

84. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Saîd b. Meyser'e'den, o da Enes b. Mâlik'ten Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Hacerülesved, cennet yakutundandı. Müşrikler ona dokundu. Onların dokunuşundan sonra siyah oldu."

85. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Vehb b. Ukbe'den, o Atiyye el-Avfî'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hacerülesved, cennet taşlarındandır. Sütten daha beyaz idi. Günahkâr insanların dokunmasından dolayı taş siyah oldu."

[75] 86. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Mesleme b. Ubeydillah el-Kureşî'den, o da Abdülkerim Ebû Ümeyye'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Kâbe cennet yakutlarından bir yakut idi. Tufan olunca dünya semasına kaldırıldı. Şayet bugün yeryüzüne inse Kâbe'nin şimdiki yerine iner. Onu her gece yetmiş bin melek tavaf eder. Cebrail, Hacerülesved'i Ebû Kubey's tepesine sakladı. O, cennet yakutlarından beyaz bir yakut idi. İbrahim Kâbe'yi inşâ ettiğinde Cebrail taşı (bulunduğu yerden) çıkarıp ona getirdi. İbrahim onu Kâbe'nin köşesine koydu. Hacerülesved kıyamet gününde Uhud dağından daha büyük olacak ve şahitlik yapacağı bir dili olacaktır."

87. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdillâh el-Mesûdî'den, o Saîd b. Ebî Bürde el-Eş'arî'den, o Abdullâh b. Ömer'den, o da babası Ebû Bürde'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Cahiliye döneminde kavminin Kâbe'yi tavaf ettiklerinde ne dediklerini biliyor musun?" diye sordu. Ebû Bürde, "Ne diyorlardı?" dedi. İbn Ömer şöyle dediklerini söyledi: "Allah'ım bu bir tavaftır. Eğer tamamlanırsa onu sen tamamlarsın ki tamam da oldu. Allah'ım eğer affedersen tümünden affedersin. Hangi kul sana doğru yönelmez."

88. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Kays b. Rebî'den, o Mansûr'dan, o da Mücâhid'in şöyle dediğini rivayet etti: Cahiliye döneminde insanlar Kâbe'yi tavaf ettiklerinde şöyle derlerdi: "Allah'ım eğer affedersen tümünden affedersin. Hangi kul sana doğru yönelmez."

89. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: "Hıms (Ahmesiler) dışında kalan hiç kimse elbise ile Kâbe'yi tavaf etmezdi. Diğer insanlar ister erkek ister kadın olsun çıplak olarak tavaf ederlerdi. Fakat Hıms'tan (Ahmesiler) olanlar insanları bu şekilde tavaf etmekten engellediklerinde kadın veya erkeğe elbise verirlerdi. Onlar da bu elbise ile tavaf ederlerdi."*

90. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma'ser el-Medenî'den, o da Muhammed b. Kays'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Cahiliye döneminde Hıms'tan olmayanlar isterlerse elbiselerini çıkartıp Kâbe'ye doğru atar ve çıplak olarak tavaf ederdi. İsterlerse de Mekkeliler'den emanet bir elbise alıp onunla tavaf ederlerdi. Şayet üzerindeki elbise ile tavaf yapmak istemez ve Mekkeliler'den emanet elbise de bulamazsa çıplak olarak tavaf eder ve 'Babalarımızı bu yolda bulduk. Allah da bize bunu emretti.'⁸ derlerdi. Urve de- [76] vam ederek 'De ki: Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir.'⁹ ayetine kadar okudu. Muhammed b. Kays bu ayet ile ilgili olarak 'Bu rızıklar dünya hayatında müminlerindir. Fakat Allah onlara müşrikleri de ortak eder. Kıyamet günü olduğunda o rızıkları (sadece) müminlere özel kılar.' dedi."*

91. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından, o da Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Kureyşliler ve onlar gibi inananlar -ki bunlara Hıms (Ahmesiler) denir.- Arefe günü akşamı Müzdelife'de vakfeye dururlar ve 'Bizler Kâbe'nin görevlileriyiz.' derlerdi. Diğer insanlar ve Araplar ise Arafat'ta vakfe ederlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti nazil etti: 'Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın.'¹⁰ Bundan sonra Kureyşliler ilerleyip diğer insanlarla birlikte Arafat'ta vakfeye durdular."*

92. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî*

8 A'râf, 7/28.

9 A'râf, 7/32.

10 Bakara, 2/199.

Bekir rivayet etti. O Osman b. Ebî Süleyman'dan, o Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babası Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini rivayet etti: "Peygamber'i (sav.) daha kavminin dini üzerindeyken gördüm; Allah'ın ona verdiği bir başarı olarak kavminin arasında (sadece o) Arafat'ta devesinin üzerinde vakfe yapıyor, sonra kavmi ile birlikte oradan ayrılıyordu."

93. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o Ebû İshâk'tan, o Ömer b. Meymûn'dan, o da Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: "Müşrikler hep birlikte şöyle derlerdi: 'Ey Sebir dağı! Aydınlan ki Arafat'tan ayrılalım.' Müşrikler güneş doğmadan Arafat'tan toluca ayrılmazlardı. Rasûlullâh (sav.) böyle yapmaktan bizi nehyetti." Zekeriya şöyle dedi: "Rasûlullâh (sav.) güneş doğmadan önce (oradan) ayrıldı."*

- [77] 94. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yusuf b. Meymûn'dan, o da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Cahiliyede insanlar Mu'arref denilen yere geldiklerinde adamın biri bir tepeye çıkar ve 'Ben falancanın oğlu falancayım. Ben, babam ve dedem şunları şunları yaptık.' deyip övünürdü, Allah (cc.) şu ayeti indirdi: 'Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın.'¹¹ Yani Cahiliye döneminde babalarınızı andığınız gibi Allah'ı anın. Bu ayet indiğinde Peygamber (sav.) 'Ey insanlar! Yüce Allah, bu atalarla övünme âdetini yasaklamıştır. Bizler Âdem'in çocuklarıyız. Âdem de topraktan yaratıldı. Allah (cc.) şöyle buyurur: 'Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.'¹² dedi."*

95. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yusuf b. Meymûn et-Temîmî'den, o Atâ b. Ebî Rebâh'ın şöyle dediğini rivayet etti: Adamın birisi Atâ'ya Safa ve Merve ara-*

11 Bakara, 2/200.

12 Hucurât, 43/13.

sında sa'y yapmayı sordu. O da cevap olarak şöyle dedi: "İbrahim, Hacer ve oğlu İsmail'i Mekke'ye bırakıp gidince Hacer çok susadı. Öyle ki rüyasında İsmail'in susuzluktan öleceğini gördü. İsmail'in susuzluktan öleceğinden korkunca onu Kâbe'nin yapılacağı yere koydu, Safa tepesine gelip üzerine çıktı ve İsmail'in ölüp ölmediğine baktı. Hacer, Yüce Allah'a dua etmeye başladı. Vadinin ortasına geldi ve orada koşmaya başladı. Sonra yürüyüp Merve tepesine gelip üzerine çıktı ve İsmail'in ölüp ölmediğine baktı. Safa ve Merve Kâbe'ye bakan iki kayalık tepe idi. Hacer, bunu yedi defa yaptı. İşte bu olay Safa ve Merve arasındaki sa'yın aslıdır."

96. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: "Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır."*¹³ ayeti ile ilgili olarak Hz. Âişe'ye "Şayet birisi hac yapar ve Safa ile Merve arasında sa'y yapmazsa onun üzerinde bir günahın olacağını zannetmiyorum." dedim. Hz. Âişe de "Ayeti bana oku." dedi. Ben de "*Her kim Beytullah'ı ziyaret eder veya* [78] *umre yaparsa onları tavaf etmesinde kendisine bir günah yoktur."*¹⁴ ayetini okudum. Hz. Âişe: "Eğer dediğin doğru olsaydı ayetin: 'Tavaf etmemesinde kendisine bir günah yoktur' olması gerekirdi. Bu ayet, Kureyşli bazı müşrikler hakkında nazil oldu. Onlar Menât putu için ihrama girerlerdi. Dinlerine göre Safa ve Merve arasında sa'y yapmak helal değildi. Bunlar, Müslüman olunca Peygamber'e (sav.): 'Bizler daha önce Menât için ihrama girerdik. Bize Safa ve Merve arasında sa'y yapmak helal değildi.' dediler. Bunun üzerine Allah (cc.), '*Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır.*'¹⁵ ayetini indirdi." Hz. Âişe: "Safa ve Merve Allah'ın koymuş olduğu nişanlardandır. Kim onlar arasında sa'y yapmazsa hac-cını tamamlamamıştır." dedi.

97. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yusuf b. Meymûn'dan, o Atâ b. Ebî Rebâh'ın şöyle dediğini*

13 Bakara, 2/158.

14 Bakara, 2/158.

15 Bakara, 2/158.

rivayet etti: Atâ'ya şeytan taşlama soruldu. O da şöyle dedi: "İbrahim Beytülharam'a geldi ve orada namaz kıldı. Sonra yürüdü ve gecenin bir bölümünde Minâ'ya ulaştı. Oradan ayrılıp cemerâta geldi. Cemrenin yanında Şeytan önüne çıktı. O da Şeytan'a yedi taş attı. Her taş ile birlikte tekbir getirdi. Şeytan ondan kaçıp gitti. Sonra ikinci cemreye geldi. Şeytan önüne çıktı. O da Şeytana yedi taş attı. Her taş ile birlikte tekbir getirdi. Şeytan ondan kaçıp gitti. Sonra üçüncü cemreye geldi. Şeytan önüne çıktı. O da Şeytana yedi taş attı. Her taş ile birlikte tekbir getirdi. Şeytan ondan kaçıp gitti. Allah (cc.), Muhammed'i (sav.) peygamber olarak gönderince İbrahim'in yaptıklarını ona anlattı. Hz. Peygamber de hacda onun gibi yaptı."

98. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Bekir el-Hüzelî'den, o da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Cahiliye döneminde insanlar kurban kestiklerinde kanını Kâbe'ye sürerlerdi. Etlerini taşlar üzerine dizerler ve 'Allah (cc.) için kestiğimiz kurbanlardan yırtıcı hayvanlar ile kuşlar yemeden bizlere onu yemek helal olmaz.' derlerdi. İslam gelince insanlar Rasûlullâh'a (sav.) geldiler ve 'Bizler Cahiliye döneminde böyle yapardık. Şimdi de böyle yapalım mı? Kurbanlarımızı şimdi de Allah (cc.) için kesiyoruz.' dediler. Bunun üzerine Allah (cc.), şu ayeti inzal etti: '*Onlardan yiyin ve başkalarına da yedin.*'"¹⁶ Rasûlullâh (sav.) 'Böyle yapmayın. Çünkü bu şekildeki kurbanlar Allah (cc.) için değildir.' dedi. Hasan şöyle dedi: 'Hz. Peygamber, yeme noktasında onları zorlamadı.' Öyleyse istersen ye, istersen yeme!"

99. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* İbn Ebî Necîh'a Rasûlullâh'ın (sav.) "Zaman, Allah Teâlâ'nın gökleri ve yeri yarattığı ilk günkü şekline dönmüştür." hadisini sordum. O da şöyle dedi: "Her seneye bir ay ekliyorlardı. On iki yılda bir Zilhicce'ye denk geliyorlardı. Yüce Allah, Peygamber'ini Zilhicce ayında hac yapmaya muvaffak kıldı." Peygamber (sav.) Zilhicce ayında hac yaptı ve şöyle dedi: "Zaman, Allah Teâlâ'nın gök-

leri ve yeri yarattığı ilk günkü şekline dönmüştür.” Ben, İbn Ebî Necîh’a “Ebû Bekir ve İtâb b. Üseyd’in haccına ne dersin?” diye sordum. O da “İnsanların yaptığı gibiydi.” diye cevap verdi. Sonra İbn Ebî Necîh bunu açıklamaya başladı ve şöyle dedi: “Kureyşliler Zilhicce ayında hac yaparlardı. Sonraki sene Muharrem ayında, sonraki sene Safer ayında hac yaparlar ve böylece on iki aya ulaşırlardı.”

100. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbn Ebî Leylâ ve İbn Ebî Enîse’den, onlar Abdullah b. Ebî Müleyke’den, o da Abdullah b. Amr b. Âs’tan Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti:* “Cebrail (as.), İbrahim’e (as.) geldi. Gündüz vakti onunla birlikte kaldı ve namazları kıldı. Yahyâ ‘Öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kıldılar.’ dedi. Sonra ikisi bir araya gelip sabah namazını kılincaya kadar gecelediler. Sonra Arefe günü Cebrail, İbrahim ile birlikte yürüdü ve onu insanların gelip konakladığı yere getirdi. Cebrail, orada onunla iki namazı kıldı. Yahyâ ‘İki namazı cemederek birlikte kıldılar.’ dedi. Sonra Cebrail onunla vakfe yapılan yere geldi. Akşam namazını bir müslümanın en acele kıldığı şekilde kıldılar. Sonra [80] Cebrail oradan ayrıldı ve İbrahim’i Müzdelife’ye getirdi. Onunla iki namazı cemederek kıldı. Yahyâ ‘Akşam ve yatsı namazlarını cemettiler.’ dedi. Sonra Müzdelife’de gecelediler. Sabah namazını bir müslümanın en acele kıldığı gibi kıldılar. Oradan ayrıldılar ve Cebrail, İbrahim’i cemerâta getirdi. İbrahim cemerâta taş attı. Sonra da kurban kesti ve tıraş oldu. Ardından Cebrail onu Kâbe’ye getirdi. İbrahim Kâbe’yi tavaf etti. İbn Ebî Leylâ şöyle dedi: ‘Sonra Cebrail, onu Minâ’ya geri getirdi ve Minâ’da kalınan günlerde orada kaldı.’ Allah (cc.), Muhammed’e (sav.) ‘Hanif olan İbrahim’in milletine uy!’¹⁷ diye vahyetti.”

101. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide’den, o Ebû İshâk’tan, o Zeyd b. Yüseyi’den, o da Ali’nin şöyle dediğini rivayet etti:* “Berâet Suresi nazil olunca Peygamber (sav.), ‘Hiç kimse çıplak olarak Kâbe’yi tavaf etmesin.’ emrini iletmek üzere beni Mekke’ye gönderdi.”

102. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Kureyşliler artık bilmiyorum Kâbe'nin yapımından önce veya sonra Hıms (Ahmesiler) düşüncesini icat ettiler. Bu düşünceyi kendileri icat edip aralarında bunu icra ettiler ve şöyle dediler: 'Bizler İbrahim'in çocukları ve Harem bölgesinin ehliyiz. Beyt'in sahipleri, Mekke'nin ve sakinlerinin bekçileriyiz. Bizim sahip olduğumuz hak ve konumlar diğer Arapların hiçbirinde yoktur. Arapların bize verdiği değer başkaları için söz konusu değildir. Dolayısıyla Harem bölgesi dışında kalan (Hill) hiçbir yeri Harem bölgesi gibi yüceltmeyin. Şayet böyle yaparsanız Araplar sizin saygınlığınızı hafife alır ve harem dışındaki yerleri (Hill) Harem gibi yücelttiklerinizi söylerler.'*

yaparsa tavaftan sonra o elbiseyi çıkarıp atardı. Artık ne o ne de başka hiçbir kimse bu elbiseyi alıp kullanmaz ve ona dokunmazdı. Araplar bu elbiselere 'Likâ' derlerdi. Arapları buna yönlendirdiler ve onlar da bu uygulamaları din olarak kabul ettiler. Böylece onların dışındaki Araplar Arafat'ta vakfeye durup oradan diğer yerlere gittiler. Kâbe'yi çıplak tavaf ettiler. Ahmesilerin onlar için din olarak va'z ettiklerine uydular. Hill bölgesinin sakinleri hac ve umre için geldiklerinde yanlarında getirdikleri yiyecekleri bırakır Harem bölgesinin yiyeceklerini satın alırlardı. Harem elbiselerini ararlardı. O elbiseleri ya emanet olarak ya da kiralayarak alır ve Kâbe'yi bu şekilde tavaf ederlerdi. Elbise bulamadıklarında ise çıplak olarak tavaf ederlerdi. Erkekler tamamen çıplak olarak, kadınlar ise tüm elbiselerini çıkartıp sadece bir gömlek ile tavaf yaparlardı." Bu duruma düşen bir kadın tavaf yaparken şöyle dedi: [82]

*Bugün vücudumun tümü veya bir kısmı görünecektir.
Vücudumdan görünen kısmına bakılmasını helal etmem.*

Geldiği elbise ile tavaf eden birisi onları çıkarıp atardı. Bu elbiselerden ne o ne de başkası istifade ederdi. Araplardan birisi, sevdiği halde terk edip yaklaşmadığı bir eşyası ile ilgili olarak şöyle dedi:

*Ona tekrar dönmem benim için hüzün olarak yeterlidir.
Sanki tavaf edenlerin attığı ve kimsenin dokunmadığı "Likâ" elbisesidir.*

Şair burada o eşyasına dokunamadığını söylüyor. Allah (cc.), Rasûlullâh'ı (sav.) peygamber olarak gönderdiği zamana kadar Araplar bu inançta devam ettiler.

Kâbe'nin İnşa Haberleri

[83]

103. *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Kureyşliler, her bir kabiledaki soyluları ile birlikte aralarında hiçbir ihtilaf ve düşmanlık olmadan hayatlarına devam ettiler. Sonra Kureyşliler, Kâbe'yi yenilemek için bir araya geldiler. Kâbe'yi inşâ etmek istiyorlardı. Fakat onu yıkmaktan çekiniyorlardı. Kâbe, o zamanlar üst üste konulmuş büyük taşlardan ibaretti. Yükseltmek, ona bir çatı ve tavan yapmak iste-*

diler. Bunu istemelerinin nedeni ise Kureyş'ten birkaç kişinin Kâbe'nin hazinesini çalması idi. Bu hazine Kâbe'nin içinde yer alan bir kuyuydu. Hazine, Huzâ'a kabilesinden Melîh b. Amroğullarının azatlı kölesi Düveyl veya Düveyk -Râvî Ebû Ömer, ismi noktasında şüpheye düşmüştür.- adındaki birisinde bulunmuştu. Kureyşliler, aralarında meydana gelen bu hırsızlıktan dolayı onun elini kestiler. Bu hırsızlıkla itham olanlardan birisi de Hâris b. Âmir b. Nevfel b. Abdimenâf idi. Ebû Leheb b. Abdilmuttalib, Hâris b. Âmir b. Nevfel b. Abdimenâf'ın anne bir kardeşiydi. Kureyşliler Hâris'i, Kâbe'nin hazinesini alıp Düveyl'in veya Düveyk'in yanına koymakla itham ediyorlardı. Kureyşliler Hâris'i hırsızlıkla ithâm edince o da Düveyl veya Düveyk'e işaret etmişti. Bunun üzerine Kureyşliler de Düveyl veya Düveyk'in elini kesmişlerdi. Denilir ki Hâris ve arkadaşları hazineyi çalıp onun yanına koymuşlardı. Yine denilir ki Kureyşliler, hazinenin Hâris b. Âmir b. Nevfel b. Abdimenâf'ın yanında olduğuna kesin olarak inandıklarında onu alıp Arap kadın kâhinlerinden birisinin yanına götürdüler. Kâhine yaptığı kehânet ile onun Kâbe'nin saygınlığını çiğnediği için on yıl boyunca Mekke'ye girmemesine hükmetti. Rivayete göre Kureyşliler onu Mekke'den çıkarttılar ve o da on yıl boyunca Mekke'nin etrafında yaşadı.

Bu esnada deniz, Rum diyarından birisine ait olan ve batıp parçalanmış bir gemiyi Cidde'de sahile atmıştı. Kureyşliler bu geminin ağaçlarını alıp Kâbe'nin tavanı için hazırladılar. Mekke'de Kibtî bir marangoz vardı. Bu marangoz onlarla birlikte tavanın yapımında işe yarayacak bazı tahtaları hazırladı. [84] Kâbe'nin içinde bulunan ve hediyelerin atıldığı kuyudan her gün bir yılan Kâbe'nin duvarına çıkardı. Kureyşliler bu yilandan korkarlardı. Dediklerine göre kuyuya yaklaşan birisi olduğunda o yılan toparlanır, ses çıkarır ve ağzını açardı. Bu nedenle de Kureyşliler ondan korkardı. O yılan bir gün her zamanki gibi kuyudan ayrılıp duvara çıktı. Allah (cc.), Kureyşlilerin daha önce görmedikleri bir kuşu oraya gönderdi ve kuş, yılanı güneşlendiği yerden kapıp götürdü. Bunun üzerine Kureyşliler, 'Allah'ın (cc.) yapmak istediğimize razı olduğunu

umuyoruz. Çünkü çalışacak bir adamımız, ağaçlarımız var ve Yüce Allah yılanı da alıp götürdü.' dediler. Bu olay Ficâr savaşı-ndan on beş sene sonra olmuştu. Rasûlullâh (sav.) o vakit otuz beş yaşındaydı. Kureyşliler Kâbe'yi yıkıp yeniden yapmak üzere anlaşıncı Ebû Âmir b. Âiz b. Abd b. İmrân b. Mahzûm ayağa kalkıp Kâbe [duvarından] bir taş aldı. Dediklerine göre bu taş onun elinden kaydı ve tekrar eski yerine düştü. Ebû Âmir şöyle dedi: 'Ey Kureyşliler! Kâbe'nin yapımına ancak temiz kazançlarınızdan harcayın. Ona bir fahişenin kazancından, faizden kazanılandan ve insanlardan haksız yere alınan maldan koymayınız.' Bu sözleriyle Velîd b. Mugîre'yi kastettiği söylenir."

104. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Necîh rivayet etti. Ona da Abdullah b. Safvân b. Ümeyye'den naklen şu kıssa rivayet edilmiştir:* "Abdullah b. Safvân, tavaf yaparken Ca'de b. Hübeyre b. Ebî Vehb b. Amr b. Âiz b. Abd b. İmrân b. Mahzûm'un bir oğlunu gördü ve birilerine onun kim olduğunu sordu. Kendisine onun Ca'de b. Hübeyre b. Ebî Vehb'in oğlu olduğu söylendi. Bunun üzerine Abdullah b. Safvân şöyle dedi: 'Kureyşliler Kâbe'yi yıkıp onu yeniden yapmak istediklerinde ilk olarak Kâbe'den taş alan ve aldığı taşın sıçrayıp tekrar yerine düştüğü kişi bunun dedesi Ebû Vehb idi.' Bunun üzerine Ebû Vehb şöyle dedi: 'Ey Kureyşliler! Kâbe'nin yapımına ancak temiz kazançlarınızdan harcayın. Ona bir fahişenin kazancından, faizden elde edilen ve insanlardan haksız yere alınan malı koymayınız.' Ebû Vehb aynı zamanda Peygamber'in (sav.) dayısıydı ve asil bir insandı." Bir Arap şairi onunla ilgili olarak şöyle der:

*Şayet devam Ebû Vehb'in kapısına çökerse,
Ne ben ne de devenin üzerindeki yükü kaybeder.
O, iki taraftan da Lüey b. Gâlib'in soyundan aydın birisidir.
Soyu yükseğe çıkarıldığı zaman,
Übey, intikam almak yerine cömertlik yapmak ile rahatlar.
İki dedesi de temiz soyların ortasındadırlar.
Tenceresinin altındaki küller çoktur.
Kapları kabarık yün gibi ekmekle doludur.*

[85]

105. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Kureyşliler Kâbe'nin yapımını kendi aralarında bölüştüler. Kapı tarafı Abdümenâfoğulları ve Zühreoğullarına, Rûkn-i Esved ile Rûkn-i Yemânî arası Mahzûmoğulları ve Teymoğulları ile bazı Kureyş kabilelerine, dış kısmı Sehm ve Cumah kabilelerine, Hacerülesved tarafı -buraya Hatîm denir- Abdüddâr b. Kusayoğulları, Esed b. Abdiluzzâ b. Kusayoğulları ve Adî b. Ka'boğullarına düştü. İnsanlar Kâbe'yi yıkmaktan korktular ve çekindiler. Velîd b. Mugîre, 'Ben sizi bu yıkma işinden kurtaracağım.' dedi, kazmayı alıp Kâbe'nin üstüne çıktı ve sonra şöyle dedi: 'Allah'ım engel olma! Allah'ım biz sadece hayırlı bir iş yapmak istiyoruz.' Sonra iki rûkûn tarafını yıkmaya başladı. İnsanlar o gece beklediler ve 'Bekleyip görelim, Velîd b. Mugîre'nin başına ne gelecek? Eğer başına bir musibet gelirse Kâbe'den hiçbir şeyi yıkmayız. Onu eski haline getiririz. Eğer başına bir şey gelmezse demek ki Allah (cc.) yapmak istediğimize razıdır.' dediler. Velîd b. Mugîre ertesi sabah erkenden tekrar yıkma işine başlayınca insanlar da ona katıldılar. Yıkım işini Kâbe'nin temellerine kadar ulaştırmaya insanlar da ona uydular. Nihayet mızrak uçları gibi birbirine geçen yeşil temel taşlarına kadar vardılar."

106. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana anlatıldığına göre Kureyşlilerden Kâbe'yi yıkan bazı insanlar şöyle dediler: "Adamın biri temeldeki iki taşın arasına levye koyup birini devirmek istedi. Taş hareket edince tüm Mekke sarsıldı. Bu nedenle temeli hareket ettirmekten korktular."

107. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana Yahyâ b. İbâd b. Abdillâh b. Zübeyr rivayet etti. O da babası İbâd'ın şöyle dedi-
 [86] ğini rivayet etti: Bana anlatıldığına göre Kureyşliler, Kâbe'nin temelinde veya bir bölümünde devekuşu yumurtası kadar olan bir bakır gördüler. Üzerinde şunlar yazılıydı: "Bu Allah'ın (cc.) saygın evidir. Burada yaşayanların rızkı şuralardan gelir. Buranın saygınlığını (savaşarak) ilk çiğneyecek kişi Mekkeli

olmayacaktır." Diğer bakırda ise şunlar yazılıydı: "Bu Arap kabilelerinden falancaoğullarının Allah için ifa ettikleri hacdan dolayı (hibe ettikleri) geyik (başı)dır."¹⁸

108. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana anlatıldığına göre Kureyşliler Rükün'de veya Makam'ın bir bölümünde Sür-yanice bir yazı gördüler. Bir Yahudi onlara bu yazıyı okuyunca-ya kadar üzerinde ne yazılı olduğunu bilemediler. O yazıda şunlar vardı: "Ben Bekke'nin sahibi Allah'ım. Göklere ve yeri, güneş ve ayı yarattığım gün onu da yarattım. İki dağı yedi hanif meleklerle kuşattım. Mekke'nin iki dağı var oldukça bu melekler de var olacaktır. Mekkeliler için su ve süt bereketli olsun."

109. Yine bana anlatıldığına göre Kureyşliler Makam'da bir yazı gördüler ve içinde şöyle yazıyordu: "Saygın Mekke'nin rızkı üç yoldan gelir. Buranın saygınlığını (savaşarak) ilk çiğneyecek kişi Mekkeliler olacaktır."

110. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da Âmir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Makam'ın alt kısmında veya Kâbe'nin tavanının altındaki dolapta bulunan yazıyı okuyan kişi bana haber verdi ki orada şunlar yazılıydı: "Ben Bekke'nin sahibi Allah'ım. Onu yedi hanif meleğin yüzü üzerine inşâ ettim. Mekkelilere eti ve suyu bereketli kıldım. Rızıklarını üç yoldan verdim. Buranın saygınlığını (savaşarak) ilk çiğneyecek kişi Mekkeliler olacaktır."

111. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Münzir b. Sa'lebe'den, o da Saîd b. Harb'in şöyle dediğini rivayet etti:* Abdullah b. Zübeyr'in İbrahim'in (as.) Kâbe'nin inşası için yapmış olduğu temelleri söktüğüne şahit oldum. İbnü'z-Zübeyr, hatîm'in yanında sarı bir toprağa denk gelince "Burası İsmail'in (as.) kabridir." dedi ve onu örttü.

112. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Sonra Kureyş kabi-

18 Sîre'nin diğer nüshalarında غزالة yerine برة kelimesi yer almaktadır. Bizler tercümede Muhammed Hamidullah tahkikini esas aldık. (Mütercim)

leleri Kâbe'yi inşa etmek için bir araya geldiler. Her bir kabile [87] kendi arasında toplanıyordu. Sonra Kâbe'yi Hacerülesved'in konulacağı yere kadar inşa ettiler. Kimin Hacerülesved'i yerine koyacağını tartıştılar. Her bir kabile kendisinin bunu yapmasını istiyordu. Bu tartışma gruplaşmaya, hatta savaş için hazırlık yapmaya kadar gitti. Abdüddâroğulları, bir çanak getirip içine kan doldurdular. Sonra onlar ve Adî b. Ka'boğulları ölünceye kadar birlikte hareket etmek üzere anlaştılar ve ellerini çanaktaki kana batırdılar." Bu olayla ilgili olarak İkrime b. Âmir b. Hişâm b. Abdimenâf b. Abdiddâr şöyle dedi:

*Vallahi bizler sizin dediğinize gelmeyeceğiz,
Bizler hep birlikteyiz. Ya da kana bulanacağız.
Bizler Beyt'in sahipleriyiz. Sizler bunu inkâr edemezsiniz.
Nasıl olur da herkesin bildiği bir konuda haksızlığa uğrarız.
Bununla faydası olan övgüye nail olmayı umuyoruz.
Aynı zamanda haram kılınan her şeyde Allah'tan korkuyoruz.
Mızraklarımız keskin olduğu halde nasıl olur da bize saldırmayı düşünürsünüz.
O mızrağın her işaret üzerinde sert ve kırıcı yönü vardır.
Heyhat, Rukne sağlam olarak kim yaklaşabilir?
Taksim edildiğinde biz hep birlikte oradaydık.
Ya bizi Beyt'imizle başbaşa bırakırsınız,
Ya da haremdaki Rükünden uzak durursunuz.*

Vehb b. Abdimenâf, ona cevap olarak şöyle dedi:

*Kureys'e haber geldiğinde onlara ikram edeceğim.
Biz vazgeçtik, size galebe çalmak için gelmeyeceğiz.
Biz açık olarak gasptan vazgeçtik,
Biz, ceddine yemin olsun ki yağma için gelmeyiz.
Biz kerem ehli insanlarız, bu konuda hiçbir kabile bize yaklaşmaz.
Bizler krallarız, atalarımız da en kerem sahibi insanlardı.
Anlaşmamızda yeni ve temiz olan birini görüyorum,
Kralın teşfîratçısı arasında örtünen birini görmem gibi!
İzzetimiz bize engel oldu.
Anlaşmasında enteresan şeyler isteyenler bizden ne isterler,
Onlar, kendilerini kabul etmemiz için bizim yere batmamızı isteyen bir kavimdir.
Hayır! Rabbine andolsun ki biz onlara gazap ile gelmeyeceğiz.*

113. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Kureysliler böylece dört veya beş gün birbirlerinden uzak durdular. Sonra Mes-

cid-i Haram'da bir araya gelip istişarede bulundular. Bazı ilim ve rivayet ehli kişilerin dediğine göre Kureyşlilerin büyüğü ve efendisi olan Ebû Ümeyye onlara şöyle dedi: 'Ey Kureyşliler! İhtilafa düştüğünüz bu konuda Mescid'in kapısından ilk gireni aranızda hakem tayin ediniz.' Bu fikir üzerinde anlaşıp razı oldukları esnada Rasûlullâh (sav.) kapıdan içeri girdi. Kureyşliler onu görünce: 'Bu (el-emin) güvendiğimiz birisidir. Onun aramızda vereceği hükme razıyız.' dediler. Hz. Peygamber, onların yanına gelince ona aldıkları kararı haber verdiler. Rasûlullâh: 'Bana bir örtü getirin.' dedi. İsteddiği örtüyü getirdiler ve Rasûlullâh (sav.), elleriyle Hacerülesved'i örtünün üzerine [88] koydu. Sonra şöyle dedi: 'Her bir kabile örtünün bir tarafını tutsun ve hep birlikte kaldırsın.' Onlar da hep birlikte kaldırdılar. Konulacak yere kadar gelince Rasûlullâh (sav.) elleriyle onu yerine koydu. Sonra üzerini örmeye devam ettiler. Rasûlullâh (sav.) peygamber olmadan önce Cahiliye döneminde "el-Emin" olarak isimlendirilirdi."

114. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* (Bir gün) Ebû Cafer Muhammed b. Ali ile birlikte oturuyorduk. Yanımıza Rebîa b. Hâris b. Abdilmuttalib'in azatlısı Abdurrahmân el-A'rac geçti. Ebû Cafer onu çağırdı. Gelince de ona, "Ey A'rac! Hacerülesved'in Abdülmuttalib tarafından yerine konulduğuna dair söylentiler nereden kaynaklanıyor?" diye sordu. A'rac şöyle dedi: 'Allah seni ıslah etsin! Bana, Ömer b. Abdilaziz'den işiten birisi haber verdi ki, ona da Hassân b. Sâbit'in şöyle dediği haber verilmiş: 'Kâbe'nin yapımına şahit oldum. Sanki şimdi Abdülmuttalib'i görür gibiyim. Yaşlı ve çatık kaşlı birisi olarak duvarın üzerinde oturuyordu. Hacerülesved kendisine yükseltildi. O da elleriyle onu alıp yerine koydu ve 'Haydi, hayırlı olsun!' dedi.' Sonra Ebû Cafer bana döndü ve şöyle dedi: 'Bu daha önce hiç duymadığımız bir şeydir. Peygamber'den (sav.) başkası onu eliyle yerine koymamıştır. Kureyşliler, Hacerülesved'i kimin yerine koyacağı noktasında tartıştılar ve 'Mescid'in kapısından yanımıza gelen ilk kişiyi hakem tayin edelim.' dediler. Bu arada Rasûlullâh (sav.) geldi ve onlar da 'Bu,

el-Emin'dir.' dediler ve onu hakem yaptılar. Hz. Peygamber de bir örtü isteyip onu serdi. Sonra Hacerülesved'i elleriyle örtünün üzerine koydu ve şöyle dedi: 'Her kabile örtünün bir tarafından tutsun ve birlikte kaldırsın.' Onlar da birlikte kaldırdılar. Rasûlullâh (sav.) da onu alıp elleriyle yerine koydu. Sonra taşın üzerine duvar ördüler."

115. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) o gün otuz beş yaşındaydı. Kâbe'nin yapımından beş sene sonra, kırk yaşındayken kendisine vahiy nazil oldu. Vahiy geldikten sonra on üç sene Mekke'de kaldı ve sonra Medine'ye hicret etti."*

[89] 116. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Sonra Kâbe'ye tavandan yaptılar ve bu Kâbe için ilk defa yapılıyordu. Kâbe'yi istedikleri gibi yapıp bitirdikten sonra Zübeyr b. Abdilmuttalib, Kureyşlilerin Cahiliye inancı olarak korkup Kâbe'yi yapmaktan geri durdukları yılanla ilgili olarak şöyle dedi:*

*Kartalın yılanı doğru inmesine şaşırdım,
Yılan (sağa sola doğru) çırpınıyordu.
O esnada yılan bazen tıslıyordu,
Bazen de sıçırıyordu.
Kâbe'yi inşa etmeye kalkıştığımızda,
Onu inşa etmek bizi korkutuyordu. Bu da korkulacak bir şeydi.
Azaba düşer olmaktan kortuğumuz zaman,
Süzülerek bir kartal geldi.
Yılanı kapıp gitti.
Sonra Kâbe engelsiz olarak bize kaldı.
Onu yapmak üzere bir araya toplandık.
Onun temeli ve toprağı artık bize aitti.
Sabahleyin onun temellerini yükseltiyorduk.
(Fakat) avret yerlerimizi örtecek elbisemiz yoktu.
Kâbe'nin yapımıyla Allah, Lüeyoğullarını aziz kıldı.
Onlar bunu yapmaktan geri durmadılar.
Adıoğulları da orada toplandılar.
Mürre de (orada toplandı) bazen Kilâb onların önüne geçiyordu.
Mülkün sahibi bununla bize şeref verdi.
Sevap ancak Allah'tan beklenir.*

Konuyla ilgili olarak Zübeyr b. Abdilmuttalib yine şöyle dedi:

*Kartalın yaptığı işte bir gariplik vardı,
Süzülerek yılanı kapmasında!
En son gözler ona doğru bakakalmıştı.
Orada geceleyip gözetledikten sonra!
Millet, Kâbe'yi inşa etmek için gelince,
Yılan onlara doğru hareket ediyor ve yükseliyordu.
Yılan oradan hiç ayrılmadı. Öyle ki hepimiz,
Allah'ın laneti üzerimize inecek sandık.
Hep birlikte "biz bir hata işledik" dedik.
Yazıklar olsun bize! Hilmimizi kaybettik.*

Velîd b. Mugîre Kâbe'nin yapımı ve yılanın durumu ile ilgili olarak şöyle dedi:

*Ey millet! Yılan meselesinde bir ibret ve fikir vardır.
Endişe ile bir işi yapmak isteyenler için.
Sabahleyin, yırtıcı doğan kuşu üzerine saldırıyordu.
Sizden bir şükür olmadan... Ey Fihroğulları!
Sevinç rüyalarınız kaybolmadığı bir anda,
Sonsuza kadar kalkmayacağından endişe ediyordunuz.*

117. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [90]*
*O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Allah (cc.), dininin hükümlerini tahkim ettiğinde ve haccın rükünlerini vazettiğinde Muhammed'e (sav.) şu ayeti inzal etti: 'Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın.'*¹⁹ *Yüce Allah bu ayette Kureyşlileri, insanlardan ise Arapları kastetmektedir. Yani hacda diğer Araplar gibi Arafat vakfesini yapın ve oradan Müzdelife ve diğer yerlere geçin demektedir. Kureyşlilerin, diğer insanların Mekke'de Hill bölgesinden getirdikleri yemekleri yemelerini, elbiseleri ile tavaf yapmalarını yasaklamaları ve onları çıplak tavaf yapmaya zorlamalarıyla ilgili olarak Yüce Allah şu ayetleri indirdi: 'Ey Âdemoğulları! Her secde ettiğinizde güzel elbiselerinizi giyinin, yiyin, için; fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez. De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz.'*²⁰ *Böylece Allah (cc.), Peygamber'i Muhammed'i (sav.) göndererek Hıms'ı ve Kureyşlilerin icat ettikleri diğer bidatleri ortadan kaldırdı."*

19 Bakara, 2/199.

20 A'râf, 7/31-32.

118. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Bekir rivayet etti. O Osman b. Ebî Süleyman'dan, o Nâfî' b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babası Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'ı (sav.) Allah'tan (cc.) bir başarı olarak Arafat'ta akrabaları arasından (sadece) onun devesi üzerinde vakfe yaptığını ve sonra da oradan diğer yerlere intikal ettiğini gördüm."

119. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Yahudi hahamlar, Hristiyan rahipler ve Arap kâhinler, peygamber olarak gönderilmeden önce, Rasûlullâh'ın (sav.) zamanının yaklaştığını ve geleceğini haber verdiler. Yahudi hahamlar ve Hristiyan rahipler Hz. Peygamber'in niteliklerini kitaplarında, gönderiliş zamanını ise peygamberlerinin onlardan aldığı ahitten öğrendiler. Arap kâhinler ise bunları cinnî şeytanlardan öğreniyorlardı. Şeytanlar bu bilgileri, henüz üzerlerine yıldızlar atılmadan ve (semayı) dinlemelerine engel olunmadan önce bilgi hırsızlığı [91] yaparak alıyorlardı. Araplardan erkek ve kadın kâhinler Hz. Peygamber ile ilgili birtakım bilgiler veriyorlardı. Fakat peygamber olarak gönderilinceye kadar Araplar bu bilgileri pek önemsemiyorlardı. Allah (cc.) onu peygamber olarak gönderince kâhinlerin anlattıkları bazı şeyler ortaya çıktı ve Araplar da bunları hatırladılar. Peygamber'in (sav.) risalet zamanı yaklaşıncı şeytanlar bilgileri dinlemekten engellendiler. Onlarla oturup bilgi hırsızlığı yaptıkları yerler arasına engeller konuldu. Şeytanlara (ok misali) yıldızlar fırlatıldı. Cinler bunun Allah (cc.) tarafından insanlar arasında meydana gelen bir olaydan kaynaklandığını anladılar. Yüce Allah, Peygamber'ini (as.) risalet ile görevlendirdikten sonra cinlerin gökten bilgi almalarının engellendiğini ve buna karşı onların verdiği tepkiyi Hz. Peygamber'e haber veriyor ve şöyle buyuruyor: "(Rasûlüm!) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: Gerçekten biz, harikulade güzel bir Kur'an dinledik. O, doğru yola iletiyor, ona iman ettik. (Artık) kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız.

Hakikat şu ki, Rabbimizin şanı çok yücedir. O ne eş ne de çocuk edinmiştir. Doğrusu bizim beyinsiz olanımız (iblis veya azgın cinler), Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş. Hâlbuki biz gerek insanlar gerekse cinler Allah hakkında asla yalan söylemezler, sanmıştık. Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırldı da onların taşkınlıklarını arttırırlardı. Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı. Doğrusu biz (cinler), göğü yokladık; fakat onu sert bekçilerle, alev huzmeleriyle doldurulmuş bulduk. Hâlbuki (daha önce) biz onun bazı kısımlarında (haber) dinlemek için oturacak yerler (bulup) oturuyorduk; fakat şimdi kim dinlemek isterse, (orada) kendisini gözetleyen bir alev huzmesi buluyor. Bilmiyoruz, yeryüzündekilere kötülük mü murat edildi, yoksa Rableri onlara bir hayır mı diledi?"²¹ Cinlerin "Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırldı da onların taşkınlıklarını arttırırlardı." ayetinde yer alan sözlerin nedeni şu idi: Kureyşli Araplardan ve diğerlerinden birileri sefere çıkıp bir vadide geceleme için konakladığında şöyle derlerdi: "Bu vadideki şeylerin şerrinden bu gecede vadinin efendisi olan cine sığınırım."

120. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana ilim ehli birisi şunu haber verdi: "Sehmoğullarından Gaytâlîce adında bir kâhin kadın vardı. Bir gün cin arkadaşı onun yanına gelip dizinin dibinde oturdu ve 'İzin veren izin verdi. O gün, boğazlanma ve kesilme günüdür.' dedi. Kureyşlilere bunun haberi ulaşınca, 'Ne demek istiyor acaba?' diye (birbirlerine) sordular. Sonra bu cin bir gece daha gelip kahinenin dizi dibine oturdu ve şöyle dedi: 'Topluluklar, nedir topluluklar? Az [92] olanı, çoğu yere yıkar.' Bu da Kureyşlilere ulaşınca 'Ne demek istiyor acaba? Bu dedikleri mutlaka olacaktır. Bakın bu olacak olan nedir?' diye sordular. Bunun ne olduğunu ancak Bedir ve Uhud Savaşı meydana geldikten sonra anladılar. Kureyşliler bu savaşlar meydana geldikten sonra cinin kâhineye söylediklerinin burada meydana gelen olaylar olduğunu anladılar."

121. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki bize babam rivayet etti. O Cerîr b. Abdilhamîd'den, o Mansûr'dan, o da İbrahim'in "Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimse-
lere sığınırlandı da, onların taşkınlıklarını arttırırlardı."* (Cin: 72/6) ayeti ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: Kureyş-
liler bir vadide geceleme için konakladıklarında şöyle der-
lerdi: "Bu vadideki şeylerin şerrinden bu gecede vadinin efen-
disi olan cine sığınırız." Cinler ise "Bize sığınıyorlar. Hâlbuki
bizler kendimiz için bile ne bir zarara ne de bir faydaya sahi-
biz." diyorlardı. İbrahim, "Onların taşkınlıklarını arttırırlardı."
ayeti ile ilgili olarak da şöyle dedi: "Böylece cinleri daha çok
cesaretlendiriyorlardı."

122. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ensardan falanca
kabile, Rasûlullâh'ın (sav.) ile ilgili olarak Yahudilerden işit-
tiklerini anlatıyorlardı. Rasûlullâh'ın (sav.) peygamber ola-
rak gönderilmesinden önce Medine'de ilk olarak ondan söz
edilmesi şöyle oldu: "Necârîoğullarından Nu'mân b. Amr'ın
annesi Fâtıma Cahiliyedeki fahişelerinden biriydi. Bu kadının
bir cini vardı. Fâtıma'nın dediğine göre bu cin kendisine geldi-
ğinde evde olanları tepeleyerek gelirdi. Fakat bir gün gelirken
duvarın üzerine düştü ve eskiden yaptığı gibi davranmadı.
Fâtıma ona: 'Bugün neyin var?' diye sordu. O da 'Zinayı haram
kılan bir peygamber gönderildi.' diye cevap verdi."*

123. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yakub b. Utbe
b. Mugîre b. el-Ahnes rivayet etti. O da Ubeydullah b. Abdillâh
b. Utbe b. Mesûd'un şöyle dediğini rivayet etti: "Bana haber ve-
rildiğine göre Sakîf kabilesinden adı Amr b. Ümeyye olan dâhî
bir adam vardı. İnsanlar bilmedikleri hususlarda ona başvu-
[93] rurlardı. Yakub şöyle der: "Yıldızlar kaydığı zaman bundan ilk
etkilenen Sakîf kabilesi oldu. Onlar, Amr b. Ümeyye'ye geldi-
ler ve ona 'Meydana gelen bu olayla ilgili olarak bir şey bili-
yor musun?' dediler. O, 'Bu dedikleriniz de nedir?' dedi. Onlar,
'Yıldızlar kayıyor.' dediler. Amr b. Ümeyye, 'Vay halinize! Bir
bakınız! Eğer bu kayan yıldızlar insanların karada ve deniz-*

de onlarla yollarını buldukları, yaz ve kış mevsimleri maişetlerini kazanmak için yararlandıkları yıldızlar ise vallahi bu, dünyanın ve mahlûkatın yok olması demektir. Fakat eğer o yıldızlar değil de diğerleri ise Allah'ın (cc.) bu mahlûkat için murat ettiğinden meydana gelen bir durumdan dolayıdır. Bakın bakalım! Bu durum nedir?" dedi."

124. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî rivayet etti. O Ali b. Hasan'dan, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ensar'dan bir cemaatin bana haber verdiklerine göre onlar bir gün Rasûlullâh (sav.) ile birlikte otururken o, ansızın bir yıldız gördü ve şöyle dedi: "Bu kayan yıldız ile ilgili olarak ne dersiniz?" Bizler, "Bir çocuk doğacak, bir insan ölecek ve bir diğeri ise bir şeylere sahip olacaktır." dedik. Peygamber (sav.), "Dediğiniz gibi değildir. Fakat Allah (cc.) gökyüzünde bir emrin olması için hüküm verdiğinde Hamele-i Arş melekleri onu tesbih eder. Bunların tesbihlerinden sonra onların altında bulunan diğer melekler de tesbih ederler. Bu tesbih silsilesi dünya semasına kadar devam eder. Dünya semasındaki melekler bir üst kısımda bulunan meleklerle, "Niçin tesbih ettiniz?" diye sorarlar. Onlar, "Bilmiyoruz. Biz üstümüzde bulunan meleklerin tesbih ettiklerini işittik de onun için Allah'ı (cc.) tesbih ettik. Fakat biz, üstümüzde olan meleklerle bir soralım." diye cevap verirler. Onlar kendilerinin üstünde olanlara bunun nedenini sorarlar. Bu sorma işlemi Hamele-i Arş meleklerinde son bulur. Hamele-i Arş melekleri, "Allah (cc.) şöyle ve şöyle hüküm verdi." derler. Onlar bunu dünya semasındaki meleklerle varıncaya kadar kendilerinin altında bulunan meleklerle aktarırlar. Cinler, meleklerin bu söylediklerini çalıp bazı eklemelerde bulunarak insanlardan olan dostlarına aktarırlar. Onlar da bunları diğer insanlara haber verirler. Bu haberlerin bir kısmı gerçek, bir kısmı da yalan olur. Cinler, bu ateş topları ile kovuluncaya kadar bunu yapmaya devam ettiler."*

125. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [94] O Yunus b. Amr'dan, o babasından, o Saîd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Şeytanlar gökyüzüne*

yükselir ve meleklerin aldıkları vahyi dinlerlerdi. Bunu alıp yere inerler ve bu bilgilere dokuz tane yalan eklerlerdi. Yeryüzündekiler bu bilgilerden birini doğru, diğer dokuz tanesini de yalan olarak alırlardı. Allah (cc.) Muhammed'i (sav.) peygamber olarak gönderinceye kadar bu durum böyle devam etti. Rasûlullâh gönderilince onlar, buralara yükselmekten alıkonuldular. Diğer şeytanlar bunun nedenini İblis'e sordular. İblis, 'Yeryüzünde büyük bir olay meydana gelmiştir.' dedi ve bunu araştırmak üzere onları gönderdi. Onlar, Rasûlullâh'ı (sav.) iki dağ arasında hurma ağaçlarının olduğu yerde Kur'an okurken buldular ve 'Vallahi meydana gelen olay budur.' dediler. Cinlere ateş topları atılmaktadır. Atılan o yıldızlar sizin gözlerinizden kaybolunca cini yakalamış demektir. Atılan yıldız onları (hedefi) şaşmaz. Fakat cinleri öldürmez de bunun yerine yüzlerini, yanlarını ve ellerini yakar."

126. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Hatice bt. Huveylid, kölesi Meysere'nin Hz. Peygamber ile ilgili kendisine aktardığı bilgileri -ki bunlar rahibin söyledikleri ve iki meleğin onu gölgelemesidir.- Hristiyanlığa giren ve onların kitaplarını okuyup ilimlerini alan, aynı zamanda amcazadesi olan Varaka b. Nevfel b. Esed'e anlattı. Varaka ona "Ey Hatice! Eğer bu söylediklerin doğru ise Muhammed bu ümmetin peygamberidir. Ben, bu millete bir peygamberin geleceğini biliyordum. Vakit onun gelme zamanıdır." Veya buna benzer şeyler söyledi. Varaka, peygamberin gelişinin gecikmesinden yakınıyor ve "Ne zamana kadar?" diye soruyordu. Hatice'nin söyledikleri ve bunların gecikmeleriyle ilgili şiirler söylüyordu. Söylediği şiirlerden birisi şöyledir:

*Sabah erken mi yoksa akşam mı gideceksin,
Seni gizlemekten hüzün kalbimi yaralıyor.
(Bu hüzün) ayrılışlarından hoşlanmadığım, bir kavmin firkatindendir.
Sanki iki gün sonra sen onlardan ayrılacaksın.
Muhammed ile ilgili doğru haberler aldım.
Bu haberleri yanında olmadığında ona karşı samimi olan biri veriyor.*

Ey hür kadınların en hayırlısı! Gönderdiğin gencin (kölen), [95]
Geniş toprakların yurdu Gavra ve iki Necd'e,
Busra pazarına ticaret kervan ile birlikte,
Kervandaki o develer yüklerinden dolayı ölü gibiydi.
Onun bilgisiyle her hayrı haber aldık.
Hakkın anahtarlı kapıları vardır.
Sanırım Abdullah'ın oğlu Muhammed peygamberdir.
Ebtah bölgesinde yaşayan herkese gönderilmiştir.
Onun hakkındaki düşüncem onun sadık bir peygamber olarak
gönderileceğidir.
Nasıl ki iki kul Hud ve Salih, peygamber olarak gönderilmişti.
Musa ve İbrahim gibi... ta ki onun değeri görüle,
Şanı apaçık her tarafa yayıla,
Lüey kabilesi tümünden ona tabi ola,
Gençleri ve efendi olan yaşlıları.
Şayet onun peygamberliğine kadar yaşarsam,
Ben onun peygamber olduğunu sevgi ve sevinçle müjdeleyeceğim.
Aksi takdirde ey Hatice! Bilesin ki,
O senin topraklarından geniş topraklara göçecektir.

127. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Kureyşliler, Kâbe'yi yükseltip ona tavan yaptıktan sonra her sene ör-tüsünü temin etmek için yardımlaşırlardı. Bu, onların Kâbe'ye gösterdikleri saygıdan ileri geliyordu. Kureyşliler, Kâbe'yi ta-vaf eder, orada Allah'ı anarlar ve ona istiğfarda bulunurlardı. Bunu yaparken başta kestikleri kurbanlar olmak üzere her konuda putlarını ona ortak ederlerdi. Kureyşliler, bir bayram vesilesi ile kurban kestikleri bir putun yanında bir araya gel-mişlerdi. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Varaka b. Nevfel b. Esed b. Ab-diluzzâ ve Osman b. Huveyris b. Esed b. Abdiluzzâ, Ubeydul-lah b. Cahş b. Râib -Ubeydullah'ın annesi, Ümeyyeoğullarının müttefiki Abdülmuttalib b. Hişâm'ın kızı Ümeyme'dir- adın-daki kişiler de onlarla birlikteydi. Bu şahıslar baş başa kalıp birbirlerine şöyle dediler: 'Birbirlerinize karşı samimi olunuz ve biriniz arkadaşının durumunu diğer insanlardan gizlesin!' Onlardan birisi şöyle dedi: 'Kavminizin üzerinde bulundu-ğu dinin bir şeye yaramadığını biliyorsunuz. İbrahim'in (as.) getirdiği dinden ayrıldılar ve ona muhalefet ettiler. Zarar ve fayda veremeyen bir puta tapılmaz. Kendinize hak bir din bu-

lunuz!’ Bu kişiler, Ehl-i kitap olan Yahudilik ve Hristiyanlıkta ve diğer milletlerde İbrahim’in (as.) getirdiği müsamahakâr hanifliği bulmak için araştırma yapmaya koyuldular. Varaka b. Nevfel Hristiyanlığı seçti ve onda ilerledi. Onların kitaplarını okudu ve Ehl-i kitap ile ilgili birçok bilgi elde etti. Bunlar arasında Zeyd b. Amr b. Nüfeyl’den daha düzgün ve daha orta [96] yolda olanı yoktu. O, putlardan teberri ettiği gibi İbrahim’in dini dışında Yahudilik, Hristiyanlık ve diğer dinlerden de uzak durdu. Allah’ı (cc.) bir ve tek kabul etti ve O’ndan başkasını ilah olarak görmedi. Kavminin kestiklerini yemiyordu ve içinde bulundukları yanlışlardan dolayı onlardan ayrıldığını açıkca ortaya koyuyordu.”

128. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hişâm b. Urve rivayet etti.* O babasından, o da Esmâ bt. Ebî Bekir’in şöyle dediğini rivayet etti: “Zeyd b. Amr b. Nüfeyl’i sırtını Kâbe’ye dayanmış bir halde şöyle derken gördüm: ‘Ey Kureyş topluluğu! Zeyd’in canı elinde olana yemin olsun ki benden başka sizden hiçbir kimse İbrahim’in getirdiği din üzerinde değildir.’ Sonra da şöyle diyordu: ‘Ey Allah’ım! Şayet ben sana en sevimli olan ibadetin nasıl yapılacağını bilseydim sana öyle ibadet ederdim. Fakat ben onu bilmiyorum.’ Sonra da bildiği kadarıyla Allah’a secde ederdi.”

129. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zeyd b. Amr b. Nüfeyl’in ailesinden birisi şunu rivayet etti: Zeyd, Kâbe’ye girdiğinde şöyle derdi: “Gerçek anlamda, ibadet ve kulluk adına senin emrine âmâdeyim. İbrahim’in ayakta Kâbe’ye yönelerek sana sığındığı şeylerle sana sığınırım.”* Hani İbrahim şöyle diyordu: “Burnum sana karşı esir ve zillet içindedir. Bana emir buyurduğun vakit emrine âmâdeyim. İyiliktir muradım. Kibir ve gurur değil. Gündüzün ortasında yürüyen ile istirahat eden (kaylule) bir değildir.”

130. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hişâm b. Urve*

rivayet etti. Dedi ki bana Urve b. Zübeyr, Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in şöyle dediğini rivayet etti:

*Bir tek Rabbe mi yoksa birlercesine mi?
İman edeyim? İşler taksim olununca,
Lât ve Uzzâ'nın tümünden uzaklaştım.
Dayanıklı ve sabırlı olan işte böyle yapar.
Ne Uzzâ'ya taparım ne de iki kızına (İsaf ve Nâile),
Ne de Amroğullarının iki putuna taparım.
Ganem'e de tapmam, o daha önce Rabbimizdi.
Akılmanın kıt olduğu dönemlerde!
Hayret ettim, gece ve gündüzlerde hayret-âميز olaylar vardır.
Bunları ancak basiret sahibi kişiler bilir.
Allah nice kişileri yok etti,
İşleri güçleri kötülük olanları!
Kavimlerinin iyileri olan diğerlerini de bıraktı.
Küçük çocuk onlardan hayrete düşer.
İnsan düşerse de bir gün de geri döner.
Yeşil dalın sağa sola dönüp durduğu gibi.*

[97]

131. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl şöyle de dedi:

*Kendimi teslim ettim o Allah'a ki,
Ağır taşları taşıyan arz da O'na teslim olmuştur.
Kendimi teslim ettim o Allah'a ki,
Tatlı saf suları taşıyan bulutlar da O'na teslim olmuştur.
O bulutlar bir ülkeye sevk edildiklerinde,
Emre itaat eder ve oraya sağnak yağmurlar yağdırır.
Kendimi teslim ettim o Allah'a ki,
Ara ara esen rüzgâr da O'na teslim olmuştur.*

132. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hattâb b. Nüfeyl, Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'e eziyet etmişti. O da onun eziyetinden kurtulmak için Mekke'nin yüksek yerlerine çıkmış ve Mekke'nin karşısında bulunan Hirâ dağına yerleşmişti. Hattâb, Zeyd'i Mekke'ye sokmamaları hususunda Mekke'nin gençlerini ve sefihlerini tembihlemişti. Zeyd ancak gizlice Mekke'ye girebiliyordu. Gençler ve sefihler onu gördüklerinde Hattâb'a haber verirler ve eziyet edip onu Mekke dışına çıkarırlardı. Çünkü Zeyd'in dinlerini bozmasından ve birilerinin de ona uymasın-

dan endişe ediyorlardı. Hattâb, Zeyd'in amcası ve anne bir kardeşi idi. Zeyd'in babası Amr b. Nüfeyl, (babasının hanımı olan) Hattâb'ın annesi ile evlenmiş ve Zeyd dünyaya gelmişti.²² Bu nedenle Hattâb ileri yaşına rağmen Zeyd'in amcası ve kardeşi idi. Hattâb, dinlerini terk etmesinden dolayı Zeyd'i azarlıyor ve ona eziyet ediyordu." Zeyd, kavminden Mekke'nin saygınlığını çığneyenlere karşı onu yüceltiyor ve şöyle diyordu:

Allah'ım ben Hill bölgesinde değil, Harem'de yaşayan biriyim. Evim uzak yerde değil, Safa tepesinin hemen yanındaki mahallenin ortasındadır.

- [98] 133. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana rivayet edildiğine göre Rasûlullâh (sav.), Zeyd b. Amr b. Nüfeyl ile ilgili olarak şöyle demiştir: "Bana ilk olarak putları kötöleyen ve beni onlardan nehyeden Zeyd idi. Zeyd b. Hârise ile birlikte [bir iş için gittiğim] Tâif'ten dönerken²³ Zeyd b. Amr'a uğradım. Mekke'nin üst taraflarında kalıyordu. Dinlerini terk ettiği için Kureyşliler onu sürmüşlerdi. O da Mekke'den ayrılmış ve Mekke'nin üst taraflarında dağda yaşıyordu. Ben onun yanında oturdum. Yanımda Zeyd b. Hârise'nin taşıdığı ve içinde putlara adanarak kesilmiş et bulunan bir çıkın vardı. Ben o zamanlar genç bir delikanlıydım. Çıkını açıp ona yaklaştırdım ve 'Ey amca! Buyur bu yiyecekten ye!' dedim. Bana, 'Ey yeğenim! Sanırım bu sizin [kabilenizin] putlara adayarak kestiğiniz hayvanların etindendir.' dedi. Ben de 'Evet!' dedim. O da 'Sen Abdülmuttalib'in kızlarına (halalarına) sorsaydın sana, benim bu eti yemediğimi söylerlerdi. Benim bu ete ihtiyacım olmaz.' dedi." Sonra da putları, onlara tapanları ve onlar adına*

22 Cahiliyede Araplar, babalarının boşadığı veya babalarının ölümünden sonra dul kalan üvey anneleriyle evlenirlerdi. Yüce Allah "Babalarınızın nikâhladığı kadınlarla nikâhlaymayın. Geçmişte olan oldu. O çirkin, çok iğrenç ve çok kötü bir yoldur" (Nisa, 4/22) buyurarak bu şeni örfü yasakladı. (Mütercim)

23 Hz. Peygamber'in Zeyd b. Hârise ile birlikte Tâif'e gerçekleştirdiği bu yolculuk nübüvvet öncesi meydana gelmiştir. Zira bu rivayete göre Hz. Peygamber daha genç iken bu olay vuku bulmuştur. Bunu Hz. Peygamber'in İslam'a davet için Tâif'e yapmış olduğu yolculuk ile karıştırmamak gerekir. (Mütercim)

hayvan kesenleri kötüledi. Putların fayda ve zarar vermeyen batıl ilahlar olduğunu ya da buna benzer şeyler söyledi. Rasûlullâh (sav.) şöyle dedi: “Bu olaydan sonra bilerek hiçbir puta dokunmadım ve Allah (cc.) bana peygamberlik lütfedinceye kadar hiçbir putun adını anarak hayvan kesmedim.”²⁴

134. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Mesûdî’den, o Nüfeyl b. Hişâm’dan, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: “Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Rasûlullâh (sav.) ile Zeyd b. Hârise’nin yanına uğradı. Onlar, Zeyd’i yanlarında bulunan yiyecekten yemeye davet ettiler. Zeyd de ‘Ey yeğenim! Ben putların adı anılarak kesilen hayvanın etinden yemem.’ dedi. Bugünden sonra Rasûlullâh’ın (sav.) putların adı anılarak kesilen hiçbir eti yediği görülmedi.”*

135. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Zeyd, İbrahim’in getirdiği haniflik dinini öğrenmek için Mekke’den ayrılıp yer-yüzünü dolaşmaya karar vermişti. Hanımı Safiyye bt. Hadramî, onun Mekke dışına çıkmak istediğini görünce her defasında Hattâb b. Nüfeyl’e haber verirdi. Zeyd, bir defasında İbrahim’in [99] getirdiği dini Ehl-i kitabın eski müntesiplerinden öğrenmek için Şam’a doğru yola çıktı. Oradan Musul ve Cezîre’ye gitti. Sonra Şam’a geri döndü. Orada dolaştı ve Belkâ topraklarındaki kilisede iddialara göre Hristiyanlığın son temsilcisi olan bir rahibin yanına vardı. Ona İbrahim’in getirdiği din olan Hanifliği sordu. Rahib ona ‘Sen, bugün kimsenin sana öğretemeyeceği bir dini soruyorsun. Onunla ilgili bilgiler kaybolmuş, onu bilenler kalmamıştır. Fakat senin geldiğin topraklardan çıkacak ve İbrahim’in Haniflik dinini getirecek olan bir peygamberin gelişi yakındır. Memleketine geri dön. O peygamberin gelişi yakındır. Zamanı gelmiştir.’ dedi. O zamanlar Şam’da Yahudilik ve Hristiyanlık vardı. Zeyd bunlardan hiç birisine razı olmadı. Rahib’in bu sözlerinden sonra Zeyd alelacele Mekke’ye geri*

24 Birçok rivayette Hz. Peygamber’in risalet öncesinde de putları kerih gördüğü, onlara tapmadığı ve putlar adına kurban kesmediği yer almaktadır. Hadis şarihleri zahiren bunun zıddını ifade eden rivayetleri farklı şekillerde yorumlamışlardır. (Mütercim)

döndü. Lahm topraklarına vardığında birileri önüne çıkıp onu öldürdüler. Varaka b. Nevfel de Zeyd gibi bir arayış içine girmişti. Fakat o, Zeyd'in yaptıklarını yapamamıştı." Varaka onun ölümünden dolayı ağladı ve şöyle dedi:

*Ey İbn Amr! Doğruyu buldun ve nimete mazhar oldun.
Kızgın ateş tandırından uzak durdun.
Onun gibi rabb olmayan bir Rabbe inanarak,
Azgınların putlarını oldukları gibi terk ederek!
İnsan bazen Rabbinin rahmetine nail olur.
Velev ki altmış vadi toprağının altında da olsa.*

136. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr veya Muhammed b. Abdirrahman b. Abdillâh b. Husayn et-Temîmî şöyle rivayet etti: Ömer b. Hattâb ve Saîd b. Zeyd "Ey Allah'ın Rasûlü! Zeyd için istiğfarda bulunalım mı?" diye sordular. Hz. Peygamber de "Evet, ona istiğfarda bulununun. Çünkü o tek başına bir ümmet olarak haşrolunacaktır." dedi.*

137. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Mesûdî'den, o Nüfeyl b. Hişâm'dan, o da babasından şunu rivayet etti: "(Nüfeyl'in) dedesi Saîd b. Zeyd, Rasûlullâh'a (sav.) babası Zeyd b. Amr'ı sordu. 'Ey Allah'ın Rasûlü! Babam Zeyd b. Amr gördüğün ve sana anlatıldığı gibiydi. Şayet senin peygamberliğine ulaşıyorsa sana iman ederdi. Ona istiğfarda bu-*
[100] *lunayım mı?' dedi. Hz. Peygamber de 'Evet, ona istiğfarda bu-*
lun; çünkü o kıyamet gününde tek başına bir ümmet olarak haşrolunacaktır.' Anlattıklarına göre o hak dini arıyordu ve bu yolda iken vefat etti."

138. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Allah (cc.), Peygamber'ine (sav.) ikramda bulunmak, onunla kullarına merhamet etmek, böylece insanlara karşı hücceti ikame etmek istediği vakit Araplar değişik ve muhtelif inançlara sahip idiler. Fakat buna rağmen Harem bölgesini yüceltiyor, Kâbe'yi haccediyor, İbrahim'in (as.) getirdiği dinin kalıntılarına bağlılık gösteriyor ve İbrahim'in dini üzerinde olduklarını iddia*

ediyorlardı. Değişik uygulamalarına rağmen Beyt'i haccediyorlardı. Ahmesiler içinde yer alan Kureyş, Kinâne, Huzâ'a ve Kureyş'ten kopan diğer kabileler hacca telbiye ile başlarlardı. Çelişkiye düştükleri bir durumda hacca başladıklarında söyledikleri sözler şöyleydi: 'Buyur! Emrine âmâdeyim. Senin ortağın yoktur. Ancak var olan bir ortağın hariç. Sen ona ve onun sahip olduğu şeylere mâliksin.' Telbiyelerinde önce Allah'ın birliğini itiraf eder, sonrasında putlarını ona ortak koşar ve putların varlığını onun eline verirlerdi. Bunun üzerine Allah (cc.), Muhammed'e (sav.) şöyle buyuruyordu: 'Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler.'²⁵ Onlar hac için Harem bölgesinin dışına çıkmazlar ve Müzdelife'den Minâ'ya doğru akıp gelmezlerdi. 'Bizler Harem bölgesinin ehliyiz, dolayısıyla buradan çıkmayız.' derlerdi. İhramlı iken evlerinde kalmazlardı. Necdlilerden Mudar kabilesi Kâbe'yi tavaf etmek için telbiye getirir ve Arafat'ta vakfeye dururdu."

139. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî rivayet etti. O Urve'den, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Allah (cc.), Rasûlullâh'a (sav.) ikramda bulunmak, onunla kullarına merhamet etmek istediği vakit ilk olarak ona birtakım bilgileri rüyada verdi. Bu rüyalarda gördükleri sabahın aydınlığı kadar netti. Bu durum Allah'ın (cc.) dilediği kadar devam etti. Sonra Allah (cc.) ona yalnız kalmayı sevdirdi. Öyle ki yalnız kalmaktan daha fazla sevdiği bir şey yoktu."*

140. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdülmelik b. Abdillâh b. Ebî Süfyân b. Alâ b. Cârîye es-Sekafî rivayet etti (Bu [101] kişi derin kavrayış sahibi birisiydi). O da bazı ilim ehli kişilerden şunu rivayet etti: "Allah (cc.), Rasûlullâh'a (sav.) ikramda bulunarak onun peygamberliğini başlatmak istediği vakit yanından geçtiği her bir taş ve ağaç ona selam vermeye başladı. O da bunların selamını duyar, arkasına, sağına ve soluna bakar;*

ancak etraftaki ağaç ve taşlardan başka bir şey göremezdi. Bu varlıklar onu peygamberlik selamı ile selamlar 'Selam olsun sana ey Allah'ın Rasûlü!' derlerdi. Rasûlullâh (sav.) her yıl bir ay Hirâ dağına çıkar ve orada ibadet ederdi. Cahiliye döneminde Kureyşlilerden biri ibadet için bir yere çekildiğinde yanına gelen fakirleri doyururdu. İbadetini bitirdikten sonra Kâbe'yi tavaf etmeden evine gitmezdi. Allah'ın (cc.) Hz. Muhammed'i peygamber olarak göndererek ikramda bulunmak istediği yıl olunca bu senenin Ramazan ayında Peygamber (sav.) diğer yıllarda olduğu gibi ibadet etmek üzere Hirâ'ya çıktı. Beraberinde ailesi de vardı. Allah'ın (cc.) ona ikramda ve kullarına merhamette bulunduğu gece olunca Cebrail Yüce Allah'ın emri ile Peygamber'e (sav.) geldi. Bu konu ile ilgili olarak Rasûlullâh şöyle buyurur: 'Uykuda Cebrail bana geldi. 'Oku!' dedi. Ben 'Okuma bilmem.' dedim. Beni öyle bir sıktı ki öleceğimi sandım. Sonra bu durum üzerimden kalktı. Bana 'Oku!' dedi. Ben 'Okuma bilmem.' dedim. Tekrar beni sıkmaya başladı ve bana 'Oku!' dedi. Ben 'Neyi okuyayım?' dedim. O da şöyle dedi: 'Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir kan pıhtısından yaratı. Oku! Rabbin kerem sahibidir. O, insana bilmediğini öğretti.'²⁶ Sonra bu durum son buldu. Melek yanımdan ayrıldı ve sanki kitap kalbime resmedilmiş gibi uykumdan uyandım. Allah'ın yarattıkları arasında şair ve kâhinlerden daha çok buğzettiğim başka bir kimse yoktu. Öyle ki bu ikisine bakmaya tahammülüm bile yoktu.' Dedim ki: 'Bunlardan en uzak olan kişi -burada Peygamber (sav.) kendisini kastediyor.- bir şair veya kâhin midir?' Sonra kendi kendime şöyle dedim: 'Sakın bunları Kureyşlilere anlatma! Bir dağın tepesine çıkacağım ve oradan atlayıp kendimi öldüreceğim. Böylece bu sıkıntıdan kurtulacağım. Bunu yapmak üzere yola çıktım. Tam da bunu yapmak üzereyken gökten bir münâdî seslendi ve şöyle dedi. 'Ey Muhammed! Sen Allah'ın Rasûlüsün ve ben de Cebrail'im.'

[102] Başımı göğşe doğru kaldırıp baktım. Bir de baktım ki Cebrail sade bir insan suretinde, iki ayağını ufuğa koymuş bir şekilde duruyor ve şöyle diyor: 'Ey Muhammed sen Allah'ın Rasûlü-

sün ve ben de Cebrail'im.' Bunun üzerine durup ona baktım ve bu durum beni yapmak istediğimden alıkoydu. Öylece durup kaldım. Ne bir adım ileriye ne de bir adım geriye gidebildim. Gözlerimi göğe doğru hangi tarafa çevirsem onu görüyordum. Hatice'nin beni aramaları için gönderdiği kişiler yanıma gelinceye kadar ben öylece ayakta durmuşum. Onlar da Mekte'ye geri döndüler. Ben neredeyse güneş batıncaya kadar o hal üzerine kaldım. Sonra bu durum üzerimden kalktı ve ailemin yanına geri döndüm. Hatice'nin dizinin yanına oturdum ve ona dayandım.' Hatice bana 'Ey Ebü'l-Kasım! Neredeydin? Vallahi seni aramaları için adamlar gönderdim. Onlar Mekte'ye geri döndüler.' Ben ona 'Şair ve kâhinden en uzak olan şimdi şair ve kâhin oldu.' dedim. Hatice, 'Seni bunlardan Allah'a sığındırırım. Allah (cc.) senin başına bunları getirmez. Çünkü ben senin doğru sözlü olduğunu, emanete son derece riayet ettiğini, güzel ahlâk sahibi olduğunu ve akrabalık bağını gözettiğini biliyorum. Bu gördüklerin nedir acaba? Herhalde sen bir hayal gördün veya hayali bir ses duydun.' dedi. Ben de başımdan geçen her şeyi ona anlattım. Hatice, 'Ey Amcaoğlu! Üzülme ve sebat göster. Yemin ettiğin Allah'a yemin olsun ki senin bu ümmetin peygamberi olacağını ümit ediyorum.' Sonra üstünü başını toplayıp amcasının oğlu olan Varaka b. Nevfel'in yanına gitti. Varaka Hristiyan olmuş ve geçmiş kitapları, Tevrat ve İncil'i okumuş biriydi. Hatice, Peygamber'in (sav.) anlattıklarını ona haber verdi. Varaka şöyle dedi: 'Ona gelen mukaddes ruhtur Ey Hatice! Varaka'nın canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki eğer doğru söylüyorsan o, bu ümmetin peygamberidir ve Musa'ya (as.) vahiy getiren Büyük Ruh ona da geliyordur. Ona söyle sebat gösterebilirsin.' Hatice Rasûlullâh'ın (sav.) yanına döndü ve Varaka'nın söylediklerini ona haber verdi. Bu haber, Hz. Peygamber'in çektiği birtakım sıkıntıları hafifletmiş oldu. Hirâ'daki günleri bittikten sonra Peygamber (sav.) daha önceleri yaptığı gibi işe Kâbe'yi tavaf etmekle başladı. Aynı zamanda Kâbe'yi tavaf eden Varaka'ya rastladı. Varaka ona 'Ey yeğenim! Gördüğün ve işittiğin şeyleri bana anlatır mısın?' dedi. Rasûlullâh (sav.) da başından geçenleri

ona anlattı. Varaka ona 'Varaka'nın canı elinde olana yemin olsun ki Musa'ya (as.) gelen o Büyük Ruh sana da gelmiştir ve sen bu ümmetin peygamberi olacaksın. Eziyet çekecek, yalanlanacaksın. Seninle savaşılacak ve muzaffer olacaksın. Eğer ben o günlere kavuşursam Allah'ın bileceği kadar sana yardım ederim.' dedi. Sonra başını kendisine doğru çekip öptü. Rasûlullâh (sav.) evine döndü. Allah (cc.), Varaka'nın sözleri ile onun sebatını artırdı ve üzüntülerini hafifletti."

141. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Kurre b. Hâlid'in şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Recâ el-Utârîdî rivayet etti ve dedi ki: "Muhammed'e (sav.) inen ilk sure 'Yaratan Rabbinin adıyla oku.' idi."*²⁷

142. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Hatice'nin kendisine Rasûlullâh (sav.) ile ilgili söylediklerine binaen Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay'ın şöyle dediği rivayet edilir.*

Şayet bize dedikleri doğru ise ey Hatice!

Bil ki Ahmed gönderilmiş bir peygamberdir.

Cebraîl ile Mikail ona gelecektir.

İkisiyle birlikte Allah'tan kalbe inşirah veren vahiy nazil olur.

Onunla tevbe ile kurtulan kurtuluşa erir.

Onunla kibirli, azgın ve sapık olan şifa bulur.

İki fırka vardır. Bunlardan biri onun cennetindedir.

Diğeri ise cehennemde ateşinde kaynıyor.

Orada veyle çağırıldıklarında

Art arda yukarıdan tepelerine, üstlerine demirlerle vurulur.

Emriyle rüzgârların estiği,

Her zaman istediği yerine geleni tesbih ederler.

Arşı bütün göklerin üzerinde olanı,

Mahlûkatı hakkında hükmü değiştirmeyeni tesbih ederler.

Varaka bu konuda şöyle de dedi:

Ey insanlar! Zamanı ve kaderi kimse geri çeviremez.

Allah'ın takdir ettiği şeyleri kimse değiştiremez.

Hatice, ona haber vermem için beni çağırıyor.

Onun gaybın gizliliklerinden haberi yoktur.

Gelmiş kendisine haber vermem için onu bana soruyor.

Bana göre bu, bütün insanların öğrenecekleri bir durumdur.

Daha önce işittiğim bir işi bana haber verdi.
Geçmişte, eski zaman ve asırlarda.
Ahmed'e Cebrail gelip haber veriyor,
Sen bütün insanlara gönderilmiş peygambersin diye.
Allah, beklediğin şeyi senin için gerçekleştirecektir dedim.
Öyleyse hayrı ümit et ve bekle.
Ey Hatice! Onu bize gönder ki soralım,
Uykuda ve uyanıklıkta neler gördüğünü.
Yanımıza geldiğinde hayret edilecek şeyler söyledi.
Söylediklerine deri ve tüyler diken diken olur.
Ben Allah'ın eminini (Cebrail) karşımda gördüm,
En mükemmel ve heybetli bir surette!
Sonra devam ediyorum, neredeyse korku beni ürkütecek,
Etrafımdaki ağaçların selam vermesinden!
Kendimce dedim ki bilmiyorum acaba beni tasdik edecek mi?
Yarın peygamber olarak gönderilecek ve nazil olan sureleri okuyacak.
Davetini ilan ettiğinde sana yardım edeceğim,
Cihada çıktığında, başa kakmadan ve üzmeden!

[104]

143. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Bekir rivayet etti. O da Ebû Cafer'in şöyle dediğini rivayet etti: "Mekke'de kendisine vahiy gelmeden önce Rasûlullâh'a (sav.) göz değdi. Hatice bt. Huveylid Mekke'de bulunan yaşlı bir kadına haber gönderir, o da Hz. Peygamber'i rukye ile tedavi ederdi. Kur'an nazil olduktan sonra Hz. Peygamber'e göz değdiğinde Hatice, 'Ey Allah'ın Rasûlü! Şu yaşlı kadına haber gönderip sana rukye yaptırayım mı?' diye sordu. Hz. Peygamber, 'Bundan sonra hayır' dedi."

144. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Hiçbir peygamber yoktur ki çobanlık yapmış olmasın." "Ey Allah'ın Rasûlü! Siz de mi çobanlık yaptınız?" diye soruldu. O da: "Evet, ben de." dedi.

145. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o babasından, o da Ubeyde en-Nasrî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Deve çobanları ile koyun çobanları Rasûlullâh'ın (sav.) huzurunda birbiriyle atıştılar. Deve çobanları onlara galip geldiler ve koyun çobanlarına 'Ey koyun

çobanları! Siz koruyor musunuz yoksa avlıyor musunuz?’ diye sordular. Rasûlullâh (sav.) da orada oturuyordu ve konuşmaya başlayıp şöyle dedi: ‘Musa (as.) koyun çobanı iken peygamber [105] ber olarak gönderildi. Dâvûd koyun çobanı iken peygamber olarak gönderildi. Ben de Ecyâd’da ailemin koyunlarının çobanı iken peygamber olarak gönderildim.’ Böylece Rasûlullâh (sav.) onları mağlup etti.”

146. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Ubeyd b. Uteybe el-Abdî’den, o Vehb b. Ka’b b. Abdillâh b. Su’r el-Ezdî’den, o da Selmân el-Fârisî’den rivayet eder ki Selmân, Rasûlullâh’a (sav.) soru sormuş ve şöyle demiştir: “Ey Allah’ın Rasûlü! Her peygamberin bir vasisi ve iki torunu vardır. Senin vasin ve iki torunun kimlerdir?” Rasûlullâh (sav.) sustu ve bir cevap vermedi. Selmân “Vah bana, vah bana!” diyerek oradan ayrıldı. Ona rastlayan herkes “Ey hayırlı Selmân neyin var?” diye soruyor, o da “Rasûlullâh’a (sav.) bir şey sordum. O da bana cevap vermedi. Korkarım ki bu cevap vermeyişi kızdığındandır.” diyordu. Rasûlullâh (sav.) öğle namazını kıldıktan sonra “Ey Selmân, yaklaş!” dedi. Selmân yaklaşıyor ve “Allah’ın ve Rasûlü’nün gazabından Allah’a sığınırım.” diyordu. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Hakkında bana bilgi gelmeyen bir şeyi sordun. Şimdi ise o bilgi bana geldi. Yüce Allah dört bin peygamber gönderdi. Onların dört bin vasisi ve sekiz bin torunu oldu. Canım elinde olana yemin olsun ki ben peygamberlerin en hayırlısıyım. Benim vasim vasilerin, torunlarım da torunların en hayırlısıdır.”*

İkinci bölüm burada son buldu.

Üçüncü bölümde ise şunlar gelecektir: *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Sonra Allah (cc.), Muhammed’i (sav.) bütün âlemlere rahmet ve tüm insanlara peygamber olarak gönderdi.” Gerçek manada hamd Allah’a olsun. Allah’ın salâtı ve selamı peygamberlerin efendisi Hz. Muhammed’e, onun güzel ve temiz ehl-i beytine olsun. Allah bize yeter. O ne güzel bir vekildir.*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bismillâhırrahmânırrahîm

Allah’a tevekkül ettim.

147. *Bize Şeyh Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Nekûr el-Bezzâz rivayet etti. (Râvî dedi ki) ona kıraat edilirken ben de dinliyordum. Dedi ki; Bize Ebû Tâhir Muhammed b. Abdirrahman el-Muhlis rivayet etti. Dedi ki; Ebü'l-Hasan Rıdvân b. Ahmed'e okundu, ben de dinliyordum. Dedi ki; Bize Ebû Ömer Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî rivayet etti. Dedi ki; Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Daha sonra Yüce Allah, Muhammed'i (sav.) âlemlere rahmet olsun diye bütün insanlara peygamber olarak gönderdi. Yüce Allah, Hz. Muhammed'den önce gönderilen resûllerden ona iman etmeleri ve onun muhaliflerine karşı ona destek olmaları için söz aldı. Aynı şekilde Allah Teâlâ o peygamberlerden bu durumu kendilerine iman edenlere aktarmaları konusunda da söz aldı. Onlar da üzerlerindeki bu görevi ifa ettiler. Allah Teâlâ, Muhammed'e (sav.) hitaben "Allah, peygamberlerden 'Ben kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekini tasdik eden bir elçi size geldiğinde ona mutlaka inanacak ve yardım edeceksiniz.' diyerek söz almıştır. 'Kabul ettiniz mi ve bu ahdimi üstlendiniz mi?' dediğinde onlar, 'Kabul ettik.' cevabını vermişler; bunun üzerine 'O halde şahit olun, ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim.' buyurmuştu."*¹ Allah, tüm peygamberlerden Hz. Muhammed'i tasdik etmeleri ve muhaliflerine karşı ona destek olmaları için söz almıştır. Onlar da bunu, kendilerine iman eden kitap ehline aktardılar. Yüce Allah Kâbe'nin yapımından beş yıl sonra, kırk yaşında iken onu (sav.) peygamber olarak gönderdi.

148- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Kur'an'ın Rasûlul-*

lâh'a (sav.) nüzulü Ramazan ayında başladı. Yüce Allah şöyle buyurur: "*O (sayılı günler); doğruyu eğriden ayırmanın, gidilecek yolu bulma konusunda açıklamaların ve insanlara rehber olarak Kur'an'ın indirildiği Ramazan ayıdır. Artık sizden kim bu aya yetişirse onu oruçlu geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa, başka günlerden sayısınca tutar. Allah sizin için kolaylık istiyor, güçlük çekmenizi istemiyor. Sayıyı tamamlamanız, sizi doğru yolailetmesine karşı Allah'ın ululuğunu dile getirmeniz için ve umulur ki şükredersiniz diye (uygun hükümler gönderi-* [110] *yor).*"² Yüce Allah şöyle buyurur: "*Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik.*"³ Yüce Allah şöyle buyurur: "*Hâ mim. Aydınlatan kitaba yemin olsun! Biz, onu mübarek bir gecede indirdik; biz daima uyarmaktayız.*"⁴ Yüce Allah şöyle buyurur: "*Allah'a ve ayırım günü yani iki topluluğun karşılaştığı gün kulumuza indirdiğimize iman etmişseniz, biliniz ki ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte biri Allah'a, Peygambere, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Allah her şeye kadirdir.*"⁵ Ayette sözü edilen karşılaşma, Rasûlullâh'ın (sav.) müşriklerle Bedir'de karşı karşıya gelmesidir.

149- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin şunu rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) ve müşrikler Ramazan ayının on yedinci günü cuma sabahında Bedir'de karşı karşıya geldiler."* Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Esbât b. Nasr'dan, o da İsmail b. Abdurrahman'ın şöyle dediğini rivayet etti: "*Bedir Savaşı, Ramazan ayının on yedinci gününde gerçekleşti.*"

150- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Kurre b. Hâlid'in şöyle dediğini rivayet etti: "Abdurrahman b. Kâsım'a Kadir gecesini sordum. Abdurrahman da 'Zeyd b. Sâbit'in Ramazan'ın on yedinci gecesini tazim ettiğini ve Bedir Savaşı'nın o gün meydana geldiğini' söylediğini nakletti."*

2 Bakara, 2/185.

3 Kadir, 97/1.

4 Duhân, 44/1-2-3.

5 Enfâl, 8/41.

151- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Büsr b. Ebî Hafs el-Kindî ed-Dımeşkî'den, o da Mekhûl'ün şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Bilâl'e şöyle buyurdu: "Pazartesi günleri oruç tutmayı ihmal etme. Çünkü ben pazartesi günü doğdum, pazartesi günü bana vahiy gönderildi, pazartesi günü hicret ettim ve pazartesi günü öleceğim."*

152- *Bize Ahmed b. Abdilcebbâr rivayet etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl rivayet etti. O Âsım b. Küleyb'den, o babasından, o da Abdullah b. Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ben Ömer b. Hattâb'ın (rh.) yanındaydım. Arkadaşları da oradaydı. Ömer, onlara "Rasûlullâh'ın (sav.) Kadir gecesi hakkında 'Onu Ramazanın son on gününün tekli gecelerinde arayınız.' sözünü biliyor musunuz? Kadir gecesi hangi gecedir?" diye sordu. Bazıları yirmi birinci gece, bazıları yirmi üçüncü gece, bazıları yirmi beşinci gece, bazıları da yirmi yedinci gece olduğunu söyledi. Ben ise susuyordum. Ömer, "Niçin konuşmuyorsun?" dedi. Ben "Siz, onlar konuşmadan benim konuşmamamı emrettiniz." dedim. Ömer, "Ben, konuşman için seni buraya getirttim." dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs şöyle dedi: "Ben Yüce Allah'ın Kur'an'da 'yedi'yi zikrettiğini görüyorum; Yüce Allah 'Yedi göğü ve yerden de onların benzerlerini'⁶ zikrediyor. İnsanı ve yeryüzündeki nebatı yedi şeyden yaratmıştır." Ömer, "Bildiğim bir şeyi bana söyledin eyvallah. 'Yeryüzündeki nebatı yedi şeyden yarattığı' hususunu ise bilmiyorum, onu bana açıklar mısınız?" dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs "Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: '*Sonra toprağı uygun şekilde yarıdık. Oradan ekinler bitirdik. Üzüm bağları, sebzeler; zeytin ve hurma ağaçları; gür ağaçlı bahçeler!*'"⁷ 'Gür ağaçlı bahçelerden' kasıt, hurma ve diğer ağaçlardan oluşan bahçelerdir. 'Ebb/çayır'lar' kelimesinden kasıt, topraktan biten ve insanların hayvanlarına yedirdikleri çayırlardır." Bunun üzerine Ömer, arkadaşlarına dönerek şöyle dedi: "Daha rüştüne ermemiş olan bu çocuğun söylediği şeyleri söylemekten aciz mi kaldınız? Allah'a yemin olsun ki ben onun dediklerinin doğru olduğunu düşünüyorum."*

6 Talâk, 65/12.

7 Abese, 80/26-31.

153- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'a (sav.) vahiy gelmeye devam etti. O, Allah'a inanıyor, gelen vahyi tasdik ediyor ve onu kabul ile karşılıyordu. İnsanların memnuniyeti ve memnuniyetsizliklerine karşın Allah'tan gelen vahyi tereddütsüz yükleniyordu. Nübüvvetin öyle zorluk ve sıkıntıları var ki bu zorluk ve sıkıntıları ancak Allah'ın yardımı ve başarısı ile kuvvet ve azim sahibi peygamberler taşıyabilir. Çünkü insanlar; peygamberlere pek çok eziyet ve sıkıntı veriyor, onların Allah'tan getirdikleri mesajı kabul etmiyorlardı."*

154- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Rebîa b. Ebî Abdirrahman rivayet etti ve dedi ki: İbn Münebbih'in Minâ mes-cidinde iken şöyle dediğini işittim: "(Ona Yunus'tan (as.) söz edilmişti.) Yunus salih bir kul idi. Ahlâkında biraz darlık vardı. Nübüvvetin sıkıntıları ona yüklenince (ki peygamberliğin ağır yükleri vardır.) o da ağır bir yükün altında çöken yedi ya-sındaki bir deve gibi çöktü. Yükü üzerinden atıp kaçtı."*

[112] 155- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hatice, Allah'a ve Rasûlüne iman eden ve onun getirdiklerini tasdik eden ilk ki-şiydi. Yüce Allah, Hatice ile Rasûlullâh'ın (sav.) yükünü hafif-letti. O, reddedilmek ve yalanlanmak gibi hoşuna gitmeyen ve kendisini üzen şeylerle karşılaşınca Yüce Allah onun bu sıkıntı-larını Hatice ile giderirdi. Hatice, Hz. Peygamber yanına gidince ona sebatı telkin eder ve onu tasdik ederdi. Böylece insanların verdikleri eziyetler ona kolay gelirdi. Allah ona rahmet etsin."*

156- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî rivayet etti. O Urve'den, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Yüce Allah, Rasûlullâh'ı (sav.) onurlandırmak ve onun vesi-lesiyle kullarına rahmet etmek isteyince, ilk olarak rüyasında gördüğü her şeyi sabahın aydınlığı gibi gerçekleştirirdi. Vahiy, bir süre bu şekilde devam ettikten sonra ona yalnız kalmak sevdirdi. O zamanlar Hz. Peygamber'e tek başına kalmaktan daha sevimli bir şey yoktu."*

157- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o da Ebû Meysere Amr b. Şurahbîl'in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) Hatice'ye "Ben yalnız kalınca bir ses işitiyorum. Bunun ciddi bir sorun olmasından korkuyorum." dedi. Bunun üzerine Hatice, "Allah korusun! Allah sana zarar verecek bir şey yapmaz. Allah'a yemin olsun ki sen emaneti eda edersin, sıla-i rahimde bulunursun ve doğru konuşursun." dedi. Rasûlullâh (sav.) evde olmadığı bir sırada Ebû Bekir (rh.) eve geldi. Hatice ona Hz. Peygamber'in yaşadığı bir olayı anlattı ve Ebû Bekir'e "Ey Atik, Muhammed ile beraber Varaka'ya gidin." dedi. Rasûlullâh (sav.) eve gelince Ebû Bekir, onun elini tuttu ve "Haydi beraber Varaka'ya gidelim." dedi. Hz. Peygamber ona "Bunu sana kim söyledi?" diye sorunca Ebû Bekir "Hatice söyledi." dedi. İkisi birlikte Varaka'nın yanına gidip durumu ona anlattılar. Hz. Peygamber "Tek başıma kalınca arkamdan 'Ey Muhammed, ey Muhammed!' diye bir ses işitiyorum. Sonra da korkup bir yerlere kaçıyorum." dedi. Bunun üzerine Varaka "Öyle yapma! O ses sana gelince yerinde dur. Ta ki ne dediğini işitesin. Sonra da yanıma gel ve işittiklerini bana söyle." dedi. Hz. Peygamber tek başına kalınca ona bir ses "Ey Muhammed! De ki: Bismillâhirrahmânirrahîm, hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır." dedi. (Fatiha Suresi'nin sonuna kadar okudu.) De ki: "Lâ ilâhe illallah!" Bunun üzerine Hz. Peygamber, Varaka'nın yanına gelip yaşadıklarını anlattı. Varaka da ona şöyle dedi: "Müjdelersin, müjdelersin! Senin Meryem oğlu İsa'nın müjdediği peygamber olduğuna inanıyorum. Musa'ya gönderilen Namus/Cebrail sana da gönderilmiş. Sen gönderilmiş bir peygambersin. Sen bugünden sonra cihat ile emrolunacaksın. Ben o güne erişirsem seninle beraber cihat ederim. Varaka vefat edince Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "O papazı üzerinde ipek elbiseler olduğu halde cennette gördüm. Çünkü o bana iman etti ve beni tasdik etti."

158- *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti:* "Varaka'nın kardeşi birine sövdü. Bunun üzerine sövülen kişi de Varaka'yı ağzına alıp ona

sövdü. Bu olay Rasûlullâh'a (sav.) intikal edince o, Varaka'nın kardeşine şöyle dedi: 'Biliyor musun? Ben Varaka'nın bir veya iki cenneti olduğunu gördüm.' dedi ve Varaka'ya sövülmesini yasakladı."

159- *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zübeyr'in azatlısı İsmail b. Ebî Hâkim rivayet etti: O da Hatice bt. Huveylid'in Allah'ın ona ikram ettiği peygamberlik görevinde Rasûlullâh'ı (sav.) teskin etmek için şöyle dediğini rivayet etti: "Ey amcaoğlu! (Evvelde) sana gelen arkadaşın bir daha geldiğinde bana haber verebilir misin?" Hz. Peygamber "Evet!" dedi. Hatice, "Öyleyse arkadaşın geldiğinde bana haber ver." dedi. Rasûlullâh (sav.) günlerden bir gün Hatice'nin yanında iken ansızın Cibril geldi. Rasûlullâh da (sav.) Cibril'i gördü ve "Ey Hatice! İşte Cebrail yanıma geldi." dedi. Hatice, "Sen şimdi onu görüyor musun?" diye sordu. Hz. Peygamber "Evet!" dedi. Hatice "Benim sol tarafıma otur." dedi. Hz. Peygamber, oraya oturdu. Hatice, "Şimdi onu görüyor musun?" dedi. Hz. Peygamber "Evet!" dedi. Hatice, "Şimdi sağ tarafıma otur." dedi. Hz. Peygamber dönüp sağına oturdu. Hatice, "Şimdi onu görüyor musun?" dedi. Hz. Peygamber "Evet!" dedi. Hatice, [114] "Dönüp kucağıma otur." dedi. Rasûlullâh (sav.) dönüp onun kucağına oturdu. Hatice, "Şimdi onu görüyor musun?" dedi. Hz. Peygamber "Evet!" dedi. Hatice; Cebrail'i göremeyince üzülp başörtüsünü çıkardı, Rasûlullâh da (sav.) onun kucağında oturuyordu. Hatice "Şimdi onu görüyor musun?" dedi. Hz. Peygamber "Hayır!" dedi. Hatice, "Bu şeytan değil, bir melektir. Ey amcaoğlu! Sebat et! Müjdeler olsun sana!" dedi. Sonra Hatice ona iman etti ve onun getirdiklerinin hak olduğuna şahitlik etti.*

160. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bu hadisi Abdullah b. Hasan'a rivayet edince o, dedi ki: Bu hadisi Fâtıma bt. Hüseyin'den işittim. O da bu hadisi Hatice'den rivayet etti: Fâtıma, Hatice'nin şöyle dediğini işittim: "Rasûlullâh'ı (sav.) kucağıma aldım. İşte o vakit Cebrail (as.) gitti."*

161. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da Âmir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'a (sav.) 'Ne zaman vahiy almaya (peygamber olmaya) başladın?' diye soruldu. O da 'Âdem'in yaratılışı ile ruhun ona üfürülmesi arasında.' diye cevap verdi."*

162. *Bize Yunus rivayet etti. O İbrahim b. İsmail b. Mecma el-Ensarî'den, o bir adamdan, o da Saîd b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'a (sav.) kırk üç yaşında iken vahiy nazil oldu. Mekke'de on, Medine'de de on yıl kaldı."*

163. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'a (sav.) kırk yaşında iken vahiy nazil oldu. Mekke'de on üç, Medine'de de on yıl kaldı."*

164. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'a (sav.) risaleti ve emrolunduklarını tebliğ etmede Allah için sabır göstermesi emredildi."*

165. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh et-Temîmî'den, [115] o Rebî' b. Enes'ten, o da Ebü'l-Âliye'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Azim ve kararlılık sahibi peygamberlerin sabrettikleri gibi sen de sabret."⁸ Ulü'l-azm olan peygamberler Nûh, Hud ve İbrahim'dir. Bunların sabrettiği gibi Rasûlullâh'a (sav.) da sabır göstermesi emrolundu. Ulü'l-azm olan peygamberler üç kişiydi. Rasûlullâh (sav.) ise dördüncüleridir. Allah'ın selamı ve rahmeti onların üzerine olsun! Nûh şöyle dedi: "Ey milletim! Eğer durumum, Allah'ın ayetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa ki ben Allah'a güvenmişimdir, siz ve koştuğunuz ortaklar elbirliği edin; yapacağınız iş sonra size bir tasa vermesin. Sonra onu bana uygulayın ve beni ertelemeyin."⁹ Nûh böyle diyerek kavminden farklı düşündüğünü ortaya koydu. Hud da kavmi ona "Bir kısım tanrılarımız seni çarpmıştır, demekten başka bir şey söylemeyiz." şeklinde konuştuklarında "Doğrusu ben Allah'ı şahit tutuyorum, siz de şahit olun ki ben O'nu*

8 Ahkâf, 46/35.

9 Yunus, 10/71.

*bırakıp koştüğunuz ortaklardan uzağım.”*¹⁰ diyerek onlardan farklı düşündüğünü ortaya koydu. İbrahim, “*Biz sizden ve Allah’tan başka taptıklarınızdan uzağız; sizin dininizi inkâr ediyoruz, bizimle sizin aranızda yalnız Allah’a inanmanıza kadar ebedi bir düşmanlık ve öfke baş göstermiştir.”*¹¹ diyerek onlardan farklı düşündüğünü ortaya koydu. Muhammed, “*Allah’tan başka, yalvardıklarınıza kulluk etmekten menolundum.”*¹² dedi. Rasûlullâh (sav.) kalkıp bu ayeti Kâbe’nin yanında müşriklere okudu ve onlar gibi düşünmediğini ortaya koydu.

166. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Sonra bir dönem vahiy kesildi. Bu durum Rasûlullâh’a (sav.) ağır geldi ve onu üzdü. Hz. Peygamber’den aktarıldığına göre o, kendi kendine şöyle demiştir: “Allah’ın beni terk etmesinden ve bana darılmasından endişe ettim.” Bunun üzerine Cebrail, ona “Duhâ” suresini getirdi. Yüce Allah, Duhâ’ya yemin ediyordu. Allah, “*Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.*” diyerek Hz. Peygamber’e ikramda bulundu. Allah, “*Yemin olsun kuşluk vaktine; kararıp sakinleştiğinde geceye ki*” buyurdu. Yani, Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. Seni sevdiğinden beri sana darılmadı. “*Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı* [116] *olacaktır.*” Yani, ahirette bana kavuştuğunda sana ikram edeceğim şeyler dünyada sana bahsettiğimden daha hayırlı olacaktır. “*Rabbin mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın.*” Bunlardan kasıt, dünyada nasip edeceği fetihler ve ahirette vereceği sevaplardır. “*O seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni yol bilmez halde bulup yol göstermedi mi? Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi?*” Yüce Allah, Hz. Peygamber’e hayatının ilk evrelerinde ona yaptığı iyilikleri; yetimliğinde, yoksulluğunda, yol bilmezliğinde onu bütün bunlardan rahmetiyle kurtarmasını hatırlatıyor. “*O halde sakın yetimi ezme! El açıp isteyen de sakın boş çevirme!*” Yani, Allah’ın kullarından zayıf olanlara karşı zorba, kibirli, aşırı ve kaba olma!

10 Hûd, 11/54.

11 Mümtetine, 60/4.

12 En’âm, 6/56.

*“Rabbinin lütuflarını şükranla an.”*¹³ Yani, Allah’tan sana gelen nübüvvet ve diğer nimetleri an. İnsanları o nimetlere davet et. Allah, Hz. Peygamber’e bahsettiği nübüvvet nimetini ona ve kullarına hatırlatıyor.

167. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Hatice’nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) vahyin gelişi gecikince çok sabırsızlandı. Onun bu endişeli durumundan dolayı “Rabbın sende gördüğü bu endişenden dolayı sana darıldı.” dedim. Bunun üzerine Yüce Allah, “Rabbın seni bırakmadı ve sana darılmadı.”* ayetini indirdi.

168. *Bize Yunus rivayet etti. O Amr b. Zerr’den, o babasından, o Saîd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) Cebrail’e “Bizi daha fazla ziyaret etmekten seni alıkoyan nedir?” diye sordu. Bunun üzerine Yüce Allah, “Melek dedi ki: ‘Biz ancak Rabbinin emriyle ineriz. Önümüzde, arkamızda ve bunlar arasında olan her şey O’na aittir. Senin Rabbın unutkan değildir. O göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbidir. Şu hâlde O’na sabır ve sebatla kulluk et. O’nun adını almaya layık başka birini biliyor musun?’*¹⁴

169. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet [117] etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Namaz farz olduktan sonra Cebrail, Rasûlullâh’ın (sav.) yanına geldi ve topuğuyla vadinin bir kenarını dürttü. Oradan yağmur pınarı suyu fışkırdı. Cebrail (as.) (o suyla) abdest alıyor, Muhammed de (as.) ona bakıyordu. Cebrail yüzünü yıkadı, ağzına ve burnuna su verdi, başını ve kulaklarını meshetti, ayaklarını aşık kemiklerine kadar meshetti (yıkadı). (Öncesinde) avret mahallini su ile yıkadı. Sonra kalkıp iki rekât namaz kıldı ve yüzü üstüne dört defa secde etti. Sonra Peygamber (sav.), Allah’tan arzu ettiğinin gelmesiyle hoşnut oldu ve gözleri aydın bir şekilde eve döndü. Hatice’nin elini tutup onu pınara getirdi. Cebrail’in abdest aldığı gibi abdest aldı. Hatice ile beraber iki*

13 Duhâ, 93/1-11.

14 Meryem, 19/65-65.

rekât namaz kıldı. Bu olaydan sonra Hz. Peygamber ve Hatice gizlice namaz kılmaya başladı.”

170. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. Keysân rivayet etti. O Urve b. Zübeyr'den, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: “Namaz ilk olarak iki rekât şeklinde farz kılındı. Sonra dört rekâta tamamlandı. Yolcu için öylece (iki rekât) kaldı. Sâlih b. Keysân dedi ki: ‘Bunu Ömer b. Abdilaziz’e anlattım. Ömer b. Abdilaziz, Urve’ye ‘Sen bana Âişe’nin yolculukta namazı dört rekât kıldığını söylemiştin?’ dedi. Urve gelince ben kendi kendime ‘Bu gelen o olmasın?’ dedim. Sonra bu hadisi ona sordum, o da (aynısını) rivayet etti. Bunun üzerine Ömer b. Abdilaziz, (kızarak) ‘Sizin bu hadislerinizden bir şey anlamıyorum.’ dedi.’ Sonra arkasını dönüp divanından indi ve içeri girdi.”*

171. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: “Namaz ilkin iki rekât olarak farz kılındı. Yolcu için bu şekilde kaldı. Mukim kişi için de dörde tamamlandı.”*

172. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebü'l-Muhâcir'in azatlısı Sâlim'in şöyle dediğini rivayet etti: Meymûn b. Mihrân'ın şöyle dediğini işittim: “Namaz, önceleri ikişer rekât olarak kılınırdı. Sonra Rasûlullâh (sav.) onu dört rekât kılmaya başladı ve bu şekliyle sünnet (uygulama) oldu. Yolcu için iki rekât olarak kaldı. Bu da tam bir namazdır.”*

[118] **Ali b. Ebî Tâlib'in (ra.) Müslüman Oluşu**

173. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Hz. Peygamber ile Hatice'nin birlikte namaz kılmasından iki gün sonra Ali geldi ve onları namaz kılarken gördü. Ali, “Bu nedir ey Muhammed?” dedi. Peygamber (sav.) “Bu, Yüce Allah'ın kendisi için kabul ettiği ve onu tebliğ etmek için peygamberlerini gönderdiği dindir. Seni yalnızca Allah'a ibadet etmeye, Lât ve Uzzâ'yı da inkâr etmeye davet ediyorum.” dedi. Ali, “Bu, şimdiye kadar hiç işitmediğim bir durumdur. Ebû Tâlib'e danışmadan bir karar vermem.” dedi. Rasûlullâh (sav.) kendisi açıklama-*

dan bu işin ortaya çıkmasını istemedi. Bunun üzerine Ali'ye "Müslüman olmayacaksan bunu gizle!" dedi. Ali o gece bu şekilde kaldı. Sonra Allah, Ali'nin kalbine Müslüman olmayı ilham etti. Ali, sabah vakti Peygamber'e (sav.) gelerek "Ey Muhammed! Bana neyi teklif etmiştin?" diye sordu. Rasûlul-lâh (sav.) "Seni Allah'ın birliğine, onun ortağı olmadığına, Lât ve Uzzâ'yı inkâr etmeye ve bütün putlardan teberrî etmeye davet ediyorum." dedi. Bunun üzerine Ali istenileni yaptı ve Müslüman oldu. Ebû Tâlib'in korkusu için de ona gelirdi. Ali, Müslümanlığını gizliyor ve açığa vurmuyordu. Bu arada Zeyd b. Hârise de Müslüman oldu. Ali ile bir aya yakın böylece durdular. Ali, Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gidip geliyordu. Yüce Allah'ın, Ali'ye bahsettiği nimetlerden birisi de onun Müslüman olmadan önce Rasûlullâh'ın (sav.) yanında kalmasıydı.

174. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Necîh rivayet etti ve onun bunu Mucâhid'den rivayet ettiğini düşünüyorum: "Ali, Müslüman olduğunda on yaşındaydı."*

175. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [119] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Kufeli Yahyâ b. Ebi'l-Eş'as el-Kindî rivayet etti; dedi ki: Bana İsmail b. İyâs b. Afîf rivayet etti. O babasından, o da dedesi Afîf'in şöyle dediğini rivayet etti: Ben ticaret ile uğraşan biriydim. Hac mevsiminde Mina günlerinde Mekke'ye geldim. Abbâs b. Abdilmuttalib de tüccarlardan birisiydi. Alışveriş yapmak üzere Abbâs'ın yanına gittim. Biz oradayken bir adam çadırdan çıktı ve Kâbe yönüne dönüp namaz kılmaya başladı. Sonra bir kadın ve bir çocuk da çıkıp onunla namaz kıldılar. Bunun üzerine "Ey Abbâs! Bu din de nedir? Biz bu dinin ne olduğunu bilmiyoruz." dedim. Abbâs "Bu Muhammed b. Abdillâh'tır. Allah'ın kendisini peygamber olarak gönderdiğini iddia ediyor. Kisra'nın ve Kayser'in hazinelerinin ona verileceğini söylüyor. Bu kadın onun hanımı Hatice bt. Huveylid'dir, bu çocuk da amcasının oğlu Ali b. Ebî Tâlib'dir. İkisi de ona iman etmiştir." Afîf şöyle dedi: "Keşke o gün ben de iman etseydim. Böylece iman eden ikinci erkek olurum."*

176. *Bize Yunus rivayet etti. O Yusuf b. Suheyb'den, o da Abdullah b. Büreyde'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Erkeklerden ilk Müslüman olan Ali b. Ebî Tâlib'dir. Ondan sonra Ebû Zer, Büreyde ve Ebû Zer'in amcazadelerinden birisi Müslüman olmuştur.*

[120] **Ebû Bekir es-Sıddîk'in (ra.) Müslüman Oluşu**

177. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Daha sonra Ebû Bekir, Rasûlullâh (sav.) ile karşılaştı ve ona 'Ey Muhammed! Kureyşli müşriklerin senin hakkında dedikleri doğru mu? İlahlarımızı inkâr ettiğin, bizi akılsızlıkla, atalarımızı da sapıklıkla itham ettiğin doğru mu?' dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) şöyle dedi: 'Ey Ebû Bekir! Ben Allah'ın rasûlü ve peygamberiyim. O, vahyini insanlara tebliğ etmem için beni gönderdi. Seni de Allah'a davet ediyorum. Allah'a yemin ederim ki O, haktır. Seni ortağı olmayan, kendisinden başkasına kulluk edilmeyen Allah'a ve O'na itaat eden kullarına dost olmaya çağırıyorum.' Sonra ona Kur'an okudu. Ebû Bekir tamam karar vermedi, karşı çıkıp inkâr da etmedi. Nihayet Müslüman oldu ve putları reddetti. Şirkten teberrî edip İslam'ın hak olduğunu kabul etti. Ebû Bekir, mümin ve tasdik eden birisi olarak oradan ayrıldı."*

178. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Abdirrahman b. Abdillâh b. Husayn et-Temimî rivayet etti ki Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Ebû Bekir hariç İslam'a davet ettiğim herkeste ufak da olsa bir tereddüt ve çekimserlik gördüm. Ama o, kendisini davet ettiğimde ne tereddüt etti ne de bir an duraksadı."*

179. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Ebû Bekir, hemen vazifeye başladı ve Müslüman olduğunu insanlara ilan etti. Çevresindeki insanları da İslam'a davet etti. Sonra Ali ve Zeyd b. Hârise Müslüman olduklarını açıkladılar. Bu durum Kureyşli müşrikleri çok rahatsız etti. Rasûlullâh'a (sav.) ilk iman eden kişi hanımı Hatice bt. Huveylid, ilk iman eden erkek ise Ali'ydi.*

O, iman ettiğinde on yaşındaydı. Ondan sonra Zeyd b. Hârise, ondan sonra da Ebû Bekir es-Sıddîk iman etti. (Allah onlardan [121] razı olsun!) Ebû Bekir İslam'a girip Müslüman olduğunu açığa vurdu ve çevresindekileri de davet etti. O, halk tarafından sevilen biriydi. Kureyşlilerin soy bilgisi, geçmişlerine dair övülesi veya yerilesi ne varsa en iyi bilen oydu. İyilik eden ve ahlâk sahibi bir tüccardı. İnsanlar; bilgisi, dostane tutumu ve tecrübesinden dolayı ona danışır, fikrini sorar, onunla oturup kalırlardı. Bu vesileyle güvendiği yakın dostlarını İslam'a davet etmeye başladı. Bana ulaşan bilgilere göre Zübeyr b. Avvâm, Osman b. Affân, Talha b. Ubeydillah, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdurrahman b. Avf onun daveti sonucunda Müslüman oldular. Bunlar Ebû Bekir ile Rasûlullâh'ın (sav.) yanına vardılar. Hz. Peygamber de onları İslam'a davet etti. Onlara Kur'an okudu. İslam'ın hak olduğunu ve Allah'ın onlara ne mükâfat vadettiğini haber verdi. Onlar da iman ettiler. İslam'ın hak din olduğunu kabul ettiler. İşte bu sekiz kişi ilk Müslümanlardır. Bunlar namaz kıldılar, Rasûlullâh'ı (sav.) tasdik ettiler ve onun, Yüce Allah'tan getirdiklerine iman ettiler."

Ebû Zer'in (ra.) Müslüman Oluşu

[122]

180. *Bize Yunus rivayet etti. O Yusuf b. Suheyb'den, o da Abdullah b. Büreyde'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Ebû Zer ve Büreyde yanlarında Ebû Zer'in amcasının oğlu olduğu halde Rasûlullâh'la görüşmek için yola koyuldular. O sırada Rasûlullâh (sav.) Mekke'nin ücra köşelerinde bir tepede gizleniyordu. Yanına vardıklarında uyuyordu. Elbisesine bürünmüş, ayaklarını dışarı çıkarmıştı. Rasûlullâh (sav.) insanların en güzel ayaklısıydı. Ebû Zer şöyle dedi: "Eğer bu memlekette bir peygamber varsa o da şu uyuyan adamdır." Sonra yanına vardılar. Ebû Zer "Uyuyor musun?" diye seslendi. Rasûlullâh (sav.) uyuduğu için cevap vermedi. Ebû Zer bir daha "Uyuyor musun?" dedi. Yine cevap vermedi. Bir daha "Uyuyor musun?" dedi, sonra da elindeki değneğin ucuyla Rasûlullâh'ın (sav.) ayağını gıdıkladı. Rasûlullâh (sav.) uyandı ve oturdu. Ebû Zer ona "Ey Muhammed! Senin yanındakilere ne söylediğini ve onları neye davet ettiğini öğrenmek için geldik." dedi. Rasûlullâh

(sav.) "Allah'tan başka ilah olmadığını ve onun elçisi olduğumu söylüyorum." dedi. Ebû Zer ve iki arkadaşı iman ettiler. O sıralar Rasûlullâh (sav.), bir işi için Ali'yi bir yere göndermişti.

181. *Bize Yunus rivayet etti. O Cafer b. Hayyân'dan, o da Hasan'dan Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Siz yetmişinci ümmetsiniz. Allah katında bütün ümmetlerin en hayırlısı ve en değerlisi sizsiniz."*

[123] 182. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Sâbit b. Şurahbîl rivayet etti. O da Ümmü'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivayet etti: Ka'bu'l-Ahbâr'a "Tevrat'ta Rasûlullâh (sav.) hakkında neler söyleniyor?" diye sordum. O da "Onunla ilgili olarak Tevrat'ta şunlar geçiyor: Muhammed Allah'ın elçisidir, ismi mütevekkildir. Kaba, katı kalpli değildir; çarşı pazarda bağırıp çağırılmaz. Ona anahtarlar verilmiştir. Allah, onunla görmez gözleri gördürür, duymaz kulakları işittirir, eğri dilleri düzeltir ki Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etsinler. O, mazluma yardım eder ve onu korur." dedi.*

183. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdillâh b. Amr b. Mürre'den, o Ebû Ubeyde'den, o da Ebû Musa'nın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) bize kendi isimlerini öğretti. Bazılarını ezberledik. O, şöyle demişti: "Ben Muhammed'im, Ahmed'im, el-Mukaffî'yim, el-Hâşir'im, tevbe ve melhame peygamberiyim."*

184. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o Uyzâr b. Hureys'ten, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) hakkında Tevrat'ta şunlar geçmektedir: "O; kaba, katı kalpli değildir; çarşı pazarda bağırıp çağırılmaz. Kendisine yapılan bir kötülüğe karşı aynısıyla karşılık vermez; bilakis affeder ve bağışlar."*

185. *Bize Yunus rivayet etti. O Mus'ab'ın azatlısı Abdurrahman b. Ubeydillâh b. Ziyâd'dan, o da Hasan'dan Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Şimdiye kadar altmış dokuz ümmet gelip geçti. Yetmişincileri sizsiniz. Allah katında onların en hayırlısı ve en değerlisi sizsiniz."*

186. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî rivayet etti. O Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) bana beş ismini zikretti ve şöyle dedi: "Ben Muhammed'im, Ahmed'im, ben Allah'ın kendisiyle küfrü ortadan kaldırdığı el-Mâhî'yim, el-Âkib'im, ben insanların onun ardı sıra haşredildiği el-Hâşir'im."

Muhacirlerin (ra.) Müslüman Oluşu

[124]

187. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Ebû Ubeyde b. Hâris, Ebû Seleme b. Abdilesed, Abdullah b. Erkam el-Mahzûmî ve Osman b. Maz'ûn hep birlikte Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gittiler. Hz. Peygamber onları İslam'a davet etti ve onlara Kur'an okudu. Onlar da kabul ettiler. Rasûlullâh'ın (sav.) hidayet ve hak üzere olduğunu ikrar ettiler. Daha sonra Arap kabilelerine mensup insanlar Müslüman oldular. Bazıları şunlardır: Adî b. Ka'b kabilesinden Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, hanımı ve Ömer b. Hattâb'ın kız kardeşi Fâtıma bt. Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ, Esmâ bt. Ebî Bekir, Âişe bt. Ebî Bekir -ki o zaman çocuktu-, Kudâme b. Maz'ûn, Abdullah b. Maz'ûn el-Cumahî, Zühreoğullarının müttefiki Habbâb b. Eret, Umeyr b. Ebî Vakkâs ez-Zührî, Zühreoğullarının müttefiki Abdullah b. Mesûd, Mesûd b. Ârî, Âmir b. Lüey kabilesinden Sulayt b. Âmir, Ayyâs b. Ebî Rebîa el-Mahzûmî ve hanımı Esmâ bt. Selâme b. Mahrame et-Temîmî, Huneys b. Huzâfe es-Sehmî, Adıoğullarının müttetiklerinden Âmir b. Rebîa, Abdullah b. Cahş el-Esedî, Ebû Ahmed b. Cahş, Cafer b. Ebî Tâlib ve hanımı Esmâ bt. Umeys, Hâtıb b. Hâris el-Cumahî ve hanımı Benî Âmir b. Lüey kabilesinden Esmâ bt. Mücellel, Hattâb b. Hâris ve hanımı Fekehe bt. Yesâr, Ma'mer b. Hâris b. Ma'mer el-Cumahî, Sâib b. Osman b. Maz'ûn, Mutâlib b. Ezher b. Abdiavf ez-Zührî ve hanımı Ramle bt. Ebî Avf b. Sabîr b. Sa'd b. Sehm, Adî b. Ka'boğullarından Nahhâm Nuaym b. Abdillâh, Ebû Be- [125] kir es-Siddîk'in azatlısı Âmir b. Führeyre, Hâlid b. Saîd b. Âs ve hanımı Emîne bt. Halef b. Esad b. Âmir b. Beyâda el-Huzâî, Âmir b. Lüeyoğullarından Hâtıb b. Amr b. Abdişems, Ebû Hu-

zeyfe b. Utbe b. Rebîa, Benî Âmir'in müttetiklerinden Vâkıd b. Fâid b. Abdillâh b. Azîz b. Salebe et-Temîmî, Âmiroğullarının müttetikleri olan Sa'd b. Leysoğullarından Hâlid b. Bükeyr, Âmir b. Bükeyr, Âkil b. Bükeyr, İyâs b. Bükeyr b. Abdillâh b. Nâşib, Mahzûmoğullarının müttetiki Ammâr b. Yâsir, Teymoğullarının müttetiki Suheyb b. Sinân. Daha sonra insanlar, kadınıyla erkeğiyle gruplar halinde Müslüman olmaya başladılar ve İslâm'ın namı iyice duyulur oldu.

Bu sayılan kişilerin Müslüman oluşu Kureyşli müşriklerin çok ağrına gitti ve öfkelenildiler. Rasûlullâh'a (sav.) karşı öfke ve nefret duyar oldular. Bir grup müşrik ona açıkça düşmanlık etmeye başladı. Bunlar arasında Ebû Cehil b. Hişâm, Ebû Leheb, Ubeyd b. Abdiyegûs, Amr b. Talâtîle, Velîd b. Mugîre, Âs b. Vâil, Ümeyye b. Halef, Rasûlullâh'ın (sav.) Mekke'de yüzünü yaralayan Übey b. Halef, Ebû Kays b. Fâkih b. Mugîre, Ebû Kays b. Eslet, Husayn veya Hısn b. Hâris b. Saîd b. Haccâc -bu kişi Züheyr b. Ebî Ümeyye b. Mugîre'dir-, Sâib b. Sayfî b. Âbid, Esved b. Abdilesed, Âs b. Saîd, Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Ebû Süfyân b. Harb, Ebu'l-Âs b. Hişâm, Ukbe b. Ebî Muayt, Ebu'l-Esdâ el-Huzelî -Bu şahıs dağ keçilerinin darbeleri sonucu kayalıklardan düşerek öldü-, Hakem b. Ebi'l-Âs, Adî b. Cebr es-Sekafî ve Ram'a b. Esved yer almaktadır. Rasûlullâh'a [126] eziyet edenler ise şunlardı: Ebû Leheb, Ukbe b. Ebî Muayt, Hakem b. Ebi'l-Âs, Adî b. Hamrâ es-Sekafî ve başka biri daha."

"En Yakın Akrabalarını Davet Et!"¹⁵ Ayeti

188. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Yüce Allah'ın nasip ettiği şeref ve fazilete duyduğu kıskançlıktan ötürü Rasûlullâh'a (sav.) en çok eziyet ve düşmanlık eden Ebû Cehil'di. Daha sonra Yüce Allah Rasûlullâh'a (sav.) açıktan tebliğ yapmasını, insanları davet etmesini emretti. Peygamberlik görevine başladıktan sonra üç yıl boyunca insanları gizlice İslâm'a davet etti. Sonra Yüce Allah şöyle buyurdu: "Sana emrolunanı*

açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!”¹⁶ “(Önce) en yakın akrabanı uyar. Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir.”¹⁷ “De ki: Şüphesiz ben apaçık bir uyarıcıyım.”¹⁸

189. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Hâris'ten işiten ancak ismini açıklamamı istemeyen birisi bana haber verdiği ve dedi ki: İbn Abbâs, Ali b. Ebî Tâlib'den (ra.) şunu nakletmiştir: “En yakın akrabalarını davet et. (Önce) en yakın akrabanı uyar. Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir.”¹⁹ ayeti nazil olduğunda Rasûlullâh (sav.) şöyle dedi: “Akrabalarımı davet ettiğimde bana karşı olumsuz bir tavır takınacaklarını ve hoşlanmayacağım bir yanıt vereceklerini biliyordum, bu yüzden de bir süre onlara meseleyi açamadım. Bunun üzerine Cebrail geldi ve bana: “Ey Muhammed! Rabbinin sana verdiği emri yerine getirmezsensin O, sana azap eder.” dedi. Bunun üzerine beni davet etti ve “Ey Ali! Allah bana en yakın akrabalarımı İslam'a davet etmemi emretti. Onları davet ettiğimde nasıl bir tepki vereceklerini tahmin edebiliyordum. Bundan dolayı da bir süre onlara meseleyi açamadım. [127] Sonra Cebrail geldi ve bana: ‘Ey Muhammed! Rabbinin sana verdiği emri yerine getirmezsensin O, sana azap eder.’ dedi. Ey Ali! Bir kuzu pişir, yemek ve süt hazırla. Sonra Abdülmutta-lib'in evlatlarını buraya çağır.” dedi. Ben de dediğini yaptım. Millet toplandı. Onlar, o gün kırk veya daha az kişiydiler. Hz. Peygamber'in amcaları Ebû Tâlib, Hamza, Abbâs ve pis kâfir Ebû Leheb oradaydılar. Yemek tepsisini önlerine bıraktım. Rasûlullâh (sav.) bir but aldı ve dişleri ile parçalayıp tepsinin kenarına koydu ve “Buyrun, Allah'ın adıyla yiyin.” dedi. Onlar da doyuncaya kadar yediler. Geriye hiçbir şey kalmadı. Normalde onlardan bir kişi o kadar yemeği yerdi. Sonra Rasûlullâh (sav.) onlara süt vermemi söyledi. Ben de süt kabını getirdim. Kanıncaya kadar içtiler. Allah'a yemin olsun ki normalde onlardan bir kişi o kadarını içerdi. Rasûlullâh (sav.) onlarla

16 Hicr, 15/94.

17 Şuarâ, 26/214-215.

18 Hicr, 15/89.

19 Şuarâ, 26/214-215.

kônuşmak isteyince Ebû Leheb lafa girdi ve “Bu adam size büyü yaptı.” dedi. Bunun üzerine millet dağılıp gitti. Ertesi gün Rasûlullâh (sav.) bana “Ey Ali! Dün hazırladığın yemeğin aynısını bize hazırla! Gördüğün gibi ben onlarla konuşmadan adam benden önce davrandı ve konuştu.” dedi. Ben de dediğini yaptım. Rasûlullâh (sav.) dünkü gibi yaptı. Herkes doyuncaya ve kanıncaya kadar yiyip içti. Vallahi normalde sadece bir adam tek başına o yemeği yer, o içeceği içebilirdi. Sonra Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: “Ey Abdülmuttalib’in evlatları! Vallahi şimdiye kadar bir Arap gencin kavmine benim size getirdiğimden daha değerli bir şey getirdiğini bilmiyorum. Ben size dünya ve ahiret saadetini getirdim.”

190. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve’den, o baba-sından, o da Âişe’nin (ra.) şöyle dediğini rivayet etti:* Hâris b. Hişâm, Rasûlullâh’a (sav.) “Sana vahiy nasıl nazil olur?” diye [128] sordu. O (sav.) da “Hepsi şu şekildedir: Bazen vahiy meleği çingirak sesi gibi bir sesle bana gelir. Bana en ağır geleni ve en zor olanı budur. Bittiğinde ben onu iyice kavrırım. Bazen de melek, insan kılığına girip gelir. Benimle konuşur ve ben onun söylediklerini iyice kavrırım.”

191. *Bize Yunus rivayet etti. O Abbâd b. Mansûr’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’ın şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh’a (sav.) vahiy nazil olduğunda bu, ona ağır gelirdi. Bu nedenle benzi solardı ve insanlar onunla konuşmayı keserdi.”

192. *Bize Yunus rivayet etti. O Ömer b. Zer’den, o da Mücâhid’in şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh’a (sav.) Kur’an nazil olduğunda önce onu erkeklere, sonra da kadınlara okurdu.”

193. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma’ser’den, o Saîd el-Makburî’den, o da Ebû Hureyre’den Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti:* “Ey Abdümenâf’ın evlatları! Ey Abdülmuttalib’in evlatları! Ey Fâtıma bt. Muhammed! Ey Allah’ın elçisinin halası Safiyye! Kendinizi Allah’tan satın alın (ahiretinizi kurtarmaya çalışın). Ben Allah’a rağmen sizin için hiçbir şey yapamam. Malım mülkümünden bir şeyler iste-

yiniz, onu size verebilirim (Ama sizi Allah'ın azabından kurtaramam). Şunu iyi bilin ki kıyamet günü ilk olarak (mahşer meydanına) gelecek olanlar muttakilerdir. Şayet siz benimle olan akrabalığınız ile o muttakilerden olursanız bu, benim istediğimdir. İnsanlar salih amel ile gelirken sizler sırtınızda dünyayı taşıyarak gelmeyiniz. Bu şekilde gelerseniz ben de sizden yüz çeviririm. Siz de 'Ey Muhammed!' dersiniz. Ben ise yüz çevirip size bakmam. Sizler tekrardan 'Ey Muhammed!' diye seslenirsiniz. Ben de sizden yüz çeviririm." dedi ve Hz. Peygamber yüzünü diğer tarafa çevirdi.

194. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh'ın (sav.)* ashabı namaz kılacakları zaman tepelere, vadilere giderler; müşriklerden gizlenerek namaz kılarlardı. Bir defasında Sa'd b. Ebî Vakkâs bir grup sahabe ile birlikte bir vadide namaz kılıyordu ki birkaç müşrik onları gördü ve onlara sataştı, na- [129] mazlarıyla dalga geçti. Bunun üzerine aralarında kavga çıktı. Sa'd b. Ebî Vakkâs eline geçen bir devenin çene kemiğiyle bir müşriğe vurdu ve müşrik ağır bir yara aldı. Bu Müslümanların akıttıkları ilk kan damlasıydı. Aralarında Utbe b. Rebîa, Şeybe, Ebû Süfyân, Ebu'l-Bahterî, Esved b. Muttalib, Velîd b. Mugîre, Ebû Cehil, Âs b. Vâil, Münebbih b. Haccâc, Nebîh b. Haccâc'ın da bulunduğu Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri, Rasûlullâh'ın (sav.) putları aleyhine konuşmaktan vazgeçmediğini, amcası Ebû Tâlib'in de onu koruyup kolladığını görünce Ebû Tâlib'in yanına şikâyetle gittiler ve ona şöyle dediler: "Ey Ebû Tâlib! Senin yeğenin bizim ilahlarımızın sahte olduğunu söylüyor, dinimizi kötülüyor, bizim aklımızı yok sayıyor, atalarımızı sapıklıkla itham ediyor. Ya onu alıkoyarsın ya da onu bize bırakırsın, biz de onun hakkından geliriz. Ki sen de bizim dinimize inanıyor, onun dinini inkâr ediyorsun." Ebû Tâlib onları kızdırmadı, hoş sözlerle savuşturdu. Onlar da çekip gittiler. Rasûlullâh da (sav.) insanları açıktan İslam'a davet etmeye devam etti. Sonra Kureyş müşriklerinden her kabile kendilerine mensup Müslümanlar aleyhine karar aldılar. İşkence etmeye başladılar ve onları İslam'dan dönmeye

zorladılar. Allah, Ebû Tâlib ile Hz. Peygamber'i korudu. Ebû Tâlib, müşriklerin tutumlarını görünce Hâşimoğullarını ve Muttaliboğullarını Peygamber'in (sav.) yanında durmaya, onu koruyup kollamaya çağırdı. Onlar da Ebû Tâlib'in çağrısına olumlu yanıt verdiler, birlik olup onun yanında yer aldılar. Ancak amcası Ebû Leheb müşriklerin tarafını tutuyordu. Kabilesi Hâşimoğullarını da Hz. Peygamber'in aleyhine kışkırtıyordu. Muttaliboğulları, aralarındaki ittifak ve dostluktan ötürü çatı kabile konumundaki Abdümenâfoğulları yerine amcazadeleri Hâşimoğullarına nispet edilirdi. Ebû Leheb şu şiiri okudu:

*Ne zamana kadar biz bu fitnede olacağız,
Ey Hâşim! Millet toplantı yerindedir.
Atlıları davet ediyorlar gözetlememize rağmen,
Korku anında ve kimsenin olmadığı zamanda,
Geniş kara topraklarda yükselirler onunla,
Seri olanları geniş topraklarda koşarlar.
Dağın yamacında terk etmeleri gerekir.
Dikkatsizce su içen bağırtlak kuşu gibi,
Ey millet! Değerlerini savunun,
Her azanızla ...!
Bir genç grubuyla savaşa şahitlik ettim.
Savaş meydanında toz toprak içinde.*

[130]

Ebû Tâlib, Hâşimoğulları ve Muttaliboğullarının kendisiyle birlikte olduğunu ve onlardan güç aldığını, diğer Kureyşlilerin ise kendisine düşmanlık ettiklerini görünce onlara karşı tavırını açığa vurup savaş ilan etti ve şöyle dedi:

*Rasûlü, Mülk sahibinin rasûlünü savundum,
Şimşek çakması gibi parlayan kılıçla.
Demiri kesen bir darbe ile parlamadan,
Boynu koruyan, dâhiler gibi.
Mülk sahibinin elçisini savunur ve korurum,
Hamisi ve ona karşı şefkatli olan biri gibi.
Düşmanlarına karşı yürümem,
Dişi develerin yürüyüşü, erkek develerin sakınması gibi!
Fakat yükselerek onlara kükrerim,
Sıkıştırılmış aslanın yürüyüp kükremesi gibi.*

Ebû Tâlib, akrabalarının onu sevindiren desteklerini görünce, bu tutum ve tavırlarını perçinlemek amacıyla onları

övdü ve eski iyiliklerini dile getirdi. Rasûlullâh'ın (sav.) faziletlerine, onlara yakınlığına vurgu yaptı ve şöyle dedi:

*Bir gün iftihar için toplanırsa,
Bilin ki Abdümenâf onların özü ve köküdür.
Abdümenâf'ın eşrafı ortadaysa,
Hâşim'in de eşrafı ve köklüleri vardır.
Eğer bir gün iftihar ederse bilin ki,
Muhammed onun özü ve değerlisidir.
Kureyş iyisi ve kötüsüyle bize karşı bir araya geldi,
Fakat başarılı olamadı ve hayalleri boşa çıktı.
Biz eskiden de zulme rıza göstermezdik,
Onlar yüzleri ekşitmeyi övünce biz düzeltiriz.
Her gün onların haklarını zorla koruruz.
Ona kastedeni kökünden vururuz.*

195. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Leheb, akrabaları karşısında yer alıp da Rasûlullâh'a (sav.) düşmanlık [131] edenlerle iş birliği yapınca Ebû Tâlib ona yöneldi, annesini de kastederek onu şu beyitlerle ve sert bir dille tenkit etti -Ebû Leheb'in annesi Huzâa kabilesinden Semâhîc adlı bir kadındı. Ebû Tâlib, Zübeyr ve Rasûlullâh'ın babası Abdullah'ın annesi ise Fâtıma bt. Amr b. Â'iz b. İmrân b. Mahzûm idi- :

*Yaptıklarını haber vermekle karşılar,
Özür dilerim. Ben haince gelmedim.
Falan kadını ve oğlunu bedel kıl,
Değerli arkadaşlara ve hısımlara!
Doğru sözden ender olanları dinle,
... büyük kayalar gibi!
Biz Zübeyr'in annesinin ve onun kocasının çocuklarıyız.
O bize güzel ve temiz bir şekilde hamile kaldı.
Sen ise arkadaş, yardımcı ve kardeş olarak bizden mahrum kaldın,
Gizli ve açık olarak!*

Ebû Tâlib, Rasûlullâh'ı (sav.) destekleme noktasında kavmine muhalefet etmeye devam etti. Kureyşlilerin de ona, düşmanlıkta ve muhalefette ittifak ettiğini gördü. Bunun üzerine şu şiiri söyledi:

*Kureyş'e karşı büyük bir suç işlemedik,
Toprağa basan en hayırlı kişiyi korumaktan başka!
O güvenilir bir kardeş ve felaketlere karşı yardım edendir.*

*Onun kökü değerlidir, kötü ve seviyesiz değildir.
 Ey kardeşlerimiz Abdüşems ve Nevfel!
 Sakın aramızda savaş çıkarmayınız?
 Aramızdaki sevgi ve muhabbetten sonra,
 Musibetlerden şikâyet eden yabancılar olmayınız!
 Dahis Savaş'ında neler olduğunu bilmiyor musunuz?
 Ebû Yeksum (Ebrehe) ordusu Mekke vadisini doldurunca,
 Onun dışında (ebedi) hiçbir varlık bulunmayan Allah'a yemin ol-
 sun ki o olmasaydı,
 Bizim için hiçbir yola (imkâna) sahip olamazdın.*

196. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Ebî Muhammed rivayet etti. O Saîd b. Cübeyr veya İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bir grup Kureyşli müşrik Velîd b. Mugîre'nin etrafında toplandı. Velîd onların yaşlılarındandı. Hac mevsimi de gelmişti. Bundan do-
 [132] layı şöyle dedi: "Ey Kureyşliler! Hac mevsimi geldi. Çevredeki Araplar buraya gelecekler. Şu hemşehrinizin -Hz. Peygamber'i kastediyor- olayını duydular. Şu hâlde onun aleyhinde tek görüş takının. Farklı şeyler söyleyip birbirinizi yalancı çıkarmayın! Biriniz diğerinin söylediklerini reddetmesin!" Onlar da "Ey Ebû Abdüşems! O zaman sen bir şey belirle, biz de hepimiz onu dillendirelim." dediler. O, "Siz bir şeyler söyleyin, ben sizi dinleyeyim!" dedi. Onlar, "Onun kâhin olduğunu söyleriz." dediler. Velîd, "O, kâhin değil, çok kâhin gördüm; ama onun söyledikleri kâhinlerin anlamsız seçili sözlerine benzemiyor." dedi. Onlar, "Delidir deriz." dediler. Velîd "O deli değildir. Deliliğin ne olduğunu iyi biliyoruz. Söyledikleri delinin daralması, karıştırması ve vesvesesine de benzemiyor." dedi. Onlar "Şairdir deriz." dediler. Velîd, "O şair de değildir. Bizler receziyle, hezeciyle, kariziyle, makbuzu ve mebsûtuyla şiirin her türlüsünü biliriz. Onun söyledikleri şiire de benzemiyor." dedi. Onlar, "Sihirbazdır deriz." dediler. Velîd, "O sihirbaz da değildir. Sihirbazları da sihirlerini de gördük. Onun söyledikleri sihirbazın nefesi ve düğümleri değildir." dedi. Bunun üzerine onlar "Ey Ebû Abdüşems! O zaman ne diyelim." deyince Velîd, "Vallahi onun sözlerinde bir tatlılık var. Onun kökü (ecdadı) şerefli, dalları (nesli) ise meyvelidir.

Bu konuda ne söylerseniz onun yalan olduğunu biliyorum. En iyisi 'sihirbazdır' deyin. Gidin millete onun baba ile oğlun, kişi ile kardeşin, karı ile kocanın, adam ile kabilesinin arasını bozan bir sihirbaz olduğunu söyleyin." dedi. Bu kararı alıp onun yanından ayrıldılar. Her köşe başında oturup insanlara nereye gittiklerini sorup soruşturuyorlar, herkesi fitneleyip Hz. Peygamber'i karalıyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah, Velîd b. Mugîre hakkında şu ayetleri inzal etti: *"Tek olarak yaratıp, kendisine geniş servet ve gözü önünde duran oğullar verdiğim, kendisi için (nimetleri önüne) serdikçe serdiğim o kimseyi bana bırak! Üstelik o (nimetlerimi) daha da arttırmamı umuyor. Asla (ummasın)! Çünkü o, bizim ayetlerimize karşı alabildiğine inatçıdır. Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım! Zira o, düşündü taşındı; ölçtü biçti. Canı çıkasica, ne biçim ölçtü biçti! Sonra, canı çıkasica tekrar (ölçtü biçti); nasıl ölçtü biçtiyse! Sonra baktı. Sonra kaşlarını çatdı, suratını astı. En sonunda, kibrini yenemeyip sırt çevirdi. Bu (Kur'an) dedi, olsa olsa (sihirbazlardan öğrenilip) nakledilen bir sihirdir. Bu, insan sözünden başka bir şey değil. Ben onu sekara (cehenneme) sokacağım."*²⁰ Allah (cc.), onunla birlikte hareket edip Rasûlullâh (sav.) ve Kur'an konusunda iftiralar atan, karalama kampanyasına iştirak edenler hakkında da şu ayeti indirdi: *"Kur'an'ı parça parça edenlerin hepsine hesap soracağız!"*²¹ İşte bunlar karşılaştıkları insanlara Rasûlullâh'ı (sav.) karalayanlardı. O yıl Araplar, memleketlerine Rasûlullâh'ın (sav.) davasından haberdar olarak döndüler ve Peygamber'in (sav.) adı bütün Arap bölgelerinde duyulur oldu.

197. Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma'ser'den, o da Muhammed b. Kays'tan *"Ve dediler ki: Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır."*²² ayetinin nüzulü hakkında şöyle dediğini rivayet etti: Kureyşliler Rasûlullâh'a (sav.) gelip "Senin dediklerin hak; ama bizim kalplerimizde kilit var. Senin dediklerini bir türlü anlayamıyoruz. Kulaklarımızda da ağırlık var, dedik-

20 Müdessir, 74/11-26.

21 Hicr, 15/91-92.

22 Fussilet: 41/5.

lerini duyamıyoruz. Seninle bizim aramızda bir engel var. Bu nedenle söylediklerini anlamıyoruz.” demişlerdi.

198. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Daha sonra Kureyş müşrikleri Ebû Tâlib'in Rasûlullâh'ı (sav.) onlara teslim etme konusunda kararlılığını ve bu hususta kendilerine karşı cephe aldığını anlayınca Umâre b. Velîd b. Mugîre ile onun yanına vardılar. Ona “Ey Ebû Tâlib! Sana Kureyşin en boylu postu, en yiğit, en gözde genci olan Umâre b. Velîd'i getirdik. Gücü ve bilgisiyle senin olsun. Onu evlat edin. Onunla ilgili kimse seninle kavga etmez. Şu senin ve atalarının dininden ayrılan, toplumunu ikiye bölen ve onları akılsızlıkla itham eden yeğenini de bize bırak da onu öldürelim. Ona karşılık sana bir genç veriyoruz işte! Böylesi; halkın birliği, dirliği ve sonuç itibarıyla daha iyi olacaktır.” deyince Ebû Tâlib şöyle yanıt verdi: “Vallahi siz hiç de insafli bir teklifte bulunmuyorsunuz. Siz bana çocuğunuzu vereceksiniz ben de onu besleyip büyüteceğim. Ama ben yeğenimi size vereceğim ve siz de onu öldüreceksiniz. Vallahi böyle bir şey asla olmayacaktır. Siz bir devenin kendi yavrusunu kaybettiğinde başka yavruyu kabul etmediğini bilmez misiniz?” Bunun üzerine Mut'im b. Adî b. Nevfel b. Abdimenâf şöyle dedi: “Ey Ebû Tâlib! Halkın senin iyiliğini istedi, sana insafli bir teklifte bulundu. Ne var ki sende böyle bir teklifi kabule yanaşma eğilimi göremiyorum.” Ebû Tâlib ona şöyle cevap verdi: “Vallahi hiç de insafli bir teklifte bulunmadılar. İşin aslı sen beni yalnız bırakmaya, bunlara arkayla çıkmaya karar vermişsin zaten. O halde dilediğini yap!” veya buna benzer şeyler söyledi. O anda ortam iyice gerildi. İnsanlar bağırıp çağırmaya başladılar. Bunun üzerine Ebû Tâlib kendini yalnız bırakan Mut'im b. Adî'yi, Abdümenâfoğullarını ve Kureyş'in diğer kabilelerine mensup kişileri yerici, onların kendisinden istediklerinden ve onlardan nasıl uzak kaldığını anlatan şu şiiri okudu:

- [134] *Amr, Velîd ve Mut'im'e de ki,
Keşke sizin yerinize payıma genç develer düşseydi!
Az akan bazılarının köpüğü çoktur.*

Bevlinden iki bacağına damlalar akıyor.
 Suya giden develerin arkasında kalmış onlara katılamıyor.
 Çölde olduğunda onu tavşan sanırsın.
 Anne baba bir kardeşlerimizi görüyorum ki,
 Onlardan bir şey istenildiğinde işi başkalarına havale ediyorlar.
 İş onlara geldi; fakat onlar,
 Tepeden yuvarlanan taş gibi yuvarlandılar.
 O ikisi kardeşlerini topluma gammazladılar.
 Fakat ellerinde sıfır kaldı.
 Özellikle Abdüşems ve Nevfel'i kastediyorum.
 Onlar ateş korunun atıldığı gibi bizi attılar.
 Yemin ettim ki bize komşuluk yapan hiç kimse onlardan ayrılmayacaktır.
 Neslimizden bir kişi kaldığı sürece!
 O ikisi şerefe, kardeşi olmayanı ortak ettiler,
 Ancak gizlice anılanı!
 Velîd'i ortak ettiler. Oysaki babası dedemizin kölesiydi.
 Mavi eşeğe, onunla deniz coşar.
 Teym, Mahzûm ve Zühre kabileleri şimdi onlardandır.
 Hâlbuki yardım istendiğinde onlar bizim yardımcılarımızdı.
 Şimdi ise akılları ve fikirleri yok oldu.
 Kötülüğü diğerini baskı altına alan cefr gibi oldular.

Zorluklar

[135]

Rasûlullâh'ın (sav.) Ashabının Karşılaştığı Zorluk ve Sıkıntılar

199. Sonra Kureyşliler, bir daha giderek Ebû Tâlib'le konuştular ve şöyle dediler: "Ey Ebû Tâlib! Her ne kadar yaşın, şerefin ve konumun sebebiyle bizde bir yerin olsa da öldürünceye ya da ilahlarımıza sövmekten, babalarımızı kötölmekten ve dinimizi ayıplamaktan vazgeçinceye kadar yeğenin peşini bırakmayacağız. Bu yüzden istersen bizimle savaş, istersen de savaşma; bizim için fark etmez. Sana mazeretimizi bildirdik ve seninle savaşmaktan, sana düşmanlık yapmaktan uzak durmak istediğimizi söyledik. Öyle sanıyoruz ki çıkar yol budur. Durumunu iyi düşün! Sonra bize kararını bildir."

200. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yakub b. Utbe b. Mugîre b. Ahnes şunu rivayet etti: Kureyşliler bu sözü söyledikten sonra Ebû Tâlib, birini gönderip Rasûlullâh'ı (sav.)

yanına çağırtdı ve ona şöyle dedi: “Ey yeğenim! Millet bana gelip bazı şeyler söylediler ve savaş için mühlet tanıdılar. Kendini de beni de düşün. İkimizin altından kalkamayacağı işlere beni sokma! Kavmin ile aramızı ayıran, hoşlanmadıkları bu sözlerinden vazgeç.” Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) amcasının fikir değiştirdiğini, artık kendisini yardımsız bırakacağını, kendisini onlara teslim edeceğini, yardım etmekten ve yanından durmaktan aciz kaldığını zannetti ve şöyle dedi: “Ey amcam! Vallahi güneşi sağ elime, ayı sol elime koysalar yine bu davamdan vazgeçmeyeceğim. Ya Allah bu davayı galip kılar ya da ben bu uğurda öleceğim.” Sonra Rasûlullâh (sav.) göz-[136] yaşı döktü ve ağladı. Ebû Tâlib, Rasûlullâh’ın (sav.) bu halini görünce “Ey yeğenim! Gel bakalım.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber amcasının yanına geri geldi. Ebû Tâlib ona “Yoluna devam et, istediğini yap. Vallahi seni hiçbir şey için onlara teslim etmeyeceğiz.” dedi.

201. *Bize Yunus rivayet etti. O Talha b. Yahyâ b. Talha b. Ubeydillah’tan, o da Musa b. Talha’nın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Akîl b. Ebî Tâlib şunu rivayet etti: “Kureyşliler Ebû Tâlib’e gelip şöyle dediler: ‘Senin bu yeğenin toplantı yerimizde ve mescidimizde bizi rahatsız etmiştir. Onu bizden uzak tut!’ Bunun üzerine Ebû Tâlib ‘Ey Akîl! Git bana Muhammed’i getir.’ dedi. Ben de ona doğru gittim. Peygamber (sav.) küçük bir evin içindeydi. Ona dışarı çıkmasını söyledim. Akîl, Hz. Peygamber’i öğlen sıcağında Ebû Tâlib’in yanına getirmişti. Şiddetli sıcağın dolayısı Hz. Peygamber yolda gölgelik arıyordu. Yanlarına geldiğinde Ebû Tâlib şöyle dedi: ‘Şu amcaoğulların toplantı yerlerinde ve mescitlerinde onları rahatsız ettiğini söylediler. Onlara eziyet vermekten geri dur!’ Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) gökyüzüne baktı ve ‘Şu güneşi görüyor musunuz?’ diye sordu. Onlar ‘Evet!’ dediler. Hz. Peygamber, ‘O güneşten bir parça ışık alıp gelseniz bile yine bu davamdan vazgeçemem.’ dedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib, ‘Yeğenim bize asla yalan söylememiştir. Haydi, geri dönün.’ dedi.”*

202. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Sonra Ebû Tâlib,*

kavminin düşmanlığına karşı Allah'ın elçisini korumaya ve ona destek olmaya karar verdiğinde şu şiiri söyledi:

*Vallahi toptan gelseler de yine ona ulaşamazlar,
Ben toprağın altına gömülmedikçe!
Sen işine bak, senin için zillet yoktur.
Sevin, bununla gözlerin aydın olsun.
Beni de davet ettin, senin samimi olduğunu bildim.
Doğru söyledin, zaten daha önce de emin idin.
Bir din teklif ettin; bildim ki bu din,
İnsanlığın en hayırlı dinidir.
Ayıplanma ya da sövülme endişesi olmasa,
Beni bu davete açıkça cevap verir görürdün.*

Kureyşliler, "Bizi aptal yerine koydu, dinimizi kötiledi ve babalarımıza sövdü. Allah'a yemin olsun ki bunu asla kabul edemeyiz!" deyince Ebû Tâlib, Rasûlullâh'ın (sav.) yanında durdu. Zaten onu çok seviyordu. Hz. Peygamber'i destekle- [137]
mek için kollarını sıvadı. Kavmine seslendi ve onların eziyet-
leri karşısında ağır sözlerle dile döktüğü şu şiiri söyledi:

*Kavmin arasında sevgi ve muhabbetin olmadığını,
Bütün bağları ve araçları kestiklerini,
Açıktan bize düşmanlık yapıp eziyet verdiklerini,
Ayrıştırıcı düşmanın emirlerine uyduklarını,
Bize karşı zan besleyen,
Arkamızda kinlerinden parmak ısırın bir grupla anlaştıklarını
görünce,
Cömert ve sarı kılıç ile onlara karşı koydum.
Beyaz, kesici ve komutanlardan²³ kalma beyaz bir kılıç ile!
Kavmimi ve ailemi Beyt'in yanında hazır ettim.
Kâbe'nin örtülerine tutundum.
Hep beraber ayakta Kâbe'nin büyük kapısına²⁴ yöneldik.
Her yemin edenin yeminini yaptığı yerde!
Eş'arîlerin develerini çöktettiği,
İsâf ve Nâile'nin bulunduğu ve sellerin aktığı yerde!*

203. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti.
O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.),

23 Yemenliler komutanlara "kîl" derdi. "Mukâvil" ise bunun çoğuludur. Bkz. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah es-Süheyli, *er-Ravdu'l-unûf fî şerh Sîreti'n-Nebeviyye li'bnî Hişâm* (Dâru't-turâsî'l-Arabî, 2000), c.1. 99.

24 Hamidullah tahkikinde yer alan تارة kelimesi diğer nüshalarda تاجه şeklinde geçmektedir. Bu da büyük kapı anlamındadır. Tercümede bu şeklini uygun gördük. (Mütercim)

peygamberliğin gereğini yapmaya devam ediyordu. Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları ona destek veriyorlardı, onu teslim etmeyi reddediyorlardı. (Aslında) Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları da diğer Kureyşliler gibi Hz. Peygamber'den farklı düşünüyorlardı. Buna rağmen kendilerinden olan birisini onlara teslim etmeyi kabul etmediler. Çünkü bu onlar için bir zillet idi. Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları böyle davranınca Kureyşliler, Muhammed'e ulaşamayacaklarını anladılar. Bu sebeple onlardan kız almayacaklarına, onlara kız vermeyeceklerine ve onlarla alışveriş yapmayacaklarına dair kendi aralarında bir antlaşma yaptılar. Bunu bir sayfaya yazdılar. Bu sayfayı yazan da Mansur b. İkrime b. Âmir b. Hâşim b. Abdimenâf b. Abdiddâr idi. Onu Kâbe'ye astılar. Sonra Müslümanlara düşmanlık edip onları bağladılar ve eziyetler ettiler. Böylece Müslümanların imtihanı zorlaştı, düşar oldukları fitne [138] büyüdü ve çok büyük sarsıntılar geçirdiler. Allah'ın düşmanı Ebû Leheb çıkıp Müslümanlara karşı Kureyşlilere yardım etti ve dedi ki: "Ey Kureyş topluluğu! Lât ve Uzzâ'ya yardım ettim." Bunun üzerine Allah (cc.), "Ebû Leheb'in elleri kurusun..." ayetlerini inzal etti.

204. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Safiye bt. Abdilmuttalib şu şiiri söyledi:*

*Benden Kureyş'e kim haber ulaştıracak?
Bizimle ilgili buyruklar nelerdir? Diye!
Bilirsiniz ki ilk buyruk bizimdir.
Kalleşlik ateşi bizim için yakılmamıştır.
Bağış yaptığımızda bolca veririz.
Bolca istendiğinde çokça veririz.
Bütün hayır övgüleri bizdedir.
Bazı işler ise noksanlık ve ayıptır.
Hayır, koşturan develere ant olsun ki sabahleyin,²⁵
Toz toprak yükseldiğinde elleriyle onu toplayacaklar.
Allah'ın takdiri karşısında sabredeceğiz.
Rabbimiz kararını açıklayıncaya kadar.*

Ebû Tâlib şöyle dedi:

25 Hamidullah'ın tahkikiindeki eksikliklerden dolayı şiirin bu kısmının çevirisinde diğer nüshalardaki ifadeler tercih edilmiştir. (Mütercim)

Uzak olmasına rağmen benden haber ulaştırın,
 Lüey'e, özellikle Ka'boğullarının Lüey'ine!
 Bilmez misiniz ki bizler Muhammed'i peygamber olarak,
 İlk kitaplarda yazılı olarak bulduk, tıpkı Musa gibi!
 İnsanlar arasında onun muhabbeti vardır.
 Allah'ın mahrum bıraktığı kimsede hayır yoktur.
 Sayfanıza yazdıklarınız o kararlar,
 Mutlaka sizin için pişmanlık olacaktır, deve yavrusunun çığlığı
 gibi.²⁶
 Uyanın, uyanın! Kabriniz kazılmadan.
 Günah işlemeyenin günah işleyen gibi olmasından önce!
 Azgınların emirlerine uymayınız.
 Sevgi ve muhabbetten sonra bağınızı kesmeyiniz.
 Devam eden bir savaşı istemeyiniz.
 Belki de tadan için savaş daha acıdır.
 Beyt'in Rabbine yemin olsun ki biz Ahmed'i teslim etmeyeceğiz.
 Hiçbir şekilde, zamanın musibetlerine ve sıkıntılarına karşı!
 Atamız Hâşim gücünü takviye etmedi mi?
 Çocuklarına, yaralamaya ve vurmaya karşı vasiyet etmedi mi?
 Bizi biktirmeden savaş isteyecek değildi.
 Başa gelen musibetlerden şikâyet etmeyiz.
 Fakat bizler hakları koruyan ve akıl sahibi kimseleriz.
 Silah kuşananların korkudan ruhları uçtuğu zaman!

[139]

Ebû Tâlib şöyle dedi:

Benden Lüey'e bir mesaj iletin!
 Doğru olarak. Fakat bu bir peygamberin mesajının yerine geçmez.
 Özellikle yakın amcazadelerimiz Teym kabilesi,
 Abdüşems ve Nevfel'den kardeşlerimiz.
 Bizim aleyhimize başka bir kavimle mi anlaştınız?
 Zorbanın işi zorbalık ve cehaletten meydana gelir.
 Bizler Muhammed'i öldürdük diyorlar.
 Hâşimoğullarının alını zilleti kabul etti mi?
 Kurbanların Rabbine ant olsun ki yalan söylediniz.
 O kurbanların kanı Mekke'de ve karşıdaki Rûkn-i atik'te akıtılır.
 Onu öldürmek için ya elinize alacaksınız ya da onu bırakacaksınız.
 Her kemik ve mafsallı parçalayan kılıcı!
 Zulmederseniz karşılığında veyl olsun bize diye seslenirsiniz

26 Bundan kasıt Sâlih'in (as.) devesidir. Rivayete göre deve kesilince yavrusu böğürmüş, bunu duyan bütün varlıklar çılgık atmıştır. Bu çılgıktan dolayı Semûd kavmi de helak olmuştur. Böylece Araplar arasında "راغية السغب" / Deve yavrusu çığlığı" ifadesi deyim olmuştur. Bkz. Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh es-Süheylî, *er-Ravdu'l-unûf fî şerh Sîreti'n-Nebeviyye li'bni Hişâm*, c. 3, 303.

(Abdestten dolayı ellerin ve ayakların) beyaz olacağı kıyamet gününde!

Yuvaş olun! İlenüz savaş başarılı olmadı.

Ya tam olarak gerçekleşir ya da başka sefere acele gelir.

Biz ne zaman kılıçlarımızla bir savaşa kalkışsak,

Dilediğimizi göğsü ile harekete geçirir ve terbiye ederiz.

Mekke vadisinin baharı Muhammed yükseliyor.

Anka kuşunun kafasından kum tepeleri üzerinde!

Hâşimoğulları ona sığınır. Hâşimoğulları!

Ka'b'ın şerefliyelerindendir baştan sona kadar.

Şayet Muhammed'i öldürmeyi umuyorsanız,

Topladığınız şeyleri ona atın, Yedbel dağına nakleder gibi!

Biz onu her türlü kıymetli atlarla koruyacağız.

Değerli, karnı geniş ve şişman atlar.

Sapları örtülmüş her mızrak ile.

Bulutun parlaklığı gibi ayıran keskin kılıç ile!

Hâşimoğullarının perçemini koklamış güvenilir kişilerle!

Her mahfilde kahraman olan savaşçılarla (onu koruyacağız)!

205. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti.

O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Kureyşliler bunu duyduklarında, ondaki bu ciddiyeti görüp ümitleri kalmayınca Muttaliboğullarına karşı katı davrandılar. Bunun üzerine Ebû Tâlib onları alıp Kâbe'nin örtüsü önünde durdu ve kavminin zulmüne, akrabayı yok saymasına ve kendileriyle savaşıp kan dökmek için toplanmalarına karşı Allah'a dua etti ve şöyle dedi: "Allah'ım kavmimiz bize karşı zafer kazanmada ısrarlı, sen bizim zaferimizi hızlandır ve kardeşimin oğlunu öldür-

[140] melerine engel ol." Sonra onu ve yanındakilerini seyreden Kureyş topluluğuna yöneldi ve şöyle dedi: "Akrabalık bağlarını kesenlere, saygınlıkları çiğneyenlere karşı bu Beyt'in Rabbine dua ediyoruz. Allah'a yemin olsun ki ya bu istediğiniz şeyden vazgeçersiniz ya da bizimle bağlarınızı kestiğinizden dolayı Allah istemediğiniz bazı musibetleri başınıza getirir." Bunun üzerine Kureyşliler, "Ey Abdülmuttaliboğulları! Bu akılsız çocuk öldürülmeden sizinle bizim aramızda ne bir barış ne de akrabalık bağı olacaktır." dediler. Sonra Ebû Tâlib gidip yeğenlerini, kardeşlerini ve onların ailelerini mahallelerine soktu. Bunlarından bazıları iman etmişti. Allah'ın dinini ve Rasûlullâh'ı (sav.) desteklemek için buraya girdiler. Bazıları da

müşrik oldukları halde Hz. Peygamber'i korumak için buraya girdiler. Burası Mekke'nin bir tarafında yer alan Ebû Tâlib'in mahallesiydi. Sonra Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebî Rebîa gelip Necâsî'nin Muhammed (sav.) ve ashabı için söylediklerini Kureyş'e haber verince onların öfkeleri daha da arttı. Peygamber (sav.) ve ashabına çok eziyet ettiler. Gördükleri her yerde onları dövdüler. Mahallelerinde onları muhasara altına aldılar. Çarşıdan ihtiyaç maddelerinin onlara gitmesini engellediler. Hiç kimsenin onlara yemek ve hayatlarını kolaylaştıracak bir şeyi götürmesine izin vermediler. Hâşim ve Muttaliboğulları mahalleden çıkıp pazara gittiklerinde Kureyşliler onlardan önce davranır, alışveriş yapıp fiyatları yükseltirlerdi. Velîd b. Mugîre'nin adamları Kureyşlilere şöyle seslenirdi: "Onlardan yemek satın alan kimi görürseniz hemen fiyatı arttırın."

206. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh et-Teymî'den, o da Rebî' b. Enes'in şöyle dediğini rivayet etti: "Kaba ve haşin, sonra da kötülükle damgalı"*²⁷ ayeti, Velîd b. Mugîre hakkında nazil olmuştur. Yüce Allah onun kaba ve kötü birisi olduğunu söylemiştir.

207. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın Velîd ile ilgili hadisinde şöyle dediğini rivayet etti: Velîd şöyle demişti: "Onlardan kimi yemek alırken görürseniz fiyatı arttırın ve almasına engel olun. Eğer buna gücünüz yetmezse sizin yerinize bedelini ben öderim."* Buna üç yıl devam ettiler. Hâşim ve Muttaliboğulları büyük sıkıntıya maruz kaldılar. Çocuklarının açlıktan bağırtılarını mahallenin arkalarından duymaya başladılar. Bazı müşrikler, Hâşimoğullarının içine bulundukları bu zorluktan hoşlanmıyorlardı. Öyle ki Kureyş'in çoğunluğu bu durumdan memnun değildi. [141] Muhammed (sav.) ve arkadaşlarının aleyhine yazılan o zalimce sayfaya hoşnutsuzluklarını ortaya koymaya başladılar. Hatta bazıları o sayfadan kurtulmak istediler. Ebû Tâlib Allah'ın elçisine (sav.) geceleyin ya da gizlice suikast yapılmasından korkuyordu. Rasûlullâh (sav.) yatağına girdiğinde veya uyu-

mak istediğinde onu kaldırır, öldürölme korkusundan dolayı onu kendisi ile çocuklarının arasına alırdı. Kureyşliler, açlıktan dolayı Hâşimoğullarının çocuklarından gelen bağırma sesleriyle sabahlardı. Sabah olduğunda ise Kâbe'nin yanında oturup birbirlerine hâl hatır sorarlardı. Biri diğerine "Dün gece ailen nasıldı?" diye sorar, ötekisi de "İyilerdi." diye cevap verirdi. Soruyu soran kişi ise "Fakat şu mahalledeki kardeşlerinizin çocukları sabaha kadar açlıktan bağırdı." derdi. Bazıları Muhammed'e (sav.) ve arkadaşlarına yapılanlardan hoşlanır, bazıları da hoşlanmazdı. Ebû Tâlib, Kureyş'in Muhammed'den (sav.) istediklerini ve pazarlarda yiyecek satın almalarını engellemek için yaptıkları baskıları bir şiirinde şöyle dile getirir:

*Gecenin sonu kendilerine karanlık olanlar beni uygulandırdı.
Diğer tarafta yıldız hala batmamıştır.
Uygulandırdı beni, birçok kişi uyumuştur.
Diğerleri ise uyanıktır, uyuyamamıştır.
Muhammed'e zarar vermek isteyenlerin hayallerinden dolayı!
(Bilysin ki) Zulmetmekten sakınmayanlara zulmedilir.
Ahmakça hareket ettiler ve kötü fikirlerinin arkasına düştüler.
Sağlam olmayan kimselerin sözüne uydular.
Ulaşamadıkları bazı şeylerin beklentisiyle!
Her nefer ile ve her pazarda bir araya toplansalar da,
Muhammed'i öldürmelerine müsamaha göstermemizi bekliyorlar.
Hâlbuki avâli okları hala kana bulanmadı.
Bizden bir adım bekliyorlar. Ona ulaşmanın önünde.
Vuruşlar, mızraklarla yaralanmalar vardır.
Yalan söylediniz, Allah'ın Beyt'ine yemin olsun ki onu öldüremeyeceksiniz.
Hatim ve Zemzeme kelleler atılacak.
Akrabalık bağları kesiliyor ve eşler birbirini unutuyor,
Ardı ardına haramlar işleniyor,
Zırha bürünmüş bir topluluk size saldırıyor,
(Buna karşılık) onlar her mücrime karşı şereflerini koruyacaklar.*

208. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Kureyşliler, Hâşimoğullarına ve Muttaliboğullarına yaptıkları bu boykota iki [142] ya da üç yıl devam ettiler. Bu nedenle onlar büyük zorluklar yaşamışlar, kendilerine birtakım şeyler ancak Kureyşlilerden

gizli saklı bir şekilde ulaştırılabiliyormuş. Bana aktarıldığı kadarıyla bir gün Hakîm b. Hizâm yanında başka bir kişi ile Rasûlullâh'ın (sav.) hanımı olan ve onunla birlikte mahallede muhasara altında bulunan halası Hatice bt. Huveylid'e yiyecek götürüyordu. Yolda Ebû Cehil onu gördü ve "Hâşimoğullarına yemek mi götürüyorsun? Vallahi yaptığını Kureyş'e haber vermeden sen ve yanındaki yiyecek bir yere gitmeyecektir." dedi. Ebü'l-Bahterî b. Hâşim b. Hâris b. Esed, "Halasına ait olan ve onun yanında bulunan bir yiyeceği götürmesine engel mi oluyorsun?" diye itirazda bulundu. Buna rağmen Ebû Cehil onları bırakmadı. Bunun üzerine Ebü'l-Bahterî bir deve kemiği alıp Ebû Cehil'in kafasına vurdu. Onu yaraladı ve ona sert darbeler indirdi. Hamza b. Abdilmuttalib olanları yakından görüyordu. Kureyşliler, bu olanların Rasûlullâh'a (sav.) ve ashabına ulaşmasını ve onların kendileriyle alay etmelerini istemiyorlardı. Ebü'l-Bahterî bu olay ile ilgili olarak şöyle dedi:

Ey Ebû Cehil! Bunu tat, sen bir üzüntüye rastladın.

Cehalette işte böyle kötöleme olur.

Bir sıkıntı ortaya çıkarsa tekrar geri geldiğimi göreceksin.

İşte böylece de azar kötölemeye dönüşür.

Bilirsin, biz sıkıntıları gideririz.

Açık olan bir şeyin gizlenmesini de engelleriz.

209. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Daha sonra Allah (cc.) rahmeti gereği Kureyş'in Hâşimoğulları aleyhine anlaşılarak yazdıkları bu sahifeye güveleri musallat etti. Güve, Allah'a (cc.) ait bütün isimleri yemiş; zulüm, düşmanlık ve iftira kelimelerini bırakmıştı. Allah (cc.), bunu Rasûlüne (sav.) bildirdi. Hz. Peygamber de bunu Ebû Tâlib'e söyledi. Ebû Tâlib, "Bunu sana kim söyledi? Dışarıdan kimse bize gelmedi, biz de dışarıya hiç çıkmadık ve bana göre sen yalancı biri de değilsin." dedi. Rasûlullâh (sav.), "Bunu bana Rabbim söyledi." dedi. Amcası da ona şöyle dedi: "Rabbin haktır ve ben de senin doğru sözlü olduğuna şahidim." Ebû Tâlib, Rasûlullâh'ın (sav.) söylediklerini kimseye haber vermeden adamları topladı. Çün-[143] kü haberin müşriklere ulaşp da onların antlaşma sayfanın başına kötü bir şeyler getirmelerini istemiyordu. Ebû Tâlib,

arkadaşlarıyla birlikte Kâbe'ye gitti. Kureyş'ten bazı müşrikler Kâbe'nin gölgesinde oturuyorlardı. Müşrikler onların geldiklerini görünce sevindiler. Muhasara ve çekmiş oldukları sıkıntılar yüzünden Rasûlullâh'ı (sav.) öldürmek üzere teslim etmeye geldiklerini sandılar. Ebû Tâlib ve adamları yanlarına gelince onları hoş karşıladılar ve "Öldürülmesi sizin yararınıza ve birlikteliğinize, yaşaması ise kötülüğünüze ve toplumunuzdan kopmanıza neden olan birisinin öldürülmesine artık gönlün razı olmuştur." dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib şöyle dedi: "Bizler, faydamıza ve birlikteliğimize vesile olacak bir iş için geldik. Bize karşı kararlar aldığınız şu sayfanızı getirin." Sayfayı getirirken onu açtıklarında/yırttıklarında Rasûlullâh'ı (sav.) onlara teslim edeceklerinden şüphe duymuyorlardı. Sayfayı getirdiklerinde Ebû Tâlib, "Sayfanız benim ile sizin aranızda hakem olsun. Yeğenim bana haber verdi ve o bana yalan söylemez: 'Allah (cc.), sahifeye güveleri musallat etmiş. Güveler, Allah'a ait bütün isimleri yemiş; zulüm, düşmanlık ve iftira kelimelerini bırakmıştır.' Şayet bu dediklerinde yalancıysa onu size teslim ederim, siz de onu öldürürsünüz. Şayet doğru söylemişse bu sizin bize düşmanlık etmenize engel olacak mı?" Bu sözleşmede Ebû Tâlib onlardan, onlar da Ebû Tâlib'den güvence aldılar. Müşrikler sayfayı açınca Rasûlullâh'ın (sav.) dediği gibi olduğunu gördüler. Fakat müşrikler kendilerine yakışanı yaptılar, sözlerinde durmadılar. Ebû Tâlib ve arkadaşları sayfayı o şekilde görünce sevindiler ve "Hangimize sihir, akrabalık bağını kesmek ve iftira atmak daha layık?" dediler. Bunun üzerine Mut'im b. Adî b. Nevfel b. Abdimenâf ve Âmir b. Lüey b. Hâriseoğullarından Hişâm b. Amr kalkıp "Zulüm içeren, akrabalık bağını kesmeye neden olan bu saldırgan sayfanın içeriğinden beriyiz. Bizi ve eşrafımızı fesada uğratacak antlaşmalara destek vermeyeceğiz." dediler. Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları da onlara destek verdiler. Bunun üzerine şiddetli sıkıntılara maruz kalan bazı kimseler muhasara altındaki mahalleden dışarı çıktılar. Ebû Tâlib, Muhammed'in (sav.) söylediklerinin doğru çıkması ve müşriklerin onu öldürmek istemeleri hususunda şu şiirleri söyledi:

*Uzadı gecem gözlerimden yaş akıttı ve gözyaşı döktürdü.
Sağanak yağmur gibi aktı.*

*Kusayoğullarının düşleri ile oynamasından,
Oynandıktan sonra hayaller geri gelir mi hiç?*

*Kusay'ın Hâşimoğullarını sürmesi,
Aşçının ince odunları ateşe sürmesi gibidir.*

*Ahmed'e sen sözünden dönen,
Nesebi zayıf birisisin demeleri (beni üzüyor).*

*Hâlbuki Ahmed, onlara hak peygamber olarak gelmiştir.
Ahmed'in onlara gelişi yalan değildir.*

*Kardeşlerimiz olanlar birbirine destek olmuşlar,
Hâşim ve Muttaliboğullarına karşı!*

O ikisi sağ elin kemiği gibi kardeşirler.

Onlar bizim üzerimizde hurma kütüğü gibi sağlamdırlar.

Ey Kusayoğulları! Size haber verilmedi mi?

Geçmişte Arapların başına gelen olaylar.

Sakin tutmayınız ellerinizle,

Bu kadar gururdan sonra kuyruk kemiğini!

Niçin, niçin telafi ettiniz?

Mizansel bir iş ve tatlı bir hayal ile!

Ahmed'e attığınız iftiraları attınız,

Verdiğiniz sözlere ve yakın akrabalığa rağmen!

Bunu nasıl yaparsınız? Haccetmemiştir hiçbir binitli,

Örtülere bezemiş Mekke'deki Kâbe'yi.

Ahmed'e dil uzatıyorsunuz ve ona karşı,

Uzatıyorsunuz sivri mızrakları ve keskin kılıçları!

Evleriniz arasında avuçluyorsunuz,

Mızrakların ortalarını ve bağlama iplerini!

O okları görürsün perçemleri arasından,

Kısa yularlı, uzun kemerli atların!

Kuş gibi sıçrayan yarış atları!

Silahla bezenen onları saklamış kılıcıyla elde ettikten sonra,

O atların üzerinde Hâşimoğullarının kahramanları vardır.

Onlar asillerle olan asilzadelerdir.

Ebû Tâlib, sayfanın başına gelenleri kavminin görmesine rağmen aldıkları kararlardan vazgeçmediklerini görünce şu şiirleri söyledi:

Ey gecenin sonu kendileri için varacak yer olanlar,

Kavminin birliği dağılmıştır.

Atamız Lüey b. Gâlib'in savaşı,

Sayfanın baskısıyla harap olmuştur.

Birisi yüksek bir plan ortaya koyduğunda,

Suçlu olmadığı halde suçlanır.

*İyilik ve takvaya davet edenin günahı nedir ki?
 Topluma ulaşamamışsa.
 Daha önceleri işlerinin önemlilerini tecrübe etmişler.
 Bir işi bilen ile onu tecrübe etmeyen bir olmaz.
 Bu sayfa meselesinde alınacak ibret vardır.
 Bir yabancı bunu söylediğinde onu garipseler.
 Allah onların küfrünü, zulümlerini o sayfadan silsin.
 Batıl davaları ile haktan intikam almalarını da silsin.
 Söylediklerinin batıl olduğu ortaya çıktı.
 Kim doğru olmayan bir şeyi uydurursa yalanlanır.
 [145] Artık Abdullah'ın oğlu aramızda tasdik olunuyor.
 Kavmimizin kızmâsına rağmen o artık azarlanmıyor.
 Ey Müslümanlar! Muhammed'in aramızda,
 Garip ve kimsesiz olduğunu sanmayın.
 Aramızdan Hâşimî bir el onu koruyacaktır.
 O elin bineği insanlar arasında en hayırlı binektir.*

Ebû Tâlib onlara karşı düşmanlığı ve savaşmayı izhar edince müşrikler, Müslüman olanlara saldırdı. Onları tutuklayıp eziyet ettiler. Müslümanların musibetleri büyük ve imtihanları ağır oldu. Müslümanlar şiddetli bir şekilde sarsıldılar. Cumahoğulları Osman b. Maz'ûn'a saldırdı. Ebû Seleme b. Abdilesed b. Hilâl b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm, kendisini savunması için kaçıp dayısı Ebû Tâlib'e sığındı. Mahzûmoğulları onu almak için geldiler; fakat Ebû Tâlib onlara engel oldu. Bunun üzerine onlar, "Ey Ebû Tâlib! Yeğenini bizden korudun, şimdi de bizim yeğenimizi mi bizden koruyacaksın?" dediler. Ebû Tâlib, "Hayır! Kardeşimin oğlunu koruduğum gibi bacımın oğlunu da koruyorum." diye cevap verdi. O gün dışında hiçbir zaman hayırlı bir şey söylemeyen Ebû Leheb şöyle dedi: "Ebû Tâlib doğru söylüyor. Onu size teslim etmeyecektir." Ebû Tâlib, ondan bu sözü duyunca Ebû Leheb hakkında beklentiye girdi. Onun, yanında duracağını ve kendisine yardım edeceğini zannetti. Bu nedenle gönlünü çeलेcek şu şiirleri söyledi:

*Amcası Utbe olan birisi,
 Haksızlığa uğramak yerine bir bahçe içindedir.
 Söylüyorum; ama nasihatim nerede kalıyor?
 Ey Ebû Mu'teb kendini ayakta tut!
 Yaşadığın sürece hiçbir zaman kabul etme!
 Sövlümene sebep olacak bir davranışı, mevsimler gelip geçinceye dek.*

*Davan uğrunda savaş! Çünkü savaşmak insaflı davranmaktır.
Savaştan zulüm verdiğini asla görmezsin. O ancak barış verir.
Acziyeti kendinden başkasına ver.
Çünkü sen acziyetin arkasından gitmemelisin.*

210. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Sonra Kureys'ten bir grup Hâşim ve Muttaliboğulları aleyhine yazmış oldukları sayfayı yırtmak üzere harekete geçti. Bu noktada hiç kimse Hişâm b. Amr b. Rebîa b. Hâris b. Hubeyb b. Huzeyme b. Nasr b. Mâlik b. Hasal b. Âmir b. Lüey gibi iyi bir mücadele göstermedi. Hişâm, Nadle b. Hâşim b. Abdimenâf'ın anne bir kardeşinin oğluydu. Hişâm'ın babası Amr ile Nadle anne bir kardeşti. Hişâm, kavmi arasında şeref sahibi biriydi ve Hâşimoğulları ile akrabalık bağları vardı. Bana ulaşan bilgilere göre Hişâm geceleyin Mugîre, Hâşim ve Muttaliboğullarına ağır yiyecek yükü yükler, mahalleye gelince bineğinin başından yükün bağını çözer, sonra bineğin yanına vururdu. Binek de ağır buğday ve hurma yükü ile mahalleye, onların yanına giderdi ve bunu daha sonra tekrar yapardı. Hişâm daha sonra Zühayr b. Ebî Ümeyye b. Mugîre b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm'un yanına geldi. Zühayr'ın annesi Âtike bt. Abdilmuttalib idi. Ona "Dayıların bu halde iken nasıl olur da yemek yiyebiliyor, elbise giyebiliyor ve kadınlarla evlenebiliyorsun? Dayılarından hiç kimse bir şey alıp satamıyor, kız alıp veremiyor, kimseye güvenemiyor, kimse de onlara güvenmiyor. Allah'a yemin olsun ki onlar Ebû'l-Hakem b. Hişâm'ın (Ebû Cehil) dayıları olsaydı, onun seni çağırdığı bu muhasaraya sen onu çağırıydın o, bunu asla kabul etmezdi." Zühayr, "Yazıklar olsun, ben tek başıma ne yapabilirim?" dedi. Hişâm, "İkinci kişiyi buldum." dedi. Zühayr, "O da kim?" dedi. Hişâm, "Ben de senin yanıdayım." dedi. Zühayr, "Bize üçüncü bir kişi daha bul." dedi. Bunun üzerine Hişâm, Mut'im b. Adî b. Nevfel b. Abdimenâf'ın yanına gitti ve ona "Ey Mut'im! Gözünün önünde Abdümenâfoğullarından bir boyun ölmesine nasıl razı olursun, bunu kabul edersin? Vallahi onlara fırsat vererseniz onların sizden daha erken davranıp bu yok oluşu hızlandıracaklarını görürsünüz." dedi. Mut'im, "Yazıklar olsun! Ben tek başıma ne yapabilirim?"

dedi. Hişâm, “İkinci kişiyi buldum.” dedi. Mut’im, “O da kim?” dedi. Hişâm, “Benim” dedi. Mut’im, “Bize üçüncü bir kişi bul” dedi. Hişâm, “Buldum.” dedi. Mut’im, “O da kim?” dedi. Hişâm, “O, Züheyr b. Ebî Ümeyye’dir.” dedi. Mut’im, “O vakit bizimle konuşacak dördüncü bir kişi bul.” dedi. Hişâm, Ebü’l-Bahterî b. Hişâm’ın yanına gitti. Aralarındaki akrabalık ve hukuktan söz etti. Ebü’l-Bahterî, “Bu konuda sana yardım edecek başka birileri var mı?” diye sordu. Hişâm, “Evet, Mut’im b. Adî ve Züheyr b. Ebî Ümeyye vardır.” diye cevap verdi. Ebü’l-Bahterî, “O zaman bize beşinci bir kişi bul.” dedi. Hişâm, Zem’a b. Esved b. Muttalib b. Esed’in yanına gitti. Onunla konuşup Hâşim ve Muttaliboğullarıyla aralarındaki akrabalığı ve hukuku hatırlattı. Zem’a, ona “Beni çağırdığın bu işte seninle birlikte başka kimse var mı?” diye sordu. Hişâm, “Evet!” deyip onların isimlerini söyledi. Bu kişiler kendi aralarında sözleştiler ve geceleyin Mekke’nin üst tarafında bulunan el-Hacûn kaleleri-

[147] nin yanında bir araya geldiler. Gidip Kâbe’de asılı olan sayfayı yırtacaklarına dair kendi aralarında ahitleştiler. Züheyr, “İşe ben başlayacağım, bu konuda ilkiniz ben olacağım.” dedi. Sabah olunca toplantı yerine gittiler. Züheyr b. Ebî Ümeyye yeni elbisesini giyerek Kâbe’yi yedi defa tavaf etti. Sonra da oradaki insanlara yöneldi ve şöyle dedi: “Ey Mekkeliler! Bizler yiyip içiyoruz, istediğimizi giyiyoruz; fakat Hâşim ve Muttaliboğulları helak oluyorlar. Alışveriş yapamıyor, kız alıp veremiyorlar. Vallahi şu akrabalık bağlarını kesen zalim sayfa yırtılmadan hiçbir şey yiyip içmeyeceğim.” dedi. Mescid-i Haram’ın bir tarafında bulunan Ebû Cehil, “Yalan söylüyorsun, vallahi o sayfayı yırtmayacaksın.” dedi. Zem’a b. Esved, Ebû Cehil’e “Vallahi yalancı sensin. Yazıldığında da biz buna razı değildik.” dedi. Ebü’l-Bahterî, “Zem’a b. Esved doğru söylüyor. Sayfada yazılanları kabul etmiyor ve tanımıyoruz.” dedi. Mut’im b. Adî, “Siz ikiniz doğru söylüyorsunuz. Diğerleri ise yalan söylüyorlar. O sayfadan ve içinde yazılı olan her ne ise ondan Allah’a sığınıyoruz.” dedi. Hişâm b. Amr da sayfanın yırtılması ve reddedilmesi konusunda söylenenlerin bir benzerini söyledi. Ebû Cehil, “Bu iş burada değil, geceleyin başka bir yerde istişare

edilerek kararlaştırılmıştır.” dedi. Bu arada Ebû Tâlib, mescidin bir kenarında oturuyor ve yapılanları görüyordu. Sonra Mut'im b. Adî, sayfaya doğru gitti ve onu alıp yırttı. “Bismike Allahumme/Senin adınla Allah'ım” kısmı dışındaki yazıların güve tarafından yenildiğini gördü. Sayfadaki kararları yazan Mansûr b. İkrime b. Hişâm b. Abdimenâf b. Abdiddâr idi. Dediklerine göre onun da eli felç olmuştu. Allah daha iyi bilir. Sayfa yırtılıp da içindeki kararlar iptal edilince Ebû Tâlib, bu iş için çaba sarf eden grubu övücü şu şiiri söyledi:

*Rabbimiz zulümleri yüzünden düşmanları yok etti mi?
Ama Allah kullarına karşı yumuşak davranır.
Onlara sayfanın yırtıldığını haber verdi mi?
Allah'ın rıza göstermediği her şey yok olur.
Onun için iftira ve sihir bir araya geldi,
Fakat sihrin uzun zaman yükseldiği görülmemiştir.
Akrabalık bağı olmayanlar da ona destek verdiler.
Onun uğursuzluğu ortasında dönüp dolaşıyor.
Hak değil miydi keskin bir kılıcın darbesi,
Keserdi kolları ve boyunları!
Yerinde duranlar göz edip kaçardı,
Eklemleri ölüm korkusuyla titrerdi.*

211. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Umâre b. Velîd b. Mugîre ve Amr b. Âs, Rasûlullâh'ın (sav.) peygamber olarak gönderilişinden ve Kureyşlilerin, Umâre ile Ebû Tâlib'in yanına gitmelerinden sonra ticaret için Habeşistan topraklarına gittiler. Kureyşe göre Habeşistan, sığındıkları ve itibar gördükleri bir yerdi. İkisi de daha müşrik idi ve ikisi de şair, kararlı ve saldırgan kişilerdi. Umâre aynı zamanda yakışıklı, kadınların gönlünü çalan ve konuşkan biriydi. Amr b. Âs ile birlikte hanımı da denizde yolculuğuna çıktı. Birkaç gece denizde ilerledikten sonra yanlarında bulundurdıkları içkiden içtiler. Umâre sarhoş olunca Amr'ın hanımına “Beni öp.” dedi. Amr da hanımına “Amcaoğlunu öp.” dedi. Bunun üzerine kadın da Umâre'yi öptü. Amr kadını yere attı ve onunla birlikte olmak istedi. Kadın ise kabul etmedi. Sonraki bir zamanda Amr, geminin kenarında durup küçük abdestini bozdu. Bu durumdayken Umâre onu itip denize attı. Amr, denize düşünce yüzüp geminin yan-

larına tutundu. Umâre, “Ey Amr! Vallahi senin yüzebildiğini bilseydim seni denize atmazdım. Ben senin yüzme bilmediğini sandım.” dedi. Umâre böyle söyleyince Amr ona kin besledi ve Umâre’nin onu öldürmek istediğini anladı. Sonra yolculuklarına devam ettiler. Habeşistan’a gelince Amr, babasına mektup yazdı. Mektubunda babasının kendisinden, Mugîre ve Mahzûmoğullarının tümüne yapacakları cinayetlerden teberrî etmesini talep etti. Amr işleyeceği cinayetlerden babasının sorumlu tutulmasından korktu. Mektup, babası el-Âsî’ye ulaşınca onu alıp Mahzûm ve Mugîreoğullarından bazılarının yanına gitti ve onlara şöyle dedi: “Bildiğiniz üzere bu iki adam sefere çıktılar. İkisi de saldırgan ve kötülük işleyen kişilerdir. Kendilerine güven olmaz. Ne yapacaklarını da bilmiyorum. Ben, Amr’dan ve onun işleyeceği cinayetlerden huzurunuzda teberrî ediyorum. Ondan uzak olduğumu ilan ediyorum.” Bunun üzerine Mugîre ve Mahzûmoğullarının adamları, “Sen Umâre’nin başına bir şeyler gelmesinden endişe ediyorsun. Bizler de Umâre’den ve onun işleyeceği cinayetlerden senin huzurunda teberrî ediyoruz. İkisinin arasından çekil.” dediler. el-Âsî, “Öyle yaptım, aralarından çekildim.” dedi. Her birisi kendi adamının yapacaklarından ve başlarına geleceklerden teberrî etti. Umâre ve Amr Habeşistan’a yerleşince Umâre, Necâşî’nin hanımı için harekete geçti. Umâre yakışıklı birisiydi. Kadın onu içeri aldı. Umâre içeriden çıkınca orada yaptıklarını Amr’a anlattı. [149] di. Amr, ona “Bu dediklerini yaptığina inanmıyorum. Kadının konumu bunu yapacak seviyenin üzerindedir.” dedi. Umâre bunu çokça söyleyip Amr da onun kadının yanına gidip geldiğine ikna olunca -ki Amr, Umâre ile aynı evde kalıyordu; şeklinden ve yaptıklarından, geceleyin gidip seher vaktine kadar kalışından bunun doğru olduğunu anlamıştı- bunu kullanarak Umâre’nin başına defedemeyeceği bir iş getirmek istedi. O iş de bunu Necâşî’ye bildirmektir. Umâre kadınla ilgili Amr’a bir şeyler anlatınca Amr ona “Şayet kadınla olan ilişkin bu seviyeye gelmiş ve sen bu konuda doğru söylüyor isen ona söyle, Necâşî’nin dışında kimsenin kullanamadığı güzel kokusundan sana sürsün ve ondan da bir miktar bana getir. O zaman doğru

söylediğini anlarım.” dedi. Umâre kadının yanına gitti, kadın kokudan ona sürdü ve şişe içinde bir miktar da ona verdi. Amr, esansı koklayınca durumu anladı ve ona şöyle dedi: “Şimdi doğru söylediğine şahitlik ederim. Senden önce hiçbir Arabın yapamadığı bir işi yapmış oldun. Kralın hanımıyla birlikte oldun. Bunun gibi bir şeyi daha önce hiç duymadık.” Bu adamlar Cahiliye ehlindendi. Bunu yapmaya güç yetirmek onlar için bir iftihar vesilesiydi. Sonra Amr, ona karşı sesini çıkarmadı. Bir yolunu bulunca Necâşî’nin yanına gitti ve ona “Ey kral! Yanımda Kureyş serserilerinden biri bulunuyor. Onun yaptıklarının sana ulaşmasından endişe ettim. O yüzden yaptıklarını bizatihi kendim ulaştırmak istedim. Hanımlarından birisine birçok defa gittiğine emin olmadan sana bildirmek istemedim. İşte bu senin kokundur. Hanımın ona vermiş, o da kendisine sürmüştür.” Necâşî, esansı koklayınca “Doğru söylüyorsun. Bu sadece hanımlarımın yanında bulunan kokumdur.” dedi. Sonra Umâre b. Velîd’i getirtti ve büyücüleri çağırdı. Umâre’nin elbiseleri soyuldu ve büyücüler ona sihir yapıp idrar deliğine üfürdüler. Sonra da onu serbest bıraktılar. Bunun üzerine Umâre kaçıp vahşi hayvanların bulunduğu yerlere gitti. Ömer b. Hat-tâb’ın (ra.) hilafeti dönemine kadar Habeş topraklarında kaldı. Hz. Ömer’in hilafeti döneminde Mugîreoğullarından aralarında Abdullah b. Ebî Rebîa b. Mugîre’nin -Abdullah, Müslüman olmadan önce adı Büceyr idi. Müslüman olunca Rasûlullâh (sav.), adını Abdullah olarak değiştirdi.- bulunduğu bir grup kişi onu bulmak için yola çıktılar. Habeş topraklarında vahşi hayvanların arasında onu aradılar. Onu vahşi eşeklerin arasın- [150] da dolaşırken bulduklarını söylediler. Umâre, insan kokusunu alınca kaçmıştı. Susayınca (onların yanına) gelmiş ve onlar da su içerken onu yakalamak istemişlerdi. Abdullah şöyle der: “Koşup onu yakaladım. Yakaladığımda bana, ‘Ey Büceyr! Bırak beni, beni tutmaya devam edersen ölürüm.’ dedi. Onu tutmaya devam edince hemen oracıkta elimde öldü. Onu gömüp oradan ayrıldık.” Dediklerine göre saçları uzayıp her yerini kaplamıştı. Amr, Umâre’nin kendisine yaptıklarını ve hanımından istediklerini şu şiir ile dile getirmiştir:

*Ey Umâre! Biliyorsun ki senin gibi birisi hangi varlık için olursa olsun,
 Amcaoğlu diye çağrılması en kötü şeydir.
 Güzel elbise sahibi olup saçın taralı ise,
 Fakat amcaoğlun için mahremiyet tanımıyorsun,
 Kişi sevdiği bir yiyeceği terk etmediği zaman,
 Sapık bir kalbi istediğinden engellemezse,
 Az da olsa ondan murat alır.
 Onun gibiler anıldığında ağız (sövmekle) dolar.
 Sen büyük ve küçük işler yaptın,
 Akşam da arzuladığın kadına ulaştın.
 Kork ve bazı nefsi arzularını ortadan kaldırı.
 Şerefli işler yap, pişman olmazsın.
 Kişinin soyu değerli olsa da,
 Kıymetli işler yapmadan değerli olamaz.*

[151] **H. Hamza'nın Müslümanlığı**

Hamza b. Abdilmuttalib'in (ra.) Müslüman Oluşu

212. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Eslem kabilesinden anlayış ve dikkat sahibi birisi şunları rivayet etti: Ebû Cehil, Safa tepesinin yanında Rasûlullâh'a (sav.) karşı geldi. Ona eziyet etti ve hakarete bulundu. Dinini ayıplayıcı ve zayıf düşürücü sözler söyledi. Rasûlullâh (sav.) ona cevap vermedi. Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî'nin azatlı bir cariyesi, Safa tepesinin üst taraflarında evinin çatısında bunları görüyor ve duyuyordu. Ebû Cehil oradan ayrıldı ve Kâbe'nin yanında toplanan Kureyşlilerin yanına gidip oturdu. Az bir zaman sonra Hamza b. Abdilmuttalib, yayını kuşanmış bir şekilde avdan geldi. Hamza ava gider ve ok atarak av yakalardı. Avdan dönmünce de Kâbe'yi tavaf etmeden ailesine dönmezdi. Kabe'yi tavaf edince Kureyş'ten uğradığı her topluluğa selam verir ve onlarla sohbet ederdi. Kureyşlilerin en güçlüsü ve en cesuruydu. O gün o kavminin dini üzere bir müşrik idi. Bu arada Rasûlullâh (sav.) evine dönmüştü. Hamza, Ebû Cehil ile Hz. Peygamber'in olayına şahit olan cariyenin yanından geçerken cariyeye ona şöyle seslendi: "Ey Ebû Umare! Az önce Ebû'l-Hakem'in yeğenine yapmış olduğu hakareti bir görseydin. Burada onu görünce eziyet ve hakarete bulundu. Hoşlanmadığı

sözler sarf ettikten sonra ayrıldı. Muhammed de ona cevap vermedi. Allah (cc.), Hamza'yı İslam ile şereflendirmeyi murat ettiği için Hamza, (bu yaşanan olaya) öfkeleni ve Ebû Cehil'i hulmak ümidiyle yaptığı işi bırakarak hiç kimsenin yanında durmadan acele ile yola çıktı. Mescid-i Haram'a girince Ebû Cehil'in orada oturduğunu gördü. Ona doğru yönelip tepesine dikildi. Yayını çıkarıp onunla kafasına vurdu. Kafasını fena halde yaraladı. Kureyş'in Mahzûmoğulları kabilesinden bazı kişiler Ebû Cehil'e yardım etmek için Hamza'nın karşısına çıktılar ve şöyle dediler: "Ey Hamza! Biz senin din değiştirdiğini [152] düşünüyoruz." Hamza: "Beni bunu yapmaktan kim engelleyebilir? Üstelik onun doğru olduğu benim için ortaya çıkmıştır. Ben onun Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik ediyorum. Söylediği şeyler gerçektir. Vallahi ben bundan geri dönmeyeceğim. Eğer yiğitseniz bana engel olun da göreyim." dedi. Ebû Cehil: "Ebû Umâre'ye ilişmeyin! Vallahi ben onun yeğenine kötü sövdüm." dedi. Hamza söylediği gibi Müslümanlığa ve Rasûlullâh'a (sav.) tabi olmaya devam etti. Hamza Müslüman olunca Kureyşliler, artık Rasûlullâh'ın (sav.) güçlü ve kuvvetli olduğunu ve Hamza'nın onu koruyacağını anlamış oldular. Daha önce Hz. Peygamber'e karşı yaptıkları bazı kötülüklerden geri durdular. Hamza, Ebû Cehil'e vurup Müslüman olması ile ilgili olarak şu şiiri söyledi:

*Ey Ebû Cehil! Suçundan dolayı tat bu acıyı,
Yaptığın zalimce işten dolayı, hani yürümüştün.
Yaptıklarından dolayı burnun yere sürülecek.
Nehyolunduğun halde Rasûlullâh'a eziyet mi ediyorsun?
Zalimce yaptıklarından dolayı haddi aştın.
Allah'a kavuşmayı umsaydın böyle bedbaht olmazdın.
Çağrıldığın halde hakkı terk etmezdin.
Düşükten sonra tekrar düşmezdin.
Rasûlullâh'a eziyet veriyorsun ha, sen sapıtmışsın.
Bu kalleşliğinden sonra artık sevilmezsin.
Tat bakayım rezilliği, işte ona ulaştın.
Kendi gönlümü ve başka gönülleri rahatlattım.*

213. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Sonra Hamza evine döndü. Şeytan ona gelerek şöyle dedi: "Sen Kureyş'in

efendisisin. Gidip şu din değiştirene uydun ve atalarının dinini terk ettin. Ölmen senin için yaptığından daha hayırlıdır.” Hamza’yı hüznün kuşattı ve şöyle dua etti: “Allah’ım! Eğer bu yaptığım doğru ise kalbime onun tasdikini yerleştir. Eğer değil ise bu düştüğüm durumdan bana bir kurtuluş yolu ver.” Şeytanın verdiği vesveseden dolayı daha önce hiç yaşamadığı bir gece geçirdi. Sabah olunca Rasûlullâh’ın (sav.) yanına gitti ona şöyle dedi: “Ey yeğenim! Ben öyle bir duruma düştüm ki ondan nasıl çıkacağımı bilmiyorum. Benim gibi birisinin doğru mu yanlış mı olduğunu bilmediği bir şey üzerinde durması zordur. Bana bu konuda bir şeyler söyle! Senin bir şeyler söylemeni istiyorum.” Rasûlullâh (sav.) Hamza’ya yöneldi ve ona Allah’ı hatırlatıp nasihatte bulundu. Onu cehennem ile korkutup cennet ile müjdeledi. İbn İshâk şöyle dedi: Allah (cc.), Rasûlullâh’ın (sav.) söyledikleri ile Hamza’nın kalbine imanı [153] yerleştirdi ve Hamza, şöyle dedi: “Ben bilerek şahitlik ederim ki sen söylediklerinde doğrusun. Ey yeğenim! Dinini açıktan tebliğ et! Vallahi karşılığında bütün dünya benim olsa yine de eski dinim üzerinde kalmak istemem.” Yüce Allah, Hamza ile dinini aziz kıldı.

214. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Hamza b. Abdilmuttalib şu şiiri söyledi:*

*Kalbimi hidayete erdirdiği için Allah’a hamd ettim.
İslam’a ve Hanîf dine.
Bu din aziz olan Rabb’den gelmiştir.
O kullarını bilir, onlara karşı lütfkârdır.
Onun mesajları bize okununca,
Akıl sahiplerinin gözlerinden yaşlar akar
Bunlar Ahmed’in getirdiği hidayet mesajlarıdır.
Harfleri açık âyetlerle!
Aramızda Ahmed Mustafa’ya itaat edilir.
Onu sert sözlerle örtmeyin.
Vallahi onu teslim etmeyeceğiz,
Aralarında hâlâ kılıçla hüküm vermediğimiz bir kavme!
Onlardan öldürdüklerimizi tepelerde bırakacağız.
Üzerlerine kuşlar üşüşecek ve ayrılmayacaktır.
Sakîf kabilesinin ona yaptıklarının haberini aldım.
Kabileler arasında Sakîf kabilesine,*

*Yüce Allah en kötü cezayı versin!
Onlara sonbahar yağmurunu da yağdırmasin.*

Habeşistan Hicreti

[154]

Rasûlullâh'ın (sav.) Ashabının Habeşistan'a Hicretleri ile İlgili Rivayetler

215. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Allah (cc.), Ebû Tâlib ile Rasûlullâh'ı (sav.) himaye etti. Rasûlullah (sav.), ashabının maruz kaldığı musibet ve şiddeti ve Yüce Allah'ın kendisini bu şiddetten muaf tuttuğunu görünce; ayrıca onları kavminden koruyamayacağını, Ebû Tâlib gibi onları himaye edecek birisinin bulunmadığını anlayınca onlara Habeşistan'a hicret etmeyi emretti. Hz. Peygamber onlara şöyle dedi: "Orada hâkimiyeti altında kimseye zulmedilmeyen bir kral vardır. Orası samimiyet yurdudur. Onun yanına iltica edin. Ta ki Allah (cc.) size bir çıkış ve kurtuluş yolunu versin."* Hz. Peygamber'in ashabından bazıları, birtakım haksızlıklardan korunmak, dinlerini yaşamak için Allah'a (cc.) doğru yönelip oraya hicret ettiler. Bazıları ise Müslüman olduklarını gizleyip Mekke'de kaldılar.

216. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh et-Teymî'den, o Rebî' b. Enes'ten, o da Ebû'l-Âliye'den "Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslam'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vadetti. Çünkü onlar, bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır."*²⁸ ayeti ile ilgili olarak şunları rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Allah ona vahiy gönderdikten sonra on sene Mekke'de kaldı. Hz. Peygamber ve ashabı düşman korkusu taşıyarak gece ve gündüz Allah'a (cc.) davet ediyorlardı. Sonra Medine'ye hicret etmekle emrolundular. Orada da düşman korkusundan dolayı

sabah ve akşam teyakkuzda bekliyorlardı. Rasûlullâh'ın (sav.) ashabından birisi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Silahları bırakıp güvende olacağımız bir gün gelmeyecek mi?" diye sordu. Rasûlullâh (sav.) ona şöyle dedi: "Az bir zaman sonra sizden birisi kalabalık bir topluluk içinde oturacak ve bu toplulukta tek bir silah dahi bulunmayacaktır." Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayeti indirmiştir: "*Allah, iman edip salih ameller işleyenler hakkında, 'Onlar için bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vardır.' diye vaatte bulunmuştur.*"²⁹ Yüce Allah, adamın ve Peygamber'in (sav.) bu sözleri üzerine şu ayeti inzal etti. "*Artık kim inkâr*

[155] *ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır.*" Bu ayette Yüce Allah, verilen bu nimetlerin inkâr edilmesini kastediyor. Allah'ı inkâr etme anlamındaki küfrü kastetmiyor. Ashab, Rasûlullâh (sav) vefat edinceye kadar bu hal üzerinde idiler. Daha sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilafeti dönemlerinde de bu hal üzerinde devam ettiler. Ardından üzerinde bulundukları durumlarını değiştirip bu nimetleri inkâr ettiler. Bunun üzerine Allah (cc.) onlardan uzaklaştırmış olduğu korkuyu tekrardan başlarına musallat etti.

217. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Saîd'den, o da Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh'ın (sav.) ashabı üç fırkaydı. Bir grup Medine'de, iki grup ise Mekke'deydi. Mekke'de bulunan bu iki gruptan biri, müşriklerden çeşitli sıkıntılar görüyor; fakat onlara karşılık vermiyorlardı. Diğer grup ise bir sıkıntıya maruz bırakıldıklarında müşriklerden bunun intikamını alıyorlardı. Allah (cc.), tüm bunlar hakkında şu ayetleri indirmiştir: "Onlar, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar. Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar. Bir haksızlığa uğradıkları zaman, yardımlaşır. Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez. Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa, artık onlara yapılacak bir şey yoktur. Ancak*

*insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere ceza vardır. İşte acıklı azap bunlardır.”*³⁰ Buradaki “büyük günah” kasıt şirktir. “Hayâsızlık” ise zinadır. “Kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar.” Bunlar, müşriklerden intikam almayan Müslümanlardır. “Rablerinin davetine icabet ederler...” Bunlar, Medine’de bulunanlardır ki başlarında bir yönetici yoktur. Rasûlullâh (sav.) Mekke’de, onlar ise Medine’deydiler. İşlerinde istişarede bulunuyorlardı. “Bir haksızlığa uğradıkları...” Bunlar da kendilerine yapılan haksızlığın intikamını alanlardır. “Bir kötülüğün cezası...” Bunlar, kendilerine yapılan haksızlıkları affedenlerdir. “Ancak insanlara zulmedenlere...” Bunlar ise Müslümanlara zulmedenler müşriklerdir ve “onlara acıklı bir azap vardır”.

Muhacir Listesi

[156]

Mekke’den Habeşistan’a Hicret Edenlerin İsimleri

218. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Cafer b. Ebî Tâlib ve arkadaşlarından önce Mekke’den Habeşistan’a hicret edenler arasında Ümeyye b. Abdişems b. Abdimenâfoğullarından Osman b. Affân ve hanımı Rukayye bt. Rasûlullâh (sav.), Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa b. Abdişems ve hanımı Sehle bt. Süheyl b. Amr b. Abdişems b. Abdived b. Nasr b. Mâlik b. Hasel vardı. Sehle, burada Muhammed b. Huzeyfe’yi dünyaya getirdi. Ümeyyeoğullarının müttefiklerinden Abdullah b. Caş b. Riâb, Nevfel b. Abdimenâfoğullarından Utbe b. Gazvân b. Câbir ve Kays Aylân kabilesinden müttefikleri olan birisi, Esed b. Abduluzâ b. Kusayoğullarından Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid b. Esed, Abdüddâr b. Kusayoğullarından Mus’ab b. Umeyr b. Âmir b. Hişâm b. Abdimenâf b. Abdiddâr, Zühre b. Kilâboğullarından Abdurrahman b. Avf b. Abdiavf b. Abd b. Hâris b. Zühre, müttefikleri Abdullah b. Mesûd ve müttefikleri Mikdâd, Mahzûm b. Yakaza b. Murreoğullarından Ebû Seleme b. Abdilesed, hanımı Ümmü Seleme bt. Ebî Ümeyye, Seleme b. Hişâm b. Mugîre, Seleme Mekke’de hapsedildiği için Bedir,*

Uhud ve Hendek Savaşları'ndan sonra ancak (Medine'ye) gelebildi. Ayyâş b. Ebî Rebîa b. Mugîre, Seleme ile birlikte Medine'ye hicret etti. Ayyâş Habeşistan'a hicret yolundayken anne bir kardeşleri olan Ebû Cehil b. Hişâm ve Hâris b. Hişâm, arkasından gidip onu yakaladılar ve Mekke'ye geri getirdiler. Bedir, Uhud, Hendek savaşları sonrasına kadar onu hapsedtiler. Müttefiklerinden Ammâr b. Yâsir, -Ammâr'ın Habeşistan'a [157] hicret edip etmediği ihtilaflıdır.- Adî b. Ka'b b. Lüey b. Âmir b. Rebîaoğullarından Mut'ab b. Avf ve hanımı Leylâ bt. Ebî Hasme b. Gânim, Cumah b. Ömer b. Husaysoğullarından Osman b. Maz'ûn b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cumah, oğlu es-Sâib ve Kudâme b. Maz'ûn, Sehm b. Amr b. Husays b. Ka'boğullarından Huneys b. Huzâfe b. Kays b. Adî ve Hişâm b. Âs b. Vâil, Âmir b. Lüeyoğullarından Hâtıb b. Amr b. Abdişems, Hâtıb'ın ilk hicret eden kişi olduğu söylenir. Saîf b. Amr b. Abdişems, çocukları (...?) ve Salîf b. Salîf'ın anneleri olan hanımı Ümmü Yakaza bt. Alkame. Sekrân b. Amr b. Abdişems ve hanımı Sevde bt. Zem'a b. Kays, Sekrân Rasûlullah'ın (sav.) Medine'ye hicretinden önce vefat etti. Ölümünden sonra Peygamber (sav.), hanımı Sevde bt. Zem'a ile evlendi. Âmir b. Lüeyoğullarının müttefiklerinden Sa'd b. Havle, Hâris b. Fihri b. Mâlikoğullarından Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Süheyl b. Beydâ, Amr b. Ebî Şureyh b. Rebîa ve Amr b. Hâris b. Zühayr b. Ebî Şeddâd.

219. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Habeşistan'a hicret edenler, Mekkelilerin Müslüman oldukları ve secdeye kapandıkları haberi kendilerine ulaşınca kadar orada kaldılar. Bu hadise şu şekilde gerçekleşti: Rasûlullâh'a (sav.) Necm suresi nazil oldu. Rasûlullâh (sav.) onu okudu. Orada bulunan Müslüman ve müşrik herkes "Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı?"³¹ ayetine gelinceye kadar dinlediler. Müslümanlar onu tasdik ederken bazı insanlar, şeytanın kafiyeli sözlerini duyup din-den döndüler ve "Vallahi bizi Allah'a yaklaştırmaları için o putlara tapacağız." dediler. Şeytan, o iki ayeti tüm müşriklere öğretti ve dilleri onları yanlış okudu. Bu durum Rasûlullâh'a

(sav.) çok ağır geldi. Cebrail (as.) gelince bu iki ayetten ve do- [158] layı insanlardan gördükleri sıkıntıları ona şikâyet etti. Cebrail (as.) bu iki ayetten teberrî etti ve şöyle dedi: "Sen, insanlara Allah'tan (cc.) sana getirmediğimi okudun. Sana demediklerimi söyledin." Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) çok üzüldü ve korktu. Allah (cc.), onu teselli etmek için şu ayetleri inzal etti: "(Ey Muhammed!) Biz, senden önce hiçbir resûl ve nebî göndermedik ki o bir temennide bulunduğunda şeytan, onun dileğine ille de (beşerî arzular) katmaya kalkışmasın. Ne var ki Allah, şeytanın katacağı şeyi iptal eder. Sonra Allah, kendi ayetlerini (lafız ve mana bakımından) sağlam olarak yerleştirir. Allah, hakkıyla bilendir; hüküm ve hikmet sahibidir."³²

220. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) ile birlikte Mekkelilerin de secde ettikleri haberi Habeşistan'daki Müslümanlara ulaşınca onların hepsi veya Allah'ın (cc.) dilediği bir kısmı geri döndüler. Muhacirler, müşriklerin Rasûlullâh'a (sav.) tâbi olduklarını sandılar. Mekke'ye yaklaştıklarında onlara doğru bilgi ulaştı. Tekrardan Habeşistan'a dönmek onlara ağır geldi. Birisinin güvencesi olmadan da Mekke'ye girmeye korktular. Böylece her biri, Mekkeliler birisinin koruması altında Mekke'ye girinceye kadar bekledi. Osman b. Maz'ûn, Velîd b. Mugîre'nin; Ebû Seleme b. Abdilesed, dayısı Ebû Tâlib'in güvencesinde Mekke'ye girdiler. Ebû Seleme'nin annesi Berre bt. Abdilmüttalib idi.

Osman b. Maz'ûn'a gelince bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih rivayet etti. O İbrahim b. Abdirrahman b. Avf'tan, o da başka birisinden naklettiğine göre Osman b. Maz'ûn, kendisinin Velîd b. Mugîre'nin güvencesi altında rahat bir şekilde Mekke'ye girip çıktığını, (buna mukabil) Rasûlullâh (sav.) ve arkadaş-

32 Hac, 22/52. Bu ayet, peygamberlerin dahi yanılabilirliğini; ancak Allah'ın onları yanılgıdan ve şeytanın vesvesesinden koruduğunu, böylece peygamberlerin, tebliğlerini kusursuz bir şekilde yapma imkânına kavuştuklarını anlatmaktadır (çev.). Bir tefsire göre de ayetin manası şöyledir: "...O, vahyedileni okuduğu zaman şeytan dinleyenlerin kalplerine batıl şüphe ve ihtimaller getirir." (Diyanet Vakfı Meali)

larının maruz kaldıkları sıkıntıları görünce, "Vallahi, arkadaşlarım ve ailem Allah yolunda bela ve sıkıntılara katlanırken benim bir müşriğin himayesinde emniyet içinde Mekke'ye girip çıkmam, benim için büyük bir eksikliktir." dedi ve Mescid-i Haram'da bulunan Velîd b. Mugîre'nin yanına gitti. Ona, "Ey Ebû Abdüşems! Ahdine vefa gösterdin. Ben senin himayende idim. Fakat şimdi himayenden çıkıp Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gitmeyi, ona ve arkadaşlarına uymayı istiyorum." dedi. Velîd, ona "Sanırım sana eziyet vermişler ve verdiğim güvenceyi çiğnemişler." dedi. Osman, "Hayır! Fakat ben başkasının değil, sadece Yüce Allah'ın güvencesine girmek istiyorum."

[159] dedi. Velîd, "O zaman Mescid'e git ve ben nasıl ki açık bir şekilde sana güvence verdiğiysem sen de aynı şekilde güvencemi bana geri iade et." dedi. İkisi beraber Mescid'e gittiler. Velîd, "Ey Millet! Osman b. Maz'ûn, verdiğim güvenceyi bana iade etmek istiyor." dedi. Osman, "Velîd doğru söylüyor. Onu vefakâr ve verdiği güvenceyi yerine getiren biri olarak gördüm. Fakat ben Allah'tan başkasının himayesine girmemeye karar verdim. Onun bana vermiş olduğu güvenceyi geri iade ediyorum." dedi. Osman b. Maz'ûn, oradan ayrılıp Kureyşlilerle birlikte oturan Lebîd b. Cafer b. Kilâb el-Kaysî'nin yanına vardı ve onlarla birlikte oturdu. Lebîd onlara şiir okuyordu. Lebîd, "Haberiniz olsun! Allah'tan başka her şey fanidir." diye şiir okuyunca Osman, "Doğru söyledin." dedi. Lebîd, şiirin devamında "Her nimet mutlaka yok olacaktır." deyince Osman, "Yalan söyledin." dedi. Oradan bulunanlar Lebîd'e "Okuduğun şiir tekrarlar mısınız?" dediler. Lebîd de şiirini tekrardan okudu. Osman da tekrardan birinci kısmı doğrularken ikincisini yalanladı. Osman, yalan söyledi derken cennet nimetlerinin son bulmayacağını kastediyordu. Lebîd, "Ey Kureyşliler! Meclisleriniz daha önce böyle değildi." dedi. Bunun üzerine orada bulunan sefih birisi kalkıp Osman'ın gözüne bir yumruk attı ve gözünü morarttı. Orada bulunanlar, "Ey Osman! Sen korunaklı bir güvence altındaydın ve gözünün bu darbeye de ihtiyacı yoktu." dediler. Osman, "Allah'ın güvencesi daha güvenli ve şerefli. Sağlam gözüm, Allah yolunda diğerinin uğradığı-

na muhtaçtır. Ben, Rasûlullâh (sav.) ve arkadaşlarına tabiyim.” dedi. Velîd, “Ey Osman! Benim güvenceme ihtiyacın var mı?” diye sordu. Osman, “Allah’ın güvencesinden başka hiçbir güvence istemiyorum.” diye cevap verdi. Sonra Osman bu olanlarla ilgili şu şiiri söyledi:

*Dediğin şeye ihtiyacım yok, ey İbnü'l-Mugîre!
Fakat ben Ahmed'e güveniyorum.
O, şanı yüce olanın peygamberidir ve O'nun kitabını okuyor.
Onu okumak isteyen herkes ona âşık olur.
Tatlılığından dolayı her gün ona sevgisi artar.
O bir söz söyler, onun söylediği doğrudur.
Ey Rabbim! Ben Muhammed'e iman etmişim.
Vahiyle geldiğinde Cebraîl'e de iman etmişim.
Rahmân'ın indiridiği her ayete de iman etmişim.
O ayetler okununca her kalp yerinden oynar.
Allah'ın mahlûkatını uyarmasından,
Arşın sahibinin göndermiş olduğu ayetlere yüz çevirmekten kalpler korkmalıdır.
İnsanları dalalette ve yapmış olduklarının boşa gittiğini görürsün.
Yapmış oldukları iyi ve kötü işlerin karşılığını görmüşlerdir.*

Hz. Ömer'in Müslümanlığı

[160]

Ömer b. Hattâb'ın (ra.) Müslüman Oluşu

221. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Ömer b. Hattâb'ın Müslüman oluşu, Rasûlullâh'ın (sav.) ashabından bazıları Habeşistan'a hicret ettikten sonra gerçekleşti.”*

222. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdurrahman b. Hâris rivayet etti. O Abdülazîz b. Abdullah'tan, o Abdullah b. Âmir b. Rebîa'dan, o da annesi Leylâ'nın şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. Hattâb, Müslüman olduğumuzdan dolayı bize karşı en sert davrananlardan biriydi. Biz Habeşistan'a hicret etmek üzere hazırlık yaparken Ömer b. Hattâb yanıma geldi. Ben de deveme binmiş, gideceğim yere yönelmiştim. Bana, “Nereye ey Ümmü Abdullah?” diye sordu. Ben de ona, “Dinimizden dolayı bize eziyet ettiniz. Allah'a (cc.) kulluk etmemiz sebebiyle eziyet görmeyeceğimiz, onun yarattığı her-*

hangi bir memlekete gidiyoruz.” diye cevap verdim. Bunun üzerine Ömer, “Allah yardımcınız olsun.” deyip gitti. Sonra yanıma kocam Âmir b. Rebîa geldi. Ona Ömer’de gördüğüm yumuşamayı haber verdim. Kocam bana, “Yoksa onun Müslüman olacağını mı umuyorsun?” dedi. Ben de “Evet!” dedim. Bunu üzerine kocam, “Vallahi, Hattâb’ın merkebi Müslüman olmadıkça o, Müslüman olmaz.” dedi.

223. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Sonra Kureyşliler Rasûlullâh’ı (sav.) arayıp bulması için o zamanlar daha müşrik olan Ömer b. Hattâb’ı gönderdiler. Rasûlullâh (sav.) o vakit Safa tepesinin alt taraflarında bir evde bulunuyordu. Yolda Adî b. Ka’boğullarından Nahhâm diye bilinen Nu’aym b. Abdullah b. Esed, Ömer ile karşılaştı. Nu’aym daha önce Müslüman olmuştu. Ömer, kılıcını kuşanmış bir haldeydi. Nahhâm, “Ey Ömer! Böyle nereye gidiyorsun?” diye sordu. Ömer, “Şu Kureyşlileri ve onların ilahlarını akılsızlıkla itham eden, onların birlik ve beraberliğini bozan Muhammed’e doğru gidiyorum.” dedi. Nahhâm, “Vallahi ey Ömer! Bu attığın adım kötü bir adımdır. Aşırı davranıyorsun ve bu adımınla Adî b. Ka’boğullarını tehlikeye atıyorsun. Muhammed’i (sav.) öldürdüğünde Hâşim ve Zühreoğullarından kurtulacağını mı sanıyorsun?” dedi. Ses-
[161] leri yükselinceye kadar tartıştılar. Ömer ona “Sanırım sen de din değiştirmişsin. Eğer bunun doğru olduğunu bilseydim işe önce senden başlardım.” dedi. Nahhâm, Ömer’in fikrinden vazgeçmeyeceğini görünce ona, “Sana başka bir haber vereyim. Senin ailen ve eniştenin ailesi Müslüman oldular ve senin hâlâ üzerinde bulunduğun sapıklığı terk ettiler.” dedi. Ömer, bunu duyunca “Onlar da kim?” diye sordu. Nahhâm, “Enişten, amcaoğlun ve kız kardeşin.” diye cevap verdi. Bunun üzerine Ömer, kız kardeşine doğru gitti. Rasûlullâh (sav.), ashabından yanına ihtiyaç sahibi bir grup geldiğinde hali vakti yerinde olanlara döner ve “Falanca kişi senin yanında kalsın. İhtiyaçlarını sen karşıla!” derdi. Bu sefer sıra Ömer’in amcazadesi, kız kardeşinin eşi Saîd b. Amr b. Nüfeyl’e gelmişti. Rasûlullâh (sav.), Zühreoğullarının müttefiki olan Sâbit b. Ümmi Enmâr’ın mevlâsı

Habbâb b. Eret'i ona gönderdi. O sıralar Allah (cc.), "*Tâ-Hâ! Biz, Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye değil; ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik.*"³³ ayetlerini indirmişti. Rasûlullâh (sav.), perşembe gecesi dua etmiş ve şöyle demişti: "Allah'ım! İslam'ı Ömer b. Hattâb veya Ebü'l-Hakem b. Hişâm ile güçlü kıl!" Ömer'in amcazadesi ve kız kardeşi, "Rasûlullâh'ın (sav.) duasının Ömer hakkında tecelli etmesini ümit ediyoruz." demişlerdi ve öyle de oldu. Ömer, kız kardeşinin kapısına kadar geldi. Amacı, kız kardeşini Müslüman olmaktan geri döndürmektir. Habbâb b. Eret'in, kız kardeşine Tâ-Hâ suresini ve "*Güneş katlanıp dürüldüğünde*"³⁴ ayeti ile başlayan Tekvîr suresini öğrettiğini gördü. O zaman müşrikler öğretim işine "Heymene" derlerdi. Ömer içeri girdi. Kız kardeşi, onu görünce yüzündeki kızgınlıktan bir kötülük yapacağını anladı ve elindeki Kur'an sayfasını sakladı. Habbâb b. Eret de evin bir köşesine gizlendi. Ömer kız kardeşine, "Evindeki bu heymene de nedir?" diye çıkıştı. Kız kardeşi, "Aramızda konuştuklarımızın dışında başka bir şey yok." dedi. Ömer, onu azarladı ve durumunu öğrenmeden evden çıkmayacağına dair yemin etti. Kız kardeşinin eşi, Ömer'e şöyle dedi: "Ey Ömer! Sen herkesi kendi isteğin üzerine bir araya getiremezsin. Bu hevesinden vazgeç. Hele hele hak, senin istediğinin dışında ise!" Ömer, bu sözlerine sinirlenerek eniştesini sert bir şekilde tuttu ve yere atıp onu şiddetli bir şekilde ezdi. Kız kardeşi, kocasını Ömer'den korumak için araya girdi. Ömer, ona bir tokat attı ve yüzünü kanattı. Kız kardeşi, yüzünden akan kanı görünce ona şöyle seslendi: "Ey Ömer! Beni duyuyor musun? Senin ilahlarını [162] terk ve Lât ile Uzzâ'yı da inkâr ettiğimle ilgili olarak kulağına gelen bütün haberler doğrudur. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim. İşine bak, ne yapmak istiyorsan yap!" Ömer, bunu görünce pişman oldu ve kız kardeşine, "O okuduğunuz nedir? Allah adına sana güvence veriyorum ki onu imha etmeden tekrardan sana geri vereceğim, ona herhangi bir müdahalede

33 Tâ-Hâ: 20/1-3.

34 Tekvîr: 81/1.

de bulunmayacağım.” dedi. Kız kardeşi, onun Kur’an’a karşı bu şiddetli isteğini görünce Rasûlullâh’ın (sav.) yapmış olduğu duanın onun hakkında tecelli edeceğini umdu ve ona şöyle dedi: “Sen necissin. *‘Ona ancak temizlenenler dokunabilir.’*”³⁵ Üstelik Kur’an sayfalarına zarar vermenden endişe ediyor ve bu noktada sana güvenmiyorum. Cünüplükten guslettiğin gibi guslet ve bu sayfalara zarar vermeyeceğin noktasında canım elinde olan Allah adına bana güvence ver.” Ömer, dediklerini yaptı. O da Ömer’e Kur’an sayfasını verdi. Ömer, okuma bilen biriydi. Tâ-Hâ süresinin ilk ayetinden başlayarak “*Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Herkes peşine koştuğu şeyin karşılığını bulsun diye neredeyse onu (kendimden) gizleyeceğim. Ona inananmayan ve nefsinin arzularına uyan kimseler sakın seni ondan (kıyamete inanmaktan) alıkoymasın; sonra mahvolursun!*”³⁶ ayetine kadar okudu. Sonra Tekvîr suresinden ayetler okumaya başladı “*Kişi, neler getirdiğini öğrenmiş olacaktır.*”³⁷ ayetine kadar geldi. Ömer, bunları okuyunca Müslüman oldu. Eniştesine ve kız kardeşine İslam’ı sordu. Onlar da “İslam, Allah’tan başka ilahın olmadığına ve Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmendir. Allah’ın eşi ve denginin olmadığına inanman, Lât ve Uzzâ’yı inkâr etmendir.” dediler. Ömer, bu dediklerini yaptı. Evin bir yerinde saklanan Habbâb b. Eret, tekbir getirerek ortaya çıktı ve şöyle dedi: “Ey Ömer! Müjdeler olsun! Allah sana ikramda bulundu. Çünkü Rasûlullâh (sav.), Allah’ın İslam’ı seninle güçlendirmesi için dua etmişti.” Ömer, “Rasûlullâh’ın (sav.) bulunduğu evi bana gösterin.” dedi. Habbâb b. Eret, “Ben onun nerede olduğunu sana göstereceğim.” dedi ve Hz. Peygamber’in Safa tepesinin alt tarafında bulunan evde olduğunu söyledi. Ömer, Rasûlullâh’ı (sav.) görmeye son derece arzulu bir şekilde oraya doğru yöneldi. Rasûlullâh’a (sav.) Ömer’in öldürmek için kendisini aradığı haberi ulaşmış; fakat Müslüman olduğu haberi ulaşmamıştı. Ömer, eve gelince

[163] kapının açılmasını istedi. Ashab, Ömer’in kılıcını kuşanmış bir şekilde geldiğini görünce endişelendi. Rasûlullâh (sav.), insan-

35 Vâkı’a: 59/79.

36 Tâ-Hâ: 20/15-16.

37 Tekvîr: 14.

ların korktuğunu görünce “Kıyayı açın! Şayet Allah (cc.) onun hakkında hayır murat etmişse o, İslam’a uyar ve Rasûlü tasdik eder. Eğer bunun dışında bir şey söz konusu ise onu öldürmek bize zor olmayacaktır.” buyurdu. Rasûlullâh’ın (sav.) ashabından bazıları tedbir amacıyla ona doğru yöneldiler. Rasûlullâh’a (sav.) bu esnada vahiy nazil oluyordu. Rasûlullâh (sav.) Ömer’in sesini duyunca cübbesini giymeden dışarıya çıktı ve Ömer’in cübbesinden sıkıca tutup şöyle dedi: “Ey Ömer! Allah, Velîd b. Muğîre hakkında indirdiği rezil edici ayetleri senin hakkında da indirmeden vazgeçmeyeceğini görüyorum.” Sonra, “Allah’ım, Ömer’e hidayet ver!” diye dua etti. Ömer güldü ve “Ey Allah’ın Rasûlü! Allah’tan başka bir ilah olmadığına ve Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim.” dedi. Bunun üzerine orada bulunan Müslümanlar evin arkasındakilerin duyabilecekleri şekilde hep bir ağızdan tekbir getirdiler. Müslümanlar, o gün kırk küsur erkek ve on bir kadın idi.

224. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Ömer, Müslüman olunca şu şiiri söylemişti:

İn’âm sahibi olan Allah’a hamdolsun! Onun bizim üzerimizde birçok nimeti vardır.

Bunlara ancak hamd etmek gerekir.

İlk başta biz yalanlamaya başladık.

Yanında bilgi olan Peygamber bize doğru olanı söyledi.

Hattâb’ın kızına zulmettim.

Sonra akşamüstü Rabbim bana hidayet verdi. Müşrikler ise Ömer sapıttı dediler.

Hattâb’ın kızının evinde sureler okunduğunda ona zulmederek yaptığım hatalara pişmanım.

O, Arşın sahibi olan Rabbine içten dua ediyordu.

İki gözünden de acelece yaş akıyordu.

Kesin olarak anladım ki onun dua ettiği yaratıcısıdır.

Neredeyse hen de gözyaşı dökecektim.

Allah’ın yaratıcımız olduğuna,

Ahmed’in bugün aramızda meşhur olduğuna şahitlik ediyorum, dedim.

O, güvenilir olan Allah’tan hakkı getiren sadık bir peygamberdir.

Emaneti yerine getirendir, sözünde dönme yoktur.

[164] 225. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Ömer o zaman şöyle demişti: "Allah'a yemin olsun ki bize İslam'a davet etmek, küfre davet etmekten daha fazla yakıştır. Artık Allah'ın dini Mekke'de ortaya çıkmalıdır. Şayet kavmimiz bize zulüm yapmak isterse onlara karşı koyarız. Eğer bize karşı anlayışlı davranırlarsa bunu kabul ederiz." Ömer ve arkadaşları evden çıkıp Mescid-i Haram'da oturdular. Kureyşliler Ömer'in Müslüman olduğunu görünce şaşırdılar.

226. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Nâfi' rivayet etti. O da İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti:* Ömer b. Hat-tâb, Müslüman olunca "Ey Mekkeliler! Tellallık yapacak kimse yok mu?" diye seslendi. Onlar da "Cemîl b. Ma'mer el-Cumahî bu işi yapar." dediler. Babam ona doğru yola çıktı. Ben de babamın arkasından çıktım. Ben o zaman her gördüğümü anlayacak yaşta bir çocuktum. Ömer, Cemîl'in yanına vardı ve "Ey Cemîl! Benim Müslüman olduğumu biliyor musun?" dedi. Cemîl, babamın sözünü iki etmeden eteklerini ardından yerlerden sürükleyerek acelece dışarı çıktı. Ömer de onunla çıktı ve ben de babamla birlikteydim. Mescid-i Haram'ın kapısına varınca Cemîl en yüksek sesi ile şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Bilesiniz ki Ömer din değiştirmiştir (sapıtmıştır)." Ömer, "Yalan söyledin, ben sapıtmadım; bilakis Müslüman oldum." dedi. Kureyşliler vakit geçirmeden hemen onunla kavgaya başladılar. Ömer de onlarla kavga etti. Güneş, tepelerine gelinceye değin kavgaya devam ettiler. Ömer yoruldu ve oturdu. Onlar da tepesine dikildiler. Ömer şöyle diyordu: "Allah'a yemin olsun ki biz Müslümanlar üç yüz kişi olsaydık Mekke'yi ya siz bize bırakıp giderdiniz ya da biz size bırakıp giderdik." Onlar bu durumdayken Kureyş'in ileri gelenlerinden üzerinde Yemen şalı ve Taberistan gömleği bulunan birisi geldi ve "Nedir bu hal?" diye sordu. Onlar da "Hayırdır, Ömer b. Hat-tâb din değiştirmiştir." dediler. O kişi, "Bırakın böyle şeyleri! Adam kendine bir din seçmiştir. Bundan size ne? Ona bir zarar verirsiniz Adî b. Ka'boğullarının adamlarını size bırak-

caklarını mı sanıyorsunuz?” dedi. Allah’a yemin olsun ki adamın bu sözleri üzerine Ömer’in üzerine üşüşenler, Ömer’in üzerindeki elbisenin açılması gibi onun etrafından ayrıldılar. Medine’ye geldiğimizde Ömer’e, “Babacığım! Milleti başından savan o şallı adam kimdi?” diye sordum. Ömer, “Âs b. Vâil es-Sehmî idi.” dedi.

227. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Münkedir rivayet etti ki Deyloğullarından bir bedevî kendisine Rasûlullâh’ın (sav.) peygamber olarak ortaya çıkışı ve insanların [165] ona inanma konusunda ihtilafa düşmeleriyle ilgili haberler ulaşınca o, şöyle demiştir: “O dazlak ve uzun boylu Ömer ne yaptı? O, iki gruptan hangisi ile beraberdir? Allah’a yemin olsun ki Ömer, Mekke’yi ya hayır ile ya da şer ile dolduracaktır.”*

228. *Bize Yunus rivayet etti. O Nadr Ebû Ömer’den, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: “Allah’ım, İslam’ı ya Ebû Cehil b. Hişâm ile ya da Ömer b. Hattâb ile güçlendir.” Bu duanın sabahında Ömer, Rasûlullâh’ın (sav.) yanına gitti ve Müslüman oldu. Sonra da Mescid-i Haram’a gidip açıktan namaz kıldı.*

229. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdullah’tan, o Kâsım’dan, o da Abdullah b. Mesûd’un şöyle dediğini rivayet etti: “Ömer b. Hattâb’ın Müslüman oluşu bir fetih gibiydi. Onun hicreti nusret, halifeliği de rahmet oldu. Ömer (rh.), Müslüman olmadan önce bizler Kâbe’nin yanında açıktan namaz kılamazdık.”*

Aleni Kur’an Okuma

[166]

Mekke’de Kur’an’ı Açıktan Okuyan İlk Kişi ile İlgili Rivayetler

230. *Bize Yunus rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yahyâ b. Urve b. Zübeyr b. Avvâm rivayet etti. O da babasının şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh’tan (sav.) sonra Mekke’de Kur’an’ı açıktan okuyan ilk kişi Abdullah b. Mesûd oldu. Bir gün Rasûlullâh’ın (sav.) ashabı bir*

araya geldi ve “Vallahi, Kureyşliler bu Kur’an’ın açıktan okunduğunu hiç duymadı. Onlara bunu kim duyuracaktır?” dediler. Abdullah b. Mesûd, “Ben!” dedi. Ashab, “Biz onların sana zarar vermelerinden endişe ediyoruz. Biz, kavmi olup Kureyşlilerin vereceği eziyetten onu koruyan birisini istiyoruz.” demeleri üzerine Abdullah b. Mesûd, “Bırakın! Allah beni korur.” dedi. Abdullah, ertesi gün kuşluk vaktinde Makam-ı İbrahim’in yanına geldi. Kureyşliler toplanmış haldeydiler. Abdullah, Makam’ın yanında ayağa kalktı, yüzünü onlara dönerek yüksek sesle, “بسم الله الرحمن الرحيم، العلم القرآن/Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla, Rahmân Kur’an’ı öğretti.”³⁸ ayetlerini okumaya başladı. Kureyşliler, “İbn Ümmü Abd ne diyor böyle?” diye birbirlerine sormaya başladılar. Bazıları, “O, Muhammed’in (sav.) getirdiği birtakım ayetleri okuyor.” deyince ayağa kalkıp Abdullah’ın yüzüne vurmaya başladılar. Abdullah, Allah’ın dilediği yere kadar Kur’an okumaya devam etti. Sonra da yüzü yara bere olarak arkadaşlarının yanına vardı. Arkadaşları, “İşte! Başına bunun gelmesinden korkuyorduk.” dediler. Abdullah, “Allah düşmanları hiçbir zaman bana o andakinden daha zayıf gelmedi. Eğer isterseniz yarın da gidip aynısını yaparım.” deyince arkadaşları, “Bu kadar yeter! Zaten onlara istemedikleri şeyi dinlettin.” dediler.

231. Bize Yunus rivayet etti. O, Abdurrahman b. Abdillâh’tan, o da Kâsım’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Mekke’de Rasûlul-lâh’tan (sav.) sonra Kur’an’ı açıktan okuyan ilk kişi Abdullah b. Mesûd’dur.”

Üçüncü bölümün sonu!

İnşallah bu bölümden sonra “Mekke’de Allah Yolunda İşkence Gören Müminler” konusu gelecektir. Allah bize yeter. Allah’ın rahmeti ve esenliği efendimiz Muhammed ve onun Ehl-i beyti üzerine olsun.

İbn İshâk'ın *el-Meğâzî* Adlı Eserinden
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bismillâhirrahmânirrahîm

[169]

Allah'a Tevekkül Ettim.

İşkenceler

**Mekke'de Allah Yolunda İşkenceye Maruz Kalan
Müminler**

232. *Bize kıraat yoluyla Şeyh Ebû'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Nekûr el-Bezzâz rivayet etti. (Ravi dedi ki) ona kıraat edilirken ben de dinliyordum. Dedi ki: Bize Ebû Tâhir Muhammed b. Abdirrahman el-Muhlis rivayet etti. Dedi ki: Ebû'l-Hüseyin Rıdvân b. Ahmed'e kıraat edildi ve ben de dinliyordum. Dedi ki: Bize Ebû Ömer Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî rivayet etti. Dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'tan şöyle dediği rivayet etti: Bize Zührî rivayet etti. Dedi ki: Bana şu bilgiler rivayet edildi: Ebû Cehil, Ebû Süfyân ve Ahnes b. Şerîk, evinde namaz kılan Rasûlullâh'ın (sav.) Kur'an okumasını dinlemek için bir gece dışarı çıktılar. Onu dinlemek için her biri bir yerde oturdu. Onlardan hiçbiri diğerinin yerini bilmiyordu. Gece boyu onu dinlediler. Sabah olunca veya tanyeri ağarınca oradan ayrıldılar. Dönüş yolunda buluştular ve böyle bir şey yaptıkları için birbirlerini kınadılar. Birbirlerine şöyle dediler: "Sakin bir daha böyle bir şey yapmayın! Beyinsizin biri sizi görürse onun kalbine şüphe düşürürsünüz."* Sonra ayrılıp gittiler. İkinci gece her biri önceki gece oturdukları yere geldiler ve gece boyu Hz. Peygamber'in Kur'an okuyuşunu dinlediler. Tanyeri ağarınca oradan ayrıldılar. Yolda yine buluştular ve önceki gece birbirlerine söylediklerini tekrarladılar. Üçüncü gece yine eski yerlerine gelip oturdular ve gece boyunca Hz. Peygamber'i dinlediler. Tanyeri ağarınca oradan ayrıldılar. Yolda buluşunca birbirlerine şöyle dediler: "Bunu tekrarlamamak üzere birbirimize söz vermeden bu-

radan ayrılmayalım.” Bunun üzerine birbirlerine söz vererek ayrıldılar. Sabah olunca Ahnes b. Şerîk eline bir değnek alarak Ebû Süfyân’ın evine geldi ve ona şöyle dedi: “Ey Ebû Hanzala! Muhammed’den duydukların hakkındaki düşüncelerini bana söyle!” Ebû Süfyân ona, “Ey Ebû Sa’lebe! Vallahi, bildiğim ve [170] ne anlama geldiğini anladığım şeyleri de bilmediğim ve ne anlama geldiğini anlamadığım şeyleri de duydum.” dedi. Ahnes şöyle dedi: “Yemin ettiğin zata ben de yemin ederim ki ben de senin gibiyim.” Ahnes, Ebû Süfyân’ın yanından ayrılıp Ebû Cehil’in yanına vardı ve ona, “Ey Ebû’l-Hakem! Muhammed’den dinlediklerin hakkındaki görüşün nedir?” diye sordu. Ebû Cehil, “Ne mi duydum? Bizler Abdümenâfoğulları ile şan ve şeref noktasında mücadele ettik. Onlar yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar bazı vazifeler yüklendiler, biz de yüklendik. Onlar verdiler, biz de verdik. Ta ki diz üstü çöküp baş başa giden iki at yarışçısı gibi olunca, ‘Bizde gökten kendisine vahiy gelen bir peygamber var.’ dediler. Bu dereceye ne zaman kavuşulur ki? Vallahi biz hiçbir zaman ona inanmayacak ve onu tasdik etmeyeceğiz.” dedi. Bunun üzerine Ahnes b. Şerîk onun yanından ayrıldı.

233. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti:* “Sonra Kureyşliler Müslüman olup Rasûlullâh’a (sav.) uyanlara düşmanlık ettiler. Her bir kabile içlerinden Müslüman olanları yakaladı ve onlara işkence etmeye başladı.”

234. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hişâm b. Urve rivayet etti. O da babasının şöyle dediğini rivayet etti:* Varaka b. Nevfel, Müslüman olduğu için işkenceye tabi tutulan Bilâl’e uğradı. Bilâl, “Ehad, Ehad!” diyordu. Varaka da “Ehad, Ehad!” diyor ve “Ey Bilâl! Vallahi kimse gelip seni kurtarmayacak.” diye ekliyordu. Sonra Cumahoğullarından ona bu işkenceyi yapanların ve Ümeyye’nin yanına varıyor ve şöyle diyordu: “Vallahi, Müslüman oldu diye Bilâl’i öldürürseniz, onun kabri-ni Allah’tan şefkat ve merhamet dilenen bir mekân edininim.”

235. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana rivayet edildiğine göre Ammâr b. Yâsir; Bilâl b. Rebâh, annesi Hamâme ve arkadaşlarının yaşadıkları eziyetleri ve Hz. Ebû Bekir'in onları azat etmelerini dile getirdiği bir şiirde şöyle demiştir:

*Allah, Bilâl ve arkadaşlarını azat ettiği için,
Atîk'i (Ebû Bekir) mükâfatlandırsın. Fâkih ile Ebû Cehil'i rezil et-
tin.*

O ikisi akşama kadar Bilâl'e kötülük ediyorlardı.

Akıl sahibinin sakındığı şeylerden sakınmıyorlardı.

Tüm insanların Rabbi olan Allah'ı birlemesi,

*Rabbim Allah'tır demesi sebebiyle ona peyderpey işkence ediyor-
lardı.*

[171]

Şayet beni öldürmek isterseniz öldürürsünüz.

Fakat ölüm korkusundan dolayı Rahmân'a şirk koşmam.

Ey İbrahim'in, kul Yunus'un,

Musa ve İsa'nın Rabbi, kurtar beni!

Sonra da Âl-i Gâlib'den haksız ve adaletsiz olarak,

Zulmetmeyi arzulayanlara mühlet verme!

236. Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da baba-sının şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Bekir, Allah (cc.) yolunda işkence gören şu yedi kişiyi azat etti: Bilâl, Âmir b. Führeyre, Züneyre, Amr b. Mü'miloğullarından bir cariye, Nehdiyye ve kızı, bir de Ubey's. Rivayete göre Ebû Bekir, Nehdiyye'ye uğramıştı. Sahibesi olan kadın ona işkence ediyor ve "Vallahi, seni dinden çıkararak kişi seni azat etmeden ben seni azat etmem." diyordu. Ebû Bekir bunu duyunca "Evet, ben onu azat edeceğim ey Ümmü falan!" dedi. Kadın, "Öyleyse onu azat et! Çünkü o senin dinindedir." diye karşılık verdi. Ebû Bekir, "Ne kadar istiyorsun?" dedi. Kadın, "Şu kadar." dedi. Ebû Bekir, "Söylediğin fiyata onu satın aldım." dedi ve onu satın alıp azat etti. Sonra Nehdiyye'ye, "Sahibenin ununu öğütmeden ona geri ver!" dedi. O da "Müsaade et, ona bunu öğüteyim." dedi.

237. Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da baba-sının şöyle dediğini rivayet etti: Züneyre'nin gözü kör olmuştu ve o, Allah (cc.) yolunda işkence görenlerden biriydi. İslam'dan başka hiçbir şeyi kabul etmiyordu. Müşrikler, "Onun gözlerini Lât ve Uzzâ kör etti." dediler. O, "Evet, kör oldum

ama vallahi dedikleriniz doğru değildir.” diye karşılık verdi. Daha sonra Allah gözlerini tekrardan ona geri verdi.

238. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana İbn Abdillâh rivayet etti. O Ebû Atîk'ten, o da Âmir b. Abdillâh b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Bekir Mekke'de zayıf köleleri azat etmeye başlayınca babası Ebû Kuhâfe ona "Oğlum! Keşke köle azat ettiğinde yarın seni koruyacak ve sana destek olacak güçlü kimseleri azat etseydin."* dedi. Ebû Bekir cevaben ona [172] *şöyle dedi: "Babacığım! Ben istemem gerekeni istiyorum."* Şu ayetlerin Ebû Bekir ile ilgili nazil olduğu rivayet edilir: *"Artık kim verir ve sakınırsa, en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolay hazırlarız (onda başarılı kılarız). Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar ve en güzeli de yalanlarsa, biz de onu en zora hazırlarız. Düştüğü zaman da malı kendisine hiç fayda vermez. Doğru yolu göstermek bize aittir. Şüphesiz ahiret de dünya da bizimdir. (Ey insanlar!) Alev alev yanan bir ateşle sizi uyardım. O ateşe ancak kötü olan girer. Öyle kötü ki, yalanlayıp yüz çevirmiştir. En çok korunan ise ondan (ateşten) uzak tutulur. O ki, Allah yolunda malını verir, temizlenir. Onun nezdinde hiçbir kimseye ait şükranla karşılanacak bir nimet yoktur. O ancak Yüce Rabbinin rızasını aramak için verir. Ve o (buna kavuşarak) hoşnut olacaktır."*¹

239. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ammâr b. Yâsir ailesinden bazıları şunu rivayet ettiler: Mugîre b. Abdillâh b. Mahzûmoğullarından bir kabile, Ammâr'ın annesi Sü-meyye'ye Müslüman olduğu için işkence etti. O da İslâm'dan başka bütün teklifleri reddediyordu. Sonunda onu öldürdüler. Rasûlullâh (sav.) Mekke'de Ebtah'ın sıcak kumları üzerinde işkence gören Ammâr ve annesine uğrar ve onları şöyle teselli ederdi: "Ey Yâsir ailesi! Sabredin! Varacağınız yer cennettir."*

240. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Yâsir, Beni Eşca' b.*

Leys'ten Bekroğullarının kölesiydi. Bekroğulları, onu Eşca'ogullarından satın aldı ve Ammâr'ın annesi Sümeyye ile evlendirdi. Sümeyye, Ammâr'ı dünyaya getirdi. Sümeyye, Bekroğullarının cariyesiydi. Bekroğulları Sümeyye'yi, Ammâr'ı ve Yâsir'i azat ettiler."

241. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdullah b. Avn'dan, o da Muhammed b. Sîrîn'in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) Ammâr b. Yâsir'e uğradı. O da başına gelenlerden dolayı ağlıyordu. Rasûlullâh (sav.) ona, "Neyin var? Müşrikler seni alıp suya batırdılar. Sen de kurtulmak için şöyle şöyle dedin diye mi ağlıyorsun. Eğer tekrardan sana işkence ederlerse daha önce söylediklerinin aynısı söyle!" dedi.

242. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hakîm b. Cübeyr rivayet etti. O da Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti:* İbn Abbâs'a: "Ey İbn Abbâs! Müşrikler, Müslümanlara dinlerini terk etmede mazur sayılabilecek derecede işkence ediyorlar mıydı?" diye sordum. O da "Evet, vallahi müşrikler onlardan birini döver, acıtır ve susuz bırakırdı. Öyle ki maruz [173] kaldığı o şiddetten dolayı oturamaz hale gelirdi. İstedikleri her şeyi verirdi. 'Allah değil, Lât ve Uzzâ senin ilahın değil midir?' derlerdi. O da 'evet' demek zorunda kalırdı. Hatta müşriklerin yanlarından pislikböceği geçerdi. Onlar, 'Bu senin ilahın değil midir?' diye sorarlardı. O da yaptıkları şiddetli işkenceden kurtulmak için 'Evet' derdi."

243. *Bize Yunus rivayet etti. O da Ayzâr b. Hureys'in şöyle dediğini rivayet etti: Hâlid b. Velîd, bir defa Lât ve Uzzâ'ya uğradı ve şöyle dedi:* "Seni inkâr ediyorum, takdis etmiyorum. Ben Allah'ın seni tahkir ettiğini gördüm." Sonra da geçip gitti.

244. *Bize Yunus rivayet etti. O da Habîb b. ... el-Esedî'den, o da Müslim b. Subayh'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh'ın (sav.) arkadaşları ona, "Biz artık çok olduk. Bizden her on kişiye emretsen de geceleyin gitsek ve Kureys'in ileri gelenlerinden birini alıp öldürsek. Böylece memleket bizim olur." dediler. Peygamber (sav.) bu teklife sevindi. Öyle ki bu sevin-

ci yüzüne yansdı. Osman b. Affân ayağa kalkarak şöyle dedi: “Yâ Rasûlullâh! Onlar; çocuklarımız, babalarımız ve kardeşlerimizdir.” Osman, bunu birkaç defa tekrarlayınca Rasûlullâh (sav.), onların bu tekliflerini kötü gördü. Bu da yüzüne yansdı ve tekliflerini reddetti. Akşam olunca müşrikler bizi yakalayıp işkenceye tabi tutmaya devam ettiler. Bilâl hariç Rasûlullâh’ın (sav) ashabından işkenceye uğrayan herkes müşriklerin istediğini söyledi. Bilâl ise her defasında “Ehad! Ehad!” demeye devam etti.

245. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. Keysân rivayet etti. O da Sa’d b. Ebî Vakkâs ailesine mensup birisinden şunu rivayet etti: “Bizler Rasûlullâh (sav.) birlikte Mekke’de geçim sıkıntısı çeken ve şiddete maruz kalan bir topluluk idik. Musibete maruz kaldığımızda bunu kabullendik ve sabır gösterdik. Mus’ab b. Umeyr Mekke’deki en varlıklı gençlerden biriydi. Anne babasıyla birlikte en güzel elbiseleri giyerdi. Sonra* [174] *Mus’ab’ın büyük sıkıntılara maruz kaldığını gördüm. Öyle ki derisinin yılan derisi gibi üzerinde kuruduğuna şahit oldum. Zayıflığından dolayı en hasta ve güçsüz olanımızdan onu taşımasını talep ederdik de o da Mus’ab’ı sırtına alıp götürürdü. O bizim maruz kaldığımız hiçbir şeyden geri kalmazdı. Sonra Allah (cc.) ona Uhud’da şehit olmayı nasip etti.*

246. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b. Ziyâd rivayet etti. O da Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ali b. Ebî Tâlib’den (ra.) bizatihi işiten birisi, onun şöyle dediğini rivayet etti: “Ben Rasûlullâh (sav.) ile birlikte Mescid-i Haram’da oturuyordum. Yanımıza üzerinde deri ile yamanmış bir hırka bulunan Mus’ab b. Umeyr çıkageldi. Rasûlullâh (sav.) onun önceki müreffeh hayatı ile bugünkü durumunu düşünerek ağladı ve şöyle buyurdu: ‘İleri zamanlarda birinizin sabah bir, akşam ayrı bir elbise giydiği, önüne bir tabak yemeğin konulup diğerinin kaldırıldığı ve evlerinizin duvarlarını Kâbe’yi örter gibi örttüğünüz güne ne dersiniz?’ Orada bulunanlar şöyle cevap verdiler: ‘Yâ Rasûlal-*

lâh! Biz, o gün bugünden daha iyi bir durumda oluruz. Mai-şet derdi çekmez, kendimizi ibadete veririz.’ Rasûlullâh (sav): ‘Siz, bugün o günden daha hayırlısınız.’ buyurdu.”

247. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. Key-sân rivayet etti.* O da Sa’d ailesinden birisinden, o da Sa’d b. Ebî Vakkâs’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.) ile birlikte Mekke’de olduğumu hatırlıyorum. Geceleyin küçük abdest bozmak için dışarı çıktım. Abdest bozduğum yerde bir hışırtı duydum. Bakınca bir parça deve derisi olduğunu gördüm. Alıp yıkadım, sonra da onu pişirip iki taş arasında öğütüp ufaladım. Üzerine su döküp üç öğün yiyerek açlığımı giderdim.”

248. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b. Ziyâd rivayet etti. O da Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’nin şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ali b. Ebî Tâlib’den (ra.) bizatihi işiten birisi [175] onun şöyle dediğini rivayet etti:* “Bir kış günü bir deri parçasını alarak Rasûlullâh’ın (sav.) evinden dışarı çıktım. Derinin ortasını delerek boynuma geçirdim ve belimi hurma lifi ile bağladım. O sırada şiddetli bir şekilde açlık çekiyordum. Rasûlullâh’ın (sav.) evinde yiyecek olsaydı ondan yerdim; fakat yoktu. Yiyecek aramaya çıktım ve bahçesinin içinde kuyudan su çeken bir Yahudiye uğradım. Bahçe duvarındaki bir delikten onu gördüm. Yahudi bana, ‘Neyin var ey Arap? Her kova için bir hurma versem suyu bana çeker misin?’ dedi. Ben, ‘Evet, kapıyı aç ki içeri gireyim.’ dedim. O da kapıyı açtı. Ben içeri girdim. Yahudi bana kovayı verdi. Ben her bir kovayı çekince o, bana bir hurma verdi. Avucum hurma ile dolunca bunlar bana yeter deyip onları yedim ve su çekip üzerine içtim. Sonra Mes-cid’e geldim ve Rasûlullâh’ı (sav.) orada buldum.”

249. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve’den, o baba-sından, o da Âişe’nin şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh’ın (sav.) üzerinde yattığı döşek, içi hurma lifi ile doldurulan bir deriydi.”

250. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti: o İbn İshâk'tan, o Zührî'den, o Uheydullah b. Ebî Sevr'den, o da Ömer b. Hattâb'ın (ra.) şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) yanına girdim. O da hurma lifinden örölmüş bir hasırın üzerinde uzanmış, vücudunun bir kısmı toprağa gelmiş, içi hurma lifi ile doldurulmuş deriden bir yastığa yaslanmıştı. Başının üzerinde, tuzlanıp tavana asılmış bir deri vardı. Odasının bir köşesinde deri tabaklamada kullanılan ve kurt diye adlandırılan bir bitki vardı."*

251. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma'ser el-Medenî'den, o da Saîd el-Makbürî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) bir hasırı vardı. Gündüz onu sererdi. Gece olunca da mescide getirip üzerinde namaz kıldırı."*

[176] 252. *Bize Yunus rivayet etti. O Mesûdî'den, o Amr b. Mürre'den, o Edhem'den, o Alkame'den, o da Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) bir gün hasır üzerinde uzanıp uyumuştı. Kalktığı anda hasır, vücudunun üzerinde iz bırakmıştı. Uyanınca üzerini sildim ve 'İzin verseydiniz de hasırın üzerine sizi koruyacak bir şey serseydik?' dedim. Rasûlullâh (sav.) 'Dünya benim neyime? Ben ve dünya, bir ağaç altında konaklayıp gölgelenen ve sonra da kalkıp giden bir yolcu gibiyiz.' buyurdu."*

253. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdûlmelik b. Ebî Süfyân es-Sekaffî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Eraş'tan bir adam develeri ile birlikte Mekke'ye geldi. Ebû Cehil b. Hişâm ondan develerini satın aldı. Fakat ücretini ödemeyi geciktirdi. Eraşlı bu kişi Kureys'in toplandığı yere geldi. Rasûlullâh (sav.) da Mescid-i Haram'ın bir tarafında oturuyordu. Adam, "Ey Kureys topluluğu! Kim Ebû'l-Hakem b. Hişâm'daki borcumu alıp bana verecek? Çünkü ben yabancı ve yolda kalmış birisiyim, Ebû'l-Hakem hakkımı inkâr ediyor. Ben, yabancı ve yolda kalmış birisiyim." diye seslendi. Orada bulunanlar Rasûlullâh'ın (sav.) Ebû Cehil ile olan düşmanlıklarını bildiklerinden onunla istihza etmek üzere adama, "Şurada oturan kişiyi görüyor*

musun? Onun yanına git! Ebû Cehil'den hakkını alıp sana verir." dediler. Eraşlı şahıs Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gitti ve "Ey Allah'ın kulu! Ebû'l-Hakem b. Hişâm hakkımı bana vermiyor. Ben ise yabancı ve yolda kalmış birisiyim. Şunlardan beni ona götürecek ve hakkımı ondan alacak birisini göstermelerini istedim. Onlar da seni gösterdiler. Allah'ın rahmeti üzerine olsun, hakkımı ondan al!" dedi. Rasûlullâh (sav.) "Haydi, ona gidelim!" dedi ve onunla birlikte yola koyuldu. Kureyşliler, Hz. Peygamber'in onunla gittiğini görünce orada bulunan birine "Takip et bakalım, ne yapacak?" dediler. Râvî devamında şunu söylüyor: Rasûlullâh (sav.) çıkıp Ebû Cehil'in evine geldi ve kapısını çaldı. Ebû Cehil, "Kimsin?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Ben Muhammed! Dışarı çık!" dedi. Ebû Cehil, beti benzi atmış ve yüzü solmuş bir şekilde dışarı çıkıp onun yanına geldi. Hz. Peygamber "Bu adama hakkını ver!" dedi. Ebû Cehil "Tamam, vereceğim. Bekle getiriyorum." dedi. İçeri girip hakkı olan meblağı getirdi ve Eraşlıya verdi. Sonra Rasûlullâh (sav.) oradan ayrıldı ve Eraşlıya "Haydi, var yoluna git!" dedi. Eraşlı oradan ayrılıp Kureyş topluluğunun yanına geldi ve "Allah, Muhammed'den razı olsun! Hakkım olanı alıp bana [177] verdi." dedi. Takip için gönderdikleri adam gelince Kureyşliler, "Hey! Söylesene ne oldu?" diye sordular. Adam şöyle cevap verdi: "Hayret edilecek şeyler oldu. Vallahi, Muhammed kapıyı çalar çalmaz Ebû'l-Hakem ruhsuz bir şekilde dışarı çıktı. Muhammed ona 'Bu adama hakkını ver!' dedi. Ebû Cehil, 'Tamam vereceğim. Bekle getiriyorum.' deyip içeri girdi ve hakkı olan meblağı getirip Eraşlıya verdi." Sonra fazla bir zaman geçmeden Ebû Cehil çıkıp geldi. Kureyşliler ona "Yazıklar olsun sana! Neyin var? Senin yaptığın gibisini biz hiç görmedik." dediler. Ebû Cehil, "Asıl size yazıklar olsun! Vallahi, Muhammed'in kapımı çaldığını işittiğim an içim korku ile doldu. Sonra dışarı çıkınca başının üzerinde bir erkek deve gördüm. O devenin başı, boynu ve ağı dişleri gibisini hiç görmedim. Vallahi, şayet Eraşlının hakkını vermeseydim o deve beni yiyecekti." dedi.

[178] **Müşriklerle Tartışmalar****Peygamber'in (sav.) Müşriklerle Tartışırken Verdiği Cevaplar**

254. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana kırk küsur sene önce Mekkeli yaşlı birisi İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bir gün güneş battıktan sonra Kâbe'nin arka tarafında Rebîa'nın iki oğlu Utbe ve Şeybe, Abdüddâroğullarından Ebû Süfyân b. Harb ve Nadr b. Hâris, Esedoğullarından Ebü'l-Bahterî, Esved b. Muttalib b. Esed, Zem'a b. Esved, Velîd b. Mugîre, Ebû Cehil b. Hişâm, Abdullah b. Ebî Ümeyye, Ümeyye b. Halef, Âs b. Vâil, Haccâc'ın iki oğlu Nebîh es-Sehmî ve Münebbih es-Sehmî adlı kişilerin hepsi veya bunlardan bazıları bir araya geldiler. Birbirlerine, "Muhammed'e haber gönderin gelsin. Onunla konuşun ve tartışın! Tâ ki bu konuda elinizden geleni yapmış olasınız." dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh'a "Kavminin ileri gelenleri sizinle konuşmak için bir araya geldiler." haberini iletiler. Rasûlullâh (sav.) acelece yanlarına gelip oturdu. Çünkü onların peygamberliği kabul etme noktasında düşüncelerinde bir değişikliğin meydana geldiğini sanıyordu. Hakkı bulmalarını çok istiyor ve hidayete ermelerini arzuluyordu. Aynı zamanda sıkıntıya düşmeleri ona ağır geliyordu. Ona, "Ey Muhammed! Biz sana haber gönderdik ki sana karşı elimizden geleni yapmış olalım (kimse bizi suçlamasın). Vallahi biz, Araplarda senin gibi milletin arasına fitne sokan başka birini tanımıyoruz. Sen atalarımıza sövdün, dinimizi ayıpladın, bizi akılsızlıkla suçladın, ilahlarımıza küfrettin ve birliğimizi bozdun. Her ne kötülük varsa onu bizimle arana koydun. Eğer bu söylediklerinle mal elde etmek istiyorsan en zenginimiz olman için sana mal toplayalım. Şeref istiyorsan seni başımıza reis yapalım. Krallık istiyorsan seni kendimize kral edelim. Şayet bu söylediklerini sana getiren bir cin olup onunla baş edemiyorsan -muhtemeldir ki böyledir- şifa bulup iyileşmen için mallarımızı harcayalım. Hastalığına çare bulunmazsa da seni bu durumda mazur görürüz." dediler. Kureyşliler, insana musallat olan cini "er-

reî" diye adlandırırlardı. Rasûlullâh (sav.) onlara cevap olarak şöyle buyurdu: "Ne dediğinizi anlamıyorum? Size bu mesajı [179] malınızı almak, aranızda makam sahibi olmak veya başınıza kral olmak için getirmedim. Fakat Yüce Allah beni size bir elçi olarak gönderdi. Bana bir kitap indirdi. Bana, size müjdeci ve uyarıcı olmamı emretti. Size Rabbimin mesajını tebliğ ettim ve size öğüt verdim. Şayet size getirdiğimi kabul ederseniz bu sizin dünya ve ahiretteki kârınız olur. Şayet getirdiğimi geri çevirirseniz Yüce Allah aramızda hükümünü verinceye kadar sabrederim." Rasûlullâh (sav.) bunu veya buna benzer şeyler söyledi. Bunun üzerine onlar şöyle dediler: "Ey Muhammed! Şayet sana yaptığımız teklifleri kabul etmiyorsan sen de biliyorsun ki bizim kadar yurdu dar, suyu az, yaşantısı sıkıntılı olan başka bir millet yoktur. Seni her ne ile gönderdiyse işte o Rabbinden memleketimizi daraltan şu dağları sürüp götürmesini, yurdumuzu genişletmesini, Şam ve Irak'taki nehirler gibi buradan da nehirler akıtmasını iste. Aynı zamanda geçmiş atalarımızın dirilmesini talep et. Diriltilecek olanlar arasında Kusay b. Kilâb da olsun. Çünkü o doğru söyleyen bir büyüğümüzdü. Ondan senin söylediklerinin doğru olup olmadığını sorarız. Eğer bu isteklerimizi yaparsan ve dirilen atalarımız seni tasdik ederlerse biz de seni tasdik eder, Allah katındaki derecenı kabul eder ve iddia ettiğin gibi O'nun, seni peygamber olarak gönderdiğini tasdik ederiz." Rasûlullâh (sav.) onlara, "Ben bu dediklerinizi yapmak için gönderilmedim. Ben size Allah'ın beni gönderdiği şeylerle geldim. Gönderildiğimi de size tebliğ ettim. Şayet kabul ederseniz bu sizin dünya ve ahiretteki mutluluğunuz olacaktır. Eğer kabul etmezseniz ben de aramızda hüküm verinceye kadar Allah'ın emri gereğince sabrederim." dedi. Hz. Peygamber'in bu cevabı üzerine müşrikler "Eğer bizim için bunları yapmıyorsan hiç olmazsa kendin için bir şeyler yap. Rabbinden seninle birlikte söyleyeceklerini tasdik edecek ve sana zarar vermemizi engelleyecek bir melek göndermesini iste. Sana bahçeler, hazineler, altın ve gümüşten saraylar vermesini iste. Böylece ihtiyaçlarını gidermiş olursun. Çünkü bizler senin bazı ihtiyaçlarını karşılamak

için çarşı pazarda dolaştığını ve bizler gibi maişetini karşılamak için çaba gösterdiğini görüyoruz. Aynı zamanda iddia ettiğin gibi bir peygamber isen Araplar senin faziletini itiraf eder ve Rabbin katındaki derecenı öğrenirler.” dediler. Buna karşılık Rasûlullâh (sav.) onlara şöyle dedi: “Ben bu dediklerinizi yapmam. Ben Rabbinden sizin bu dediklerinizi isteyecek birisi değilim. Bunları istemek için size gönderilmiş biri değilim. Fakat Yüce Allah beni size müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdi. Şayet kabul ederseniz bu sizin dünya ve ahiretteki mutluluğunuz olacaktır. Eğer kabul etmezseniz ben de aramızda hüküm verinceye kadar Allah’ın emri gereğince sabrederim.” Müşrikler “Öyleyse göğü üzerimize düşür. İddia ettiğin üzere Rabbin dilerse bunu yapar. Bunu yaparsan o zaman ancak sana inanırız.” dediler. Rasûlullâh (sav.) “Bunu yapmak O’na aittir. Eğer dilerse Rabbiniz bunu yapar.” buyurdu. Bu sefer müşrikler şöyle karşılık verdiler: “Ey Muhammed! Rabbin bizlerin seninle oturup sana bunları soracağımızı ve bu isteklerde bulunacağımızı bilmez mi? O halde soracağımız şeyleri gelip sana öğretsin. Bize getirdiğin mesajı kabul etmediğimiz zaman bize ne cezalar vereceğini sana haber versin. Bize gelen haberlere göre bunları sana Yemâme’de bulunan ve adı Rahmân olan birisi öğretiyor. Vallahi biz Rahmân’a hiçbir zaman inanmayacağız. Ey Muhammed! Bizler sana karşı elimizden geleni yaptık. Artık şimdiye kadar sana yaptıklarımızla yetinmeyeceğiz. Bundan sonra ya biz seni yok edeceğiz ya da sen bizi yok edeceksin.” Müşriklerden bazıları, “Bizler meleklerle tapıyoruz. Onlar Allah’ın kızlarıdır.” dediler. Diğer bazıları da “Allah’ı ve melekleri karşımıza getirmeden sana inanmayacağız.” dediler. Müşrikler bunları söyleyince Rasûlullâh (sav.) onların yanlarından ayrıldı. Hz. Peygamber ile birlikte halası Âtike bt. Abdilmuttalib’in oğlu Abdullah b. Ebî Ümeyye b. Muğîre b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm da ayağa kalktı. Hz. Peygamber’e, “Ey Muhammed! Kavmin sana bazı tekliflerde bulundu. Sen bunları kabul etmedin. Sonra da Allah’ın katındaki derecenı öğrenmek için senden birtakım şeyler istediler, bunları yapmadın. Sonra da senden onları korkuttuğun azabı ge-

tirmeni talep ettiler. Vallahi, bir merdiven dayayıp göğşe doğru yükselmedikçe sana iman etmeyeceğim. Gökten yazılı bir belge ve beraberinde senin doğru söylediğine şahitlik edecek dört de melek getirdiğini görmeden asla sana inanmayacağım. Allah’a yemin olsun ki bunları yapsan bile sana inanacağımı yine de sanmam.” dedi ve Hz. Peygamber’in yanından ayrılıp gitti. Rasûlullâh (sav.) da üzüntülü ve kederli bir şekilde ailesinin yanına vardı. Çünkü kavmi konuşmak için onu çağırınca bir beklenti içine girmişti. Bu beklentisi gerçekleşmediği gibi kavmi ona daha da düşman olmuştu. Rasûlullâh (sav.) onların yanından ayrılıp gidince Ebû Cehil şöyle dedi: “Ey Kureyş topluluğu! Gördüğünüz üzere Muhammed; dinimizi kötülemekten, atalarımıza ve ilahlarımıza sövmekten, aklımızla alay etmekten başka bir şeyi kabul etmedi. Allah’a kaşı ahdim olsun ki yarın taşıyabileceğim en büyük taşı alıp onu bekleyeceğim. Namaz kılıp secdeye vardığında o taş ile başını ezeceğim. Ondan sonra isterseniz beni ailesine teslim edin isterseniz de beni koruyun. Sonra da Abdümenâfoğulları bana istediklerini yapsınlar.” Müşrikler “Vallahi, seni yaptığın [181] hiçbir şey için kimseye teslim etmeyiz. İstedliğini yapmaya koyul!” dediler. Sabah olunca Ebû Cehil dediği gibi bir taş alıp Rasûlullâh’ı (sav.) beklemek üzere oturdu. Rasûlullâh (sav.) da her zamanki gibi sabahlamıştı. Rasûlullâh (sav.) Mekke’de idi; fakat kibleşi Şam’a doğruydu. Kâbe’de namaz kıldığında Hacerülesved ile Rükniyemânî arasında namaz kılardı. Kâbe’yi kendisi ile Şam tarafı arasına alırdı. Rasûlullâh (sav.) kalkıp namaz kılmaya başladı. Kureyşliler de sabahlayıp meclislerinde oturdular. Ebû Cehil’in ne yapacağını beklemeye başladılar. Rasûlullâh (sav.) secdeye gidince Ebû Cehil taşı alıp ona doğru gitti. Hz. Peygamber’e yaklaşıncı heybete kapılararak, beti benzi atmış bir şekilde ve korkarak geri döndü. Taşı atıncaya kadar elleri taşa yapışık bir şekilde kurudu. Kureyş’ten bazı kişiler kalkıp ona doğru gitti ve “Ey Ebû’l-Hakem sana ne oldu?” diye sordular. Ebû Cehil “Dün size söylediklerimi yapmak için ona doğru gittim. Yaklaşıncı onunla arama bir erkek deve girdi. Vallahi daha önce başı, boyun kökü ve dişleri

böyle korkunç olan başka bir deve görmedim. O deve beni yemek istedi.” diye cevap verdi.

255. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* “Bana anlatıldığına göre Rasûlullâh (sav.) onun Cebrail olduğunu, şayet (Ebû Cehil) kendisine yaklaşıyorsa Cebrail'in onu tutacağını söylemiştir.”

256. *Bize Yunus rivayet etti; dedi ki: Sonra söz tekrardan başa döndü ve şöyle dedi:* Ebû Cehil onlara bunu söyleyince Nadr b. Hâris b. Kelede b. Alkame b. Abdimenâf b. Abdiddâr b. Kusay ayağa kalkıp şöyle dedi: “Ey Kureys topluluğu! Vallahi, başınıza bir iş geldi ve siz bu işe şimdiye kadar bir çözüm bulamadınız. Muhammed sizin aranızda genç bir delikanlıydı. En çok razı olduğunuz, en doğru sözlünüz ve en güvenilirinizdi. Fakat şakaklarına aklar düşüp size bu mesajı getirince ‘o bir sihirbazdır’ dediniz. Vallahi o bir sihirbaz değildir. Çünkü biz sihirbazları, üflemelerini ve attığı düğümleri gördük ve biliriz. ‘O kâhindir.’ dediniz. Vallahi o bir kâhin değildir. Çünkü biz kâhinleri ve onların hallerini gördük ve kafiyeli sözlerini işittik. ‘O şairdir.’ dediniz. Hayır! Vallahi o bir şair değildir. Çünkü [182] biz şiirleri rivayet ettik ve heceziyle, receziyle, karîziyle tüm çeşitlerini dinledik. ‘O delidir.’ dediniz. Hayır! Vallahi o bir deli değildir. Biz deliliğin nasıl olduğunu biliriz. Bu; cinlerin bunaltması, vesvesesi ve karıştırması da değildir. Ey Kureys topluluğu! İçinde bulunduğunuz durumu gözden geçirin! Vallahi başınıza büyük bir iş gelmiştir.” Nadr, Kureys'in şeytanlarından. Rasûlullâh'a (sav.) eziyet eder ve ona düşmanlık yapardı. Hire'ye gitmiş; orada Farslıların, Rüstem'in ve İsfendiyar'ın sözlerini öğrenmişti. Rasûlullâh (sav.), bir yerde oturup Allah'ı hatırlattıktan, kavmini önceki ümmetlerin başına gelen Allah'ın azabı konusunda uyardıktan ve oradan ayrıldıktan hemen sonra kendisi gelir ve onlara, “Ey Kureys topluluğu! Vallahi ben ondan daha güzel sözlüyüm. Benim yanıma gelin, ben size ondan daha güzel şeyler konuşacağım.” derdi. Sonra onlara Fars krallarının, Rüstem'in ve İsfendiyar'ın hikâyelerini anlatır ve “Muhammed neler anlatarak benden daha güzel konuşabilir?” diye sorardı.

257. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Mekkeli bir adam rivayet etti. O da Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Yüce Allah, Nadr hakkında sekiz ayet indirdi: (Bunlar) Yüce Allah'ın "Ona ayetlerimiz okunduğu zaman o, 'Öncekilerin masalları!' der."² ayeti ve Kur'an'ı Kerim'de "el-Esâtîr (Masallar)" kelimesi geçen bütün ayetler(dir).³ Nadr bunları söyleyince Kureyşliler, onu ve onunla birlikte Ukbe b. Ebî Muayt'ı Medine'deki Yahudi bilginlerin yanına gönderdiler. İkisine de şöyle dediler: "Yahudi bilginlere Muhammed'i sorun, sıfatlarını anlatın ve söylediklerini onlara haber verin. Çünkü onlar, kitap ehlidirler; peygamberlerle ilgili bizde olmayan bilgiler onlarda vardır." Bunun üzerine ikisi yola koyulup Medine'ye vardılar. Yahudilerin bilginlerine Rasûlullâh'ı (sav.) sorup durumunu anlattılar. Onlara Hz. Peygamber'in bazı söylediklerini haber verip şöyle dediler: "Sizler Tevrat ehlisiniz. Adamımız (Hz. Peygamber'i kastederek) ile ilgili bilgi veresiniz diye yanınıza geldik." Yahudi bilginler onlara şöyle dediler: "Size söyleyeceğimiz üç [183] şeyi Muhammed'e sorun. Eğer size onların cevabını verirse gerçekten o, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Cevap veremezse o zaman Allah'a iftira atan birisidir. Ona dilediğiniz cezayı verin. Ona eski zamanlarda kaçıp giden gençlerin (Ashâb-ı Kehf) durumunu sorun. Çünkü onların ilginç bir hikâyesi vardır. Ona yeryüzünün doğusuna ve batısına ulaşan ve çokça dolaşan adamın hikâyesini sorun. Ona ruhun ne olduğunu sorun. Eğer bu sorularınıza doğru cevap verirse o, bir peygamberdir. Dolayısıyla ona tabi olun. Şayet cevap veremezse o zaman Allah'a iftira atan biri demektir. Dilediğiniz cezayı ona verin." Nadr ve Ukbe, oradan ayrılp Mekke'ye Kureyşlilerin yanına geldiler ve şöyle dediler: "Ey Kureyş topluluğu! Size Muhammed ile aranızdaki sorunu çözecek öneriler getirdik. Yahudi bilginler; ona birkaç hususu sormamızı istediler." Onlara bu soruları haber verdiler. Rasûlullâh'ın (sav.)

2 Kalem, 68/15.

3 Bu kelime Kur'an'ı Kerim'de sekiz değil, dokuz yerde geçmektedir. Bunlar, 6/25, 8/31, 16/24, 23/83, 25/5, 27/68, 46/17, 68/15, 83/13.

yanına geldiler ve ona “Ey Muhammed! Bize cevap ver!” dediler. Ona, Yahudi bilginlerin söylediği şeyleri sordular. Rasûlullâh (sav.) onlara inşaallah demeden “Bu sorularınıza yarın cevap vereceğim.” dedi. Kureyşliler oradan ayrılıp gittiler. On beş gün boyunca bu konuda Yüce Allah, Rasûlullâh’a (sav.) bir vahiy göndermedi ve ona Cebrail de gelmedi. Mekkeliler bu durumu dillerine doladılar ve “Muhammed, yarın diye bize söz verdi; bugün on beşinci gecenin sabahına girdik ve hala sorularımıza cevap vermedi.” dediler. Rasûlullâh (sav.) vahyin gelmemesine üzüldü. Mekkelilerin konuşmaları ona ağır geldi. Sonra Cebrail Yüce Allah’tan ona Kehf suresini getirdi. Kehf suresinde Hz. Peygamber’in üzüntüsüne itâb ile birlikte gençlerin ve gezgin adamın hikâyeleri vardı. Yüce Allah şöyle buyuruyordu: “*Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ancak az bir bilgi verilmiştir.*”⁴

- [184] 258. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana ulaşan bilgilere göre Rasûlullâh (sav.), “Hamd olsun Allah’a ki kulu (Muhammed’e) Kitab’ı indirdi.”*⁵ ayetinden başlayarak Kehf suresini okudu. Yani Allah Teâlâ, Kureyşlilerin sorusuna cevap olarak ve Peygamberini kastederek ona “Sen benim peygamberimsin.” dedi. “*Ona hiçbir eğrilik koymadı.*”⁶ Yani Kur’an’ı Kerim, mutedil ve çelişik olmayan bir kitaptır. “*Katından gelecek şiddetli azaba karşı (insanları) uyarmak için.*”⁷ Yani dünyadaki acil ceza ve ahiretteki azap, seni peygamber olarak gönderen Allah katındandır.

Kur’an’dan Cevaplar

Yahudi Bilginlerin ve Ehl-i Kitabın Peygamber’in (sav.) Sıfatı ile İlgili Sözleri

259. *Bize Yunus rivayet etti. O A’miş’ten, o İbrahim’den, o da Abdullah’ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) ile birlikte bir tarlada yürüyorduk. Yanında yaslandığı hurma da-*

4 İsrâ, 17/85.

5 Kehf, 18/1.

6 Kehf, 18/2.

7 Kehf, 18/2.

lından bir değnek vardı. Hz. Peygamber bir Yahudi topluluğun önünden geçti. Yahudilerden bazıları diğerlerine “Ona ruhu sorun!” dediler. Bazıları da “Ona bir şey sormayın!” dediler. Onlardan biri kalkıp “Ey Muhammed! Ruhun ne olduğu hakkında bize bilgi ver!” dedi. Rasûlullâh (sav.) bir zaman susarak konuşmadı. Ben ona vahiy geldiğini anladım. Ben onun arkasındaydım ve bunun üzerine biraz daha geriye çekildim. Sonra Rasûlullâh (sav.) konuşmaya başladı ve şu ayeti okudu: “*Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir. Size ancak az bir bilgi verilmiştir.*”⁸ Hz. Peygamber’in bu cevabı üzerine Yahudiler birbirlerine “Size ona soru sormayın demedik mi?” dediler.

260. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Mekkeli bir adam rivayet etti. O Sa’îd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’ın şöyle dediğini rivayet etti: Yahudi bilginleri, Medine’de Rasûlullâh’a (sav.) “Ey Muhammed! ‘Size ancak az bir bilgi verilmiştir’ sözü ile biz mi yoksa kavmin mi kastediliyor?” diye sordular. Rasûlullâh (sav.) “Hayır! Sizler kastediliyorsunuz.” dedi. Bunun üzerine Yahudiler “Sana gelen ayetler arasında ‘Bize için- [185] de her şeyin açıklaması bulunan Tevrat verildi.’”⁹ ayetini okuyan sen değil miydin?” dediler. Rasûlullâh (sav.) da onlara “Tevrat size verilen o az bilgidendir. Şayet gereğini yaparsanız onda sizin için yeterli bir bilgi vardır.” dedi. Yüce Allah’ın Yahudilerin sorduklarına cevap olarak indirdikleri arasında şu ayet de vardı: “*Şayet yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasından yedi deniz katılarak (mürekkep olsa) yine Allah’ın sözleri (yazmakla) tükenmez.*”¹⁰ Ben, Allah’ın ilmi yanında Tevrat’ın az bir bilgi ihtiva ettiğini biliyorum.*

261. *Bize Yunus rivayet etti. O da Ali b. Ebî’t-Tufeyl’in azatlısı Bessâm’ın şöyle dediğini rivayet etti: Ali b. Ebî Tâlib minbere çıktı ve “Soru sorma imkânınız ortadan kalkmadan bana soru sorun. Bundan sonra benim gibi birisini bulup soru sorama-*

8 İsrâ, 17/85.

9 Nahl, 16/89.

10 Lokmân, 31/27.

yacaksınız.” dedi. İbnü'l-Kevvâ ayağa kalktı ve “Ey Emirü'l-müminin! Zülkarneyn kimdir? Peygamber mi yoksa bir kral mı?” diye sordu. Ali “O ne bir kral ne de bir peygamberdi. Fakat o Allah'ın salih bir kuluydu. Allah onu sevdi, o da Allah'ı sevdi. Allah'tan öğüt talep etti, Allah da ona öğüt verdi. Allah, onun sağ boynuzuna vurdu ve öldü. Sonra onu diriltip sol boynuzuna vurdu ve öldü. Aranızda onun gibisi olan ben varım.” dedi.

262. *Bize Yunus rivayet etti. O Amr b. Sâbit'ten, o Semmâk b. Harb'den, o da Esedoğullarından birisinin şöyle dediğini rivayet etti:* Bir adam Ali'ye “Zülkarneyn doğuya ve batıya nasıl gidebildi, söyler misin?” diye sordu. O da “Allah, bulutları onun hizmetine sundu. Birçok sebebi onun için yarattı. Önüne ışığı serdi ve onun için gece ile gündüz eşit oldu.” dedi.

263. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) müşriklere hak olduğunu bildikleri gerçekleri getirmişti. Söylediklerinin doğru olduğunu biliyorlardı. Gayb ile ilgili sordukları sorulara verdiği cevaplardan onun peygamber olduğunu anlamışlardı. Tüm bunlara rağmen hasetleri, Hz. Peygamber'e tabi olmaya ve onu tasdik etmeye engel oldu. Böylece Allah'a karşı geldiler, emrini açıktan terk ettiler ve üzerinde bulundukları küfrün içine iyice daldılar. Onlardan bazıları diğerlerine şöyle dediler: “*Bu Kur'an'ı dinlemeyin, [186] okunurken gürültü yapın. Umulur ki bastırırsınız.*”¹¹ Yani o müşrikler birbirlerine “Kur'an'ı bir oyun haline getirin ve onu batıl olarak görün, onu alaya alın. Böylece ona galip gelirsiniz. Şayet Kur'an'a uyar ve ona karşı insafı davranırsanız o size galip gelir.” dediler. Bunu birbirlerine telkin ettikten sonra Rasûlullâh (sav.) namaz kıldığı vakit Kur'an'ı açıktan okuyunca oradan ayrıldılar ve onu dinlememeye başladılar. Onlardan birisi, Rasûlullâh (sav.) namaz kıldırırken ondan bir miktar Kur'an dinlemek istediğinde ya korkusundan dolayı gizlenip öyle dinlerdi ya da müşriklerin onu Kur'an dinlerken gördüklerinde kendisine verecekleri eziyetlerden korktuğu için bundan vazgeçerdi. Onu dinlemek isteyen kişi, Rasûlullâh (sav.)

sesini kısıtğından dolayı diğerlerinin onu duymadığını fark ettiğinde okunanları işitmek için daha çok çaba sarf ederdi.

264. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Dâvûd b. Hüseyin rivayet etti. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) namaz kılarken Kur'an'ı açıktan okuduğı vakit müşrikler yanından ayrılırlar ve onu dinlemek istemezlerdi. Onlardan birisi tek başına dinlemek istediğı vakit onlardan korktuğı için ancak gizli olarak dinlerdi. Müşriklerin, onu Kur'an dinlerken gördüklerinde kendisine verecekleri eziyetten korktuğı için bundan vazgeçerdi. Şayet onu dinleyen kişi, Rasûlullâh (sav.) sesini kısıtğından dolayı diğerlerinin onu duymadığını anlarsa okunanları işitmek için daha çok çaba gösterirdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ "Namazda sesini yükseltme!"¹² buyurdu ki dinlemek istemeyen müşrikler ayrılıp gitsinler. "Namazda sesini çok da kısma!"¹³ dedi ki diğer müşrikler farkına varmadan gizlice dinlemek isteyenler, o Kur'an'ı işitebilsin. Belki duyduklarından bazılarına riayet eder ve onlardan faydalanır. Bunun için Yüce Allah "İkisinin ortası bir yol izle!" buyurdu.¹⁴*

265. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Namazda sesini ne fazla yükselt ne de fazla alçalt!"¹⁵ ayeti, dua ile ilgili nazil olmuştur.*

266. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh et-Teymî'den, [187] o bir adamdan, o da Mücâhid'den "Emrolunduğunu açıkça söyle!"¹⁶ ayeti ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: "Bu ayet ile Rasûlullâh'a (sav.) Mekke'de Kur'an'ı açıktan okuması emredildi."*

267. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr el-Hemedânî'den, o babasından, o da Sa'd b. İyâz el-Yemânî'nin şöyle*

12 İsrâ, 17/110.

13 İsrâ, 17/110.

14 İsrâ, 17/110.

15 İsrâ, 17/110.

16 Hicr, 15/94

dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.) insanların en az konuşanıydı. Müşriklerle savaşmakla emrolununca hemen hazır hale geldi ve insanların en cesuru oldu.”

268. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hâşimoğullarının azatlısı Yezîd b. Ziyâd rivayet etti. O da Muhammed b. Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana anlatıldığına göre Utbe b. Rebîa, efendi ve halim birisiydi. Utbe bir gün Kureyşin meclisinde otururken Rasûlullâh (sav.) da Mescit'te tek başına oturuyordu. Utbe, onlara seslenerek şöyle dedi: “Ey Kureyş topluluğu! Gidip onunla konuşup ona bazı şeyleri vermeyi teklif edeyim mi? Belki bu tekliflerden bazılarını kabul eder. Bizler de istediklerini veririz. O da bizimle uğraşmaktan vazgeçer.” Bu olay Hamza b. Abdilmuttalib'in Müslüman olmasından sonra ve Kureyş'in Müslümanların günden güne çoğaldıklarını gördükleri zaman olmuştu. Kureyşliler, “Evet, ey Ebü'l-Velîd! Kalk git ve onunla konuş!” dediler. Bunun üzerine Utbe kalktı. Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gidip oturdu ve ona şöyle dedi: “Ey yeğenim! Şüphesiz sen de aşiret ve nesep bakımından aramızdaki yüksek konumunu biliyorsun. Kavmine büyük bir iş getirdin. Bununla onların birliğini bozdun ve akıllarıyla dalga geçtin. İlahlarını ve dinleri ayıpladın. Geçmiş atalarını tekfir ettin. Beni bir dinle! Sana bazı tekliflerde bulunacağım. Bunları bir düşün! Belki bunlardan bazılarını kabul edersin.” Rasûlullâh (sav.) “Söyle! Seni dinliyorum Ey Ebü'l-Velîd!” dedi. Utbe şöyle dedi: “Ey yeğenim! Eğer sen bu söyleminle mal elde etmek istiyorsan sana mallarımızdan toplar veririz. Böylece sen bizim en zenginimiz olursun. Eğer bununla şan ve şeref sahibi olmak istiyorsan seni başımıza getiririz. Öyle ki senden habersiz bir iş dahi yapmayız. Eğer bununla kral olmak istiyorsan seni ba-

[188] şımıza lider yaparız. Şayet bu sana gelen bir cin ise onu görüp def edemiyorsan sana tıbbi çareler ararız. Seni iyileştirinceye kadar mallarımızı bu uğurda harcarız. Çünkü bazen tedavi olup kurtuluncaya kadar cin insana galip gelir. Belki de bu senin getirdiğin şey gönlünü coşturan bir şiidir. Yemin olsun ki siz Abdülmuttaliboğulları kimsenin söylemeye güç yetireme-

diği şiirleri söylersiniz.” Utbe sözlerini bitirince onu dinleyen Rasûlullâh (sav.) ona, “Ey Ebü'l-Velîd! Sözlerin bitti mi?” diye sordu. Utbe “Evet!” deyince Rasûlullâh (sav.) “Öyleyse bu sefer beni dinle.” dedi. Utbe “Dinlerim.” dedi. Rasûlullâh (sav.) şu ayetleri okudu: “*Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla. Hâ. Mîm. (Kur'an) Rahmân ve Rahîm olan Allah katından indirilmiştir. (Bu) bilen bir kavim için ayetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır.*”¹⁷ Rasûlullâh (sav.) okumaya devam etti. Utbe okunan ayetleri işitince sustu. Elini beline koyup ona yaslandı ve dinlemeye devam etti. Rasûlullâh (sav.) secde ayetine gelince secde etti. Sonra şöyle dedi: “Ey Ebü'l-Velîd! Okuduklarımı dinledin. Seni onlarla baş başa bırakıyorum.” Utbe, arkadaşlarına doğru gitti. Arkadaşları yemin ederek birbirlerine Utbe'nin gittiği yüzden başka bir yüz ile geldiğini söylediler. Utbe yanlarına gelip oturunca onlar, “Ey Ebü'l-Velîd! Geride neler bıraktın, neler oldu?” diye sordular. Utbe, “Geride bıraktığım şu ki ben daha önce hiç dinlemediğim sözler dinledim. Vallahi o dinlediklerim ne şiir ne sihir ne de kehânetti. Ey Kureyş topluluğu! Beni dinleyin ve dediklerimi yapın. Bu adamı söyledikleriyle baş başa bırakın ve ondan uzak durun. Vallahi, işittiğim o sözlerin ileride bir haberi olacaktır. Şayet Araplar onun hakkından gelirse bu belayı başkaları ile defetmiş olursunuz. Şayet o Araplara galip gelirse onun saltanatı sizin saltanatınız, onun izzeti sizin izzetinizdir. Onun sayesinde insanların en mutluları olursunuz.” diye cevap verdi. Kureyşliler ona “Ey Ebü'l-Velîd! Vallahi, Muhammed diliyle seni büyülemiştir.” dediler. Utbe, “Bu sizin düşünceniz. Öyleyse dilediğiniz gibi hareket edin.” diye karşılık verdi.

269. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [189] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Sonra Mekke'de İslam yayılmaya başladı ve birçok erkek ve kadın Müslüman oldu. Kureyşliler güç yetirdiklerini hapsediyor ve işkenceye tabi tutuyorlardı. Ebû Cehil'in söylediklerine karşılık Utbe b. Rebîa'nın, “Muhammed peygamber olabilir.” demesi üzerine Ebû Tâlib, Utbe'yi şu şiirlerle övmüştür:*

*Ey İbn Şeybe! Sendeki bu hoşgörüyü şaştım.
 Hâlbuki sen insanların akılları ile alay ederdin.
 Derler ki herkes Muhammed'e kötülük yapmak ister.
 Sen ise onunla ilgili olarak insanların tersine hareket et.
 Benden sana tavsiye hiçbir zaman bir haksızlık yapma.
 Sen zaten Abdümenâf ailesinin en hayırlılarındanısın.
 Yaşadığın sürece bir arzundan dolayı onu terk etme.
 Kahraman ve iffetli bir adam ol.
 Düşmanlar Hâşimîlerin evlerinin etrafında dolaşıyor.
 Dikkat et! Onlar insanlar içinde binlercesinden daha hayırlılar.
 Onun sana çok yakın bir akrabalığı vardır.
 Bu akrabalık ne antlaşma (hilf) ne de ekleme yolu iledir.
 Fakat o akrabalık Hâşimî'nin özündendir.
 Bu akrabalık derinliklere dayanıyor.
 Onun için bütün insanlarla mücadele et.
 Uzak durmaksızın düşmanlara karşı ona yardımcı ol.
 Ona yardım ettiğin için Kureyşliler kızarsa onlara de ki:
 Ey amcaoğulları! Düşmanlık yaptığınız kavim zayıf değildir.
 Size ne oluyor ki bize zulüm yapmaya çalışıyorsunuz.
 Neden bazı akıllar bu konuda hafif kalıyor.
 Kavmimiz zulmünüze ses çıkartmayan bir kavim değildir.
 Onlara yapılan kötülüklere karşı pasif kalacak değiliz.
 Fakat bizler hamiyetperver ve akıl sahipleriyiz.
 Hatîm vadisinde izzet sahibiyiz ve vefa ehliyiz.*

270. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Ey Kureyşliler! Bana uyun ve emrime itaat edin! Çünkü benim emrettiklerim hidayet ve hak dindir. Bu din sizi aziz kılar, insanlardan sizi korur ve sizi malla ve evlatlarla güçlendirir." Kureyşliler ise ona şöyle karşılık verdiler: "Biz seninle beraber doğru yola uyarsak, yurdumuzdan atılı-
 [190] rız."¹⁸ Yüce Allah onlara cevap olarak şu ayeti inzal etti: "Biz onları kendi katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği, güvenli ve dokunulmaz bir yere (Mekke-i Mükerrerme'ye) yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler."¹⁹

271. Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o da Ayzâr b. Hureys'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) şöyle

18 Kasas, 28/57.

19 Kasas, 28/57.

diyordu: "Allah'ım! Ben, Kureyşlileri karaya ve denize sahip olmaya davet ediyorum. Onlar ise yemeğimi keklik yemeğine çevirdiler. Ey Kureyş topluluğu! Bana itaat edin ki kıyamete kadar insanlar sizi takip etsinler." Ebû Cehil ise şöyle dedi: "Ey yeğenim! Vallahi biz sana biat etsek bile Mudar ve Rebîa kabileleri biat etmez." Hz. Peygamber de "Bilakis, vallahi isteyerek veya istemeyerek onlar da Farisiler ve Rumlar da bana itaat edeceklerdir." buyurdu.

272. *Bize Yunus rivayet etti. O Muhammed b. Ebî Humeyd el-Medîni'den, o da Muhammed b. Münkedir'in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) geldi ve ona "Kureyşliler seni öldürmek için sözleşiyorlar." denildi. Rasûlullâh (sav.) Safa kapısından çıkıp orada durdu. Cebrail (as.) geldi ve ona şöyle dedi: "Ey Muhammed! Yüce Allah; göğe, yeryüzüne ve dağlara sana itaat etmelerini emretti. İstersen göğe emret ki üzerlerine azap indirsın. İstersen yeryüzüne emret ki onları içine batsırsın. İstersen dağlara emret ki üzerlerine yıkılsın." Rasûlullâh (sav.) ise "Azabı ümmetimden tehir ediyorum. Belki Allah onların tövbelerini kabul eder." diye karşılık verdi.

273. *Bize Ahmed rivayet etti. O da Abdülcebbâr'dan şöyle dediğini rivayet etti: Bize Ebû Muâviye rivayet etti: O A'meş'ten, o Ebû'l-Minvâl'den, o Saîd ve Abdullah b. Hâris'ten, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Musa, kavmine peygamber olarak geldiğinde onlara zekât vermelerini emretmişti. Bunun üzerine Kârûn onları topladı ve onlara şöyle dedi: "Bu size orucu, namazı ve tahammül edebileceğiniz başka şeyleri getirdi. Peki, mallarınızı ona vermeye tahammül edebilecek [191] misiniz?" Onlar, "Mallarımızı ona vermeye tahammül edemeyiz." diye cevap verdiler ve ona, "Bu konuda sen ne düşünüyorsun?" dediler. Kârûn benim düşüncem şudur dedi: "Ona İsrailoğullarından bir fahişe kadın gönderin. Kadına Musa'nın kendisiyle birlikte olmak istediği yalanını uydurmasını tembihleyin." Kadın gidip insanların huzurunda Musa'nın kendisiyle birlikte olmak istediğini söyledi. Musa onlara beddua etti. Yüce Allah, yeryüzüne Musa'ya itaat etmeyi emretti. Musa, yeryüzüne "Onları tut!" dedi. Yeryüzü onları topukları-

na kadar tuttu/yuttu. Onlar, "Ey Musa! Ey Musa!" diye bağrışmaya başladılar. Musa, yeryüzüne "Onları tut!" dedi. Yeryüzü onları dizlerine kadar tutup içine çekti. Onlar, "Ey Musa! Ey Musa!" diye bağrışmaya devam ettiler. Musa, yeryüzüne "Onları tut!" dedi. Yeryüzü onları bellerine kadar tutup içine çekti. Onlar, "Ey Musa! Ey Musa!" diye bağrışmaya devam ettiler. Musa, yeryüzüne "Onları tut!" dedi. Yeryüzü onları tamamen tutup içinde kaybetti. Yüce Allah, ona şunu vahyetti: "Ey Musa! Kullarım senden istekte bulundular ve sana yalvardılar. Fakat sen onlara cevap vermedin. Şayet bana dua etselerdi onlara icâbet ederdim."

274. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Saîd'den, o Zeyd b. Eslem'den, o da Mugîre b. Şu'be'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh'ı (sav.) tanıdığım ilk gün ben ve Ebû Cehil b. Hişâm birlikte Mekke'nin bazı sokaklarında yürüyorduk. Birden Rasûlullâh (sav.) ile karşılaştık. Rasûlullâh (sav.) Ebû Cehil'e şöyle dedi: "Ey Ebû'l-Hakem! Allah'a ve Rasûlüne doğru gel! Ben seni Allah'a davet ediyorum." Ebû Cehil, "Ey Muhammed! Sen bizim ilahlarımızı kötölemekten vazgeçmeyecek misin? Sen davanı tebliğ ettiğine dair bizi şahit mi tutmak istiyorsun? Biz tebliğde bulunduğuna şahidiz. Vallahi ben senin dediklerinin hak olduğunu bilsem de yine de sana tabi olmam." diye karşılık verdi. Rasûlullâh (sav.) oradan ayrılıp gitti. Sonra Ebû Cehil bana yöneldi ve şöyle dedi: "Vallahi, ben Muhammed'in söylediklerinin hak olduğunu biliyorum. Fakat Kusayoğulları, 'Hicâbet bizde.' dediler; bizler 'Peki!' dedik. 'Nedve bizde.' dediler; bizler 'Peki!' dedik. 'Livâ bizde.' dediler; bizler 'Peki!' dedik. 'Sikâye bizde.' dediler; bizler 'Peki!' dedik. Sonra onlar hacılara yemek yedirdiler, bizler de yedirdik. Yarışmada tam kafa kafaya gelince 'Bizden bir peygamber vardır.' dediler. Vallahi ben bunu kabul edemem."

[192] 275. *Bize Yunus rivayet etti. O Mubârek b. Fudâle'den, o da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Her ümmetin bir firavunu vardır. Bu ümmetin firavunu Ebû Cehil'dir."

276. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hakîm b. Hakîm rivayet etti. O Abbâd b. Hanîf'ten, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın "Kur'an'da lânetlenen ağaç..."²⁰ ayetini okuduğunu, içinde geçen melun kelimesinin kınanmış anlamına geldiğini ve ayetin Ebû Cehil b. Hişâm hakkında nazil olduğunu söylediğini rivayet etti.*

277. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o babasından, o Amr b. Meymûn el-Evdî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bize Abdullah b. Mesûd şunu rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) Makam-ı İbrahim'in yanında namaz kılarken Ebû Cehil, yanında oturan arkadaşlarına "Kim gidip bize falancaların deve işkembesini getirecek?" dedi. İçlerinden bir bahtsız gidip onu getirdi. Ona, "Muhammed'i secde ederken gördüğünde işkembeyi iki omzu arasına koy." denildi. Rasûlullâh (sav.) secde edince adam, işkembeyi Hz. Peygamber'in omuzları arasına koydu. Hz. Peygamber, secdesini bitirmeden kıpırdamadı. Haber, Fâtıma'ya ulaştı. Fâtıma o zamanlar küçük bir kız çocuğuydu. Gelip işkembeyi Hz. Peygamber'in sırtından aldı ve Rasûlullâh'ın (sav.) sırtını temizlemeye başladı. Sonra da müşriklere dönüp ağır sözler söyledi. Müşrikler bayılıncaya kadar güldüler. Rasûlullâh (sav.) namazını bitirince Kâbe'ye doğru yöneldi ve ellerini göğe doğru kaldırıp onlara şöyle dua etti: "Allah'ım! Amr b. Hişâm, Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Velîd b. Utbe, Umâre b. Velîd, Ümeyye b. Halef ve Ukbe b. Ebî Muayt'ı sana havale ediyorum." Abdullah b. Mesûd şöyle dedi: "Ben o zamanlar kendini savunacak güçte olmayan bir çocuktum. Muhammed'e Kitab'ı indiren Allah'a yemin ederim ki hepsinin ölmüş bir şekilde Bedir kuyusuna atıldıklarını gördüm."*

278. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [193] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Dediklerine göre Ömer b. Hattâb Müslüman olduktan sonra, Ebû Cehil'in Rasûlullâh'a (sav.) kötülük yapmak istediğinde Kureyş'in de şahit*

olduğu o ibret verici olayları anlatır ve şu şiiri söylerdi: (Bazılarına göre de bu şiiri Ebû Tâlib söylemiştir. Kimin söylediğini Allah daha iyi bilir.)

*Ey Gâliboğulları uyanın!
Bu bölgede zulmetmekten vazgeçin!
Eğer vazgeçmezseniz evinizin içinde,
Başınıza gelecek birtakım musibetlerden korkarım.
Bu musibetler geçmişlerinize ibret olacaktır.
Batının ve doğunun Rabbine ant olsun.
Sizden önce Âd ve Semûd kavminin tattığı gibi.
Onlardan kim kaldı ki?
Sabahleyin şiddetli bir rüzgâr geldi.
Arşın sahibinin devesi hani su içmek istiyordu.
Üzerlerine ondan dolayı azap vaki oldu.
Allah'tan gelen bu azaba Ezrak'ın darbesi neden oldu.
Sabahleyin devenin boynuna vurdu,
Hint yapımlı parlak bir kılıç ile!
Bütün daha hayret verici olan,
(Ebû Cehil'in) eline yapışan taştır.
Hemen kalkan birisinin eliyle atılmak istendi.
Sabırlı, sadık ve takvalı Muhammed'in üzerine!
Allah taş elindeyken elini kuruttu,
O ahmak ve hainin yapmak istediğine karşılık!
Mahzûm kabilesinin ahmağı saptığında,
Sapıkların sapması gibi! O, Peygamberi tasdik etmedi.*

279. Bize Yunus rivayet etti: O Mubârek b. Fudâle'den, o da Hasan'dan Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Ey insanlar! Beni ve Kureyş'i takip edin. Eğer onlar bana galip gelirlerse bunu göreceksiniz. Eğer Allah beni onlara galip kılsa o zaman bekleyin." Bunun üzerine bazı insanlar, Hz. Peygamber ile mücadele etmekten geri durdular ve Muhammed doğru söyledi dediler: "Şayet Kureyş'e galip gelirse bu ondan değil; ancak Allah'ın yardımı ile olur. Öyleyse onunla savaşmaktan vazgeçin." Karşı gelenler ise helak oldular.

280. Bize Yunus rivayet etti. O Kays b. Rebî'den, o Hakîm b. Deylem'den, o da Dahhâk b. Mûzâhim'den, Abdullah b. Abbâs'ın "Ve siz gaflet içinde oyalanmaktasınız!"²¹ ayeti ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: "Müşrikler, Rasûlullâh (sav.)

namaz kılarken yanından geçiyorlardı. Deve sürüsü içindeki erkek deveyi görmedin mi nasıl da kuyruğunu sağa sola sallayarak gider? (İşte müşrikler de o deve gibi kibirli davranıyorlardı.)”

Habeşistan’a Hicret

[194]

Habeşistan’a İlk Hicret

281. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Musibetler şiddetlenip baskılar büyüyünce müşrikler, Rasûlullâh’ın (sav.) ashabına karşı saldırılarını artırdılar. Bu baskılar, Habeşistan’a daha önce hicret edenlerden sonra kalan Müslümanların da hicret etmelerine neden oldu.”*

282. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî rivayet etti. O Ebû Bekir b. Abdirrahman b. Hâris b. Hişâm’dan, o da Rasûlullâh’ın (sav.) hanımı Ümmü Seleme’nin şöyle dediğini rivayet etti: Mekke bize dar geldi. Rasûlullâh’ın (sav.) ashabı eziyete ve baskılara uğratıldı. Dinleri uğrunda başlarına gelen bela ve fitneleri gördüler. Rasûlullâh (sav.) bu musibetleri onlardan defetmeye güç yetiremedi. Rasûlullâh’ın (sav.) kendisi ise kavmi ve amcasından dolayı koruma altındaydı. Ashabına dokunan sıkıntılar ona ulaşmıyordu. Böyle olunca Rasûlullâh (sav.) onlara şöyle dedi: “Habeş topraklarında kimseye zulmetmeyen bir kral vardır. Yüce Allah içinde bulunduğunuz sıkıntıdan kurtulmanız için bir çıkış nasip edinceye kadar onun ülkesine iltica edin.” Bunun üzerine bizler gruplar halinde oraya gitmek için Mekke’den ayrıldık. Sonunda Habeşistan’da bir araya toplandık. Hayırlı bir eve ve hayırlı bir komşuya konuk olduk. Ondan bize bir zulüm gelmeyeceğinden emin olduk. Kureyşliler, emniyet ve huzura kavuştuğumuzu görünce ülkesinden bizi çıkarıp onlara geri vermeleri için Habeş kralına heyet gönderme konusunda kendi aralarında anlaştılar. Amr b. el-Âs ve Abdullah b. Ebî Rebîa’yı elçi olarak gönderdiler. Onlarla birlikte kral ve devlet erkânına vermek üzere hediyeler topladılar. Her bir devlet adamına ayrı ayrı*

hediyeler gönderdiler. Kureyşliler ikisine, “Muhacirlerle ilgili olarak onlarla konuşmadan önce her bir patriğe hediyesini verin. En sonunda da kralın hediyesini verin. Kralın, muhacirlerle konuşmadan onları size vermesini sağlayabilirsiniz bunu yapın.” diye öğütlediler. Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebî Rebîa kralın yanına vardılar. Her bir patriğe ayrı ayrı hediye [195] sini verip onlarla konuştular. Patriklere, “Biz bu krala şu akılsızlarımız hakkında konuşmaya geldik. Bunlar kavimlerinin dinlerini terk ettiler ve sizin dininize de girmediler. Kavimler, kralın onları teslim edip kendilerine geri götürmemiz için bizi görevlendirdi. Biz kral ile konuşunca sizler de isteklerimizi yerine getirmesi için bize yardımcı olun.” dediler. Patrikler, “Yaparız.” dediler. Sonra Necâşî’ye hediyelerini takdim ettiler. Mekke’den kendisine hediye edilen en sevdiği şey işlenmiş deriydi. Hediyelerini getirdiklerinde ona şöyle dediler: “Ey Kral hazretleri! Bizden bazı akılsız gençler kavimlerinin dinini terk ettiler, senin dinine de geçmediler. Bilmediğimiz yeni bir din icat ettiler. Bunlar senin ülkene iltica etmişlerdir. Aileleri, babaları, amcaları ve kavimleri onları kendilerine geri göndermen için bizi size elçi olarak gönderdiler. Aileleri onları daha iyi görüp gözetirler.” Patrikler, “Ey Kral! Elçiler doğru söylüyorlar. Şayet onları geri gönderirseniz aileler, onları daha iyi görüp gözetirler. Üstelik bunlar senin dinine de girmemişler ki onları koruyasın.” dediler. Bu sözleri duyan kral kızdı ve “Allah’a yemin olsun ki onları çağırıp konuşmadan ve ne düşündüklerini öğrenmeden size geri vermeyeceğim. Onlar ülkeme sığınmış bir gruptur. Benimle komşu olmayı başkasına komşu olmaya tercih etmişlerdir. Şayet elçilerin dediği gibi olursa onları ailelerine geri gönderirim. Eğer dedikleri gibi değilse onları korurum. Onlarla Mekke’deki düşmanları arasına girerim ve düşmanlarını sevindirmem.” dedi. Necâşî, Muhacirlere haber gönderip onları topladı. Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebî Rebîa için Necâşî’nin Muhacirleri dinlemesinden daha kötü bir şey yoktu. Necâşî’nin elçisi gelince Muhacirler bir araya toplandılar. Birbirlerine, “Kralın huzurunda ne konuşacaksınız?” diye sordular. Sonra “Ne dememizi bekli-

yorsunuz? Vallahi bildiğimizi, dinimizin emirlerini, Hz. Peygamber'in bize getirdiklerini ve her ne varsa onu konuşacağız.” dediler. Muhacirler, Necâşî'nin huzuruna gelince onunla Cafer b. Ebî Tâlib konuştu. Necâşî ona, “İnandığınız bu din nedir? Kavminizin dinini bıraktınız. Ne Yahudiliğe ne de Hristiyanlığa geçtiniz. Girmiş olduğunuz bu din nedir?” dedi. Cafer ona şöyle cevap verdi: “Ey Kral! Bizler şirk üzerinde bulunuyorduk. Putlara tapar, murdar olmuş hayvanın etini yer ve komşularımıza kötü davranırdık. Kan dökmek ve diğer hususlarda birbirimizin saygınlığını çiğnerdik. Ne helali ne de haramı bilirdik. Yüce Allah aramızdan bize bir peygamber gönderdi. Biz onun vefakârlığını, doğruluğunu ve güvenilir biri olduğunu biliyoruz. O, bizi sadece ortağı olmayan Allah'a ibadet etmeye, sıla-i rahimde bulunmaya, komşulara iyilik yapmaya, namaz kılıp oruç tutmaya ve Allah'tan başka hiçbir [196] şeye tapmamaya davet etti.” Necâşî, Cafer'e “Yanında onun getirdiği ayetlerden var mı?” diye sordu. Necâşî, piskoposlarını çağırdı ve gelip İncil sayfalarını açmalarını emretti. Onlar da gelip sayfaları açıp etrafına serdiler. Cafer, “Evet.” deyince Necâşî, “Gel! Onun getirdiği ayetleri oku!” dedi. Cafer, ona Meryem suresinin başından ayetler okudu. Necâşî, sakalı ıslanına kadar ağladı. Sonra da şöyle dedi: “Vallahi bu sözler Musa'nın getirdiği nur kaynağından çıkıyor. Hak yolunda gitmeye devam edin. Hayır! Vallahi onları size teslim etmeyeceğim ve düşmanlarını sevindirmeyeceğim.” Mekkelilerin elçileri Necâşî'nin huzurundan ayrıldılar. İki elçiden Allah'tan en çok korkanı Abdullah b. Ebî Rebîa idi. Amr b. Âs ona, “Vallahi yarın Necâşî'nin yanına gelip onların köklerini kurutacak şeyler söyleyeceğim. Ona, Muhacirlerin sizin taptığınız Meryem oğlu İsa'nın bir kul olduğuna inandıklarını söyleyeceğim.” dedi. İki elçiden Allah'tan en çok korkanı Abdullah b. Ebî Rebîa idi ve o Amr b. Âs'a şöyle dedi: “Böyle acımasız davranma! Onlar her ne kadar bize muhalefet etseler de aramızda bir akrabalık bağı ve onların üzerimizde birtakım hakları vardır.” Amr b. Âs ise “Vallahi bunu yapacağım.” dedi. Ertesi gün olunca kralın huzuruna çıktı ve “Kral hazretleri! Bunlar İsa ile ilgili ağır bir

söz söylüyorlar. İstersen adam gönder ve İsa ile ilgili onlara soru sor!" dedi. Kral onlara haber gönderdi. Daha önce böyle zor bir durumla karşılaşmadık. Bir kısmımız diğerlerine, "Kral, İsa ile ilgili size soru sorduğundan ne şekilde cevap vereceksiniz?" diye sordu. Arkadaşlarımız, "Allah, İsa için ne demişse; Hz. Peygamber, bize neyi emretmişse vallahi onu söyleyeceğiz." diye karşılık verdiler. Muhacirler kralın yanına vardılar. Yanında piskoposları da vardı. Kral onlara: "Meryem oğlu İsa hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. Cafer şöyle cevap verdi: "İsa, Allah'ın kulu, elçisi, kelimesi ve azra ve betül olan Meryem'e ilkâ ettiği bir ruhtur." Necâşî, elini yere uzattı ve parmakları arasına küçük bir çöp parçası aldı ve şöyle dedi: "İsa b. Meryem, senin söylediklerinden bu çöp kadar öteye gitmez." Bunun üzerine piskoposları homurdanmaya başladılar. Necâşî şöyle dedi: "Homurdansanız da vallahi bu böyledir. (Müslümanlara hitaben) Gidiniz! Siz benim topraklarımda güvende olacaksınız. Kim size dokunursa cezasını görür. Kim size dokunursa [197] cezasını görür. Size zarar gelmesi karşılığında altınlarımın olmasını istemem. Allah, bana bu krallığı verirken benden rüşvet almadı ki onun dini konusunda başkalarından rüşvet alayım. İnsanların istekleri konusunda Allah bana uymadı ki ben de onun dini konusunda insanlara uyayım. Elçilere getirdikleri hediyeleri geri verin. Bizim onların hediyelerine ihtiyacımız yoktur. Onları ülkemden çıkarın." Kureyş elçileri, hediyeleri geri çevrilmiş ve kötülenmiş olarak oradan ayrıldılar. Bizler hayırlı bir komşu ile hayırlı bir yurttan ikamet etmeye devam ettik. Fazla bir zaman geçmeden Necâşî'ye karşı kral olmak için isyan başlatan biri çıktı. Vallahi biz bu haberdan dolayı üzüldüğümüz kadar başka hiçbir şeye üzülmeydik. Çünkü bu kişinin Necâşî'ye galip gelmesinden korkuyor ve daha önce bize tanınan hakları geri alır diye endişe ediyorduk. Bu nedenle Necâşî'nin galip gelmesi için Allah'a dua etmeye başladık. Necâşî, kendisine isyan başlatan kişinin üzerine yürüdü. Rasûlullâh'ın (sav.) ashabı birbirlerine şöyle dediler: "Bizden kim gidip savaşı gözetleyecek ve kimin galip geleceğini

öğrenecek?" En gençleri olan Zübeyr, "Ben!" dedi. Zübeyr için bir tulum şişirdiler. Zübeyr o tulumu göğsüne bağladı, Nil nehrini onun üzerinde yüzüp karşı tarafa, insanların savaştığı meydana çıktı ve savaşı gözetledi. Allah, isyan çıkaran kişiyi hezimete uğrattı. Necâşî, galip geldi ve onu öldürdü. Zübeyr yanımıza doğru geldi ve uzaktan elbisesi ile işaret ederek Necâşî'nin kazandığını müjdeledi. Vallahi Necâşî'nin galibiyeti kadar başka hiçbir şeye bu kadar sevinmedik. Bizler onun yanında kalmaya devam ettik. Bizden bazıları orada kalırken bazılarımız da Mekke'ye geri döndüler.

283. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Zührî dedi ki ben bu hadisi Ümmü Seleme'den nakil ile Urve b. Zübeyr'e anlattım. Urve bana dedi ki: "Necâşî'nin 'Allah bana bu krallığı verirken benden rüşvet almadı ki onun dini konusunda başkalarından rüşvet alayım. İnsanların istekleri konusunda Allah bana uymadı ki ben de onun dini konusunda insanlara uyayım.' sözünün ne anlama geldiğini biliyor musun?" diye sordu. Zührî, "Hayır bilmiyorum. Çünkü bunun ne anlama geldiğini bana Ebû Bekir b. Abdurrahman, Ümmü Seleme'den nakil ile söylemedi." dedi. Urve, Zührî'ye Âişe'nin şöyle dediğini nakletti: "Necâşî'nin babası kavminin kralıydı. Onun bir [198] kardeşi, kardeşinin de on iki çocuğu vardı. Necâşî, babasının tek çocuğuydu ve başka bir kardeşi yoktu. Habeşliler, kendi aralarında konuşup görüş alışverişinde bulundular ve şöyle dediler: 'Şayet biz Necâşî'nin babasını öldürüp kardeşini kral yaparsak onun on iki çocuğu var. Bunlar krallığı kendi aralarında devam ettirirler ve Habeş ülkesi bunların krallığı ile uzun bir zaman kavgasız bir şekilde devam eder.' Bu istişare neticesinde Necâşî'nin babasına saldırıp onu öldürdüler ve kardeşini kral yaptılar. Necâşî, amcasının yanına girip bütün işleri eline aldı. Öyle ki Necâşî'den başkası amcasının işlerini görmez oldu. Necâşî zeki birisiydi. Habeşliler onun amcasının yanındaki konumunu görünce, 'Bu çocuk amcasının işlerini eline almıştır. Onu başımıza kral yapmayacağına emin değiliz. Necâşî, bizim onun babasını öldürüp amcasını kral yaptığını-

zı öğrenmiştir. Amcasının onu kral yapıp onun da bizleri öldürmesinden endişe ediyoruz.' dediler ve kralın yanına gidip ona 'Ya Necâşî'yi öldüreceksin ya da onu ülkemizden sürgün edeceksin.' dediler. Kral onlara şöyle dedi: 'Yazıklar olsun size! Dün babasını siz öldürdünüz. Bugün ben de onu mu öldüreyim? Ben bunu yapmayacağım. Öyleyse siz onu ülkenizden çıkarın.' Necâşî'yi alıp pazara götürdüler ve onu bir tüccara köle olarak sattılar. Tüccar da altı yüz veya yedi yüz dirhem vererek onu bir gemiye atıp gitti. Akşam olunca güz bulutları çıktı. Necâşî'nin amcası dışarı çıkıp yağın yağmurun altında ıslanmak istedi. Bir yıldırım ona isabet etti ve onu öldürdü. Habeşliler hemen onun evlatlarına doğru koştular. Fakat hepsinin ahmak olduklarını ve aralarından krallık yapacak kimsenin olmadığını gördüler. Habeşliler birbirlerine şöyle dediler: 'Vallahi sizin işlerinizi düzeltecek kralınız, dün sattığınızdan başkası olamaz. Şayet Habeşistan'a ihtiyacınız varsa gitmeden önce ona kavuşun.' Çıkıp onu aramaya başladılar. Yetişip onu geri getirdiler ve tacını giydirip tahtına oturttular. Krallığının başına geçirdiler. Tüccar, 'Benden aldığınız gibi ücretimi geri verin.' dedi. Onlar, 'Vermeyiz.' dediler. Tüccar, 'Öyleyse vallahi gidip onunla konuşacağım.' dedi. Onlar, 'Yanına gitsen de vermeyiz.' dediler. Tüccar, Necâşî'nin yanına gitti ve şöyle dedi: 'Ey kral! Ben bir köle satın aldım. Onu bana satanlara bedelini ödedim. Sonra bana saldırıp kölemi elimden aldılar. Fakat verdiğim ücreti geri iade etmediler.' Necâşî'nin adaletine ve verdiği hükümlerdeki kararlılığına ilk örnek şöyledi [199] le demesi oldu: 'Ya tüccarın ödediği bedeli geri vereceksiniz ya da kölesini eline vereceksiniz, o da onu götürmek istediği yere götürecektir.' Habeşliler, 'Bilakis onun istediğini vereceğiz.' dediler ve bedeli tüccara iade ettiler. İşte bu nedenle Necâşî, 'Allah bana bu krallığı verirken benden rüşvet almadı ki onun dini konusunda başkalarından rüşvet alayım. İnsanların istekleri konusunda Allah bana uymadı ki ben de onun dini konusunda insanlara uyayım.' demiştir."

284. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b.

Rûmân rivayet etti. O da Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: "Necâşî ile Osman b. Affân konuşuyordu."

285. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Bu doğru değildir. Necâşî ile Cafer b. Ebî Tâlib konuşuyordu."*

286. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana ilim ehli bir kişi şunu rivayet etti: "Habeşistanlı bazı gençler Rasûlullâh'ın (sav.) kızı Rukayye'yi görmüşler. Rukayye, o zaman kocası Osman b. Affân ile birlikte oradaydı. Dediklerine göre Rukayye'nin güzelliği dillere destandı. Güzelliğine hayran kaldıkları için durup ona bakıyorlardı. Öyle ki Rukayye bu durumdan rahatsız oldu. Fakat Muhacirler yabancı oldukları için ve Habeşlilerden gördükleri iyiliklerden dolayı onlara bir sıkıntı vermek istemediler. Necâşî, düşmanlarının üzerine yürürken Muhacirler de onunla birlikte hareket ettiler. Allah, Necâşî'nin bütün düşmanlarını öldürdü ve geride hiçbirini bırakmadı."*

287. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Habeşistan'da Hz. Peygamber ile ilgili haberler yayılınca yirmi veya yirmiye yakın Hristiyan, Mekke'ye Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geldiler. Bu kişiler, Hz. Peygamber'i Mescid-i Haram'da buldular. Yanında [200] oturup onunla konuştular ve ona soru sordular. Bu arada Kureys'ten bazıları Kâbe'nin etrafında oturuyorlardı. Bu Hristiyan grubun Rasûlullâh'a (sav.) sordukları sorular bitince Peygamber (sav.), onları Allah'ın dinini kabul etmeye davet etti ve onlara Kur'an'dan ayetler okudu. Kur'an'ı dinleyince gözleri yaşardı. Sonra da Hz. Peygamber'in davetine icabet ettiler ve iman edip onu tasdik ettiler. Hz. Peygamber ile ilgili olarak İncil'den kendilerine anlatılan özellikleri öğrenip onu tanıdılar. Hz. Peygamber'in yanından ayrılınca Ebû Cehil, Kureys'ten birkaç kişi ile önlerine çıktı ve arkadaşları ile birlikte onlara: "Ne kadar bedbaht bir heyetsiniz! Dindaşlarınız bu adamla ilgili bilgi almanız için sizi gönderdi. Siz ise onun yanından ayrılmadan kendi dininizi terk edip onun söylediklerini tas-*

dik ettiniz. Sizden daha ahmak bir heyet görmedik.” dediler veya buna benzer sözler söylediler. Habeşistan’dan gelen heyet onlara şöyle cevap verdi: “Size selam olsun! Sizinle cahilce tartışmayacağız. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız size! Nefsimizi hiçbir hayırdan ve güzellikten geri bırakmayacağız.” Bu Hristiyan heyetin Necrân ehlinden olduğu söylenir. Yüce Allah neyin nasıl olduğunu daha iyi bilir. Rivayete göre -Allah daha iyi bilir.- şu ayetler onlar hakkında nazil olmuştur: *“Bundan önce kendilerine kitap verdiğimiz kimseler (bir kısmı) buna da iman ederler. Onlara Kur’an okunduğu zaman, ‘Ona iman ettik, şüphesiz o Rabbimizden gelmiş gerçeğin kendisidir. Esasen biz bundan önce de Rabbimize boyun eğmiştik.’ derler. İşte (baskılara karşı) sabretmelerinden ötürü onlara mükâfatları iki defa verilecektir. Onlar, kötülüğü iyilikle savarlar; kendilerine verdiğimiz rızıktan da Allah rızası için harcarlar. Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve ‘Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size; esen kalın, bizim cahillerle işimiz yok.’ derler.”*²²

288. Bize Yunus rivayet etti. O Esbât b. Nasr el-Hemedânî’den, o da İsmail b. Abdirrahman’dan şöyle dediğini rivayet etti: Necâşî, Rasûlullâh’ın (sav.) yanına on iki kişi gönderdi. Onlar, Hz. Peygamber’e soru sorup Necâşî’ye onunla ilgili bilgi getireceklerdi. Rasûlullâh (sav.) onlara Kur’an okudu. Onlar da ağladılar. Aralarında yedi rahip, beş keşiş veya beş rahip, yedi keşiş vardı. Onlarla ilgili olarak Yüce Allah şu ayetleri inzâl etti: *“Rasûle indirileni duydukları zaman, tanıştıkları gerçekten dolayı gözlelerinden yaşlar boşandığını görürsün. Onlar ‘Ey Rabbimiz! İman ettik, bizi (hakka) şahit olanlarla beraber yaz.’ derler.”*²³

289. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Zührî’ye şu ayetlerin kimler hakkında nazil olduğunu sordum: *“İnsanlar içerisinde iman edenlere düşmanlık bakımından en şiddetli olarak Yahudiler ile şirk koşanları bulacaksın. Onlar içinde iman edenlere sevgi bakımından en yakın olarak da ‘Biz Hristiyanlarız.’*

22 Kasas, 28/52-55.

23 Mâide, 5/83.

diyenleri bulacaksın. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır ve onlar büyüklük taslamazlar. Rasûle indirileni duyduk- [201] ları zaman, tanış çıktıkları gerçekten dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün. Derler ki: ‘Rabbimiz! İman ettik, bizi (hakka) şahit olanlarla beraber yaz.’²⁴ Rahmân’ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) ‘Selam!’ derler (geçerler).²⁵ O da “Eskiden beri âlimlerimizden bu ayetlerin Necâşî ve arkadaşları hakkında nazil olduğunu duyuyorum.” diye cevap verdi.

290. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî rivayet etti. O Saîd b. Müseyyeb’den, o da Ebû Hureyre’nin şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.) bizimle birlikte namazgâha çıktı. Bizler onun arkasında saf tuttuk. Bize dört tekbir ile (cenaze) namazı kıldırdı. Sonra da oradan ayrıldı. Bizler: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Kimin üzerine namaz kıldırдың?’ diye sorduk. O da: ‘Kardeşiniz Necâşî üzerine, o bugün vefat etti.’ diye cevap verdi.”

291. Bize Yunus rivayet etti. O Abdullah b. Ömer’den, o da İbn Şihâb’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.), Necâşî üzerine dört tekbir ile cenaze namazı kıldı.”

292. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b. Rûmân rivayet etti: O Urve b. Zübeyr’den, o da Peygamber’in (sav.) hanımı Âişe’den şöyle dediğini rivayet etti: “Necâşî’nin kabri üzerinde sürekli bir nur görölürdü.”

293. Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Necâşî’nin adı Mashama idi. Onun Arapça karşılığı ise Atiyye’dir (bağış). Necâşî ise Kisra ve Herakl gibi krallar için kullanılan bir unvandır.”

294. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O Yunus el-Eylî’den, o da Zührî’nin şöyle dediğini rivayet

24 Mâide, 5/82-83.

25 Furkân, 25/63.

etti: İbn Ömer, yanında oturan ve arkadaşlık eden bir kişiye “(Allah’tan Mal ve mülk) talep et! (Veya çalış malın mülkün olsun)” dedi. Adam, “Bunu yapamam.” dedi. Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi: “Fakat ben Uhud dağı kadar altınının olmasını, onları sayıp zekâtını vermeyi isterdim.”

[202] 295. *Bize Ahmed rivayet etti. O Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Âişe’nin şöyle dediğini rivayet etti: “Biriniz Allah’tan istekte bulunduğunuz zaman çokça istesin. Çünkü o, Allah’tan (cc.) istekte bulunmaktadır. (Onun hazinesi tükenmez).”*

296. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana babam İshâk b. Yesâr rivayet etti; dedi ki: Necâşî’nin oğlu Ebû Neyzer’i gördüm. Hayatımda onun gibi büyük, uzun ve yakışıklı ne bir Arap ne de bir Acem gördüm. Ali b. Ebî Tâlib, onu Mekke’de bir tüccarın elinde köle olarak bulmuş ve babası Necâşî’nin Cafer b. Ebî Tâlib ve arkadaşlarına yaptığı iyiliğe karşılık onu tüccardan satın alıp azat etmiştir. Babama, “Ebû Neyzer, Habeşistanlılar gibi siyah mıydı?” diye sordum. Babam, “Onu görseydin (zenci değil) Araplardan biri olduğunu sanırdın.” diye cevap verdi.*

297. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Hasan’ın rivayet ettiğine göre annesi Fâtıma bt. Hüseyin ona şunları rivayet etmiştir: “Ebû Neyzer b. Necâşî ve Habeşli bir grup, Ebû Neyzer’i azat eden Ali’nin yanına geldiler ve bir ay kaldılar. Ali b. Ebî Tâlib onlara hayvan kesiyor ve yemek hazırlıyordu. Habeşliler, Ebû Neyzer’e ‘Habeşlilerin yönetim işleri birbirine karışmış haldedir. Bizimle gel, seni onlara kral yapalım, sen onların eski krallarının oğlusun.’ dediler. Ebû Neyzer, ‘Allah bana Müslüman olmayı nasip etti. Dediklerinizi yapmayacağım.’ diye cevap verdi. Habeşliler, Ebû Neyzer’den ümitlerini kesince onu bırakıp geri döndüler. Ebû Neyzer ne adamdı! Fakat zaman zaman insanları ayıplar ve içki içerdi.”*

298. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Habeşistan ile ilgi-*

li söylenen şiirlerden biri de Habeşistan'a hicret ettiklerinde Abdullah b. Hâris b. Kays b. Adî b. Sa'd b. Sehm'in söylediği şiiridir. Necâşî, onlara iyi davranmış ve onlar da kimseden korkmadan dinlerini yaşamışlardı. Bundan dolayı da Necâşî'nin ülkesinde olmaktan memnun kalmışlardı." Şiir şöyledir:

Hey yolcu! İçimde kaynayan bir mesajı ilet,

[203]

Allah'ın ve dinin mesajını uman kişiye.

Allah'ın kullarından her biri,

Mekke'nin ortasında kahredilmiş ve türlü musibetlere düçar edilmiştir.

Biz Allah'ın yurdunu geniş bulduk,

Buralar insanı zilletten, rüsvaylık ve rezillikten kurtarır.

Öyleyse, hayatın zilletinde, ölümün rüsvaylığında,

Emin olunmayan bir ayıp üzerinde durmayın.

Bizler Rasûlullah'a tabi olduk,

Onlar ise Peygamber'in sözüne kulak asmadılar ve terazilerde aşırıya gittiler.

[Ey Rabbim!] Azabını azgınlık eden topluma ver,

Onların üstün gelip bana zulmetmelerinden sana sığınırım.

Abdullah b. Hâris, Müslümanları yurtlarından sürgün ettikleri için Kureyşlileri ve kavminden bazı kişileri kötölemek üzere şu şiiri söyledi:

Onların bana karşı savaştıkları konusunda sana yalan söylemeyeceğim,

Yüreğim bunu kabul etmiyor, parmak uçlarım da buna engel oluyor.

Hak üzere olmaları, onu batıl ile karıştırmamaları için,

Onları eğiten bir topluluk (Müslümanlar) ile nasıl savaşabilirim.

Allah'ın kullarını özgür oldukları topraklardan sürdünüz,

Bu nedenle birçok musibetle karşı karşıya kaldılar.

Adî b. Sa'd kabilesinde bir emanet varsa,

Bu emaneti yerine getiren biri de vardır.

Bunun (emanetin) sizde olduğunu sanıyordum,

Mükâfatı geciktirmeyenin [Allah'ın] hamdı ile.

Her bir bölüğün aslan yavrusunu,

Güçsüz ve dulların sığınağı olan iftihar sahibi kimseler ile değiştirdim.

Ebû Tâlib, Necâşî'nin Muhacirlere karşı iyi davrandığını görünce onları koruyup kollaması noktasında Necâşî'yi teşvik etmek için şu beyitleri söyledi:

*Keşke bilseydim, uzaktaki Cafer'in ve Zeyd'in nasıl olduklarını,
Düşmanın en azılısı akraba olanıdır.
Acaba, Necâşî'nin iyilikleri Cafer'e ve arkadaşlarına ulaştı mı?
Yoksa bir fitneci buna engel mi oldu?
Bil ki -Lanetli işler yapmayasın!- sen cömert ve değerli birisin,
Senin yanında yabancılar kötü duruma düşmez.
Bil ki, Allah sana genişlik bahşetmiş,
Bütün hayır yolları seninledir.
Sen sağanak bir yağmur gibisin,
Dosta ve düşmana fayda veren!*

[204] Ebû Tâlib bu konuda şu şiiri de söyledi:

*Ey seçkin insan! Bil ki, Muhammed,
Musa ve Mesih b. Meryem'in veziridir.
Bizler onların getirdiği şeriatın benzerine inanırız,
Bütün peygamberler Allah'ın emri ile hidayete erer ve korunur.
Sizler onun sıfatlarını kitabınızda görürsünüz,
Doğru bir söz olarak, tercümanların sözü değil.
Bizden sana bir grup gelirse,
Faziletinle senden ancak ikram ile dönerler.*

299. Bize Yunus rivayet etti. O, Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o Âmir eş-Şa'bî'den, o Esmâ bt. Umeys'in şöyle dediğini rivayet etti: Esmâ, Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gidip şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bazı insanlar bize karşı övünüyor ve bizlerin ilk Muhacirlerden olmadığımızı iddia ediyorlar." Rasûlullâh (sav.) ona şöyle cevap verdi: "Bilakis sizin iki hicretiniz vardır. Biz daha Mekke'de iken sizler Habeşistan'a hicret ettiniz. Sonra da Medine'ye hicret ettiniz." Habeşistan'a hicret edenler, Hayber Fethi esnasında Medine'ye gelmişlerdi.

300. Bize Yunus rivayet etti. O, İbrahim b. İsmail'den, o Zührî'den, o, Kabîsa b. Züeyb'den, o da Ebû Seleme b. Abdilesed'in şöyle dediğini rivayet etti: "Ebû Seleme, Rasûlullâh'ın (sav.) halasının oğluydu ve ailesiyle birlikte önce Habeşistan'a sonra da Medine'ye hicret edenlerdendi. Ümmü Seleme ile evliydi ve onunla birlikte hicret etmişti. Ebû Seleme, vefat edince Rasûlullâh (cc.), Ümmü Seleme ile evlendi."

301. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. İbrahim b. Abdirrahman b. Avf rivayet etti. O da babasının şöyle

dediğini rivayet etti: Osman b. Affân ile birlikte Mekke yolundayken Osman, Abdurrahman b. Avf'ı gördü ve şöyle dedi: "Hiçbir kimse bu yaşlının iki hicretten elde ettiği sevabı elde edemez." İki hicretten kastettiği Habeşistan ve Medine'ye yapmış olduğu hicretlerdir.

Muhacir Listesi

[205]

Habeşistan'a Hicret Edenlerin İsimleri

302. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* İşte bunlar Rasûlullâh'ın (sav.) ashabından Habeşistan'a hicret eden, [dönüşte] Bedir Savaşı'na iştirak eden, Bedir'e yetişemeyip sonrasında gelen, Rasûlullâh'ın (sav.) Habeşistan'dan getirilmeleri için Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi görevlendirdiği kişilerin isimleridir. Amr b. Ümeyye, onları bir gemi ile taşımış ve Hudeybiye antlaşmasının yapıldığı hicretin yedinci yılında onları (Medine'ye) getirmiştir. Bunlardan Habeşistan'dan gelip Hz. Peygamber ile birlikte Bedir Savaşı'na katılıp Ümeyye b. Halef b. Abdışems b. Abdimenâfoğullarından olanlar şunlardır: Osman b. Affân; Rasûlullâh (sav.) ona Bedir ganimetlerinden payını ve mükâfatını ayırdı. Osman, Habeşistan'da iken yanında bulunan Peygamber'in (sav.) kızı Rukayye'ye bakmak için Medine'de kalmıştı. Osman'ın soyu devam etmiştir. Yemâme Savaşı'nda şehit olan Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa b. Abdışems b. Abdimenâf, ki; Habeşistan'da iken onunla birlikte hanımı Âmir b. Lüeyoğulları kabilesinden Sehle bt. Süheyl b. Amr da bulunuyordu. Sehle, orada Muhammed b. Ebî Huzeyfe'yi dünyaya getirdi. Ebû Huzeyfe'nin soyu devam etmemiştir. Esed b. Abdiluzzâoğullarından Zübeyr b. Avvâm, Abdüddâr b. Kusayoğullarından Mus'ab b. Umeyr, Zühreoğullarından Abdurrahman b. Avf, Mahzûmoğullarından Ebû Seleme b. Abdilesed b. Hilâl b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm ve hanımı Ümmü Seleme bt. Ebî Ümeyye, Cumah b. Amr b. Husaysoğullarından Osman b. Maz'ûn, Adî b. Ka'boğullarından Hattâb ailesinin antlaşması Âmir b. Rebîa ve hanımı Leylâ bt. Ebî Hasme, Âmir b. Lüeyoğullarından Ebû Sebre b. Ebî Rühm b. Abdiluzzâ (Adının Ebû Hâtıb b. Amr b. Abdışems b. Abdived b. Nasr b. Mâlik ol- [206]

duğu ve Habeşistan'a ilk gelenlerden olduğu söylenir.), Hâris b. Fihroğullarından Süheyl b. Beydâ (Bu kişi, Süheyl b. Rebîa b. Hilâl b. Üheyb'dir. Bana ulaşan bilgiye göre bu on kişi Habeşistan'a ilk olarak hicret edenlerdir. Cafer b. Ebî Tâlib bunlardan sonra hicret etmiştir.), Nevfel b. Abdimenâf b. Kusayoğullarından onların antlaşmalısı olan Utbe b. Gazvân b. Câbir b. Vehb (Utbe'nin soyu devam etmiştir.), Abdüddâroğullarından Süveybıt b. Huzeyme ve Huzâ'a kabilesinden olan annesi Har-mele bt. Esved b. Huzeyme b. Akyeş b. Âmir b. Beyâda b. Sebî' b. Has'ame, Cehm b. Kays ve iki oğlu Amr b. Cehm ve Huzeyme b. Cehm, Ebu'r-Rûm b. Umeyr b. Hişâm b. Abdimenâf b. Abdiddâr, Firâs en-Nadr b. Hâris b. Kelde b. Alkame b. Abdimenâf b. Abdiddâr, Abd b. Kusayoğullarından soyu devam etmeyen Tuleyb b. Umeyr b. Vehb b. Ebî Kebîr b. Abd b. Kusay (Soyu devam etmemiştir.), Zühre b. Kerboğullarından Abdurrahman b. Avf (Abdurrahman'nın soyu devam etmiştir.), Âmir b. Ebî Vakkâs, Ebû Vakkâs Malik b. Üheyb b. Abdimenâf b. Zühre, Muttalib b. Ezher b. Abdiavf b. Abd b. Hâris b. Zühre ve Abdullah b. Muttalib'i Habeşistan'da dünyaya getiren hanımı Ramle bt. Ebî Avf b. Subeyre, Zühre b. Kerboğullarının antlaşmalılarında Abdullah b. Mesûd ve kardeşi Utbe b. Mesûd, Behrâ kabilesinden Mikdâd b. Amr b. Esved (Mikdâd'ı evlatlık alıp onunla antlaşma yaptığı için kendisine Mikdâd b. Esved b. Abdiyağûs b. Vehb b. Abdimenâf b. Zühre denilir. Zühre b. Kerboğullarından Habeşistan'a hicret eden altı kişidir.), Mahzûmoğullarından Şemmâs b. Osman b. Şerîd b. Süveyd b. Hermî b. Ömer b. Mahzûm (Şemmâs'ın adı Osman idi ve soyu devam etmemiştir.), Hebâr b. Süfyân b. Abdilesed b. Hilâl ve kardeşi Abdullah b. Süfyân, Hişâm b. Ebî Huzeyfe, Mahzûmoğullarının antlaşmalılarında Mu'teb b. Avf b. Âmir b. Fadl b. Afîf (Mu'teb, Ayhele b. Füleyt b. Selûl b. Ka'b b. Huzâ'a diye adlandırılırdı.), Âmir b. Lüey kabilesinden Abdullah b. Süheyl b. Amr (Abdullah'ın soyu devam etmiştir.), Ehû Sebre b. Ehî Rûhm ve hanımı Ümmü Külsûm bt. Süheyl b. Amr, Abdullah b. Mahreme b. Abdiluzzâ b. Ebî Kays b. Abdived, Salîb b. Amr b. Abdişems b. Abdived ve kardeşi Sekrân b. Amr ve hanımı Sevde bt. Zem'a, Mâlik b. Rebîa b. Kays b. Abdişems b. Lüey ve hanımı Amra bt. Sa'dî, Antlaşmalıları Sa'd,

[207]

Cumah b. Amr b. Husaysoğullarından Osman b. Maz'ûn ve oğlu Sâib b. Osman (Bu ikisinin soyu devam etmemiştir.), Kardeşi Kudâme b. Maz'ûn (Bunun soyu devam etmiştir.), Hâtıb b. Hâris b. Mugîre b. Habîb b. Huzâfe ve hanımı Fâtıma bt. Mahcel b. Abdillâh ve iki oğlu Muhammed b. Hâtıb ve Hâris b. Hâtıb (Bu ikisi Fâtıma bt. Mahcel'den doğmuşlardır.), Hâtıb'ın oğlu Hâris b. Hâtıb ve hanımı Fûkeyhe bt. Yesâr, Süfyân b. Ma'mer b. Habîb ve iki oğlu Câbir b. Süfyân ve Cünâde b. Süfyân, anneleri ve Süfyân'ın hanımı olan Hasene, Câbir ve Cünâde'nin anneden kardeşleri Şurahbîl b. Hasene, Osman b. Rebîa b. Vehbân (Bunlar on bir kişiydiler.), Sehm b. Amr b. Husaysoğullarından Bedir Savaşı'nda şehit edilen Huneys b. Huzâfe (Hanımından sonra geri kalan kimsesi yoktu. Hanımı ise Ömer b. Hattâb'ın kızı Hafsa idi. Vefatından sonra Rasûlullâh (sav.), Hafsa ile evlendi.), Abdullah b. Hâris b. Kays. Hişâm b. Âs b. Vâil, Ebû Kays b. Hâris, Haccâc b. Hâris, Ma'mer b. Hâris ve anneden kardeşi olan Teymoğullarından Saîd b. Amr, Saîd b. Hâris b. Kays, Sâib b. Hâris b. Kays, İmrân b. Riâb b. Huzeyfe, Mahmiye b. Cüz'. Zü- [208] beydoğullarının antlaşmalısı olan bir kişi (Bunlar on iki erkek idi.), Hâris b. Fihroğullarından Ebû Ubeyde Âmir b. Abdillâh b. Cerrâh, Ebû Ubeyde (Ömer b. Hattâb'ın valisi iken Şam topraklarından olan Amvâs'ta vefat etmiştir ve soyu devam etmemiştir.), Süheyl b. Beydâ b. Süheyl b. Vehb (Beydâ annesinin adıdır. Tam adı ise Süheyl b. Vehb b. Rebîa şeklinde olup soyu devam etmemiştir. Nisbesine annesinin ismi galip gelmiş ve ona nispet edilmiştir. Annesi ise Da'de bt. Cahdem b. Ümeyye b. Zareb olup Beydâ ismi ile meşhur olmuştur. Süheyl, Bedir Savaşı'nda şehit olmuştur.), İyâd b. Züheyr b. Ebî Şedîd b. Rebîa (İyâd'ın soyu devam etmemiştir. Onun Rebîa b. Hilâl b. Mâlik olduğu da söylenir.), Hâris b. Abdikays b. Âmir b. Ümeyye, Amr b. Ebî Serh b. Rebîa b. Hilâl (Bunlar sekiz kişidir).

303. Daha sonra Müslümanlar art arda Habeşistan'da toplandılar. Kimisi tek başına kimisi de ailesi ile birlikte hicret etti. Hâşim b. Abdimenâfoğullarından Mute Savaşı'nda Rasûlullâh'ın (sav.) komutanı olarak şehit olan Cafer b. Ebî Tâlib. (Cafer'in soyu devam etmiştir.) Mute Savaşı'nda [geri dönme-

mek için] ilk olarak bineğini kesen Cafer olmuştur. Cafer ile birlikte hanımı Has'am kabilesinden Esmâ bt. Umeys b. Ka'b b. Mâlik b. Kuhâfe de hicret etti ve orada Cafer'in oğlu Abdul-lah'ı dünyaya getirdi. Hâşim b. Abdimenâfoğullarından [ismi bilinmeyen] başka birisi.

Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti. Bana Yahyâ b. Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr rivayet etti. O da babası Abbâd'dan, o da Mürre b. Riâboğullarından adı İbn Zibyân olan birisinin şöyle dediğini rivayet etti: "Cafer'i görür gibiyim, savaş onu zorlayınca sarı atını kesti ve şehit oluncaya kadar savaştı.

[209] Ümeyye b. Abdişemsoğullarından Hâlid b. Saîd el-Âs ve hanımı Huzâ'a kabilesinden Sübey' b. Has'ameoğullarından Âmine bt. Halef b. Es'ad b. Âmir b. Beyâda. Âmine, Habeşistan'da Hâlid'in oğlu Saîd'i ve kızı Emme'yi dünyaya getirdi. Daha sonra Zübeyr b. Avvâm, Emme ile evlendi ve ondan Amr b. Zübeyr ve Hâlid b. Zübeyr dünyaya geldi. Hâlid, Şam'da Mercü's-Suffer Savaşı'nda öldürüldü. Amr b. Saîd b. Âs ve hanımı Fâtıma bt. Safvân b. Ümeyye b. Şefî b. Mahreb b. Şefî el-Kinânî. Amr b. Saîd, Ecnâdeyn Savaşı'nda öldürüldü." Ebû Saîd, Amr için şu şiiri söyler:

*Ey Amr! Keşke seninle ilgili bilgim olsaydı,
Soruyorum, [savaşta] kanı şiddetlenip ortaya çıkınca,
Acaba milleti savaşta gam ve keder içinde mi bırakır?
Yoksa göğüslerde kaynayan kini mi rahatlatır?*

Ümeyye b. Abdişemsoğullarının antlaşmalıları olan Esed b. Huzeymeoğullarından Abdullah b. Cahş ve hanımı Bereke bt. Yesâr. Mu'aykîb b. Ebî Fâtıma ...²⁶ Saîd b. Âs. Onun soyu devam etmiştir.

Abdüddâr b. Kusayoğullarından Cehm b. Kays b. Abd Şü-rahbîl b. Hâşim b. Abdimenâf b. Abdiddâr, Amr b. Cehm, Ebü'r-Rûm b. Umeyr b. Vehb.

26 Burada anlaşılmayan bir cümle söz konusudur. İbn Hişâm'da ise cümleye karşılık gelecek şu bilgiler yer almaktadır: "Bunlar Saîd b. Âs ailesinden yedi kişidir." (Bkz. Süheyl ez-Zekkar nüshası, s. 227, 4. dipnot)

Abd b. Kusay [oğullarından] Tuleyb b. Umeyr b. Ebî Kebîr. Tuleyb'in soyu devam etmemiştir.

Esed b. Abdiluzzâ b. Kusayoğullarından Esved b. Nevfel b. Huveylid.

Zühre b. Kilâboğullarından Âmir b. Ebî Vakkâs. Âmir b. Ebî Vakkâs, Mâlik b. Uheyb b. Abdimenâf b. Zühre olup soyu devam etmiştir. Utbe b. Mesûd b. Hâris.

Temîm b. Mürreoğullarından Hâris b. Hâlid b. Sahr b. Gâ- [210] mir b. Ka'b b. Rebîa b. Teym b. Mürre ve Teymoğullarından olan hanımı Rayta bt. Hâris. Rayta, Habeşistan'da Musa b. Hâris, Âişe bt. Hâris ve Zeyneb bt. Hâris'i dünyaya getirdi. Amr b. Osman b. Ka'b b. Sa'd b. Teym ve diğer iki kişi.

304. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Şayet Ammâr b. Yâsir de onların arasında ise -onun Habeşistan'a hicret ettiğinde şüphe vardır- çocuklar ve orada doğanlar hariç Habeşistan'a hicret edenlerin tümü seksen küsur kişi idi."*

305. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Ebû Huzeyfe Müslüman olunca Hind bt. Utbe onu şu şekilde hicvetti:"*

*Şaşı, alaca renkli ve böbrekleri ters olan,
Ebû Huzeyfe, dinde insanların en kötüsüdür.
Seni küçüklükten büyüten babaya ne verdin,
İyi kötü her şeyi sana yedirdi, yedirdikleri ise eğri değildi.*

306. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh'ın (sav.) Necâşî'ye gönderdiği mektup şu şekildedir: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu, Peygamber Muhammed'in Habeşistan kralı Necâşî el-Asham'a yazmış olduğu mektuptur. Hidayete tabi olup Allah ve Rasûlüne iman eden, tek olup şeriki olmayan, eş ve çocuk edinmeyen Allah'tan başka ilah olmadığına; Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet edenlere selam olsun. Seni Allah'ın davetine çağırıyorum. Ben onun elçisiyim. Müslüman ol kurtul. 'Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin: Yalnız Allah'a tapalım, O'na hiç-*

bir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarını Rab edinmesin.²⁷ Şayet Müslüman olmazsan Hristiyan kavminin vebali üzerine olur."

- [211] 307. *Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Hâris es-Sehmî, Kureyş'in Müslümanları sürgün etmeleri hakkında şu şiiri söyledi:*

*Şu Kureyş, Allah'ın hakkı olanı inkâr ediyor.
Âd, Medyen ve Hicr kavimlerini inkâr etmesi gibi.
Şayet ben buradan gitmezsem dar gelir bana,
Genişlik sahibi yeryüzü ve denizler.
Allah'ın kulu Muhammed'in bulunduğu bir toprakta,
Boğazıma dayanınca içimdekini açıklıyorum.*

Peygambere Eziyetler

Rasûlullah'ın (sav.) Kavminden Gördüğü Eziyetler

308. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yahyâ b. Urve rivayet etti. O da babası Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Amr b. Âs'a, "Düşmanlıklarının tezahürü olarak Kureyşlilerin Rasûlullâh'a (sav.) yapmış oldukları eziyetlerden en çok hangisini gördün?" diye sordum. Abdullah şöyle dedi: "Bir gün Kureyş eşrafının Hicr'de toplandıklarını gördüm. Rasûlullâh (sav.) hakkında konuştular ve şöyle dediler: 'Bu adama tahammül ettiğimiz kadar başka birine tahammül ettiğimiz görülmemiştir. Bizi akılsızlıkla itham etti, atalarımızı kötiledi, dinimizi ayıpladı, birliğimizi bozdu ve ilahlarımıza sövdü. Ona karşı gerçekten de çok sabrettik.' Veya buna benzer şeyler söylediler. Kureyşliler bu haldeyken Rasûlullâh (sav.) çıkageldi. Hacerülesved'i selamladı ve Kâbe'yi tavaf ederken yanlarından geçti. Kureyşliler ona laf attılar. Peygamber'in (sav.) yüzünde bu sözlerden rahatsız olduğu belli oldu. Tavafta ikinci defa onlara uğrayınca bir daha laf attılar. Bu da Hz. Peygamber'in yüzünde belli oldu ve tavafa devam etti. Sonra üçüncü defa yanlarından geçince tekrardan laf attılar. Hz. Peygamber bu sefer yanlarında durdu ve onlara şöyle dedi: 'Ey Kureyşliler! Beni dinliyor musunuz? Nefsim kudret*

elinde olan Allah'a yemin ederim ki ben size boğazlama ile (kurban olarak) geldim.' Millet sanki başlarının üzerine bir kuş konmuş gibi onun sözlerini dinlediler. Öyle ki daha önceleri Hz. Peygamber'e karşı en sert olanı bile en güzel sözle konuşmaya başladı ve 'Ey Ebu'l-Kâsım! Selametle git. Vallahi sen cahil biri değilsin.' dedi. Rasûlullâh (sav.) oradan ayrıldı. Ertesi gün olunca Kureyşliler tekrardan Hicr'de bir araya geldiler ve ben de onlarla birlikteydim. Bazıları diğerlerine şöyle dediler: 'Ona ne söylediğinizi ve onun size söylediklerini hatırlıyor musunuz? Hoşlanmadığınız şeyleri size söyleyince onu bırakıp gittiniz.' Onlar toplu haldeyken Rasûlullâh (sav.) çıkageldi. Kureyşliler hep birlikte ona doğru koşup etrafını kuşattılar. Hz. Peygamber'in ilahlarını ve dinlerini kötilediği haberleri onlara ulaştığı için ona, 'Sen misin şöyle şöyle diyen?' diye soruyorlardı. Rasûlullâh (sav.) ise 'Evet bunları [213] söyleyen benim.' diyordu. Kureyşlilerden birinin Hz. Peygamber'in gömleğinin yakasından tuttuğunu gördüm. Ebû Bekir araya girip ağlıyor ve 'Yazıklar olsun size! Rabbim Allah'tır diyen birini öldürmek mi istiyorsunuz?' diyordu. Sonra ayrılıp gittiler. Şahit olduğum bu olay, Kureyşlilerin Hz. Peygamber'e karşı yapmış oldukları en büyük eziyetlerden biriydi."

309. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ümmü Külsûm bt. Ebû Bekr'in çocuklarından birisi bana rivayet etti. O da Ümmü Külsûm'un şöyle dediğini rivayet etti: "Ebû Bekir saçı gür olan birisiydi. Müşrikler onu saçından tutup çektikleri için o gün başı yarılmış bir şekilde eve geldi."*

310. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh el-Yemenî'den, o da Rebî' b. Enes el-Bekrî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) namaz kılıyordu. Secdeye gittiğinde Ebû Cehil gelip ayağı ile Hz. Peygamber'in boynuna bastı. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayetleri indirdi: "Gördün mü, bir kulu namaz kılarken engelleyen o adamı (Ebû Cehil'i)? Peki, düşündün mü (ey inkârcı), ya o kul (Muhammed) doğru yolda ise? Yahut günahattan sakınmaya çağırıyorsa! Düşündün mü (ey Rasûlüm), ya o adam (Ebû Cehil) hakkı inkâr ediyor, sırt çeviriyorsa!*

*Allah'ın her şeyi gördüğünü bilmiyor mu? Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse (Ebû Cehil) mutlaka onu perçeminden yakalayıp sürükleriz! O yalancı, günahkâr perçeminden! O hemen taraftarlarını çağırsın. Biz de zebanileri çağıracağız! (Zebaniler, cehennemin on dokuz bekçisidir.) Sakın onun isteğine uyma! Secdeye kapan ve Allah'a yakınlaş."*²⁸ Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Şayet Ebû Cehil tekrardan gelip aynı hareketi yap-saydı Zebaniler onu yakalayacaktı. Fakat o buna bir daha teşebbüs edip geri dönmedi."

311. *Bize Yunus rivayet etti. O Mubârek b. Fudâle'den, o da Hasan'dan şöyle dediği rivayet etti: Rasûlullâh'ın (sav.) kavminin cahilleri gece boyunca ona, "Ey Muhammed! Atalarını inkâr mı ediyorsun, yaptıklarını ret mi ediyorsun, şöyle şöyle mi yapıyorsun?" diyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayetleri indirdi: "De ki: 'Ey cahiller! Bana Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi teklif ediyorsunuz? Sana ve senden öncekilere şöyle vahyedildi: Eğer Allah'a ortak koşarsan bilmiş ol ki yaptıkların boşa gidecek ve mutlaka hüsrana uğrayanlardan olacaksın. Hayır! Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol!'"*²⁹

- [214] 312. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma'ser'den, o da Muhammed b. Kays'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) bir yerde otururken yanında Utbe b. Rebîa ve âmâ olan İbn Ümmi Mektûm bulunuyordu. İbn Ümmi Mektûm, "Ey Allah'ın Rasûlü! Bana Kur'an öğret!" dedi. Rasûlullâh (sav.) ona karşı yüzünü ekşitti ve ona yönelmesi durumunda Utbe'nin [Muhammed] âmâ ve fakirlerin ardına düşüyor diyerek İslam'dan uzaklaşacağı endişesiyle İbn Ümmi Mektûm'dan yüz çevirdi. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayetleri tenzil etti: "Suratını astı, yüzünü çevirdi. Çünkü ona gözü görmeyen biri gelmişti. Sen nereden bileceksin? Belki o arınacaktı. Yahut o öğüt alacak da öğüt kendisine fayda verecekti. Sen ise kendini her şeye yeterli görenle ilgileniyorsun. Onun (Utbe) arınmamasından sen sorumlu değilsin! Ama gönlünde Allah korkusu taşıyarak koşup*

28 Alak, 96/9-19.

29 Zümer, 39/64-66.

sana gelenle (İbn Ümmi Mektûm) ilgilenmiyorsun!”³⁰ Peygamber (sav.), (o günden sonra) bir daha böyle bir şey yapmadı.

313. *Bize Yunus rivayet etti. O Mis'ar b. Küdâm'dan, o Eş'as b. Ebi's-Şa'sâ'dan, o da Kinâne'den olan bir kişinin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini işittim: “Ey insanlar! 'Allah'tan başka ilah yoktur.' deyin ki kurtuluşa eresiniz.”

Kabilelere Davet

Rasûlullah'ın (sav.) Peygamberliğini Arap Kabilelerine Arz Etmesi

314. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh (sav.) böylece kabileleri Allah'a ve İslam'a davet etmeye devam etti. Desteklerini almak için onlara peygamberliğini ve Yüce Allah'tan getirdiği hidayet ve rahmeti arz ediyordu.”

315. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî şunları rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.), Kinde kabilesinden bir grup insanın yanına geldi. Aralarında adı Fuleyh olan bir reisleri vardı. Hz. Peygamber onları Allah'a (cc.) kulluğa davet etti ve kabul etmeleri için peygamberliğini onlara arz etti. Onlar bu daveti kabul etmediler ve kötü bir şekilde onu geri çevirdiler. Hz. Peygamber daha sonra Kelb kabilesinin bir kolu olan Abdullahoğullarının yanına geldi ve onlara: “Ey Abdullahoğulları! Yüce Allah atanızın adını güzel eylemiştir.” dedi ve onları İslam'a davet etti. Fakat onlar daveti kabul etmediler ve ondan yüz çevirdiler.

316. *Bize Yunus rivayet etti. O Yezîd b. Ziyâd'dan, o Ebü'l-Ca'd'dan, o İbn Şeddâd'dan, o da Târık'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh'ı (sav.) iki defa gördüm. Bir defasında onu Zü'l-mecâz panayırında alışveriş yaparken gördüm. Üzerinde kırmızı bir elbise vardı ve yanımdan geçti. Onun şöyle dediğini işittim: “Ey insanlar! Allah'tan başka ilah yoktur deyin

ki kurtuluşa eresiniz.” Bu arada adamın biri onu takip ediyor ve ona taş atıyordu. İki ayağını kanlar içinde bırakmış ve “Ey insanlar! Buna uymayın, bu bir yalancıdır.” diyordu. Ben, “Bu adam da kimdir?” diye sordum. Bana onun Abdülmuttaliboğullarından bir genç olduğunu söylediler. Arkasından ona taş [216] atanın kim olduğunu sorunca onun da amcası Abduluzzâ Ebû Leheb b. Abdilmuttalib olduğunu söylediler. Bir diğer defa da (onu gördüğümde) Yüce Allah İslam’ı üstün kılınca, bir grup arkadaş ile birlikte Rebeze’den yola çıktık. Aramızda arkadaşlardan birinin eşi olan bir kadın da vardı. Medine’ye yakın bir yerde konakladık. Orada bir ağacın altında geceledik. Üzerinde iki elbise bulunan bir kişi yanımıza gelip selam verdi ve “Sizler nereden geliyorsunuz?” diye sordu. Ben de “Bizler Rebeze’den geliyoruz.” dedim. Yanımızda kırmızı bir deve vardı. Bize, “Bu deveyi satar mısınız?” diye sordu. Bizler “Evet.” dedik. O, “Ne kadara satarsınız?” dedi. Bizler, “Şu kadar hurmaya satarız.” dedik. O da “Öyleyse sizden onu satın aldım.” dedi ve devenin ücretini vermeden yularından tutup Medine bahçelerinin içlerine doğru gitti. Bizler birbirimize, “Bu adamı tanıyor musunuz, tanımadığınız adama devenizi nasıl verirsiniz?” diye çıktık. Yanımızda bulunan kadın, “Birbirinizi azarlayıp durmayın. Vallahi onun yüzü sizi aldatacak bir yüz değildi. Yüzü dolunaya benziyordu.” dedi. Akşam olunca yanımıza bir adam geldi ve bize selam verdi. Sonra “Rebeze’den gelenler sizler misiniz?” diye sordu. Bizler “Evet.” dedik. O adam, “Ben Rasûlullâh’ın (sav.) elçisiyim. O size doyuncaya kadar bu hurmadan yemenizi, alabildiğiniz kadar da almanızı istiyor.” dedi. Bizler yiyebildiğimiz kadar yedik ve alabildiğimiz kadar da aldık. Ertesi gün Medine’ye vardık. Rasûlullâh’ın (sav.) minber üzerinde hutbe irâd ettiğini gördüm ve şöyle dediğini işittim: “Veren el üstündür. İnfak etmeye sorumlu olduğun kişilerden başla! Annene, babana, kız kardeşine, erkek kardeşine, sonra da diğer yakınlarına infak et!” Orada Ensar’dan birisi vardı. O adam, “Ya Rasûlallâh! Bunlar, Sa’lebe b. Yerbûoğullarındanlar. Onlar Cahiliyede (bizden) falanca kişiyi öldürdüler. Onlardan intikamımızı al!” dedi. Rasûlullâh (sav.), koltuk altlarını gö-

receğim kadar iki elini havaya kaldırdı ve şöyle dedi: “Hiçbir anneye, çocuğunun cinayetinden dolayı kısas edilmez. Hiçbir anneye, çocuğunun cinayetinden dolayı kısas edilmez.”

317. *Bize Yunus rivayet etti. O, Yezîd b. Amr’dan, o da Ebû’s-Sefyân Saîd b. Ahmed es-Sevrî’nin şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Tâlib, Rasûlullâh’a (sav.) haber gönderdi ve “Vadetti- [217] ğin cennetin üzümlerinden bana da yedir. (Dua et ki cennete gireyim.)” dedi. Bu arada Ebû Bekir es-Sıddîk, Rasûlullâh’ın (sav.) yanında oturuyordu. Ebû Bekir, haber getirene “Allah, cennet üzümlerini kâfirlere haram kılmıştır.” dedi.*

318. *Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Süfyân, Hifâf b. Eymâ b. Rahda’nın Müslüman olduğunu duyunca “Bu gece Kinâneoğullarının efendisi de sapıtı.” dedi.*

319. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yakub b. Utbe rivayet etti. O da Sâlim b. Abdillâh b. Ömer’in şöyle dediğini rivayet etti: Mekke’de Kureys’ten birisi Rasûlullâh’ın (sav.) yanına geldi ve “Ey Muhammed! Aldığım habere göre sen Araplara sövmeyi nehyediyorsun. Öyle değil mi?” dedi. Rasûlullâh (sav.) “Evet.” dedi. Bunun üzerine adam Rasûlullâh’ın (sav.) yüzüne doğru arkasını dönüp avret mahallini açtı. Rasûlullâh (sav.) ona lanet okudu ve beddua etti. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti indirdi: “Bu işte senin yapacağın bir şey yok. Allah ya onların tövbelerini kabul eder veya onları cezalandırır. Çünkü onlar zalimlerdir.”³¹ Bu kişi daha sonra Müslüman oldu ve İslam’ı da güzel yaşadı.*

320. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr’dan, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: Kureys’ten bir genç, bir sabah Rasûlullâh’ın (sav.) kızı Fâtıma’nın kafasını yarı. Fâtıma, “Ey Abdüşemsoğulları yetişin!” diye seslendi. Fâtıma’ya yardım etmek için Ebû Süfyân dışarı çıktı. Ebû Cehil de dışarı çıktı ve “Ey Ebû Süfyân! Bu benim elimdir (Ben ona yardım etmek için yeterim).” dedi. Bunun üzerine Ebû Süfyân geri döndü.*

321. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Şa'bî'ye bir ayette geçen "ez-Zenîm" in³² ne olduğu soruldu. O da "Kötülüğü ile bilinen kişidir. Bundan kasıt Ahnes b. Şerîk es-Sekaff'dir. Zikredilen ayet bu kişi hakkında nazil olmuştur."* dedi.

[218] 322. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana babam İshâk b. Yesâr rivayet etti. O da Sa'd b. Bekroğullarından bazı kişilerden şöyle dediklerini rivayet etti: Rasûlullâh'ın (sav.) sût-babası olan Hâris b. Abdiluzzâ, Mekke'de Rasûlullah'ın (sav.) yanına geldi. Kureyşliler, Hâris'in yanına gelip ona "Oğlunun neler söylediğini duymadın mı?" dediler. Hâris, "Ne diyor?" deyince Kureyşliler, "Allah'ın öldükten sonra insanları tekrardan dirilteceğini, Allah'ın iki yurdunun bulunduğunu, birisinde ona isyan edenleri cezalandıracağı, diğerinde ise ona itaat edenleri mükâfatlandıracağını iddia ediyor. Ayrıca birlik ve beraberliğimizi bozdu." dediler. Hâris, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve ona: "Ey oğulcağızım! Senin ile kavmin arasında ne gibi bir sorun var? Onlar senden şikâyetçiler. Senin insanların öldükten sonra tekrardan diriltileceğini, sonra da cennet ve cehenneme gideceklerini iddia ettiğini söylüyorlar." dedi. Rasûlullâh (sav.) "Doğrudur, ben bunları söylüyorum. O gün gelecek ve ben senin elinden tutup bugün söylediklerimi sana hatırlatacağım." dedi. Bunun üzerine Hâris Müslüman oldu ve İslam'ı güzel yaşadı. Hâris, daha sonraları şöyle diyordu: "Kıyamet günü oğlum elimden tutup söylediklerini bana hatırlattığında, inşallah beni cennete girdirinceye kadar elimi bırakmaz."*

323. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî rivayet etti. O Urve'den, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Bekir'in evinin avlusunda bir mescidi vardı. Orada namaz kılıp Kur'an okuyunca çokça ağlardı. Kadınlar, çocuklar ve köleler toplanır; ona bakar ve bu duygusallığına hayret eder-*

lerdi. Müslümanlar Mekke’de eziyet ve işkencelere maruz kalınca Ebû Bekir, hicret etmek için Rasûlullâh’tan (sav.) izin istedi. Rasûlullâh (sav.) ona hicret etmesi için izin verdi. O da Mekke’den çıkıp iki günlük uzaklıktaki bir mesafeye gelince Hâris b. Abdimenât b. Kinâneoğullarından İbnü’-Düğünne isimli birisiyle karşılaştı. Bu kişi Habeşliler’in reisiydi. Bu kişi ona “Ey Ebû Bekir! Nereye gidiyorsun?” dedi. Ebû Bekir ona “Kavmim bana eziyet etti ve beni yurdumdan çıkarttı. Onların eziyetlerinden emin olacağım ve rahat edebileceğim bir memlekete gitmek istiyorum.” dedi. İbnü’-Düğünne, “Onlar niçin sana eziyet ediyorlar? Vallahi sen bulunduğun toplumu güzelleştirirsin. Allah’tan gelen musibetlere karşı insanlara yardımcı olursun. İyilik yapar ve malı olmayana mal verirsin. Geri dön! Artık sen benim güvencemdesin.” dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir, Mekke’ye geri döndü. İbnü’-Düğünne, Mek- [219] ke’ye gelince yüksek bir ses şöyle dedi: “Ey Kureyş topluluğu! Ben, İbn Ebî Kuhâfe’ye güvence verdim. Bundan sonra kimse ona eziyet etmesin!” Habeşliler, birisine emân verince Kureyşliler artık ona dokunmazlardı. Bu güvenceden sonra Ebû Bekir mescidinde namaz kılınca dediğim şekilde davranırdı. Kureyşlilerden bir grup İbnü’-Düğünne’ye gittiler ve “Ey İbnü’-Düğünne! Himayene aldığın bu şahısta başkalarında olmayan bir hal vardır. Muhammed’in getirdiklerini okuyunca kimsenin ağlamadığı kadar ağlıyor. Bundan da zayıflarımız, kadınlarımız ve hizmetçilerimiz etkileniyor. Ona söyle bundan vazgeçsin. Evinin başka bir yerini mescit edinsin.” dediler. İbnü’-Düğünne, Ebû Bekir’in yanına gitti ve “Ey Ebû Bekir! Kavmine eziyet veresin diye sana emân vermedim. Başka bir yeri kendine mescit edin!” Ebû Bekir ona, “Bunun başka bir yolu yok mu?” dedi. İbnü’-Düğünne “Başka yol da nedir?” dedi. Ebû Bekir “Emânını sana geri vereyim. Bunun yerine Allah’ın emânına razı olacağım.” dedi. İbnü’-Düğünne “Tamam, sen bilirsin.” dedi. Ebû Bekir, “Emânını sana geri verdim.” dedi. İbnü’-Düğünne de “Ey Kureyş topluluğu! Ebû Bekir kendisine verdiğim himayeyi bana geri iade etmiştir. Sizi onunla baş başa bırakıyorum.” dedi.

[220] **Ebû Tâlib'in Vefatı****Ebû Tâlib'in Vefatı ve Bu Konuda Gelen Rivayetler**

324. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Ebû Cehil, Rebîa'nın iki oğlu Utbe ve Şeybe, Âs b. Saîd, Saîd b. Âs b. Vâil ve Ümeyye b. Halef şöyle dediler: "Ey Kureyş topluluğu! Bu iş gitgide artıyor. Ebû Tâlib ise görüş ve şeref sahibi yaşlı birisidir. Aynı zamanda sizin dininiz üzeredir. O, bugün ölüm döşegindedir. Yeğeni ile ilgili olarak lehte veya aleyhte size bir hüküm versin. Çünkü siz bu konuda Ömer b. Hattâb ve Hamza b. Abdilmuttalib ile baş başa kalırsanız sizinle kavminiz arasında savaş olur. O ikisi zaten sizin dininizden çıkmışlardır." Kureyşliler, Ebû Tâlib'e doğru yürüdüler ve yanına gelip ona şöyle dediler: "Sen bizim büyüğümüzsün, bize karşı insafı davran. Şu sefihlerin, yeğenin ile birlikte yaptıklarını gördün. Onlar ilahlarımızı terk edip dinimize hakaret ettiler. Muhammed birliğimizi bozdu, ilahlarımızı inkâr etti ve atalarımıza sövdü. Yeğenine haber gönder gelsin. Sen aramızda adaletle hüküm ver." Ebû Tâlib, Rasûlullâh'a (sav.) haber gönderdi. Rasûlullâh gelince Ebû Tâlib ona şöyle dedi: "Bunlar senin kavmindendir. Aralarında yaşlı olanlar ve şeref sahipleri vardır. Onlar, sana karşı önyargısız hareket edecekler. Sen de onlara karşı haksızlık etme!" Rasûlullâh (sav.), onlara "Konuşun, sizi dinliyorum." dedi. Ebû Cehil b. Hişâm, "Bizden söz etme, bize ve ilahlarımıza dokunma. Biz de seni Rabbinle baş başa bırakırız." dedi. Rasûlullâh (sav.), "Ben dediklerinizi size veririm sizler bana tek bir söz verir misiniz? Bu sözde sizin için hayır vardır. Sizler bu söz ile Araplara hükmedersiniz ve Acemler de size boyun eğer." dedi. Ebû Cehil müstehzi bir şekilde "Peki, Allah hayrını versin! Sana bir söz ve onun on mislini veririz." dedi. Rasûlullâh, "Allah'tan başka ilah yoktur. O'nun ortağı da yoktur deyin!" buyurdu. Kureyşliler, Rasûlullâh'ın bu sözünden hoşnut kalmayıp orayı terk

[221] ettiler ve birbirlerine şöyle dediler: "Yolunuzda yürüyün! Tanrılarınıza bağlılıkta direnin! İşte (sizden) istenen budur. Bildiğimiz son dinde böyle bir şeyi işitmedik; bu uydurmadan başka bir şey değil. İlahi uyarı içimizden ona mı indirildi şimdi!" "İşin

doğrusu onlar benim uyarım karşısında kuşku içindedirler. Hayır, azabımı henüz tatmadılar!”³³ Kureyşlilerin Ebû Tâlib’e gidişleri, Ömer’in onlara takınmış olduğu tavır ve söyledikleri sözlerden sonra olmuştur.

325. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) onların hakkı yalanladıklarını görünce “Kavmimi hakka davet ettim ve bu davette onlara haksız bir söz söylemedim.” dedi. Amcası ise “Evet, onlara haksız bir söz söylemedin.” dedi. Amcasının bu sözü Rasûlullâh’ın (sav.) hoşuna gitti ve ona şöyle dedi: “Ey amca! Sen bana değer verdin ve bana iyiliğin çoktur. Bugün bu iyiliklere karşı sana vereceğim bir şey yoktur. Senden sadece bir söz söylemeni istiyorum. Bu sözü söyleyince Rabbimin katında sana şefaate edebilirim. ‘Lâ ilâhe illallâh’ de! Öldüğünde ikramla karşılaşırısın. Artık dünyadan ayrılacaksın ve bu söz ile ahirette yüce bir şerefe nail olursun.” Amcası ona şöyle dedi: “Vallahi ey yeğenim! Şayet Kureyşliler, ölüm korkusundan bunu söylediğimi düşünmeselerdi ve ölümünden sonra sana ve amcalarına gelecek olan bir ayıplamadan çekinmeseydim istediğini söyler ve bunu söylemekle gözlerini aydın kılardım. Çünkü senin bana karşı şiddetli iştihakını ve iyiliğimi istemeni görüyorum.” Ebû Tâlib daha sonra Abdülmuttaliboğullarını çağırdı ve onlara “Muhammed’in sözünü dinler ve emrine uyarsanız hayır üzerine olursunuz. Ona tabi olun ve onu doğrulayın ki hakkı bulasınız.” dedi. Rasûlullâh (sav.) bunu duyunca amcasına, “Onlara nasihat ediyor ve kendini ihmal mi ediyorsun?” dedi. Amcası, “Şayet ben sağlam iken bu sözü söylememi isteseydin sana uyup onu söyledim. Fakat ölümden korkmaktan hoşlanmam. Kureyşliler sağlam iken o sözü söylemediğimi, ölüm anında söylediğimi düşünürler.” dedi. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti indirdi: “*Kuşkusuz sen istediğini hidayete erdiremezsin. Ama Allah dilediğini hidayete erdirir ve hidayete erecek olanları en iyi O bilir.*”³⁴

33 Sâd, 38/6-8.

34 Kasas, 28/56.

[222] 326. Bize Yunus rivayet etti. O Yahyâ b. Ebî Üneyse'den, o Zührî'den, o Saîd b. Müseyyeb'den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: "Ebû Tâlib ölüm döşegine düşünce Rasûlullâh (sav.) geldi, Ebû Tâlib'in yanında Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Ümeyye'nin olduğunu gördü. Rasûlullâh (sav.) Ebû Tâlib'e "Ey amcam! 'Lâ ilâhe illallâh' de ki Allah katında Müslüman olduğuna şahitlik edeyim." dedi. Ebû Cehil, "Ey Ebû Tâlib! Allah için söyle! Sen Abdülmuttalib'in dininden yüz mü çeviriyor-sun?" dedi. Rasûlullâh (sav.) sürekli ona 'Lâ ilâhe illallâh' demesini teklif ediyor ve bunu tekrar ediyordu. Ebû Tâlib, son söz olarak "Ben Abdülmuttalib'in dini üzereyim." dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) "Vallahi, nehyedilmediğim sürece senin için bağışlanma dileyeceğim." dedi. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti indirdi: "Müşriklerin cehennemlik oldukları mü-minler nezdinde açıklık kazandıktan sonra, akraba bile olsalar peygamber de müminler de onların bağışlanmalarını dileyemezler."³⁵ Yüce Allah, Ebû Tâlib ile ilgili olarak şu ayeti de tenzil etti: "Kuşkusuz sen istediğini hidayete erdiremezsin. Ama Allah dilediğini hidayete erdirir ve hidayete erecek olanları en iyi O bilir."³⁶

327. Bize Yunus rivayet etti: O Kays b. Rebî'den, o da Habîb b. Ebî Sâbit'in şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbâs'tan işiten birisi onun "Onlar hem insanları peygamberden uzaklaştırmaya çalışırlar hem de kendileri ondan uzak dururlar. Oysa onlar farkında olmadan ancak kendilerini mahvederler."³⁷ ayetinin Ebû Tâlib hakkında nazil olduğunu söylediğini rivayet etti. Ebû Tâlib, Hz. Muhammed'e eziyet edilmesine engel oluyor; fakat ona tabi olmaktan uzak duruyordu.

328. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abbâs b. Abdillâh b. Ma'bed rivayet etti. O ailesinden birisinden, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Ebû Tâlib'in hastalığı esnasında yanına gelince ona "Ey amca! 'Lâ ilâ-

35 Tevbe, 9/113.

36 Kasas, 28/56.

37 En'âm, 6/26.

he illallâh' de ki kıyamet günü sana şefa'at edeyim." dedi. Ebû Tâlib, "Vallahi ey yeğenim! Şayet Kureyşliler, ölüm korkusundan bunu söylediğini düşünmeselerdi ve ölümünden sonra sana ve amcalarına gelecek olan bir ayıplamadan çekinmeseydim istediğini söylerdim. Buna sebebiyet vermemek için [223] söylemiyorum." dedi. Ebû Tâlib ağırlaşınca dudaklarının kıpırdandığı görüldü. Bunun üzerine Abbâs söylediklerini duy-mak için kulağını ona doğru götürdü. Abbâs, ondan uzaklaştı ve "Vallahi, Ya Rasûlallâh! Ondan söylemesini istediğin sözünü söyledi." dedi. Rasûlullâh (sav.) "(Ama) ben duymadım." dedi.

329. *Bize Yunus rivayet etti. O Sinan b. İsmail el-Hanefî'den, o da Yezîd er-Rakkâşî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Peygamber'e (sav.) "Ya Rasûlallâh! Ebû Tâlib sana yardım etti ve sana karşı şefkat gösterdi. O ahirette nerede olacaktır?" denildi. Rasûlullâh (sav.) "O cehennemde sığ bir yerdedir. [Cehennem ateşi bacaklarına kadar gelecek bir yerdedir.] buyurdu. "Cehennemde sığ yer var mıdır?" diye sorulunca Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Evet, cehennemliklerin en az ceza çekenini o kimsedir ki ona ateşten iki takunya giydirilir. Bunlardan dolayı beyni kaynar ve ayaklarına akar." Sinan der ki, "O kişi bağırır ve azabının şiddetinden dolayı ondan başkasının kendisi kadar azap görmediğini zanneder."

330. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o babasından, o Nâciye b. Ka'b'dan, o da Ali b. Ebî Tâlib'in şöyle dediğini rivayet etti:* "Ebû Tâlib ölünce Rasûlullâh'ın (sav.) yanına git-tim ve 'Amcan kâfir Ebû Tâlib öldü.' dedim. Rasûlullâh (sav.) bana 'Git onu defnet!' dedi. Ben 'Vallahi, onu gömmeyeceğim.' dedim. Rasûlullâh (sav.) 'Sen onu gömmezsen kim onu gömecektir? Git onu göm! Sonra da hiçbir şey konuşmadan yanıma gel!' dedi. Bunun üzerine gidip onu gömdüm, sonra da Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geri döndüm. Rasûlullâh (sav.) bana 'Git gusûl yap, sonra da yanıma gel!' dedi. Ben de onun dediklerini yapıp yanına geldim. Rasûlullâh'ın yanına gelince o da benim için dua etti. Bu dualara mukabil yeryüzünde hiçbir şeyi ka-bul etmem."

331. Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Ebû Tâlib vefat edinceye değin Kureyşliler bana dokunamadı."

[224] 332. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Ali b. Ebî Tâlib, babası vefat edince mersiye olarak şu şiiri söyledi:

Gecenin sonuna doğru öten bir kuştan dolayı uyandım.³⁸
 Ebû Tâlib fakirlerin sığınağı ve cömert birisiydi.
 Hilm sahibiydi, kaba ve korkak değildi.
 Büyüğüm ve reisim için yas tutuyorum.
 Ey ölümlü kardeş! Hafif bir göz ağrısından başka,
 Hâşimoğullarının şahit olacağı başka bir şey yoktur.
 Kureyşliler onun ölümünden dolayı seviniyor,
 Ben ise hiçbir canlının ebediyen yaşayacağına inanmıyorum.
 Hayallerinin süslü gösterdiği birtakım şeyler yapmak istediler.
 Fakat bu hayaller bir gün onları cehenneme sürükleyecektir.
 Peygamber'i yalanlamayı ve öldürmeyi umuyorlar.
 Ona iftira atıp onu inkâr etmek istiyorlar.
 Yalan söylediniz, Allah'ın Beyti'ne ant olsun ki size tattıracağız,
 Okların uçlarını ve bilenmiş kılıçları.
 Bizde hoşla gitmeyen bir manzara ortaya çıkar,
 Örülmü demiri (zırhı) giydiğimiz vakit.
 Ya siz bizi yok edeceksiniz ya da biz sizi yok edeceğiz.
 Ya da aşiretin barışını doğru yol olarak görürsünüz.
 Yoksa bilin ki bu kabile Muhammed'in önünde siperdir.
 Hâşimoğulları asker olarak insanların en iyisidir.
 Size karşı Allah tarafından onun bir yardımcısı vardır.
 Hiçbir canlının herhangi bir şey için ebedi kalacağını düşünmüyorum.
 O bir peygamberdir ve bize vahiyle gelmiştir.
 Rabbim onu kitabında Muhammed diye adlandırmıştır.
 Yüzü parlaktır. Yüzünün şekli güneşin aydınlığı gibidir.
 Onun aydınlığı sisi dağıtmış ve yok etmiştir.
 Allah'ın kalbine ilka ettiği vahye karşı emindir.
 Bir söz söylediğinde o sözde doğrudur.

Allah'a hamdolsun. Onun yardımı ile dördüncü bölümün sonuna geldik. Bu bölümden sonra Hatice bt. Huveylid'in (ra.) vefatı gelecektir.

38 Bazı nüshalarda beytin bu parçası أرقت لطير آخر الليل غدا şeklinde. Tercüme-yi buna göre yaptık. (Mütercim)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bismillâhirrahmânirrahîm

[227]

Hatice bt. Huveylid'in (ra.) Vefatı

329. Bize Şeyh Ebû'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Nekûr el-Bezzâz kıraat yoluyla rivayet etti. Ona kıraat edilirken ben de dinliyordum. Dedi ki: Bize Ebû Tâhir Muhammed b. Abdîr-rahman el-Muhlis rivayet etti. Dedi ki: Ebû'l-Hüseyin Rıdvân b. Ahmed'e kıraat edildi ve ben de dinliyordum. Ebû'l-Hüseyin dedi ki: Bize Ebû Ömer Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî rivayet etti. Dedi ki: Bize Yunus b. Bükeyr rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Hatice bt. Huveylid ve Ebû Tâlib aynı yıl vefat ettiler. Hatice ve Ebû Tâlib'in vefatı ile Rasûlul-lâh'ın (sav.) başına musibetler ardı ardına geldi. Hatice, İslam yolunda Hz. Peygamber'in sadık bir yardımcısıydı. Hz. Peygamber onunla huzur bulurdu."

330. Bize Yunus rivayet etti. O Fâide b. Abdîrrahman el-Abdî'den, o da Abdullah b. Ebî Evfâ'dan Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Allah'tan (cc.) bana bir elçi geldi ve Hatice'yi cennette inciden yapılmış, içinde gürültü ve yorgunluk bulunmayan bir köşk ile müjdeledi."

331. Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o baba-sından, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) eşleri arasında Hatice'ye karşı imrendiğim kadar bir başkasına imrenmedim. Çünkü Rasûlullâh (sav.) ondan çok-ça söz ederdi. Onun vefatından üç yıl sonra benimle evlendi. Rabbi ona Hatice'yi cennette inciden yapılmış, içinde gürültü ve yorgunluk bulunmayan bir köşk ile müjdelemesini emretti."

332. Bize Yunus rivayet etti. O Abdulvâhid b. Eymen el-Mah- [228]
zûmî'den rivayet etti. Dedi ki: Bize Ebû Necîh (Ebû Abdullah b. Ebî Necîh) şunu rivayet etti: Rasûlullâh'a (sav.) kesilmiş bir deve veya et hediye edildi. Rasûlullâh eliyle ondan bir parça kemik alıp bana verdi ve "Bunu al falanca kadına götür ver."

dedi. Âişe ona, "Neden elini bulaştırdın?" dedi. Rasûlullâh (sav.) "Hatice, ona yardımcı olmamı bana vasiyet etti." dedi. Bunun üzerine Âişe kışkırdı ve "Sanki yeryüzünde Hatice'den başka kadın yoktur." dedi. Rasûlullâh (sav.) kızarak oradan ayrıldı. Bir müddet geçtikten sonra geri döndü. Ümmü Rûmân'ın (Âişe'nin annesi) orada olduğunu gördü. Ümmü Rûmân "Ya Rasûlallâh! Seninle Âişe arasında ne gibi bir sıkıntı var? Âişe daha gençtir. Uygun olan senin onu hoş görüp affetmendir." dedi. Hz. Peygamber, Âişe'nin yanağından tuttu ve "Sen değil misin 'Sanki yeryüzünde Hatice'den başka kadın yoktur.' diyen? Vallahi Kureyş, peygamberliğimi inkâr ederken o bana iman etti. Ondan çocuklarım oldu; fakat sizden çocuklarım olmadı." buyurdu.

333. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o Abdullah b. Cafer'den, o da Ali b. Ebî Tâlib'den Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Göklerin en hayırlı kadını Meryem bt. İmrân, yeryüzünün en hayırlı kadını ise Hatice bt. Huveylid'dir."*

334. *Bize Yunus rivayet etti. O Hasan b. Dînâr'dan, o da Hasan'dan Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Dünya kadınlarının en hayırlısı dört kişidir: Meryem bt. İmrân, Firavun'un karısı Âsiye, Hatice bt. Huveylid ve Fâtıma bt. Muhammed (sav.)."*

335. *Bize Yunus rivayet etti. Dedi ki: "Burada Peygamber'in (sav.) eşleri ile ilgili zikredilen tüm bilgiler harfi harfine İbn İshâk'ın sözleridir."*

336. *Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) evlendiği ilk kadın Hatice [229] bt. Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay idi. Hatice, Rasûlullâh'tan (sav.) önce Atîk b. Âiz b. Abdillâh b. Ömer b. Mahzûm ile evlendi ve ondan bir kız çocuğu dünyaya geldi. Atîk daha sonra vefat etti. Hatice ondan sonra Amr b. Teymoğullarından Abduddâroğullarının antlaşmalısı Ebû Hâle en-Nebbâş b. Zürâre ile evlendi. Ondan bir erkek ve bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Sonra Ebu Hâle de vefat etti. Hatice, daha sonra Rasû-*

lullâh (sav.) ile evlendi. Ondan Zeyneb, Rukayye, Ümmü Külsûm ve Fâtıma'yı, kızlardan sonra da Kâsım, Tâhir ve Tayyib adlı erkek çocuklarını dünyaya getirdi. Erkek çocuklar daha süt emerken vefat ettiler."

337. *Bize Yunus rivayet etti. O İbrahim b. Osman b. Hakem'den, o Muksim'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Hatice, Rasûlullâh'a (sav.) iki erkek çocuk ve dört kız çocuğu dünyaya getirdi. Bunlar: Kâsım, Abdullah, Fâtıma, Ümmü Külsûm, Zeyneb ve Rukayye'dir."

338. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Abdullah el-Cu'fî'den, o Cabir'den, o da Muhammed b. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh'ın (sav.) oğlu Kâsım bineğe binecek ve deve üzerinde yolculuk yapacak yaşa gelmişti. Allah (cc.), onun ruhunu kabzedince Amr b. el-Âs, "Muhammed'in oğlu öldü ve o, soyu kesik biri oldu." dedi. Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayetleri inzal etti: "(Ey Muhammed! Kâsım'ı kaybetme musibetine karşılık) Biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbin için namaz kıl ve kurban kes! Asıl soyu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."¹

339. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Rukayye hayatta kaldı ve Osman b. Affân onunla evlendi. Rukayye vefat edince Rasûlullâh (sav.); Osman'ı, Ümmü Külsûm ile evlendirdi. Osman'ın Rukayye'den bir erkek çocuğa sahip olduğu ve bu çocuğun daha süt emerken vefat ettiği söylenir. Osman, vefat eden bu çocuk sebebiyle Ebû Abdullah künyesini almıştır."

340. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Zeyneb, Ebû'l-Âs b. Rebî ile evliydi. Ondan Umâme ve Ali adında iki çocuk dünyaya getirdi. Ali, daha çocuk iken vefat etti. Umâme ise hayatta kaldı ve Fâtıma'nın vefatından sonra Ali b. Ebî Tâlib onunla evlendi. Ali'nin şehadetinden sonra Umâme, Mugîre b. Nevfel b. Hâris b. Abdilmuttalib ile evlendi ve onunla evliyken vefat etti."

1 Kevser, 108/1-3.

[230] **Fâtıma'nın (ra.) Evlenmesi**

341. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Necîh rivayet etti. O Mücâhid'den, o da Ali'nin şöyle dediğini rivayet etti: Ben, Fâtıma'yı Rasûlullâh'tan (sav.) istemiştım. [Bir gün] Mevlam olan bir kadın bana: "Fâtıma'nın, [başkaları tarafından] Rasûlullâh'tan (sav.) istenildiğini biliyor musun?" dedi. Ben "Hayır, bilmiyorum." dedim. Kadın, "[Haberin olsun ki] Fâtıma, Hz. Peygamber'den istenilmiştir. Tek çaren Rasûlullâh'a (sav.) gidip ondan Fâtıma'yı seninle evlendirmesini istemendir." dedi. Ben, "Evlenebileceğim neyim var ki?" dedim. Kadın, "Sen Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gidip onunla evlenmek istediğini söylersen o, seni evlendirir." dedi. Kadın bu konuda bana ısrar etmeye devam etti ve ben de Rasûlullâh'ın (sav.) yanına vardım. Rasûlullâh (sav.) celal ve heybet sahibi birisiydi. Yanına oturduğumda dilim tutuldu. Vallahi konuşmaya güç yetiremedim. Rasûlullâh (sav.) "Niçin geldin, bir ihtiyacın mı var?" diye sordu. Ben ise cevap vermeyip sustum. O, bir daha "Niçin geldin, bir ihtiyacın mı var?" diye sordu ve "Sanırım Fâtıma'yı istemeye geldin." buyurdu. Ben "Evet!" dedim. O, "Elinde [mehir olarak verip] onu helalin kılacak bir şey var mı?" diye sordu. Ben "Vallahi yoktur." dedim. Rasûlullâh "Sana savaşta giymen için verdiğim zırhın nerede?" diye sordu. Ali'nin canı elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki o zırh ağır ve geniş bir zırh olup fiyatı dört dirhem bile etmezdi. Ben "Yanımdadır." dedim. O, "Fâtıma'yı seninle evlendirdim. O zırhı Fâtıma'ya mehir olarak gönder." buyurdu. İşte bu zırh Rasûlullâh'ın (sav.) kızının mehri oldu.*

Bize Yunus rivayet etti. O Abbâd b. Mansûr'dan, o da Atâ b. Ebî Rebâh'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Ali, Fâtıma'yı babasından isteyince Rasûlullâh (sav.) Fâtıma'ya 'Ali seni istiyor, ne dersin?' diye sordu. Fâtıma [hayâsından dolayı] sustu. Rasûlullâh (sav.) yanından ayrılıp onu Ali ile evlendirdi."

[231] 342. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. Dedi ki İbn İshâk'ın şöyle dediğini işittim: "Fâtıma, Ali'den Hasan, Hüseyin ve Muhsin'i dünyaya getirdi. Muhsin, daha kü-*

çükken vefat etti. Aynı zamanda Ümmü Külsûm ve Zeyneb'i de dünyaya getirdi."

343. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o babasından, o Hânî b. Hânî'den, o da Ali'nin şöyle dediğini rivayet etti:* [Oğlum] Hasan dünyaya gelince adını Harb koydum. Rasûlullâh (sav.) geldi ve "Oğlumu bana gösterin, adını ne koydunuz?" buyurdu. Ben, "Adını Harb koydum." dedim. Rasûlullâh (sav.) "Hayır! İsmi Hasan olsun!" buyurdu. Fâtıma, Hüseyin'i dünyaya getirince onun da adını Harb koydum. Rasûlullâh (sav.) geldi ve "Oğlumu bana gösterin, adını ne koydunuz?" buyurdu. Ben, "Adını Harb koydum." dedim. Hz. Peygamber, "Hayır! İsmi Hüseyin olsun!" buyurdu. Fâtıma, üçüncü çocuğu dünyaya getirince onun da adını Harb koydum. Rasûlullâh (sav.) geldi ve "Oğlumu bana gösterin, adını ne koydunuz?" buyurdu. Ben, "Adını Harb koyduk." dedim. Hz. Peygamber, "Hayır! İsmi Muhsin olsun!" buyurdu ve "Ben, onlara Hârûn'un çocukları Şübre ve Şübeyre'nin adını koydum." dedi. Şübre ve Şübeyre, Hasan ve Hüseyin anlamındadır.

Hz. Ömer ile Ümmü Gülsüm Evliliği

[232]

Ömer b. Hattâb'ın (ra.), Ali'nin (ra.) Kızı Ümmü Külsûm ile Evlenmesi

344. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Ömer b. Hattâb, Rasûlullâh'ın (sav.) kızı Fâtıma'dan dünyaya gelen Ali'nin kızı Ümmü Külsûm ile evlendi. Ümmü Külsûm, Zeyd b. Ömer'i ve bir kız çocuğunu dünyaya getirdi. Ömer onunla evliyen vefat etti."

345. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O İbn İshâk'tan, o da Âsım b. Amr b. Katâde'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Ömer b. Hattâb, Ali b. Ebî Tâlib'in Fâtıma bt. Rasûlullâh'tan (sav.) dünyaya gelen kızı Ümmü Külsûm'u istedi. Ali özür diledi ve onun küçük olduğunu söyledi. Ömer, "Vallahi o küçük değildir. Fakat sen onunla evlenmemi istemiyorsun. Eğer dediğin gibi küçükse onu bana gönder ki göreyim." dedi. Ali eve geldi, Ümmü Külsûm'u çağırды. Ona bir elbise verdi ve "Bunu Emirü'l-müminine götür ve ona 'Babam bu elbiseyi na-

sıl buldun?’ diye soruyor.” demesini söyledi. Ümmü Külsûm, elbiseyi alıp Ömer’in yanına getirdi ve babasının söylediklerini ona ilette. Ömer, [tam olarak görmek için] Ümmü Külsûm’un elbisesinden tuttu ve çekti. Ümmü Külsûm, “Elbisemi bırak.” deyince Ömer de bıraktı ve “Namuslu ve şerefli bir kız. Git ve babana ‘Ne güzel bir kızmış. Vallahi dediğin gibi (küçük) de değilmiş.’ dediğimi ilet.” dedi. Bunun üzerine Ali, Ümmü Külsûm’u Ömer ile evlendirdi.

346. *Bize Yunus rivayet etti. O Hâlid b. Salih’ten, o Vâkıd b. Muhammed b. Abdillâh b. Ömer’den, o da ailesinden birinin şöyle dediğini rivayet etti:* Ömer b. Hattâb, Ali b. Ebî Tâlib’in Fâtıma bt. Rasûlullâh’tan (sav.) dünyaya gelen kızı Ümmü Külsûm’u istedi. Ali, “Onunla ilgili vermiş olduğum bir söz var, kardeşlerinden izin almadan olmaz.” dedi. Ali, Fâtıma’nın çocuklarının yanına geldi, onlara Ömer’in talebini ilette. Kardeşleri, babaları Ali’ye o gün daha küçük olan Ümmü Külsûm’u “Ömer ile evlendir!” dediler. Ali, Ümmü Külsûm’ü çağırdı [233] -ki o zamanlar henüz küçük yaştaydı- ve şöyle dedi: “Emirü’l-mümininin yanına git! Ona, ‘Babam sana selam söylüyor ve bizden istediğin ihtiyacını yerine getirdik.’ dediğimi söyle!” Ömer, Ümmü Külsûm’u tutup kucakladı ve “Onu babasından istedim, babası da onu benimle evlendirdi.” dedi. Ömer’e, “Ey müminlerin emiri! O daha küçüktür. Onunla niçin evlenmek istedin?” denildi. Ömer, şöyle dedi: “Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini işittim: ‘Kıyamet gününde benim akrabalık bağımın dışındaki tüm bağlar kesilecektir.’ Ben de Rasûlullâh (sav.) ile aramda hısımlık bağı olsun istedim.”

347. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Cafer rivayet etti. O babasından, o da Ali b. Hüseyin’in şöyle dediğini rivayet etti:* Ömer b. Hattâb, Ümmü Külsûm bt. Ali ile evlenince Rasûlullâh’ın (sav.) mescidinde kabir ile minber arasında muhacirlerden başka kimsenin oturmadığı bir yere geldi. Muhacirler, evliliğin bereketli olması için ona dua ettiler. Ömer, onlara şöyle dedi: “Vallahi, Ümmü Külsûm ile evlenmemin nedeni Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini işitmenden başka

bir şey değildir: Kıyamet günü benim bağım ve akrabalığım dışındaki bütün bağ ve akrabalıklar son bulacaktır.”

348. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Sa'd el-Kureşî'den, o Atâ el-Horasânî'den, o da Ömer b. Hattâb'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Kadınların mehirlerinde aşırıya gitmeyin! Çünkü bu bir takva vesilesi veya dünyadaki bir değer olsaydı Peygamberiniz buna daha layık olurdu. O kadınlarından hiçbirisine on iki okka, dört yüz seksen dirhemden fazla mehir vermedi.” Fakat Ömer, Ümmü Külsûm bt. Ali ile evlenince ona kırk bin dirhem mehir verdi.*

349. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Ömer b. Hattâb, Ümmü Külsûm bt. Ali ile evliyken vefat etti. Ümmü Külsûm ondan sonra Avn b. Cafer ile evlendi ve çocukları olmadan Avn da vefat etti.”*

Ümmü Külsûm-Avn b. Cafer Evliliği

[234]

Ümmü Külsûm'un Avn b. Cafer b. Ebî Tâlib ile Evlenmesi

350. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana babam İshâk b. Yesâr rivayet etti. O Hasan b. Hasan'dan, o da Ali b. Ebî Tâlib'in şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. Hattâb vefat edip Ümmü Külsûm dul kalınca kardeşleri Hasan ile Hüseyin onun yanına geldiler ve ona, “Sen Müslüman kadınların hanımefendisi ve hanımefendilerinin [Fâtıma] kızı olarak tanındın. Vallahi şayet evlilik iznini [baban] Ali'ye bırakırsan o seni [büyüttüğü] yetimlerden birisiyle evlendirir. Eğer [varlıklı biriyle evlenerek] büyük bir mal elde etmek istersen onu da elde edebilirsin.” dediler. Vallahi onlar daha Ümmü Külsûm'un yanından ayrılmadan Ali bir bastona yaslanmış olarak yanlarına gelip oturdu. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra onlara Rasûlullâh'a (sav.) olan yakınlıklarını hatırlattı ve sonra “Ey Fâtıma'nın çocukları! Rasûlullâh'a (sav.) olan yakınlığınız ve akrabalıklarınızdan dolayı yanımdaki değerinizi ve sizi diğer çocuklarıma tercih ettiğimi biliyorsunuz.” dedi. Onlar, “Doğru söyledin, Allah sana rah-*

met etsin ve bizden taraf sana mükâfat versin.” dediler. Ali, “Ey kızım! Allah (cc.) evlenme hakkını sana vermiştir. Fakat ben bu yetkiyi bana vermeni istiyorum.” dedi. Ümmü Külsûm, “Ey babacığım! Ben diğer kadınların istediklerini arzulayan, dünyalık olarak elde ettiklerini elde etmek isteyen bir kadıyım. Evlilik işime ben bakmak istiyorum.” dedi. Ali, “Ey kızcağızım! Vallahi bu senin değil; ancak şu ikisinin görüşüdür.” dedi. Sonra oradan ayrıldı ve “Vallahi ne yaparlarsa yapsınlar onlardan hiçbirisi ile konuşmayacağım.” dedi. Hasan ile Hüseyin Ali’nin elbisesinden tuttular ve “Ey babacığımız! [Lütfen] Oturun, vallahi bize küs-menize sabredemeyiz. Ey Ümmü Külsûm! Sen de evlendirme yetkini babamıza ver!” dediler. Ümmü Külsûm, “Evlendirme yetkimi sana verdim.” dedi. Ali, “Seni, Avn b. Cafer ile evlendirdim. O daha genç birisidir.” dedi. Ali, evine döndü ve Ümmü Külsûm’a [mehir olarak] dört bin dirhem gönderdi. Sonra da kardeşinin oğlu Avn’a haber gönderip onu Ümmü Külsûm ile evlendirdiğini söyledi. Hasan dedi ki “Vallahi, Allah’ın aşkı yarattığı günden beri Ümmü Külsûm’un Avn’a olan aşkı gibi bir aşk duymadım.” Fakat çok zaman geçmeden Avn vefat etti. Ali, Ümmü Külsûm’a geldi ve “Ey kızcağızım! Evlilik yetkisini bana ver!” dedi. O da evlendirme yetkisini babasına verdi. Ali, Ümmü Külsûm’u bu sefer Muhammed b. Cafer ile evlendirdi ve ona [mehir olarak] dört bin dirhem gönderdi. Sonra da Muhammed b. Cafer’i ona eş yaptı.

351. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Avn b. Cafer, Ümmü Külsûm bt. Ali ile evliyken vefat etti. Sonra Ümmü Külsûm, Muhammed b. Cafer b. Ebî Tâlib ile evlendi. Muhammed b. Cafer onunla evliyken ve ondan çocuğu olmadan vefat etti.”*

[235] **Zeyneb bt. Ali’nin Evliliği**

**Ali’nin Fâtıma bt. Rasûlullâh’tan (sav.) Olan Kızı
Zeyneb’in Evliliği**

352. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: “Zeyneb bt. Ali, Abdullah b. Cafer b. Ebî Tâlib ile evliydi ve ondan Ali b. Abdillâh*

b. Cafer ile Ümmü Ebîhâ'yı dünyaya getirdi. Ümmü Ebîhâ ile Abdülmelik b. Mervân evlendi. Abdülmelik b. Mervân, Ümmü Ebîhâ'yı boşadıktan sonra onunla Ali b. Abdullah b. Abbâs evlendi."

353. *Bize Yunus rivayet etti. O Sâbit b. Dînâr'dan, o da Yahyâ b. Cafer'in şöyle dediğini rivayet etti:* Muâviye b. Ebî Süfyân, Abdullah b. Cafer'in Zeyneb'den dünyaya gelen kızına talip oldu. [Kızın annesi] Zeyneb ise Ali'nin, Fâtıma'dan olan kızıdır. Muâviye, kızın babası Cafer'e "[Kızını bana vermen karşılığında] borçlarını ödeyeceğim." dedi ve ona bu konuda söz verdi. Abdullah, "Benim bir emirim var. Ondan izin almadan kızımı evlendiremem." dedi. Muâviye, "Öyleyse ona danış." dedi. Abdullah, Hüseyin b. Ali'ye geldi ve ona, "Muâviye kızımı istiyor ve buna karşılık bana borçlarımı ödeyeceğine dair söz verdi. Ben kızın babasıyım. Sen ise onun dayısısın. Bu konuda ne dersin?" dedi. Hüseyin, Abdullah'a, "Kızını evlendirme yetkisini bana vermeni istiyorum." dedi. Abdullah, "Bu yetki senin elindedir. (Sana verdim.)" dedi. Hüseyin b. Ali kızın yanına gitti ve ona "Baban seni evlendirme yetkisini bana verdi. Sen de bu yetkini bana ver!" dedi. Kız, "Ben de yetkimi sana verdim." dedi. Hüseyin oradan çıktı ve "Allah'ım bana bu kız için hayırlı olan neyse onu takdir et!" diye dua etti ve onların soyundan olan bir genç ile karşılaştı. O gence, "Seni evlendirme iznini bana ver!" dedi. Genç, "Bu izni sana veriyorum." dedi. Muâviye, Medine emiri olan Mervân b. Hakem'e mektup yazdı. Mektubunda Cafer'den kızı ile evlenmeyi istediğini, Cafer'in de buna Hüseyin'in rızasını şart koştuğunu, kızı vermesi için Hüseyin'i yanına çağırmasını Mervân'dan talep etti. Mervân, düğün için insanları topladı. Def ile eğlence araçları getirtti ve Hüseyin'i çağırdı. Ona, "Emirü'l-mümininin Abdullah b. Cafer'in kızına talip olmuş, Abdullah da senin onayını şart koşmuş. Kızı ona ver!" dedi. Hüseyin, Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra "Şahit olun ki ben o kızı, falan kişi ile evlendirdim." dedi. Mervân, "Ey Hâşimoğulları! Zaten siz kalles- [236] likten başka bir şey yapmazsınız." dedi. Hüseyin ise Mervân'a şöyle cevap verdi: "Allah için bana cevap ver! Kardeşim Hasan

b. Ali, Osman'ın kızına talip oldu. Bugünkü gibi insanlar bir araya geldiler. Hasan, bunun için hazır oldu. Sen de gelip kızı istedin ve götürüp başkası ile evlendirdin. Bunu hatırlıyor musun?" Mervân, "Hatırlıyorum." dedi. Hüseyin, "Öyleyse kal-leş kim oluyor? Biz mi yoksa siz mi?" dedi. Daha sonra Hüseyin, Abdullah b. Cafer'e el-Buğaybiğa diye adlandırılan araziye hibe etti. Abdullah, onu Muâviye'ye iki yüz bine (dirhem) sattı. Evlendirdiği gence değeri iki yüz bin (dirhem) olan başka bir arazisini verdi. Bu vesile ile Hüseyin, kendi öz malından Abdullah'a dört yüz bin (dirhem) mal vermiş oldu.

[237] **Hız. Osman'ın Evliliği**

Osman b. Affân'ın (ra.) Evliliği ile İlgili Rivayetler

354. *Bize Yunus rivayet etti. O Hasan b. Dînâr'dan, o da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) Osman'ın yanına geldi ve onu üzüntülü gördü. Rasûlullâh, ona "Neyin var?" diye sordu. O da "Ömer'den kızını istedim, onu bana vermedi." diye cevap verdi. Rasûlullâh (sav.) "Sana Ömer'den, Ömer'e senden daha hayırlı bir hısımlık göstereyim mi?" dedi. Sonra da Rasûlullâh (sav.) Ömer'in kızı Hafsa ile evlendi, kızını da Osman b. Affân ile evlendirdi.

355. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Şenber'den, o Yahyâ b. Ebî Kesîr'den, o da Muhâcir b. İkrime el-Mahzûmî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.), kızlarından herhangi birisini evlendirmek istediğinde perdenin yanına oturur ve "Falanca kişi falanca (seninle) ile evlenmek istiyor." derdi.

356. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana doğruluğunda şüphe etmediğim biri şunu rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) aşırı olmayacak şekilde kızlarını kıskanır ve onları kuma üzerine (ikinci eş olarak) evlendirmezdi."

357. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Amr b. Ubeyd rivayet etti. O da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.), Osman'ın hanımı olan kızına şöyle dedi: "Ey kızım! Her kadın hayatta olduğu sürece kocasının istediklerini ye-

rine getirir. Kocası ondan siyah bir dağdan kırmızı bir dağa veya kırmızı bir dağdan siyah bir dağa gitmesini istese bile. Öyleyse kocanla aranı iyi tut!"

358. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o [238] da Âmir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Ali, Ebû Cehil'in kızını, kızın amcası Hâris'ten istedi. Bu konuda Rasûlullâh'ın (sav.) fikrini sordu. Hz. Peygamber "Onun neyini benden soruyorsun? Soyunu mu?" dedi. Ali, "Hayır, onunla evlenmeme izin verir misiniz? Onu öğrenmek isterim." dedi. Hz. Peygamber, "Fâtıma benden bir parçadır. Onun üzülmesini istemem." dedi. Ali, "İstemediğiniz bir şeyi yapmam." dedi.

Hz. Peygamber'in Evlilikleri

Peygamber'in (sav.) Sevde bt. Zem'a ile Evlenmesi

Sevde bt. Zem'a

359. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Rasûlullâh'ın (sav.) Medine'ye hicretinden üç yıl önce Hatice bt. Huveylid vefat etti. Vefat edinceye kadar Rasûlullâh (sav.) onun üzerine başka bir kadın ile evlenmedi. Hatice ile Ebû Tâlib aynı sene vefat ettiler. Hatice'den sonra Rasûlullâh (sav.), Sevde bt. Zem'a ile evlendi. Sevde, daha önce Süheyl b. Amr'ın kardeşi Sekrân b. Amr ile evliydi. Sekrân, Sevde'nin amcasının oğlu olup onunla bakire iken evlenmişti. İkisi Habeşistan'a hicret etmiş, daha sonra Mekke'ye geri dönmüşler ve Sekrân, Mekke'de Müslüman olarak vefat etmişti. Sekrân'ın vefatından sonra Rasûlullâh (sav.), Sevde ile evlendi. Sevde, Hz. Peygamber'den çocuğu olmadan vefat etti."

360. *Bize Yunus rivayet etti. O Nu'mân b. Sâbit'ten, o da Heysem'in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.), Sevde bt. Zem'a'ya şöyle dedi: "(Seni boşadım) iddetini beklemeye başla!" Rasûlullâh yolda yürürken Sevde onun önüne çıktı ve "Allah rızası için beni geri nikâhına al. Bana ayıracağın gün senin olsun. Dilediğin hanımın için onu kullan. Çünkü ben kıyamet günü senin hanımların arasında haşrolmak istiyorum." dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) onu tekrar nikâhına aldı.

[239] **Peygamber'in (sav.) Âişe bt. Ebî Bekir es-Sıddîk (ra.) ile Evlenmesi**

Âişe bt. Ebî Bekir

361. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babası Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: "Sevde yaşananca sırasını Âişe'ye verdi. Rasûlullâh (sav.) onun sırasını Âişe'ye ayırıyordu."*

362. *İbn İshâk şöyle dedi: "Rasûlullâh (sav.), Sevde bt. Zem'a'dan sonra Âişe bt. Ebî Bekir ile evlendi. Rasûlullâh (sav.) ondan başka bir bakire ile evlenmedi. Vefat edinceye kadar Hz. Peygamber'in ondan çocuğu olmadı."*

363. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Hatice'nin vefatından üç yıl sonra Âişe ile evlendi. Âişe, o zaman daha altı yaşındaydı. Dokuz yaşındayken onunla zifafa girdi. Rasûlullâh (sav.) vefat ettiğinde Âişe on sekiz yaşındaydı."*

364. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Ey Âişe! Seni rüyamda iki defa gördüm. Rüyamda birisinin seni bir ipek parçası içinde bana getirdiğini ve 'Bu senin hanımındır.' dediğini gördüm. Ben ipeği açıyor ve içindekinin sen olduğunu görüyorum. Eğer bu rüya Allah'tan ise onu gerçekleştirir diyorum."*

365. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Annem, benim Peygamber'e (sav.) varmadan önce biraz kilo almamı istiyordu. Bunun için çaba gösteriyor; fakat başaramıyordum. Ta ki acur ile birlikte hurma yiyinceye kadar. O zaman olabildiğince en güzel şekilde kilo aldım."*

[240] 366. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Ben, Ensar'dan bazı kızlarla iki hurma ağacı arasındaki salıncakta oynarken annem geldi ve elimden tutup beni götürmek istedi. Beni nereye ve niçin götürdüğünü bilmiyordum. Ben ise oyuna devam edip gitmemek için elimi (onun elinden çekip) karnıma koymaya*

çalışıyordum. Annem beni alıp götürdü. Üstümü başımı temizleyip hazırladı ve (gelin olarak) Rasûlullâh'a (sav.) teslim etti."

367. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yahyâ b. Abbâd rivayet etti. O babası Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr'den, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Medine'ye hicret ederken sarp bir yokuşu çıkıyorduk. Üzerinde bulunduğum güçlü ve serkeş erkek deve ürküp kaçtı. Vallahi, bunu gören annemin 'Vah gelimim, yetişin!' sözünü hiç unutmam. Deve beni alıp istediği tarafa götürmeye başladı. Birisinin 'Vallahi deveyi (durdurmanın) tek çaresi yularını atıp onu serbest bırakmandır.' dediğini duydum. Bunun üzerine yularını attım. Deve sanki alttan birisi onu tutuyormuş gibi yuların etrafında dönmeye başladı."*

Peygamber'in (sav.) Hafsa bt. Ömer (ra.) ile Evlenmesi **Hafsa bt. Ömer**

368. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Âişe'den sonra Hafsa bt. Ömer ile evlendi. Hafsa, daha önce Sehmoğullarından olan Huneys b. Huzâfe ile evliydi. Rasûlullâh'ın (sav.) Hafsa'dan çocuğu olmadı."*

369. *Bize Yunus rivayet etti. O Süleyman el-Eş'as'tan, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: Ömer, kız kardeşim Hafsa'nın yanına vardı ve onun ağladığını gördü. Bunun üzerine ona "Niçin ağlıyorsun? Yoksa Rasûlullâh (sav.) seni boşadı mı? O daha önce seni boşamış, sonra da geri almıştı. Vallahi şayet Hz. Peygamber seni boşamışsa bir daha asla seninle konuşmam." dedi.*

Peygamber'in (sav.) Zeyneb bt. Huzeyme (ra.) ile Evlenmesi

[241]

Zeyneb bt. Huzeyme

370. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Hafsa'dan sonra fakirlerin annesi diye nitelenen Zeyneb bt. Huzeyme el-Hilâliye ile evlendi. Zeyneb, Hz. Peygamber'den*

önce Husayn b. Hâris veya kardeşi Tufeyl b. Hâris b. Abdil-muttalib b. Abdimenâf ile evliydi. Zeyneb, Hz. Peygamber'in Medine'de vefat eden ilk hanımıydı. Rasûlullâh'ın (sav.) Zeyneb'den çocuğu olmadı."

371. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da Âmir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Eşleri, Rasûlullâh'a (sav.) 'Hangimiz sana daha çabuk ulaşacaktır?' diye sordular. Hz. Peygamber de 'Eli en uzun olanınız.' diye cevap verdi. Bunun üzerine hangisinin elinin daha uzun olduğunu öğrenmek için birbirlerinin ellerini ölçmeye başladılar. Zeyneb vefat edince, hayır yapmada ve sadaka vermede onun elinin en uzun olduğunu öğrendiler."*

Peygamber'in (sav.) Ümmü Habîbe (ra.) ile Evlenmesi Ümmü Habîbe

372. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Zeyneb'den sonra Rasûlullâh (sav.), Ümmü Habîbe bt. Ebî Süfyân ile evlendi. Ümmü Habîbe, daha önce Esedoğullarından Abdullah b. Cahş'ın kardeşi Ubeydullah b. Cahş b. Riâb ile evliydi. Ubeydullah, onunla bakire iken evlenmiş ve ondan kızı Habîbe [242] dünyaya gelmişti. Ubeydullah, Müslüman olduktan sonra din değiştirip Hristiyan olmuş ve Habeşistan'da ölmüştü. Ümmü Habîbe, Ubeydullah ile Habeşistan'a hicret etmişti. Rasûlullâh'ın (sav.) Ümmü Habîbe'den çocuğu olmadı."*

373. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Cafer rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi Necâşî'ye aracı olarak gönderdi. Necâşî, Ümmü Habîbe'yi Hz. Peygamber ile evlendirdi ve onun yerine Ümmü Habîbe'ye dört yüz dinarı mehir olarak verdi."*

Peygamber'in (sav.) Ümmü Seleme (ra.) ile Evlenmesi Ümmü Seleme

374. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.),*

Ümmü Habîbe'den sonra Ümmü Seleme Hind bt. Ebî Ümeyye ile evlendi. Ümmü Seleme daha önce Ebû Seleme Abdullah b. Abdilesed b. Hilâl b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm ile evliydi. Ümmü Seleme, eşi Ebû Seleme ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Daha sonra birlikte Medine'ye geldiler. Ebû Seleme, Uhud Savaşı'nda aldığı bir yaradan dolayı vefat etti. Ebû Seleme'nin Ümmü Seleme'den Seleme, Ömer, Dürre ve Zeyneb adındaki çocukları dünyaya geldi. Rasûlullâh'ın (sav.) Ümmü Seleme'den çocuğu olmadı."

375. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o babasından, o da Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.), Ümmü Seleme'ye evlenme teklifinde bulunduğu vakit kapının eşiğine oturdu, elbisesini yere koyup üzerine yaslandı ve şöyle dedi: "Eğer bana olumlu cevap vermeyişin mehrinin artmasını istemen içinse mehrini artırırım. Bütün hanımlarımdan daha fazla mehir istersen onu da yaparım."

376. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet [243] etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Babam İshâk b. Yesâr bana şunu rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) nerede olursa olsun Sa'd b. Ubâde'den ona her gün büyük bir kap yemek gelirdi. Rasûlullâh (sav.), bir kadına evlenme teklifinde bulunduğu mehir olarak vermek istediği miktarı ona söyler ve "Ayrıca sana her gün Sa'd b. Ubâde'nin büyük yemek kabı kadar yiyecek de gelir." derdi.

377. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma'ser el-Medîni'den, o da Saîd el-Makburî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.), Ümmü Seleme ile evlenmek için aracı gönderdi. Ümmü Seleme cevap olarak şöyle dedi: "Benim bazı özelliklerim vardır. Bunlardan dolayı seninle evlenemem. Ey Allah'ın Rasûlü! Ben yaşı büyük bir kadınıym. Eşimi kıskanan birisiyim. Seni de diğer eşlerinden kıskanmaktan korkuyorum. Payıma düşeni az bulan birisi olduğum gibi aynı zamanda küçük çocuk sahibi birisiyim." Rasûlullâh (sav.), onun bu söylediklerine cevaben şöyle dedi: "Sözünü ettiğin büyüklük mazeretine ge-

lince sen kendinden daha küçük birisi ile evlenmeyeceksin. Çünkü ben senden daha büyüğüm. Sözünü ettiğin kıskançlığa gelince bunu senden gidermesi için Allah'a dua ederim. Aynı zamanda payının güzel olması için de Allah'a niyazda bulunurum. Sözünü ettiğin çocuk sahibi olma mazeretine gelince de kim ölüp arkasında bir varlık bırakırsa bu varlık mirasçılarına aittir. Kim de borç veya küçük çocuk bırakırsa borcun ödenmesi ve çocukların bakımı Allah ve Rasûlü'ne aittir." Bu konuşmadan sonra Rasûlullâh (sav.), Ümmü Seleme ile evlendi.

378. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Bekir b. Hazm, Abdurrahman b. Hâris ve doğruluğunda şüphe etmediğim birisi Abdullah b. Şeddâd b. Hâd'dan şunu rivayet etti: Ümmü Seleme'yi Rasûlullâh (sav.) ile evlendiren kişi Ümmü Seleme'nin oğlu Seleme idi. Rasûlullâh (sav.), onu Hamza'nın kızı ile evlendirdi ve şöyle dedi: "Seleme'nin anesini benimle evlendirmesinin karşılığını vermiş oldum mu acaba?" Seleme ile Hamza'nın kızı daha küçük yaşta idiler ve karı koca olmadan ikisi de vefat etti.*

[244] 379. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdülmelik b. Ebî Bekir b. Abdirrahman b. Hâris b. Hişâm, babasından naklen şunları rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Ümmü Seleme ile Şevval ayında evlendi ve aynı ayda zifafa girdi. Ümmü Seleme ona "Yedi gün yanımda kalacaksın." dedi. Rasûlullâh (sav.) da "İstersen yedi gün yanında kalırım ve yedi günde diğer hanımların yanında kalırım. Dilersen üç gün kalırım. Sonra senin nöbet gününde uğrarım." dedi. Bunun üzerine Ümmü Seleme, "O zaman üç gün olsun." dedi.*

380. *Bize Yunus rivayet etti. O Nu'mân b. Sâbit'ten, o da Heysem'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Ümmü Seleme ile evlendiğinde düğün yemeği olarak hurma ve kavut ikram etti."*

Zeyneb bt. Cahş (ra.) ile Evlenmesi

Zeyneb bt. Cahş

381. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) Ümmü Seleme'den sonra Abdullah b. Cahş'ın kız kardeşi Esed b. Huzeymeoğullarından Zeyneb bt. Cahş ile evlendi. Zeyneb daha önce Hz. Peygamber'in azatlısı Zeyd b. Hârise ile evliydi. Yüce Allah, Zeyneb'i Hz. Peygamber ile evlendirdi. Rasûlullâh'ın (sav.) Zeyneb'den çocuğu olmadı. Zeyneb'in künyesi Ümmü Hakem'dir."*

382. *Bize Yunus rivayet etti. O Şa'bî'nin azatlısı Ebû Seleme el-Hemedânî'den, o da Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Zeyd b. Hârise hastalandı. Rasûlullâh (sav.), hasta ziyareti için onun yanına gitti. Başucunda hanımı Zeyneb bt. Cahş oturuyordu. Zeyneb bazı işler için oradan kalktı. Rasûlullâh (sav.) ona baktı, sonra da başını önüne eğdi ve "Kalpleri ve basiretleri evirip çeviren Allah her türlü noksanlıklardan münezzehtir." dedi. Bunu gören Zeyd, "Ey Allah'ın Rasûlü! Onu senin evlenmen için boşayayım." dedi. Hz. Peygamber "Hayır!" dedi. Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayeti indirdi: "Bir zaman, Allah'ın kendisine lütfata bulunduğu, senin de lütuflukâr davrandığın kişiye, 'Eşinle evlilik bağını koru, Allah'tan kork' demiştin. Bunu derken Allah'ın ileride açıklayacağı bir şeyi içinde saklıyordun, kendisinden çekinme hususunda Allah'ın önceliği bulunduğu halde sen halktan çekiniyordun. Zeyd onunla beraber olduktan sonra müminlere, evlatlıklarının -kendileriyle beraber olup ayrıldıkları- eşleriyle evlenmeleri hususunda bir sıkıntı gelmesin diye seni o kadınla evlendirdik. Allah'ın emri elbet yerine getirilecektir."²*

Cüveyriye bt. Hâris (ra.) ile Evlenmesi

[245]

Cüveyriye bt. Hâris

383. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) Zeyneb bt. Cahş'tan sonra Cüveyriye bt. Hâris b. Ebî Safvân*

ile evlendi. Cüveyriye daha önce amcazadelerinden, adı İbn Zî'ş-şüfür olan biriyle evliydi. Rasûlullâh'ın (sav.) Cüveyriye'den çocuğu olmadı."

384. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr rivayet etti. O Urv'e'den, o da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) Mustalikoğullarının esirlerini taksim edince Cüveyriye bt. Hâris, Sâbit b. Kays'ın veya amcazadelerinden birisinin payına düştü. Cüveyriye kölelikten kurtulmak için onunla mükâtebe akdi yaptı. Cüveyriye, alımlı ve güzel bir kadındı. Onu gören ona karşı ilgi duyardı. Cüveyriye, mükâtebe akdindeki meblağı toplamak için Rasûlullâh'tan (sav.) yardım istemeye geldi. Âişe şöyle der: "Cüveyriye'yi gördüğüm anda ondan rahatsız oldum ve benim bu kadında gördüğüm güzelliği Hz. Peygamber de görecektir dedim." Cüveyriye, Hz. Peygamber'in yanına varınca şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben kavminin efendisi olan Hâris'in kızı Cüveyriye'yim. Başıma gelen musibeti sen de biliyorsun. Kölelikten kurtulmak için efendimle mükâtebe akdi yaptım. Bu konuda bana yardım et!" Rasûlullâh (sav.) ona şöyle dedi: "Bundan daha hayırlısını senin için yapayım mı? Senin yerine mükâtebe bedelini ödeyip seninle evleneyim mi?" Cüveyriye bu teklife "Evet!" diye karşılık verdi. Rasûlullâh (sav.) dediklerini yaptı ve onunla evlendi. Rasûlullâh'ın (sav.) Cüveyriye ile evlendiği haberi insanlara ulaşınca "Bu esirler Rasûlullâh'ın (sav.) hısımlarıdır." deyip Mustalikoğulları kabilesinden ellerinde bulunan bütün esirleri serbest bıraktılar. Cüveyriye sayesinde Mustalikoğullarından yüz kişi azat edildi. Ailesine ondan daha fazla faydası dokunan başka bir kadın bilmiyorum.

385. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da Âmir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* "Cüveyriye, Rasûlullâh'ın (sav.) cariyelerindendi. Hz. Peygamber, Cüveyriye'yi azat edip onunla evlendi. Mehrini ise Mustalikoğullarından her bir kölenin azat edilmesi olarak belirledi."

Safiye bt. Huyey (ra.) ile Evlenmesi

[246]

Safiye bt. Huyey

386. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) Cüveyriye'den sonra Safiye bt. Huyey ile evlendi. Safiye daha önce Kinâne b. Rebî' b. Ebi'l-Hukayk ile evliydi. Rasûlullâh'ın (sav.) Safiye'den çocuğu olmadı."*

387. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana babam İshâk b. Yesâr şunu rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), İbn Ebi'l-Hukayk kalesini fethedince Safiye bt. Huyey ile amcasının kızı ona getirildi. İkisini de Bilâl getirmiş ve onları savaşta ölen bazı Yahudilerin cenazelerinin yanından geçirmişti. Safiye'nin yanında bulunan amcasının kızı o ölüleri görünce yüzüne vurup çığlık attı ve başına toprak saçtı. Rasûlullâh (sav.), onun böyle yaptığını görünce "Bu şeytanı benden uzaklaştırın!" dedi. Safiye'nin arkasından gelmesini emretti ve üzerine elbisesini örttü. Böylece insanlar Hz. Peygamber'in Safiye'yi kendisine ayırdığını öğrendiler. Rasûlullâh (sav.), Yahudi kadının yaptıklarını görünce Bilâl'e şöyle dedi: "Ey Bilâl! Senin kalbinden merhamet duygusu alınmış. Nasıl olur da iki kadını alıp ölülerinin yanından geçirirsin." Safiye daha önce rüyasında ayın kucağına düştüğünü görmüş ve rüyasını babasına anlatmış, bunun üzerine babası ona bir tokat atmış, bu tokat Safiye'nin yüzünde iz bırakmıştı ve "Sen Arapların kralının yanında olmak için boynunu ileri uzatıyorsun. (Can atıyorsun)" demişti. Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gelinceye kadar bu tokatın izi Safiye'nin yüzünde duruyordu. Rasûlullah bunun nedenini ona sordu. Safiye de başından geçen olayı ona anlattı.*

388. *Bize Yunus rivayet etti: O Hişâm b. Ebî Abdillah'tan, o Şuayb b. Hicâb'dan, o da Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Safiye'yi azat etti ve azat edilmesini onun mehri yaptı."*

389. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdullah b. Ubeydillah el-Ezdî'den, o da Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasû-*

lullâh (sav.), Safiye bt. Huyey ile evlenince insanları düğün yemeğine davet etti. O gün sofrada hayse yemeği ve hurma vardı.”

[247] 390. *Bize Yunus rivayet etti. O da Süleyman el-A'meş'in şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.), bazı hanımları ile evlendiğinde düğün yemeği olarak bir kazan hayse yemeği ikram etti.”*

Peygamber'in (sav.) Meymûne bt. Hâris el-Hilâliyye (ra.) ile Evlenmesi

Meymûne bt. Hâris

391. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.) Safiye'den sonra Meymûne bt. Hâris el-Hilâliyye ile evlendi. Meymûne daha önce Âmir b. Lüeyoğullarının Mâlik b. Hâsel boyundan Ebû Rühm b. Ebî Kays ile evliydi. Rasûlullâh'ın (sav.) Meymûne'den çocuğu olmadı.”*

392. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana güvenilir birisi rivayet etti. O da Saîd b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etti: “Abdullah b. Abbâs, Rasûlullâh'ın (sav.) Meymûne ile ihramlıyken evlendiğini iddia ediyor. Bu iddia doğru değildir. Bilakis Rasûlullâh (sav.) Mekke'ye geldi ve ihramdan çıktı. Hz. Peygamber'in ihramdan çıkışı ve Meymûne ile evlenmesi birlikte gerçekleşmiş oldu. Bu nedenle insanlar bunu karıştırdılar.”*

393. *Bize Yunus rivayet etti. O Cafer b. Burkân'dan, o Meymûn b. Mihrân'dan, o da Yezîd b. Asam'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.) ihramdan çıktıktan sonra Meymûne ile evlendi. Ona Fadl b. Abbâs'ı ve yanında başka birisini gönderdi. Fadl, Meymûne'yi Hz. Peygamber ile evlendirdi.”*

394. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdullah b. Mihrâz'dan, o da Yezîd b. Asam'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.), Meymûne ile ihramdan çıkmış olarak Serif denilen yerde evlendi ve Hz. Peygamber, Serif'te Meymûne'ye ait bir çadırda onunla zifafa girdi. Meymûne daha sonra Serif'te vefat etti.”*

395. Bize Yunus rivayet etti. O Abdullah b. Mihraz'dan, o Atâ b. Ebî Rebâh'tan, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Meymûne ile ihramlı iken evlendi."

396. Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da [248] Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Meymûne ile ihramlı iken evlendi."

Esmâ bt. Ka'b el-Cüveyniye ve Amrete bt. Yezîd ile Evlenmesi

Esmâ bt. Ka'b ve Amrete bt. Yezîd

397. Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), Esmâ bt. Ka'b el-Cüveyniye ile evlendi. Fakat zifafa girmeden onu boşadı. Hz. Peygamber, Kilâboğullarının el-Vahîd boyundan olan Amrete bt. Yezîd ile evlendi. Amrete daha önce Fadl b. Abbâs b. Abdilmuttalib ile evliydi. Fakat Rasûlullâh (sav.) Amrete ile zifafa girmeden onu da boşadı."

H. Peygamber'in Gıfâr Kabilesinden Bir Kadın ile Evlenmesi

Gıfâr Kabilesinden Bir Kadın

398. Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Yahyâ'dan, o Humeyl b. Zeyd et-Tâî'den, o da Sa'd b. Zeyd el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) Gıfâr kabilesinden bir kadın ile evlendi. Onunla zifafa girdi ve elbisesini çıkarmasını istedi. Kadın elbisesini çıkarınca göğsünde baras hastalığından dolayı meydana gelen bir beyazlık gördü ve ona dokunmaktan geri durdu. Rasûlullâh (sav.) ona 'Elbiseni giy ve ailene katıl!' dedi ve mehrini tam olarak verdi."

399. Bize Yunus rivayet etti. O İbrahim b. İsmail'den, O da Osman b. Ka'b el-Kurazî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Temîme bt. Vehb'in kardeşi Rasûlullâh'a (sav.) bir kız kardeşinden ve onun evlilik durumundan söz etti. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.), ona (Temîme'ye) "Benimle evlenmek ister misin?" diye sordu.³

3 Muhammed Hamidullah'ın tahkikinde burada أتجيني (bana gelir misin) şeklinde yazılmış bir kelime vardır. Diğer nüshalarda ise bu kelime أتحنين

O da "Senden Allah'a sığınırım." diye karşılık verdi. Rasûlullâh (sav.) da "Allah kendisine sığınanı korudu." deyip (evlilik teklifinden vazgeçti).

400. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydillah b. Abbâs rivayet etti. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) önünde dolaşan Ümmü Habîb bt. Abbâs'a baktı ve şöyle dedi. [249] 'Bu kız evlilik çağına gelirse ve ben de hayatta olursam onunla evleneceğim.' dedi. Fakat Ümmü Habîb evlilik çağına gelmeden Rasûlullâh (sav.) vefat etti. Ümmü Habîb ile Ebû Seleme'nin kardeşi Esved b. Abdilesed evlendi. Esved'in Ümmü Habîb'den oğlu Rızk b. Esved ve kızı Lübâbe bt. Esved dünyaya geldi. Ümmü Habîb, kızına annesinin ismi olan Ümmü'l-Fadl adını koydu. Aslında kızının ismi Lübâbe idi."*

Kendilerini Hz. Peygamber'e Hibe Eden Kadınların Sayısı

Kendini Hibe Edenler

401. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya b. Ebî Zâide'den, o da Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bazı kadınlar kendilerini Rasûlullâh'a (sav.) hibe ettiler (onunla mehirsiz evlenmek istediler). Hz. Peygamber, bunlardan bazıları ile gerdeğe girerken bazıları ile de vefat edinceye kadar birlikte olmadı. Hz. Peygamber'den sonra da kimse bu kadınlarla evlenmedi. Bu kadınlardan birisi Ümmü Şerîk'tir. Şu ayeti kerime bu hususla ilgilidir: "Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın. Uzaklaştırdıklarından birini tekrar istemende senin için bir sakınca yoktur. Bu hüküm onların mutlu olmaları, üzülmemeleri ve hepsinin senin verdiğine razı olmaları için en uygun olanıdır. Allah gönüllerinizdekini bilir, Allah ilim ve hilim sahibidir."*⁴

402. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki bana babam rivayet etti. O Cerîr b. Abdilhamîd'den, o da "Onlardan dilediğinin be-*

(ister misin) şeklindedir. Anlam bütünlüğü açısından diğer nüshalardaki kelimeyi dikkate alarak tercümede bulunduk. (Mütercim)

*raberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın.”*⁵ ayeti ile ilgili olarak Mansûr b. Ebî Rezîn’in şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh’ın (sav.) beraberliğini erteledikleri arasında Sevde, Ümmü Habîbe ve Meymûne vardı. Hz. Peygamber onları boşamayı düşündü. Fakat onlar, “Bizi boşama, bizi öylece bırak. Nefsinden ve malından dilediğin kadarını bize ayır.” dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh onları boşamayıp nikâhı altında bıraktı ve dilediği malı onlara ayırdı. Yanına aldıkları ise Âişe, Ümmü Seleme, Zeyneb ve Hafsa idi. Hz. Peygamber, nefsinden ve malından bir kısmını onlar arasında eşit bir şekilde bölüş-türmüştü.”

403. *Bize Yunus rivayet etti. O Hişâm b. Urve’den, o baba-* [250]
sından, o da Âişe’nin şöyle dediğini rivayet etti: Ben Hz. Peygamber’i kıskanıyordum. Kendisini Rasûlullâh’a (sav.) hibe eden kadınlardan birine “Bir kadının mehirsiz olarak nefsinin birisine hibe etmesi doğru değildir.” dedim. Rasûlullâh (sav.), onlardan bazıları ile birlikte olmuyordu. Ben de onları boşayacağını umuyordum. Fakat “*Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın. Uzaklaştırdıklarından birini tekrar istemende senin için bir sakınca yoktur.*”⁶ ayeti nazil olunca ümidim kalmadı ve ona “Rabbinin senin istek ve arzularını yerine getirmede aceleci davrandığını gördüm.” dedim.

404. *Bize Yunus rivayet etti. O Anbese b. Ezher’den, o Sem-mâk b. Harb’den, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’ın şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh’ın (sav.) yanında kalan, kendisini ona hibe eden bir kadın yoktu.”

405. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Seleme el-Hemedânî’den, o da Şa’bî’nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh’a (sav.) “Ey Peygamber! Eşlerine şöyle de: ‘Dünya hayatını ve güzelliklerini istiyorsanız gelin size bir şeyler vereyim, sonra da güzellikle sizi serbest bırakayım. Yok, eğer Allah’ı, Rasûlünü ve ahiret yurdu-nu istiyorsanız şunu bilin ki Allah, içinizden iyiliği seçenlere büyük bir ödül hazırlamıştır.’” ayeti nazil olunca o, kadınlara te-

5 Ahzâb, 33/51.

6 Ahzâb, 33/51.

7 Ahzâb, 33/28-29.

şekkür etti. Yüce Allah, Hz. Peygamber'e "*Bundan sonra sana kadınlar helal olmaz; mülkiyetin altında bulunanlar dışındaki kadınları, güzellikleri hoşuna gitse bile başka eşlerle değiştirmen de helal olmaz. Allah her şeyi görüp gözetmektedir.*"⁸ ayetini de inzal etti.

Peygamber'in (sav.) Cariyeleri

406. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) vefat ettiğinde dokuz hanımı hayattaydı. Ondan önce Hatice ve fakirlerin annesi Zeyneb dışında hanımlarından vefat eden olmadı. Hz. Peygamber vefat ettiğinde bu ikisi dışında dokuz hanımı hayattaydı. Hanımlarından Ümmü Seleme, Ümmü Habîbe ve diğeri⁹ (Hafsa bt. Ömer) dışında Habeşistan'a hicret edenler olmadı. Hatice dışındaki hanımlarından çocukları [251] olmadı. Rasûlullâh'ın (sav.) cariyelerinden biri Reyhâne bt. Amr b. Huzâfe'ydi. Hz. Peygamber'in ondan çocuğu olmadı. Bir diğer cariyesi ise Mâriye el-Kıbtiyye idi. Mâriye'den oğlu İbrahim dünyaya geldi. Rasûlullâh'ın (sav.) Hatice ve Mâriye dışındaki hanımlarından çocuğu olmadı."*

407. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Talha b. Yezîd b. Rükâne rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) oğlu İbrahim on sekiz aylık iken vefat etti. Hz. Peygamber onun üzerine cenaze namazı kılmadı."*

408. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdullah b. Ebî Bekir rivayet etti. O Amre'den, o da Âişe'den yukarıdaki rivayetin bir benzerini rivayet etti.*

409. *Bize Yunus rivayet etti. O İbrahim b. Osman'dan, o Hakem'den, o Muksim'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Mâriye el-Kıbtiyye, Rasûlullâh'tan (sav.) oğlu İbra-*

8 Ahzâb, 33/52.

9 İsmi verilmeyen bu diğer hanımın Hafsa bt. Ömer olması muhtemeldir. Çünkü Hafsa'nın Hz. Peygamber'den önceki kocası Huneymer, Habeşistan'a hicret edenlerden biriydi. (M. Hamidullah)

him'i dünyaya getirdi. Vefat edince Rasûlullâh (sav.) onunla ilgili olarak şöyle dedi: "Onun, cennette emziren bir sütanesi vardır. Şayet yaşasaydı bir sıddık ve peygamber olurdu. Şayet yaşasaydı bütün Kıbtîleri özgürlüğe kavuşturacaktı."

410. *Bize Yunus rivayet etti. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan, o Câbir'den, o da Abdurrahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) elimden tutup beni oğlu İbrahim'in bulunduğu hurma bahçesine götürdü. İbrahim'i kucağına aldı ve iki gözünden yaş aktı. Sonra şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! Allah'tan gelecek hiçbir şeyi senden def edemem." Ona, "Ey Allah'ın Rasûlü! Ağlamaktan nehyolunmadın mı?" diye sordum. O da şöyle cevap verdi: "Ben iki ahmakça ve fâcirce yapılan bağırtıdan nehyolundum. Birincisi oyun, eğlence ve çalgı çalındığında keyiften dolayı bağırarak; ikincisi ise musibet anında yüz tırmıklayıp, üst baş yırtıp, ahu vah edip bağırmasıdır. Bu benim gözyaşı dökmem ise bir rahmet eseridir. Merhamet etmeyene merhamet edilmez. Ey İbrahim! Eğer ölüm hak bir emir, doğru bir vaat, geçmiş ve gelecek nesillerin bulunduğu ve gelmesi kesin olan bir yol olmasaydı senin ölümünden dolayı bundan daha çok üzülürdük. Biz senin ölümünden dolayı çok üzüntülüyüz. Göz ağlar, kalp hüzünlenir. Fakat biz Rabbimizin kızacağı bir şey söylemeyiz."

411. *Bize Yunus rivayet etti. O Mubârek b. Fudâle'den, o Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* "Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Dün gece bir oğlum oldu. Ona babam İbrahim'in adını verdim."

412. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Ebî Tâlib rivayet etti. O babasından, o da dedesi Ali b. Ebî Tâlib'in şöyle dediğini rivayet etti:* Mâriye'nin yanına amcasının oğlu olan bir Kıptî'nin girip çıktığı söylentileri Rasûlullâh'a (sav.) ağır gelmişti. Hz. Peygamber, beni yanına çağırırdı ve "Al şu kılıcı, git. Şayet o Kıptî'yi Mâriye'nin yanına da görürsen onu öldür." dedi. Ben, "Ey Allah'ın Rasûlü! Senin bu emrini yerine getirmede sağa sola sapsmadan, etrafı çevrili

bir yoldan gidip görevini yapan biri gibi mi davranayım yoksa orada olmayanın göremediği bazı şeylere şahit olan birisi gibi mi hareket edeyim?" diye sordum.¹⁰ Rasûlullâh (sav.) "Bilakis olaya şahit olan gibi hareket et! Çünkü olaya şahit olan orada bulunmayanın görmediği birçok şeyi görür." Ben, kılıcımı kuşanarak onu Mâriye'nin yanında bulurum diye oraya doğru gittim. Kıptî beni görünce kılıcımı çektim. Benim onu öldüreceğimi anlayınca bir hurma ağacına doğru kaçıp ona tırmandı. Ağacın yarısına gelince ve ben de ona yaklaşıncaya sırt üstü kendisini yere attı. İki bacağına açtı. Bir de baktım ki erkeklik uzvu kesikti. Erkeklerde bulunan organlardan ne azı ne de çoğu onda vardı. Ben de kılıcımı kınına koydum ve Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gelip olanları ona anlattım. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Ehl-i Beytim'den (kötülükleri ve iftiraları) uzaklaştıran Allah'a hamd olsun."

Oğlu İbrahim'in Yerine Peygamber'e (sav.) Verilen Lütuflar

Oğlu İbrahim

413. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b. Rûmân şunu rivayet etti: Rasûlullâh'tan (sav.) söz edildiği vakit Âs b. Vâil es-Sehmî şöyle derdi: "Onu bırakın; o soyu kesik, çocukları olmayan birisidir. Öldüğünde artık kimse onu anmayacak ve siz de rahat edeceksiniz." Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayetleri inzal etti: "Şüphesiz biz sana bitip tükenmez nimetler verdik. Şimdi sen Rabbin için namaz kıl ve kurban kes! Asıl sonu gelmeyecek olan, sana karşı nefret duyandır."*¹¹ "Şüphesiz biz sana Kevseri verdik." Yani sana dünya ve içindekilerden daha hayırlı olanı verdik. Kevser, yüce şeyler anlamındadır. "Asıl sonu gelmeyecek olan, sana karşı nefret duyandır." Bu kişi ise Âs b. Vâil'dir.

10 Burada Hz. Ali, verdiği emrin gidip Kıptî'yi direk öldürmek mi yoksa olayı araştırıp ona göre hareket etmek mi olduğunu Hz. Peygamber'e sormuş. Hz. Peygamber de olayı araştırıp ona göre hareket etmesini söylemiştir. (Mütercim)

11 Kevser, 106/1-3.

414. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Cafer b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî rivayet etti. O Abdullah b. Müslim ez-Zührî'den, o da Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh'a (sav.) "Rabbinin sana verdiği Kevser nedir?" diye soruldu. O da "Kevser, San'a şehri ile Şam topraklarında bulunan Eyle arası kadar geniş bir nehirdir. Bardakları gökteki yıldızlardan daha fazladır. Bu nehre boyunları deveboynu kadar büyük olan kuşlar gelir." Bunun üzerine Ömer b. Hattâb "Ey Allah'ın Rasûlü! Vallahi o çok güzel bir şeymiş." deyince Rasûlullâh (sav.) "Yemişi ondan daha da güzeldir." buyurdu.*

415. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh et-Temîmî'den, o Abdullah b. Ebî Necîh'ten, o da Enes b. Mâlik'in "Biz sana Kevseri verdik." ayeti ile ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: "Kevser, cennetteki bir nehirdir." İbn Necîh, Âişe'nin şöyle dediğini nakleder: "Kevser, cennette bir nehir olup parmaklarını kulağına tıkayan herkes onun şırıltısını duyar."*

416. *Bize Yunus rivayet etti. O Yezîd b. Ziyâd b. Ebi'l-Ca'd'dan, o Âsım el-Cuhderî'den, o da "Şimdi sen Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!"¹² ayeti ile ilgili olarak Ali'nin şöyle dediğini rivayet etti: "وانحر/Venhar'dan kasıt [kurban kesmek değil] namazda sağ eli, sol el üzerine koymaktır."*

417. *Bize Yunus rivayet etti. O da Kutur b. Halîfe'nin şöyle dediğini rivayet etti: Atâ'ya Kevser'in ne olduğunu sordum. "O, cennette bir nehirdir." dedi. "Şimdi sen Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!"¹³ ayetini sordum. "Allah, Kurban Bayramı günü sabah namazı kılmanızı, sonra da kurban kesmemizi emretti." diye cevap verdi.*

Alay Edenler ve Mucizeler

[254]

418. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Allah'ın emrini yerine getirmede sabır gösterdi. Düşmanlıklarına, vermiş oldukları sıkıntılara ve alaylarına rağmen*

12 Kevser, 106/2.

13 Kevser, 106/2.

kavmine karşı nasihat etme vazifesini yerine getirdi. Yezîd b. Rûmân'ın Urve'den veya diğer âlimlerden bana rivayet ettiğine göre Rasûlullâh (sav.) ile alay edenlerin ileri gelenleri beş kişiydi: Esved b. Abdiyeğûs b. Vehb, Esved b. Muttalib b. Esed, Velîd b. Mugîre, Âs b. Vâil, Huzâ'a kabilesinden Hâris b. Talâtîle. Bunlar, Rasûlullâh (sav.) ile istihza eder ve ona karşı kaş göz hareketinde bulunurlardı. Cebrail (as.) gelip Hz. Peygamber ile birlikte Kâbe'nin yanında durdu. Hz. Peygamber ile alay eden bu şahıslar Kâbe'yi tavaf ediyorlardı. Esved b. Abdiyeğûs, Hz. Peygamber'in yanından geçerken Cebrail karnına işaret etti. Bunun üzerine karnı şişip öldü. Esved b. Muttalib onun yanından geçerken Cebrail, yüzüne bir yeşil yaprak attı. Bunun üzerine gözleri kör oldu. Velîd b. Mugîre onun yanından geçerken Cebrail, az bir vakit önce yaralanan topuğuna işaret etti. Bunun üzerine o yara onu çökertti ve öldürdü. Âs b. Vâil onun yanından geçerken Cebrail, ayağının alt kısmına işaret etti. Bunun üzerine Âs, bir eşeğe binerek Tâif'e giderken eşek onu otlu bir yere attı ve ayağına bir diken battı. Bu diken onu öldürdü. Hâris b. Talâtîle onun yanından geçerken Cebrail başına işaret etti. Bunun üzerine kafasında irin birikti ve bu onu öldürdü. Allah (cc.), onlar hakkında şu ayeti indirdi: *"(Seninle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz."*¹⁴

419. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zübeyr rivayet etti. O da Ukkâşe b. Abdillâh b. Ebî Ahmed'in şöyle dediğini rivayet etti:* Mahzûmoğullarından bazı kişiler, kardeşi Velîd b. Velîd Müslüman olunca Hişâm b. Velîd'in yanına gittiler. Bu kişiler, kabilelerinden Müslüman olanları yakalayıp cezalandırmak istiyorlardı. Müslüman olanların arasında Seleme b. Hişâm ve Ayyâş b. Ebî Rebîa gibi isimler vardı. Bu kişiler, Hişâm'ın şerinden korkuyorlardı. Ona şöyle dediler: "Bizler, yeni bir din [255] icat eden bu gençleri cezalandırmak istiyoruz. Bunları cezalandırmazsak diğerlerinin din değiştirmelerinden nasıl emin olabiliriz?" Hişâm, "Bunu yapanları yakalayıp cezalandırın. Fakat kardeşime dokunmayın." dedi ve şu şiiri söyledi:

*Sakın! Kandırılmış olan kardeşimi öldürmeyin!
O aramızda ebediyen parıldasın.*

Sonra şöyle dedi: “Ona dokunmaktan sakının! Kardeşimi öldürürseniz ona karşılık sizin en ileri gelenlerinizi öldürürüm.” O kişiler, “Allah, Hişâm’a lanet etsin! Kim bu pislik ile uğraşacak? Vallahi kardeşi elimizle öldürülürse o bizim en değerli adamımızı öldürür.” dediler ve Velîd’i terk edip ona dokunmadılar. Böylece Yüce Allah onu, Velîd’in müşriklerin şerrinden korunmasına vesilesi kıldı.

420. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma’şer’den, o da Muhammed b. Ka’b’ın şöyle dediğini rivayet etti: Kureyşliler, Rasûlullâh (sav.) ile konuştular ve ona şöyle dediler: “Ey Muhammed! Bize Musa’nın bir asası olduğunu ve bunu bir taşla vurup on iki pınar fışkırttığını, İsa’nın ölüleri dirilttiğini, Semûd kavmine mucize olarak devenin verildiğini haber veriyorsun. Öyleyse sen buna benzer birtakım mucizeler getir ki biz de sana inanalım.” Rasûlullâh (sav.) “Size hangi mucizeyi getirmemi istersiniz?” dedi. Onlar, “Bize Safa tepesini altın yap!” dediler. Hz. Peygamber “Bunu yapsam bana iman eder misiniz?” diye sordu. Onlar, “Evet, vallahi bunu yaparsan hepimiz toptan sana iman ederiz.” dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) dua etmeye başladı. Bunun üzerine Cebrail gelip ona şöyle dedi: “Ne istiyorsun? Eğer dilersen Safa tepesi altın olur. Fakat bir mucize gelip de onlar bu sefer iman etmezlerse mutlaka azaba uğrarlar. Dilersen onları kendi hallerine bırak! Dileyen iman eder.” Rasûlullâh (sav.) da “Onları kendi hallerine bırakacağım. Dileyen tövbe eder.” buyurdu. Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayetleri inzal etti: “Kendilerine bir mucize gelirse ona mutlaka inanacaklarına dair kuvvetli bir şekilde Allah’a ant içtiler. De ki: Mucizeler ancak Allah katındandır. Ama mucize geldiğinde de inanmayacaklarının farkında mısınız? Yine O’na iman etmedikleri ilk durumdaki gibi onların gönüllerini ve gözlerini ters çeviririz. Ve onları şaşkın olarak azgınlıkları içerisinde bırakırız. Eğer biz onlara melekleri indirseydik, ölümler de onlarla konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılıklarına getirseydik, Allah dilemedikçe yine de inanacak değillerdi; fakat çoğu bunu bilmezler.”¹⁵*

421. *Bize Yunus rivayet etti. O İsa b. Abdillâh et-Temîmî'den, o da Rebî' b. Enes el-Bekrî'nin şöyle dediğini rivayet etti: İnsanlar, Rasûlullâh'a (sav.) "Salih peygamber ve diğerlerinin getirdiği gibi sen de bize bir mucize getirsen!" dediler. Rasûlullâh (sav.) onlara, "Eğer isterseniz Yüce Allah'a dua ederim, O da mucizeyi indirir. Fakat mucize indikten sonra isyan ederseniz azaba uğratılıp helak olursunuz." dedi. Bunun üzerine onlar "İstemiyoruz." dediler.*

[256] 422. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Ma'ser el-Medînî'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Kureyşliler, Rasûlullâh (sav.) ile konuştular ve ona şöyle dediler: "Ey Muhammed! Bizler suyu az olan (bu) dar vadide yaşıyoruz. Okuduğun bu Kur'an ile şu dağları bizden biraz uzaklaştır. Yerden içeceğimiz su pınarları fişkırt. Atalarımızı dirilt ki başlarına nelerin geldiğini onlara soralım." Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayeti indirdi: "Eğer okunan bir Kitapla dağlar yürütülseydi veya onunla yer parçalansaydı yahut onunla ölümler konuşturulsaydı (o Kitap yine bu Kur'an olacaktı). Fakat bütün işler Allah'a aittir. İman edenler hâlâ bilmediler mi ki, Allah dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi? Allah'ın vaadi gelinceye kadar inkâr edenlere, yaptıklarından dolayı ya ansızın büyük bir bela gelmeye devam edecek veya o bela evlerinin yakınına inecek. Allah, vaadinden asla dönmez."¹⁶ Bu ayette Yüce Allah şöyle diyor: "Ey Muhammed! Eğer bu işleri bir kitap ile yapmış olsaydım onu senin kitabın ile yapardım."*

423. *Bize Yunus rivayet etti. O da Hişâm b. Urve'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Kur'an'da geçmiş zamanlar ve ümmetlerle ilgili nazil olan ve Rasûlullâh'a (sav.) sebat ve sabır göstermesini telkin eden bütün ayetler Mekke'de inmiştir. Farz ve sünnetlerle ilgili olanlar ise Medine'de nazil olmuştur."*

424. *Bize Yunus rivayet etti. O Mubârek b. Fudâle'den, o da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah (b. Mesûd) Kufe'ye gelince orada Zut'tan¹⁷ bazı insanlar gördü ve onlardan irkildi.*

16 Ra'd, 13/31

17 Esmer tenli, uzun boylu, kuvvetli ve sağlam yapılı olan Zutlar, Hint-Pakistan alt kıtasında özellikle Pencap, Sind, Racastan ve Uttar Prades'in

“Bunlar da kimdir?” diye sordu. Ona “Bunlar Zutlar.” denildi. O da “Bunlar gördüğüm varlıklar arasında Rasûlullâh’ın (sav.) kendilerine Kur’an okuduğu cinlere benziyorlar.” dedi.

425. *Bize Yunus rivayet etti. O da A’miş’in şöyle dediğini rivayet etti:* “Bana ulaşan bilgiye göre Rasûlullâh (sav.) ile konuşmaya gelen cinler dokuz kişiydi.”

Rükâne b. Abdiyezîd Olayı

426. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bana babam İshâk b. Yesâr şunu rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Rükâne b. Abdiyezîd’e “Müslüman ol!” dedi. Rükâne ona, “Eğer bu dediklerinin hak olduğunu bilseydim söylediğini yapardım.” diye karşılık verdi. Rükâne insanların en güçlülerindendi. Rasûlullâh (sav.) ona “Şayet güreşip seni yere yıkarsam bu davetimin hak olduğunu bilir misin (kabul eder misin)?” dedi. Rükâne “Evet!” diye cevap verdi. Rasûlullâh (sav.) onunla güreşti ve onu yere yıktı. Rükâne “Ey Muhammed! Bir daha güreşelim.” [257] dedi. Rasûlullâh (sav.) ikinci defa onu yere yıktı. Bunun üzerine Rükâne “Bu adam bir sihirbaz. Bunun benzeri bir sihir görmedim. Vallahi ben bir varlık gösteremedim o beni yere yıktı.” diyerek oradan ayrıldı.

Peygamberliğin Delilleri

427. *Bize Yunus rivayet etti. O A’miş’ten, o Minhâl b. Amr’dan, o Ya’lâ b. Mürre’den, o da babasının şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh (sav.) ile birlikte yolculuk yaptım. Onda hayret edilecek şeyler gördüm. Bir yerde konakladık. Rasûlullâh (sav.), bana ‘Git şu iki küçük hurma ağacına Allah’ın Rasûlü sizin bir araya gelmenizi emrediyor de!’ dedi. Ben de gidip onlara bunu söyledim. Bunun üzerine her bir hurma ağacı kökünden çıkarak diğerinin yanına geldi. Rasûlullâh (sav.) da onların arkasında ihtiyacını giderdi. Sonra bana, ‘Git onlara söyle! Her birisi eski yerine gitsin!’ diye buyurdu. Ben de gi-

dip onlara bunu söyledim. Bunun üzerine her iki ağaç da eski yerlerine döndüler.”

Kadının biri onun yanına geldi ve “Bu oğlumda yedi yıldan beri cin çarpması vardır. Her gün iki defa nöbete tutuluyor.” dedi. Rasûlullâh (sav.) “Onu bana yaklaştır!” dedi. Kadın çocuğu ona yaklaştırdı. Hz. Peygamber çocuğun ağzına hafifçe tükürdü ve “Ey Allah’ın düşmanı! Dışarı çık. Ben Allah’ın Rasûlüyüm.” dedi. Rasûlullâh (sav.), kadına “Geri döndüğümüzde ne olduğunu bize söyle!” dedi. Rasûlullâh (sav.) geri dönünce kadın onu iki koç, kurutulmuş peynir ve yağ hediyeleri ile karşıladı. Rasûlullâh (sav.), bana “Bir koçu sen al!” dedi ve diğer hediyelerden bazılarını kendisi aldı. Kadın, ona “Seni peygamberlikle şereflendiren Allah’a yemin olsun ki sen bizden ayrıldıktan sonra çocukta bir daha hastalık görmedik.” dedi.

Hz. Peygamber’in yanına bir deve gelip önünde durdu. Rasûlullâh devenin iki gözünden yaş geldiğini gördü. Bunun üzerine deve sahiplerine haber gönderip yanına çağırdı. Onlara, “Bu deve neden sizden şikâyet ediyor?” diye sordu. Onlar, [258] “Bizler onu çalıştırıyorduk. Yaşlanıp iş yapamaz hale gelince onu yarın kesmeyi kararlaştırdık.” dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) “Onu kesmeyin! Diğer develerin arasına katın, orada kalsın!” buyurdu.

428. *Bize Yunus rivayet etti. O A’mes’ten, o Şimr b. Atiye’den, o da bazı hocalarından şöyle dediklerini rivayet etti:* Kadının biri oğlunu Rasûlullâh’ın (sav.) yanına getirdi ve “Ey Allah’ın Rasûlü! Bu oğlum doğduğundan beri konuşmadı.” dedi. Rasûlullâh (sav.) “Onu bana yaklaştır!” dedi. Kadın çocuğu ona yaklaştırdı. Hz. Peygamber, çocuğa “Ben kimim?” dedi. Çocuk dile geldi ve “Sen Allah’ın Rasûlüsün.” diye cevap verdi.

429. *Bize Yunus rivayet etti. O İsmail b. Abdilmelik’ten, o Ebû’z-Zübeyr’den, o da Câbir’in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) ile birlikte bir yolculuğa çıktım. Rasûlullâh (sav.) ihtiyaç gidermek istediğinde kimsenin onu göremeyeceği yere kadar uzaklaşırdı. Bir defasında hiçbir işaretin ve ağacın bulunmadığı bir arazide konakladık. Hz. Peygamber,

bana “Ey Câbir! Şu matarayı al da gidelim.” Ben mataraya su doldurdum ve gittik. Kimsenin bizi göremeyeceği yere kadar yürüdük. Orada aralarında birkaç zirâ’ mesafe bulunan iki ağaç gördük. Rasûlullâh (sav.) bana “Ey Câbir! Git şu ağaca ‘Rasûlullâh sana diğer ağaca yaklaş, ta ki arkanızda oturayım’ diyor de!” buyurdu. Ben de gidip söyledim. Bunun üzerine o ağaç sürünerek diğeri ile bitişti. Hz. Peygamber arkalarında oturup ihtiyacını giderdi. Daha sonra geri döndük ve bineklerimizle binip yola koyulduk. Sanki kuşlar üzerimizde bizi gölgeliyordu. Bu arada kucağında çocuğu olan bir kadın Rasûlullâh’ın (sav.) yoluna çıktı. Kadın, “Ey Allah’ın Rasûlü! Şeytan bu çocuğumu bırakmıyor, her gün üç defa ona musallat oluyor.” dedi. Rasûlullâh (sav.), çocuğu alıp kendisiyle semerin ön kısmı arasına koydu ve “Defol ey Allah’ın düşmanı! Ben Allah’ın Rasûlüyüm.” dedi. Rasûlullâh (sav.) bunu üç defa tekrarladı. Sonra çocuğu kadına verdi. Bizler geri dönüp oradaki suyun başında iken kadın beraberinde iki koç ile birlikte çocuğunu sırtlamış olarak tekrardan yanımıza geldi ve “Ey Allah’ın Rasûlü! Hediye mi kabul buyur. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki şeytan bir daha çocuğuma geri gelmedi.” dedi. Rasûlullâh (sav.) “Koçlardan birini alın, diğerini ona bırakın!” dedi. Sonra Rasûlullâh (sav.) ile birlikte yolumuza devam ettik. Bir deve böğürerek geldi. İki dağ inciri ağacının arasına varınca orada secdeye kapandı. Rasûlullâh (sav.) “Bu devenin sahibi kimdir?” diye sordu. Ensar’dan bazı [259] kişiler, “O bizimdir, Ey Allah’ın Rasûlü!” dediler. Hz. Peygamber, “Bu devenin hikâyesi nedir?” diye sordu. Onlar “Yirmi yıldan beri onunla kuyudan su çekiyoruz. Yaşlanıp artık iş göremez hale gelince onu kesip çocuklarımız arasında paylaşmak istedik.” dediler. Rasûlullâh (sav.) “Onu bana satar mısınız?” dedi. Onlar “Evet, o artık senindir.” dediler. Hz. Peygamber arkadaşlarına “Ölünceye kadar bu deveye iyi davranın!” buyurdu. Oradakiler “Ey Allah’ın Rasûlü! Hayvanlardan daha çok bizim sana secde etmemiz gerekir.” dediler. Rasûlullâh (sav.) “Bir insanın bir insana secde etmesi doğru değildir. Şayet bu doğru olsaydı kadınlar kocalarına secde ederdi.” dedi.

430. *Bize Yunus rivayet etti. O Mubârek b. Fudâle'den, o da Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) kavminin onu yalanlaması sebebiyle üzüntülü bir şekilde Mekke vadilerinden birine gitti. Ve şöyle dua etti: "Ey Rabbim! Bana kalbime itminan verecek ve bu üzüntüyü benden giderecek yolu göster." Allah (cc.) ona şunu vahyetti: "Dilersen şu ağacın dallarına seslen." Hz. Peygamber, dallardan birini çağırdı. Bunun üzerine dal yerinden sökülüp toprağı yarararak onun yanına geldi. Rasûlullâh (sav.) ona "Tekrar yerine dön!" dedi. Dal toprağı yarararak geri döndü ve eski halini aldı. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) Allah'a (cc.) hamd etti ve günlü hoş oldu.

Müşrikler, Hz. Peygamber'e "Ey Muhammed! Sen atalarını sapıklıkla mı suçluyorsun?" dediler. Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayeti inzal etti: "*De ki: Ey cahiller! Bana Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz? (Rasûlüm!) Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyolunmuştur: Andolsun (bilfarz) Allah'a ortak koşarsan, işlerin mutlaka boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun! Hayır! Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol.*"¹⁸

431. *Bize Yunus rivayet etti. O Mâlik b. Miğvel'den, o Talha'dan, o da Ebû Sâlih'in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) bir yolculuktayken ansızın erzakları tükendi. Öyle ki Rasûlullâh (sav.) bazı binek develerini kesmeyi düşündü. Ömer b. Hattâb, "Ey Allah'ın Rasûlü! Milletin kalan yiyeceklerini bir araya toplamayı emretsen, sonra da bereketlendirmesi için Allah'a dua etsen?" dedi. Bunun üzerine hurma sahibi hurmasını, buğday sahibi buğdayını getirdi. Mücâhid der ki "Çekirdek sahibi çekirdeğini getirdi." Mücâhid'e "Hurma çe-
[260] kirdeğini ne yapıyorlardı ki?" diye sordum. Mücâhid "Onu alıp emiyor ve üzerine su içiyorlardı." dedi. Hz. Peygamber "Bir araya toplatılan yiyeceğin bereketlenmesi için Allah'a dua etti. Bütün millet bu toplanan yiyecekten kaplarını doldurdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun rasûlü olduğuna

şehadet ederim. Kim bu ikisinde şüpheyeye düşmeden Allah'a iman ederse cennete girmekten geri bırakılmaz."

432. *Bize Yunus rivayet etti. O Kâsım b. Fadl'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Basra¹⁹ el-Abdî rivayet etti. O da Ebû Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Bir çoban Medine'nin Harre bölgesinde hayvanlarını otlatırken ansızın kurt sürüsü bir koyunu kaptı. Çoban araya girerek koyunu ondan kurtardı. Kurt kuyruğu üzerine dikilerek çobana, "Allah'tan korkmuyor musun? Benimle Allah'ın bana gönderdiği rızık arasına giriyorsun?" dedi. Çoban, "Hayret! Kurt kuyruğu üzerine dikiliyor ve insanlar gibi benimle konuşuyor." dedi. Kurt, "Sana bundan daha hayret verici bir şey söyleyeyim mi? Allah'ın Rasûlü insanlara geçmiş dönemlerin haberlerini anlatıyor." dedi. Çoban, sürüsünü önüne katıp Medine'ye geldi. Sürüsünü Medine'de bir köşeye bıraktı. Sonra Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gitti ve kurdun söylediklerini ona anlattı. Rasûlullâh (sav.) insanların yanına geldi ve çobana "Kurdun söylediklerini onlara anlat!" dedi. Sonra da şöyle buyurdu: "Çoban doğru söylüyor. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki bu kıyamet alametlerinden biridir. Yırtıcılar, ayakkabı bağcığı ve kamçısı insanlarla konuşmadan; uyluğu ailesinin ondan sonra yaptıklarını haber vermeden kıyamet kopmayacaktır."

433. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdülhamîd b. Behrâm el-Fizârî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bana Şehr b. Havşeb rivayet etti. O da Ebû Saîd'in şöyle dediğini rivayet etti:* Eslem kabilesinden birisi sürüsünü Zülhuleyfe'nin açık alanlarında otlatırken ansızın bir kurt saldırdı ve sürüden bir koyunu kaptı. Adam kurda bağırdı ve taş atarak koyununu ondan kurtardı. Sonra kurt adama doğru yönelip kuyruğu üzerine dikildi ve ona "Allah'tan korkmuyor musun? Benimle Allah'ın [261] bana rızık olarak verdiği koyunun arasına giriyorsun?" dedi. Adam "Allah'a yemin olsun ki bugün işittiğimi daha önce hiç işitmedim." dedi. Kurt, "Neye hayret ettin?" dedi. Adam, "Senin benimle konuşmana!" dedi. Kurt, "Bundan daha hayret

19 Muhakkik Süheyl Zekkâr'ın tespitine göre bu isim Ebû Nadra şeklindedir. Ebû Basra ise tashîftir.

verici olan Rasûlullâh'ın (sav.) hurmalıklar arasında (Medine'de) insanlara geçmişte olmuş ve gelecekte olacak şeyleri anlatması ve senin ise burada sürü ile kalmandır." dedi. Adam, kurdun bu sözlerini duyunca sürüsünü yürütüp Ensar'ın bir köyü olan Kubâ'ya geldi ve Rasûlullâh'ın (sav.) nerede olduğunu sordu. Hz. Peygamber'i Ebû Eyyûb'un evinde buldu ve ona kurdun söylediklerini anlattı. Rasûlullâh (sav.) "Doğru söylüyorsun. Yarın gel ve insanların toplandığını görünce bunları anlat!" dedi. Adam, Hz. Peygamber'in dediğini yaptı. Rasûlullâh (sav.) öğle namazı kılıp insanlar bir araya toplanınca Eslemli adam, kurt ile yaşadıklarını onlara anlattı. Rasûlullâh (sav.) "Doğru söyledi, doğru söyledi, doğru söyledi. Bunlar kıyamet öncesinin hayret verici olaylarıdır. Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki adamın birine sabahleyin veya akşamleyin evinden çıkıp geri geldiğinde kamçısının, uyluğunun veya ayakkabısının, kendisinden sonra ailesinin evde neler yaptığını ona haber vermesi yakındır." buyurdu.

434. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Abdurrahman el-A'rec rivayet etti. O Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'tan, o da Ebû Hureyre'den Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: Adamın biri bir sığıra binmiş ve ona vurmaya başlamıştı. Sığır ona şöyle seslendi: "Ey Allah'ın kulu! Ben bunun için yaratılmadım." Bunu duyan insanlar, "Subhanallah!" dediler. Rasûlullâh (sav.) "Buna hayret mi ettiniz?" diye sordu. Onlar da "Evet, ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verdiler. Rasûlullâh (sav.) "Ben, Ebû Bekir ve Ömer buna inanıyoruz ve o ikisi şimdi burada değillerdir." buyurdu. Sonra Rasûlullâh (sav.) şöyle dedi: "Kurt bir kişinin sürüsüne daldı ve sürüden bir koyunu kaptı. Adam onunla mücadele edip koyununu ondan kurtardı. Kurt o adama, 'Koyunu bugün elimden kurtardın. Peki, yırtıcılar gününde kim onu benden kurtaracak. O gün benden başka çoban yoktur.' dedi." Bunun üzerine insanlar, "Subhanallah!" dediler. Rasûlullâh (sav.) "Siz buna hayret mi ediyorsunuz?" diye sordu. Onlar, "Evet!" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygam-*

ber, “Ben, Ebû Bekir ve Ömer buna inanıyoruz. O ikisi burada değillerdir.” buyurdu.

435. *Bize Yunus rivayet etti. O Yahyâ b. Ebî Üneyse’den, o [262] Zührî’den, o Saîd b. Museyyeb’den, o da Ebû Hureyre’den Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle buyurduğunu rivayet etti:* “Bir çoban sürüsü içinde iken bir kurt sürüsüne saldırdı ve bir koyunu kaptı. Çoban onunla mücadele edip koyunu kurtardı. Kurt ona dönerek ‘O koyunu yırtıcılar günü, çobansız olduğunda benden kim kurtaracak?’ dedi.” İnsanlar “Subhanallah!” dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) “Ben, Ebû Bekir ve Ömer buna inanıyoruz.” dedi.

436. *Bize Yunus rivayet etti. O İbn Ebî Üneyse’den, o Zührî’den, o Saîd b. Müseyyeb’den, o Ebû Seleme b. Abdirrahman’dan, o da Ebû Hureyre’den Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti:* “Adamın biri bir ineğin üzerine yükünü koyup sürerken inek ona dönüp ‘Ben bunun için yaratıldım. Ben ekin sürmek için yaratıldım.’ dedi.” İnsanlar, “Subhanallah!” dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) “Ben, Ebû Bekir ve Ömer buna inanıyoruz.” buyurdu.

437. *Bize Yunus rivayet etti. O Sırrî b. İsmail’den, o da Şa’bî’nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) yolculukta iken bir yerde konakladı. Ona bir su kırbaşı getirildi ve bundan başka suyumuz yoktur denildi. Hz. Peygamber onu bir kaba boşalttı ve içine parmağını daldırdı. İnsanlar gelip o sudan abdest aldılar. Bazılarının topuklarına su değmediğini gören Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: “Allah’ım onların topuklarını bağışla!”²⁰

438. *Bize Yunus rivayet etti. O Mâlik b. Miğvel’den, o Talha’dan, o da Ebû Sâlih’ten Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti:* “Ne zaman kardeşlerimle bir araya geleceğim?” Ona “Biz senin kardeşlerin değil miyiz?” denildi. O, “Siz benim ashabımsınız. Kardeşlerim ise ümmetimden beni görmeyenlerdir. Onlar bana

20 Tercümeyle esas aldığımız M. Hamidullah’ın tahkikinde burada ثم يقولون /sonra sadren diyorlardı şeklinde bir ifade vardır. Ahmed Ferid el-Mezîdî’nin tahkikinde bu ifade حتى صدروا /İnsanlar bitinceye kadar şeklindedir.

iman ediyor ve beni tasdik ediyorlar.” diye cevap verdi. Sonra Rasûlullâh (sav.) “Mahlûkat arasında imanı en hayrete şayan olan kimdir?” diye sordu. Ashab “Meleklerdir.” diye cevap verdi. Rasûlullâh (sav.) “Onlar Rablerinin yanında iken niçin iman etmesinler ki?” dedi. Ashab, “Öyleyse peygamberlerdir.” dediler.

[263] Hz. Peygamber, “Onlara vahiy gelirken neden iman etmesinler ki?” dedi. İnsanlar, “Öyleyse peygamberlerin ashabıdır.” dediler. Rasûlullâh (sav.) “Allah’ın peygamberleri aralarındayken onlar neden iman etmesinler ki? Onlar ümmetimden bana kavuşmadıkları halde Rablerinin göndermiş olduğu kitaba iman edip onu tasdik edenlerdir.” dedi.

439. *Bize Yunus rivayet etti. O A’mes’ten, o Umâre b. Umeyr’den, o da Abdurrahman b. Yezîd’in şöyle dediğini rivayet etti: “Peygamber’in (sav.) ashabının faziletini unutmayınız!” Bunun üzerine Abdullah b. Ömer, “Vallahi, onun fazileti sadece onu görene değildir.²¹ Kendisinden başka ilahın bulunmadığı Allah’a yemin ederim ki hiçbir kimse görmeden iman edenden daha faziletli olarak iman etmemiştir.” dedi ve şu ayetleri okudu: “Elif, Lam, Mim. O kitap (Kur’an); onda asla şüphe yoktur. O, muttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; ahiret gününe de kesinkes inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır.”²²*

440. *Bize Yunus rivayet etti. O İsmail b. Abdilmelik’ten, o da Atâ’nın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) bir gün etrafında toplanmış olan ashabına şöyle dedi: “Aranızdan birisinin size peygamber olarak gönderilmesi ve sizin de ona iman etmeniz hayrete şayandır. Fakat en çok hayrete şayan olan bu değildir. En çok hayrete ve beğenilmeye şayan olan beni görmedikleri halde bana iman edenlerin durumudur.”*

21 Muhakkiklerin ifadesine göre eserin yazma nüshasında burada silinmiş/ okunamayan bir kelime vardır. Cümlemin siyakını göz önüne alarak tercümede bulunduk. (Mütercim)

22 Bakara, 2/1-5.

441. *Bize Yunus rivayet etti. O İsmail'in şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yezîd b. Ebî Habîb rivayet etti. O Mersed b. Abdillâh'tan, o da Ebû Abdurrahman el-Cühenî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Bizler Rasûlullâh'ın (sav.) yanında olduğumuz bir vakitte Yemen'den iki süvari çıkıp geldi. Rasûlullâh (sav.) onları görünce şöyle buyurdu: "Bu iki kişi Kindeli, Mezhicli olup biat etmek için Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geldiler." Onlardan birisi biat etmek için Hz. Peygamber'in elini tuttuğu zaman "Ey Allah'ın Rasûlü! Ne dersin? Sana yetişip, sana iman edip, getirdiğini tasdik eden ve onların hak olduğuna şahadet eden kişiye nasıl bir mükâfat vardır?" diye sordu. Hz. Peygamber de "Ona müjdeler olsun!" dedi. Bunun üzerine adam Hz. Peygamber ile tokalaştı ve geri döndü. Diğer kişi ise "Ey Allah'ın Rasûlü! Ne dersin? Sana ulaşamayan bir kişi, seni tasdik edip senin getirdiğin şeylerin hak olduğuna şahadet ederse onun [264] için nasıl bir mükâfat vardır?" diye sordu. Rasûlullâh (sav.) "Ona müjdeler olsun!" dedi. Bunun üzerine o kişi Hz. Peygamber ile tokalaştı ve geri döndü.

442. *Bize Yunus rivayet etti. O Fâid b. Abdirrahman el-Abdî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bize Abdullah b. Ebî Evfâ, Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti:* "Kardeşlerimi özlüyorum." Ömer, "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler senin kardeşlerin değil miyiz?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Hayır! Sizler benim ashabımsınız. Kardeşlerim beni görmeden bana iman edenlerdir." buyurdu. Ebû Bekir geldi ve Ömer, Rasûlullâh'ın (sav.) söylediklerini ona ilettiler. Rasûlullâh (sav.) "Ey Ebû Bekir! Senin beni sevdiğin haberi kendilerine ulaştığı için seni seven bir milleti sen de sevmez misin? Ben onları seviyorum. Allah da onları sevsin." dedi.

Ümmü Şerîk ed-Devsîyye'nin Müslüman Oluşu

443. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdüla'lâ b. Mûsâvir el-Kureşî'den, o Muhammed b. Amr'dan, o Atâ'dan, o da Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Devs kabilesinde adı Ümmü Şerîk olan bir kadın vardı. Bu kadın Ramazan ayında Müslüman oldu. Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gelmek için birilerini

arıyordu. (Medine'ye giden) bir Yahudi'ye rastladı. Yahudi, "Ey Ümmü Şerîk! Derdin nedir?" diye sordu. Ümmü Şerîk, "Beni Rasûlullâh'a (sav.) götürcek birisini arıyorum." dedi. Yahudi, "Gel, ben seni götürürüm." dedi. Ümmü Şerîk, "Bekle, matarama su doldurayım." dedi. Yahudi, "Bende istemeyeceğin kadar su vardır." dedi. Bunun üzerine su almadan onlarla yola koyuldu. Bir gün boyunca yürüdüler. Akşam olunca Yahudi bir yerde konakladı ve sofrasını kurup yemek yemeye başladı ve "Ey Ümmü Şerîk! Yemeğe buyur!" dedi. Ümmü Şerîk, "Bana su ver! Ben susadım. Su içmeden yemek yiyemem." dedi. Yahudi, "Yahudi olmadan sana su vermem." dedi. Ümmü Şerîk, "Allah hayrını vermesin! Beni kandırdın, su almama engel oldun." dedi. Yahudi, "Yahudi olmadan sana bir damla bile su vermem." dedi. Ümmü Şerîk, "Hayır! Vallahi Allah beni İslam'la hidayete erdirdikten sonra asla Yahudi olmam." dedi ve devesine doğru gidip onu bağladı, sonra da başını devenin dizine koyup uyudu. Ümmü Şerîk şöyle der: "Beni alnıma konulan bir kova suyun serinliği uyandırdı. Başımı süttten daha ak ve baldan daha tatlı bir suya doğru kaldırdım. Kanıncaya kadar o sudan içtim. Sonra doluncaya kadar o sudan kabıma boşalttım. Sonra da gözümün önünde o su, göğşe doğru yükseldi ve kayboldu. Sabah olunca Yahudi geldi ve 'Ey Ümmü Şerîk! Ne [265] yaptın?' dedi. Ben 'Vallahi, Rabbim bana su içirdi.' dedim. Yahudi, 'Nereden? Yoksa gökten mi su indirdi?' dedi. Ben, 'Evet, vallahi Allah bana gökten su indirdi. Sonra da gözlerimin önünde gökyüzünde kayboldu gitti.' dedim. Sonra Rasûlullâh'a (sav.) doğru yolculuğuma devam ettim ve onun yanına geldim. Başımdan geçenleri ona anlattım." Rasûlullâh (sav.), Ümmü Şerîk'e evlenme teklifinde bulundu. Ümmü Şerîk ise "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben kendimi sana layık görmüyorum. Fakat evlendirme yetkim senin elindedir. Dilediğin kişiyle beni evlendirebilirsin." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Ümmü Şerîk'i Ziyâd²³ ile evlendirdi ve mehir olarak ona otuz ölçek arpa verilmesini emretti. Sonra da "Bundan yiye ve onu ölçmeyin!" buyurdu. Ümmü Şerîk'in yanında Rasûlullâh'a (sav.)

hediye olarak getirdiği bir tulum yağ vardı. Kız çocuğuna “Bu yağ tulumunu Rasûlullâh’a (sav.) götür. Ona ‘Ümmü Şerîk’in size selamı var ve bu yağ tulumunu size hediye ediyoruz’ dediğimi söyle.” diye tembihledi. Kız çocuğu yağ tulumunu götürdü. Hz. Peygamber’in ailesi tulumdaki yağı boşalttılar ve (boş) tulumu ona verdiler. Rasûlullâh (sav.), kız çocuğuna “Bu tulumu asın ve ağzını bağlamayıp açık bırakın!” dedi. Onu yerine ağzı açık bir şekilde astılar. Bir zaman sonra Ümmü Şerîk içeri girdi ve tulumun yağ ile dolu olduğunu gördü. Bunun üzerine kız çocuğuna “Bunu Rasûlullâh’a (sav.) götürmeni söylemedim mi?” diye çıkıştı. Kız çocuğu, “Vallahi, senin dediğin gibi onu götürdüm. Sonra da boş tulumu aldım ve baş aşağı ettim. İçinden bir damla yağ bile düşmüyordu. Fakat Hz. Peygamber ‘Onu asın ve ağzını bağlamayın!’ buyurdu. Ben de onu yerine astım.” dedi. Ümmü Şerîk tulumun yağ ile olduğunu görünce ağzını bağladı ve bitinceye kadar onu yediler. Bir zaman sonra da arpayı tarttılar ve onun tam olarak otuz ölçek olduğunu ve hiç eksilmediğini gördüler.

Ebû Hureyre ed-Devsî’nin Müslüman Olması

444. *Bize Yunus rivayet etti. O Ebû Cârîye Hâlid b. Dînâr’dan, o da Ebû’l-Âliye’nin şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Hureyre Müslüman olunca Rasûlullâh (sav.) ona “Sen nerelisin?” diye sordu. O da “Ben Devs kabilesindenim.” dedi. Rasûlullâh (sav.) elini onun alnına koydu ve silkeledi, sonra da şöyle buyurdu: “Devs kabilesinden hayırlı birisinin çıkacağını tahmin etmiyordum.”*²⁴

445. *Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana bazı arkadaşlarım Ebû Hureyre’nin şöyle dediğini rivayet etti: “Cahiliyede adım Abdüşems b. Sahr idi. Müslüman olunca ismim Abdurrahman oldu. (Babamın)*²⁵

24 Hz. Peygamber (sav.) bu sözü ile Ebû Hureyre’nin Devs kabilesinden olmasına rağmen hayırlı birisi olduğunu ifade ediyor. (Mütercim)

25 Muhammed Hamidullah, burada bir kelimenin okunmadığını, bunun أبي veya سیدی olabileceğini tespit etmektedir. Bazı mütercimlerin, olayın Ebû Hureyre ile Hz. Peygamber arasında vuku bulmuş gibi çevirmelerinin yanlış olduğu kanaatindeyiz. Hz. Peygamber’in Ebû Hureyre’ye “Ey Abdüşems” diye hitap etmesi düşünülemez. Çünkü Ebû Hureyre Müslüman olduktan sonra eski ismi değiştirilmiş ve Abdurrahman adını almıştır. (Mütercim)

bana Ebû Hureyre künyesini takmasının sebebi ise şudur: Ben onun (babamın) koyunlarını otlatırken yaban kedisi yavrularını buldum. Onları alıp yenime koydum. Akşam koyunlarını götürünce çıkınımdan gelen kedi seslerini duydu. Bunun üzerine 'Ey Abdüşems! Bu ses de nedir?' diye sordu. Ben 'Kırda bulduğum kedi yavrularının sesidir.' dedim. Babam bana 'Sen (tam) bir kedicik babasısn.' dedi. Bu olaydan sonra 'Ebû Hureyre' benim ayrılmaz künyem oldu."

446. *Bize Musa²⁶ rivayet etti. O, İbn İshâk'ın şöyle dediğini söyledi:* "Ebû Hüreyre, Devs kabilesinin eşraflarından biriydi. Onlardan olması gerekir."

447. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdillâh'tan, o da Hezâz b. Saîd'in şöyle dediğini rivayet etti:* Beytûlmakdis'e geldim. Orada Ali b. Abdillâh b. Abbâs ile karşılaştım. Ona selam verdim. Bana "Sen kimsin?" diye sordu. Ben "Rehâ'dan birisiyim." dedim. Bunun üzerine "Rasûlullâh'ın (sav.) tavsiye buyurduğu bir millettten olana merhaba." dedi ve Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle buyurduğunu söyledi: "Size, Rehâlîlara, Devslilere ve Dârilere iyi davranmanızı tavsiye ederim." Abdurrahman b. Abdillâh, bu isimlerin bazı Arap kabilelerinin adları olduğunu iddia etti.

[267] **Adî b. Hâtim'in Müslüman Olması**

448. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdûlâ'lâ b. Ebî'l-Müsâvir el-Kureşî'den, o Âmir Şa'bi'den, o da Adî b. Hâtim'in şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) peygamber olarak gönderildiğinde Araplardan ona benden daha çok buğzeden ve ondan benim kadar nefret eden başka birisini bilmiyorum. Bu yüzden Rum diyarına gittim. Fakat onun güzel ahlâka davet ettiği ve insanların onun etrafında bir araya geldiği haberi bana ulaşınca göç edip onun yanına geldim. Önünde dikildiğimde yanında Suheyb, Selmân ve Bilâl vardı. Rasûlullâh (sav.) başını kaldırıp bana baktı ve şöyle dedi: "Ey Adî b. Hâtim! Müslüman ol, kurtul." Ben, "İslam nedir?" diye sordum. O, "İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim

onun elçisi olduğuna şehadet etmen, hayrı ve şerriyle, tatlısı ve acısıyla kaderin tümüne iman etmendir. Ey Adî b. Hâtim! Kayser ve Kisrâ'nın hazineleri fethedilmeden kıyamet kopmaz. Ey Adî b. Hâtim! Bir kadın tek başına, kimseden eman almadan Hîre'den -O zaman Kufe şehri yoktu- çıkıp Kâbe'yi tavaf etmeden kıyamet kopmaz. Ey Adî b. Hâtim! Bir kişi zekât torbasını alıp dolaştırdığında ve alacak kimseyi bulamadığından onu yere atıp keşke sen benim malım olmasaydın, keşke sen toprak olsaydın, demeden kıyamet kopmayacaktır." buyurdu.

449. *Bize Yunus rivayet etti. O Saîd b. Abdirrahman'dan, o Muhammed b. Sîrîn'den, o Ebû Ubeyde b. Huzeyfe b. Yemân'dan -Onu gördüğümde kırk yaşındaydı.-, o da Yemîn²⁷ adındaki bir kişinin şöyle dediğini rivayet etti:* Bu kişi Adî b. Hâtim'in yanına gitmiş ve ona "Senin hakkında bana bazı bilgiler ulaştı. Bunları senden dinlemek isterim." demişti. Bunun üzerine Adî b. Hâtim şöyle dedi: "Rasûlullâh (sav.) peygamber olarak gönderildiğinde insanlar arasında ondan en çok nefret eden bendim. Bu sebeple Rum diyarı tarafına, Arap topraklarının en uzak uçlarına gittim. Fakat buralarda kaldığım müddetçe eski halimden daha çok nefret ettim. Kendi kendime "Bu adamın yanına gideceğim. Eğer o, doğru söyleyen birisi ise bu bana gizli kalmaz. Şayet yalancı ise bu da bana gizli kalmaz veya bu durum bana zarar vermez." -Ravi Muhammed burada şüpheye düşmüştür.- Medine'ye geldim. İnsanlar beni karşıladılar ve Adî b. Hâtim gelmiş dediler. Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geldim. Bana "Ey Adî b. Hâtim! Müslüman ol, kurtul." [268] dedi. Ona, "Benim bir dinim var." deyince "Ben senin dinini senden daha iyi bilirim." buyurdu. Ben, "Dinimi benden nasıl daha iyi bilirsin?" diye sordum. O bana "Sen kavmine başkanlık etmiyor musun, bunun için de onlardan ganimetten dörtte birini (mirbâ) almıyor musun?" dedi. Ben "Evet!" dedim. Hz. Peygamber, "İşte bunu almak dinine göre sana helal değildir." buyurdu. Bu söz içimde bir gevşekliğe neden oldu. Sonra söy-

27 Başka nüshalarda bu kişinin ismi es-Semîr olarak geçmektedir. (Mütercim)

le devam etti: “Sanırım etrafında gördüğün özel durumlar senin Müslüman olmana engel oluyor. İnsanların hep birlikte bize karşı birlik olmaları veya tek el gibi davranmaları -Ravi Muhammed burada şüpheyi düşmüştür.- senin Müslüman olmana engel oluyor.” Ben, “Söylediklerin doğrudur.” dedim. Sonra bana, “Hîre’ye gittin mi?” diye sordu. Ben, “Hayır; fakat nerede olduğunu biliyorum.” dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Bir kadının tek başına, Hîre’den çıkıp kimseden eman almadan Kâbe’yi tavaf etmesi yakındır. Kısra b. Hürmüz’ün hazinelerinin fethedilmesi yakındır.” buyurdu. Ben, “Kısra b. Hürmüz’ün hazineleri mi dediniz?” diye sordum. O iki defa “Evet, Kısra b. Hürmüz’ün hazineleri.” buyurdu ve “Bir adamın malının zekâtını ayırıp vereceği birisini bulamaması da yakındır.” dedi. Sonra Adî b. Hâtim şöyle dedi: “Bir kadının Hîre’den tek başına çıkıp Kâbe’yi tavaf ettiğini gördüm. Medâin’e hücum eden ilk ordunun içindeydin. Allah’a yemin olsun ki üçüncüsü de gerçekleşecektir. Çünkü bunu söyleyen Rasûlullâh (sav.) idi.”

450. *Bize Yunus rivayet etti. O İbrahim b. Abdirrahman eş-Şeybânî’den, o Muhammed b. Sîrîn’den, o Adî b. Hâtim’den, o da Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti:* “Medâin’deki beyaz saray fethedilmeden kıyamet kopmaz. Bir kadın tek başına, emniyet içinde, hiçbir şeyden korkmadan Hicâz’dan Irak’a yolculuk yapmadan kıyamet kopmaz. -Ben bu ikisinin gerçekleştiğini gördüm.- İnsanların başına, malı har vurup harman savuran bir yönetici gelmeden kıyamet kopmaz.”

451. *Bize Yunus rivayet etti. O Anbese b. Ezher’den, o Saîd b. Mesrûk’un şöyle dediğini rivayet etti:* Adî b. Hâtim, Ömer ile bir konuda konuştu ve ona “Ey müminlerin emiri! Sen beni tanı mıyor musun?” dedi. Ömer, “Evet seni tanıyorum. İnsanlar inkâr ederken sen iman ettin. İnsanlar yalanlarken sen tasdik ettin. İnsanlar malını vermekten imtina ederken sen malını Allah yolunda verdin.” dedi.

[269] 452. *Bize Yunus rivayet etti. O Kurre b. Hâlid’den, o da Yezîd b. Abdillâh b. Şuhayr’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bizler şu

deve ağılında (mirbed) iken yanımıza saçı başı dağınık olan, elinde bir deri parçası veya heybe bulunan bir bedevi geldi. Bizler, "Bu adam sanki bu şehir halkından değildir." dedik. O da "Evet, ben buralı değilim. Bu deride yazılanlar da Rasûlullâh'ın (sav.) bana yazdığı mektuptur." dedi. Oradakiler, "Onu ver, bir bakalım." dediler. Ben de onu aldım ve okudum. İçinde şunlar yazıyordu: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu Allah'ın elçisi, peygamber Muhammed'den (sav.), Züheyr b. Ukayşoğullarına yazılan bir mektuptur. -Ebü'l-A'lâ der ki: Bunlar Akl kabilesinin bir koludur. -Şayet Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik eder, namaz kılar, zekâtı verir, müşriklerden ayrı durur, ganimetlerden beşte birini, Peygamber'in (sav.) payını, ona özel olanı verirsiniz sizler Allah'ın ve Rasûlü'nün güven-cesi ile güvende olursunuz."

İnsanlar ona, "Allah iyiliğini versin! Gel Rasûlullâh'tan (sav.) işittiklerini bize anlat!" dediler. O da Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle buyurduğunu işittim dedi: "Sabır ayında ve her aydan üç gün oruç tutmak kalpteki kini giderir." dedi. Oradakiler, "Sen bunu Rasûlullâh'tan (sav.) mı işittin?" diye sorunca o "Benim Rasûlullâh'a (sav.) yalan isnad ettiğimi sanmayın. Bugün size hadis rivayet etmeyeceğim." dedi. Sonra da sayfayı çekip aldı ve geri dönüp gitti.

453. *Bize Yunus rivayet etti. O Yunus b. Amr'dan, o baba-sından, o da Ebû Temteme Fuceymî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Bir bedevi, Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geldi ve "Ey Muhammed! Neye davet ediyorsun?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Seni Allah'a davet ediyorum. Sana bir zarar dokunduğu vakit kendisine dua ettiğinde o zararı senden giderene davet ediyorum. Bir çölde bineğini kaybettiğin vakit kendisine dua ettiğinde bineğini sana geri verene davet ediyorum. Kıtık zamanlarında yine kendisine dua ettiğinde sana yeryüzünü yeşertene davet ediyorum." buyurdu. Bedevi, "Bu ne güzel bir davettir. Öyleyse bana tavsiyelerde bulun." dedi. Rasûlullâh [270] (sav.) "Sana insanları hakir görmemeni, iyilik yapmakta cimri davranmamayı, kardeşinle karşılaştığında güler yüzlü olmanı, kardeşin senden su istediğinde bir kovadan fazla suyun

olmasa da onu kardeşinle paylaşmanı tavsiye ederim. Sakın elbiseni yerde sürünecek şekilde sarkıtma. Çünkü bu kibirdendir ve Allah (cc.) kibri sevmez.” buyurdu.

454. *Bize Yunus rivayet etti. O Yusuf b. Meymûn’dan, o da Hasan’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Bedevilerin eşrafından birisi Rasûlullâh’ın (sav.) yanına geldi ve “Ey Muhammed! Neye davet ediyorsun?” diye sordu. Hz. Peygamber, ona şöyle cevap verdi: “Seni kuraklık yaşadığın vakit dua ettiğinde yeryüzünü yeşertene, bir şeyi kaybettiğin vakit dua ettiğinde onu sana geri verene, sana bir gam, keder ve hüzn dokunduğu vakit dua ettiğinde onu senden giderene davet ediyorum.” Bunun üzerine o kişi Müslüman oldu ve bir müddet bekledikten sonra “Ey Allah’ın Rasûlü! Ben aileme geri dönmek istiyorum. Bana tavsiyelerde bulun.” dedi. Rasûlullâh (sav.) “Sana Allah’ın takvasını ve sadaka vermeni tavsiye ediyorum.” buyurdu. Adam “Hangi maldan sadaka vereyim?” diye sordu. Hz. Peygamber “Develerinden sadaka ver.” dedi. Adam, “Bizde herkesin devesi var. Kimsenin deveye ihtiyacı yoktur.” dedi. Hz. Peygamber “Koyunlarından sadaka ver.” dedi. Adam “Bizde herkesin koyunu var.” dedi. Hz. Peygamber “Öyleyse malından sadaka ver.” dedi. Adam “Bizde herkesin malı var.” dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) “Be adam! İnsanlara dilinle zarar vermezsin. Bu da senin için güzel bir sadaka olur.” buyurdu.

Cerîr b. Abdillâh’ın Müslüman Olması

455. *Bize Yunus rivayet etti. O Dâvûd b. Zeyd’den, o Âmir eş-Şa’bî’den, o da Cerîr b. Abdillâh’ın şöyle dediğini rivayet etti:* Biat etmek üzere Rasûlullâh’ın (sav.) yanına geldim. Rasûlullâh (sav.) “Bana elini ver ey Cerîr!” buyurdu. Ben “Sana neyin üzerine biat edeceğim?” diye sordum. Hz. Peygamber “Allah’a teslim olmak ve her Müslümana nasihatte bulunmak üzere!” [271] buyurdu. Cerîr, zeki bir insan olduğundan bunun ne anlama geldiğini anladı. Bu nedenle “Ey Allah’ın Rasûlü! Gücümün yettiği kadar.” diye karşılık verdi. Daha sonraları Cerîr ile insanlar arasında birtakım diyaloglar yaşandı. Cerîr, Rasûlullâh’ın (sav.) şöyle dediğini işittim dedi: “İslam beş temel üye-

rine bina olmuştur. Bunlar: Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Beyt'i hacctmek, Ramazan orucu tutmaktır."

456. *Bize Yunus rivayet etti. O Kays b. Rebî'den, o Semmâk b. Harb ve Abdullah b. Ömer'den, o da Câbir b. Semure'den Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Bir grup Müslüman, Kisrâ'nın topraklarını mutlaka fethedecektir."*

457. *Bize Yunus rivayet etti. O Kays b. Rebî'den, o Cebele b. Suhaym'dan, o da Mûsir b. Gafâre el-Abdî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Abdükays kabilesinden bir kabileyle birlikte İbnü'l-Cusâsiye'ye konuk olduk. İbnü'l-Cusâsiye şöyle dedi: Rasûlullâh'a (sav.) beş vakit namaz kılmak, Ramazan ayında oruç tutmak, Beyt'i hacctmek, gönül hoşnutluğu ile zekât vermek ve Allah yolunda cihat etmek üzere biat ettim. Ben, "Ey Allah'ın Rasûlü! Tüm bunları yapmaya gücüm yetmez. Zekâta gelince hayatımı idame ettiğim ve ailemin geçimini sağladığımdan başka malım yoktur. Cihada gelince korkarım ki nefsim savaş meydanında korkup kaçır ve Allah'ın gazabını hak ederim." dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber elini çekti ve "Cihat ve sadaka olmadan ne ile cennete gireceksin?" dedi. Bunun üzerine "Ey Allah'ın Rasûlü! Elini uzat, tüm bunlar üzerine sana biat edeceğim." dedim. O da elini uzattı ve ben de ona biat ettim.*

458. *Bize Yunus rivayet etti. O Yahyâ b. Ebî Hayye el-Kelbî'den, o Zâzân'dan, o da Cerîr b. Abdillâh'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) ile birlikte hurma çekirdeği yemiş develere binerek yolculuğa çıktık. Çöle ulaşınca bize doğru gelen bir yolcu görüldü. Rasûlullâh (sav.) "Bu adam size doğru geliyor." buyurdu. Yaklaşınca Rasûlullâh (sav.) "Nereden geliyorsun?" diye sordu. Adam "Malımdan, ailemden ve kabilemden geliyorum." diye cevap verdi. Hz. Peygamber "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Adam "Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gitmek istiyorum." dedi. Hz. Peygamber, "Ona kavuştun." buyurdu. Adam, "Ey Allah'ın Rasûlü! Bana İslâm'ı öğret." dedi. Rasûlullâh'ın (sav.) ona yenildiğini (istediğini yapacağını)*

görünce bizler de (söylediklerini dinlemek için) devesinin et-[272] rafında bir araya geldik. Hz. Peygamber, "Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın rasûlü olduğuna şahadet eder misin?" diye sordu. Adam, "Kabul ettim." dedi. Hz. Peygamber, "Farz namazları kılar mısın?" diye sordu. Adam, "Kabul ettim." dedi. Hz. Peygamber, "Farz zekâtı verecek misin?" diye sordu. Adam, "Kabul ettim." dedi. Hz. Peygamber, "Beyt'i haccedecek misin?" diye sordu. Adam, "Kabul ettim." dedi. Hz. Peygamber, "Ramazan orucu tutacak mısın?" diye sordu. Adam, "Kabul ettim." dedi. Rasûlullâh (sav.) "İşte İslam budur." dedi. Adam, Rasûlullâh (sav.) ile yolculuk etmeye devam etti. Devesinin ayağı köstebek yuvasına girdi ve tökezledi. Adam devenin üzerinden kafası üzerine yere düştü. Rasûlullâh (sav.) "Kardeşinizin yardımına koşun!" buyurdu. Huzeyfe ve Ammâr adama doğru koşup onu kaldırdılar ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Adam ölmüş." dediler. Hz. Peygamber bir müddet ona bakmadı. Sonra yüzünü ona doğru çevirdi ve "Ona bir müddet bakmadığımı gördünüz mü? İşte o zaman iki meleğin onun ağzına cennet meyvelerini koyduğunu gördüm. Böylece adamın aç olduğunu öğrendim." buyurdu. Sonra da şöyle dedi: "Az amel işledi, fakat çok mükâfat elde etti. Vallahi bu adam, Yüce Allah'ın 'İman edip de imanlarına zulmü (şirki) bulaştırmayanlar var ya; işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır.'²⁸ buyurduğu kişilerdendir. Kardeşinizi taşıyın." Bizler adamı alıp taşıdık ve onu bir su kenarı getirince Rasûlullâh (sav.) "Adamı yıkayın, kefenleyin ve ona güzel koku sürün." dedi. Bizler de Hz. Peygamber'in dediklerini yaptık. Sonra Peygamber (sav.), onun üzerine cenaze namazı kıldı ve kabrin kenarında oturup şöyle dedi: "Kabrini lahit olarak yapın. Lahit şeklindeki kabir biz Müslümanlar içindir. Yarık şeklindeki kabir ise bizim dışımızdakiler içindir."

459. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Emîn el-Kinânî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib ve Zührî rivayet etti. İkisi de şöyle dediler: Bir bedevi Rasûlullâh'ın (sav.) yanına geldi ve "Benim*

kavmim Müslüman oldu. Fakat İslam onların fakirliklerini daha da arttırdı.” dedi. Rasûlullâh (sav.) daha önce kendisine bir miktar mal verdiği birisine baktı. Adam, “Bana verdiklerinizi harcadım.” dedi. Rasûlullâh’ın (sav.) arkasında bulunan bir Yahudi, kendisini kastederek “Bu adam falanca ve falanca bahçenin hurmalarını selef alışverişi (bedel peşin, mal veresiye) karşılığında satın almak üzere sana ücret verecektir.” dedi. Rasûlullâh (sav.), bedel ödeme teklifinde bulunan Yahudi’ye, “Sana bir bahçenin hurmasını belirlemeyeceğiz. Fakat bizimle kalitesi, ölçüsü, ödeme zamanı belli bir hurma üzerinde selef alışverişinde bulunabilirsin.” dedi. Yahudi, Hz. Peygamber ile anlaştı ve yanında bulunan bedeli ona verdi. Rasûlullâh (sav.) “Onu bedeviye ver. Götürüp kavmine yardım etsin.” buyurdu. [273]

Rasûlullâh (sav.) bir cenazeyi defnetmek üzere dışarı çıkmıştı. Mevtayı kabre koyup üzerine toprak atıldıktan sonra bu Yahudi ayağa kalktı ve “Ey Muhammed! Bana hurmalarımı vermeyecek misin? Vallahi siz Abdülmuttaliboğulları insanlara olan borçlarını hep geciktirirsiniz.” dedi. Ömer b. Hattâb (ra.), “Hz. Peygamber burada olmasaydı senin burnunu kırardım.” dedi. -Râvî Zührî, “burnunun ucunu kırardım.” dedi. - Rasûlullâh (sav.) şöyle dedi: “Ey Ömer! Sen bundan daha farklı bir tavır göstermeliydin: Ona alacağını güzel bir şekilde istemesini, bana da borcumu güzel bir şekilde ödememi tavsiye etmeliydin. Yahudi ile birlikte falanca bahçeye git. -Bu bahçe Yahudi’nin Rasûlullâh’tan (sav.) hurmasını istediği, Hz. Peygamber’in ise kabul etmediği bahçe idi. - Onu bahçeye al ve falanca kişiye söyle. Yiyeceği açsın ve onu Yahudi’ye göstere. Şayet beğenirse ona hakkını tam olarak vermesini söyle. Yahudi’ye ağır konuştuğun için de şu kadar da fazladan ölçüp ver.” Ömer, Yahudi’yi alıp götürdü ve ona yiyeceği gösterdi. Yahudi almayarak razı oldu. Rasûlullâh’ın (sav.) emrettiği şekilde ölçüp ona hakkını verdi. Bunun üzerine Yahudi, Ömer’e şöyle dedi: “Yumuşak huyluluk dışında Musa’nın (as.) kitabımızda bize öğrettiği bütün özellikleri Muhammed’de (sav.) görmüştük. Onu da şimdi gördük. Seni şahit tutarım ki Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed O’nun elçisidir. Yine seni şahit tutarım

ki sahip olduğum malın yarısı Muhammed'e (sav.) inananlara sadakadır. Ömer "Bu isteğini yerine getirmek benim üzere bir hak oldu. Fakat sadaka olarak verdiğin mal onların hepsi-ne yetmez. Onu sadece Rasûlullâh (sav.) ile birlikte olanlara ver." O da Ömer'in dediğini yaptı. Daha sonra bu kişi vefat etti. Rasûlullâh (sav.) çıkıp tabutunu sağ omuzuyla taşıdı. Ali de tabutu sol omzu ile taşıdı.

460. *Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. İbrahim b. Hars et-Teymî rivayet etti; dedi ki: Abdullah b. Müzeyne Zü'n-Necâdeyn²⁹ amcasının himayesindeydi. Amcası ona bakar ve iyilikte bulunurdu. Amcasına onun Muhammed'in (sav.) dinine girdiği haberi ulaştı. Bunun üzerine ona "Şayet böyle yapar ve Muhammed'in dinine girersen sana verdiğim her şeyi geri senden alırım." dedi. Zü'n-Necâdeyn "Ben Müslüman oldum." dedi. Bunun üzerine amcası ona verdiği her şeyi çekip geri aldı.* [274] *Öyle ki onu elbisesiz bıraktı. Zü'n-Necâdeyn annesinin yanına geldi. Annesi elinde bulunan bir kilimi onun için ikiye böldü. Zü'n-Necâdeyn kilimin bir yarısını kendisine izar, diğer yarısını da üst elbise yaptı. Sonra da sabah namazını Rasûlullâh (sav.) ile birlikte kıldı. Rasûlullâh (sav.) namaz kıldıktan sonra insanlara dönüp kimin geldiğine baktı. Hz. Peygamber hep böyle yapardı. Rasûlullâh (sav.), Zü'n-Necâdeyn'i gördü. Ona, "Sen kimsin?" diye sordu. O da "Ben Abdüluzzâ'yım." dedi. Hz. Peygamber, "Bilakis sen Abdullah Zü'n-Necâdeyn'sin. Kapımdan ayrılma!" dedi. Bunun üzerine Zü'n-Necâdeyn, Rasûlullâh'ın (sav.) kapısından ayrılmaz; yüksek sesle Kur'an okur, tekbir getirir ve tesbih söylerdi. Ömer b. Hattâb, "Ya Rasûlallâh! Bu riyakâr mıdır?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Ona karışma, çünkü o tövbekârlardan birisidir." buyurdu.*

İsra Olayı

Rasûlullâh'ın (sav.) Geceleyin Beytûlmakdis'e İsrâsı

461. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana ulaşan bilgiye*

29 Diğer nüshalarda bu isim Zü'l-Bicâdeyn şeklinde geçmektedir.

göre Rasûlullâh (sav.) bir topluluğu İslam'a davet etti, onlarla konuşup tebliğde bulundu. Zem'a dedi ki: "Keşke yanında bir melek bulunsa da insanlarla konuşsa, seninle birlikte o da görünse." (Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti inzal etti.) "*Bir de dediler ki: "Ona (açıktan göreceğimiz) bir melek indirilse ya!" Eğer (öyle) bir melek indirseydik artık iş bitirilmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtırılmazdı. (Hemen helâk edilirlerdi.)"*³⁰ Sonra Rasûlullâh (sav.) geceleyin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürüldü. Mescid-i Aksa, İliya bölgesinde bulunan Beytûlmakdis'tir. İslam, Mekke'de ve diğer bütün kabileler arasında yayılmıştı. Hz. Peygamber'in İsrâ'sı ve onunla ilgili hususlar bir imtihan ve arınma vesilesi olurken Allah'ın kudret ve saltanatındaki yüceliği gösteren bir delil, akıl sahipleri için bir ibret, iman edip tasdik edenler için hidayet, rahmet ve beyan vesilesi oldu. İsrâ, Allah'ın şüphe götürmeyen mucizelerindendir. Allah (cc.), mucizelerinden dilediği kadarını dilediği şekilde Hz. Peygamber'e göstermek için onu isrâ ettirdi. Bunun sonucunda Hz. Peygamber, Yüce Allah'ın mucizelerini, büyük saltanatını ve dilediğini yapmak için sahip olduğu kudretini ayan beyan gördü ve bu gördüklerini inananlara anlattı.

462. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. [275] O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Bekir ailesinden birisi rivayet etti. O da Âişe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh'ın (sav.) vücudu (yattığı) yerden ayrılmadı. Fakat Allah (cc.), onun ruhunu isrâ ettirdi. İsrâ'dan sonra Hz. Peygamber, İbrahim, İsa ve diğer peygamberleri gördüğünü, kendisine su, şarap ve süt getirildiğini (sütü tercih ettiğini), Cebrail (as.) ve İsa (as.) ile arasında geçen diyalogları anlattı. Aynı zamanda kendisine cennet ve cehennemin, göklerde şöyle şöyle şeylerin gösterildiğini ve namazın farz kılındığını söyledi."*

463. *Bize Yunus rivayet etti. O da İbrahim b. İsmail b. Mecma' el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Bana İbn Şihâb ez-Zührî rivayet etti; dedi ki: Bana Saîd b. Müseyyeb Rasûlul-*

lâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: “Beytûlmakdis'te İbrahim, Musa ve İsa ile karşılaştım. İsa kırmızı tenli birisiydi. Sanki daha yeni hamamdan çıkmış gibiydi. Musa zayıf, ince ve uzun boylu olup Şenûe kabilesinin erkeklerine benziyordu. İbrahim'in çocukları arasında ona en çok benzeyen ben idim. Bana birinde süt, diğerinde ise şarap olan iki kadeh getirildi. Ben içinde süt olanı almayı tercih ettim. Bunun üzerine Ceb-rail (as.) bana ‘Sen fitrata uygun olanı seçtin. Şayet şarap kadehini seçmiş olsaydın ümmetin senden sonra sapardı.’ dedi. Bu arada namaz vakti girdi ve ben onlara imamlık yaptım.” İbn Şihâb dedi ki: Abdullah b. Ömer şöyle dedi: Rasûlullâh (sav.), İsa b. Meryem hakkında “Sanki yeni hamamdan çıkmış gibi kırmızıydı.” sözünü söylemedi. Fakat Hz. Peygamber onunla ilgili olarak şöyle dedi: “Rüyamda Beyt'i tavaf ettiğimi gördüm. Bu arada iki kişinin arasında yürüyen, başını temizleyen veya başından su damlaları akan, kırmızı tenli ve heybetli bir adamla karşılaştım. ‘Bu kimdir?’ diye sordum. ‘Meryem oğlu İsa’ olduğunu söylediler. Daha sonra yan tarafa dönünce sağ gözü kör olan, gözü patlak üzüm tanesine benzeyen kırmızı tenli bir kişi daha gördüm. ‘Bu kimdir?’ diye sorunca, onun ‘Deccâl’ olduğunu söylediler.”

464. *Bize Yunus rivayet etti. O Hâlid b. Dînâr el-Basrî'den, o da Fudayl el-A'ver'in şöyle dediğini rivayet etti:* Enes b. Mâlik'in de bulunduğu bir cenaze merasimine iştirak ettim. Ebû'l-Âliye [276] geldiğinde cenaze namazı kılınmıştı. O da insanlardan uzaklaşarak Enes b. Mâlik'in yanına geldi ve “Ey Ebû Hamza! Geçen gece rüyamda bu yerde senin üzerinde iki bornoz olduğunu gördüm.” dedi. Enes b. Mâlik de “Gördüğün rüya gerçektir. Üzerimde gördüğün bornoz ile İslam bornozu vardır.” dedi. Daha sonra ikisi rüyalar üzerine müzakerede bulundular. Enes b. Mâlik şöyle dedi: “Ben bir ara Medine'deyken hastalandım. Bu hastalıktan dolayı neredeyse ölecektim. Rüyamda yanıma İbrahim (as.) ve Musa (as.) geldi. Hz. İbrahim, başımın ucunda, Hz. Musa ise ayaklarımın ucunda oturdu. Uykudan uyandım, sonra iyileştim.” Ebû'l-Âliye ise şöyle dedi: “Ben de Horasan'daydım. Hastalandım ve neredeyse hastalıktan öle-

cektim. Rüyamda yanıma Hz. İbrahim ve Hz. Musa geldi. Hz. İbrahim başımın ucunda, Hz. Musa ise ayaklarımın ucunda oturdu. Uykudan uyandıktan sonra iyileştim.” Enes b. Mâlik, “Onları bana tarif et! Senin rüyan tıpkı benim rüyam gibidir.” dedi. Bunun üzerine Ebû'l-Âliye şöyle dedi: “Hz. İbrahim beyaz tenli birisiydi. Saçı ve sakalı ağarmış, zayıf ve burnu uzun- du. Hz. Musa ise saçı gür, çok esmer, iki omuz arası geniş ve saçı omuzlarına kadar uzanan birisiydi.” Enes b. Mâlik “Ben de onları tarif ettiğin şekilde gördüm.” dedi.

465. *Bize Yunus rivayet etti. O Zekeriya'dan, o da Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) ümmetinden bazı kişileri başkalarına benzetmiş ve şöyle demiştir: “Dihye el-Kelbî, Cebrail'e; Urve b. Mesûd es-Sekafî, İsa b. Meryem'e; Abdüluzzâ ise Deccâl'e benziyor.”

466. *Bize Yunus rivayet etti. O Anbese b. Ezher'den, o Sem-mâk b. Harb'den, o da İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etti:* Ku-rayzaoğullarında bazı hadiseler meydana gelince Rasûlullâh (sav.) onlara elçi olarak Ali'yi gönderdi. Cebrail, Rasûlullâh'a (sav.) alaca bir atın üzerinde geldi. Âişe dedi ki: “Rasûlullâh'ın (sav.), Cebrail'in yüzünden toprağı temizlediğini şimdi bile görür gibiyim.” Ben Hz. Peygamber'e “Bu Dihye el-Kelbî mi?” diye sormuştum. O “Hayır! Bu Cebrail'dir.” demişti.”

467. *Bize Yunus rivayet etti. O Mubârek b. Fudâle'den, o da [277] Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Rasûlullâh (sav.) şöyle bu-yurdu: “Musa'nın yanına geldim. O kabrinde durmuş namaz kılıyordu. Esmer ve kıvrıkcık saçlı birisiydi. Şenûe kabilesinin erkeklerine çok benziyordu. İsa'ya uğradım. Bana genç, uzun boylu, saçı taranmış ve kızılca olan birisi selam verdi.”

468. *Bize Yunus rivayet etti. O Esbât b. Nasr'dan, o da İsmail es-Süddî'nin şöyle dediğini rivayet etti:* “Rasûlullâh'a (sav.) hicretinden on altı ay önce, İsrâ gecesinde ve Beytûlmakdis'te beş vakit namaz farz kılındı.”

469. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdillâh b. Utbe'den, o Amr b. Mürre'den, o Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan, o da Muâz b. Cebel'in şöyle dediğini rivayet etti:* Namaz üç

aşama geçirdi. Oruç da üç aşama geçirdi. Namazın aşamaları şunlardır: “Rasûlullâh (sav.) Medine’ye gelince on yedi ay boyunca Beytûlmakdis’e doğru namaz kıldı. Sonra da Allah (cc.), onu Kâbe’ye yöneltti. Bu birinci aşamadır. Namaz vaktinin girdiğini ilan etmek için neredeyse çan çalacaklardı ki Abdullah b. Zeyd el-Ensârî geldi ve “Ya Rasûlallâh! Sana uyku da değil de uyanıktım desem inşallah beni doğrularsın. Ben uyku ile uyanıklık arasında bir haldeyken üzerinde yeşil elbiseler olan bir insanı gördüm. Bu adam Kâbe’ye doğru yöneldi ve iki defa ‘Allahu ekber’, iki defa ‘Eşhedu en lâ ilâhe illallâh’, iki defa ‘Eşhedu enne Muhammeden rasûlullâh’, iki defa ‘Hayye ala’s-salah’, iki defa ‘Hayye ale’l-felâh’, iki defa ‘Allahu ekber’ sonra da ‘Lâ ilâhe illallâh’ dedi. Bir müddet bekledikten sonra söylediklerini aynen tekrarladı. Fakat bu sefer ‘Hayye ale’l-felâh’ı bitirdikten sonra ‘Kad kâmeti’s-salâh, Allahu ekber, Allahu ekber, lâ ilâhe illallâh” dediğini söyledi. (Ezan ve kamet sözleri iki defa tekrarlanır.) Rasûlullâh (sav.) “Bunları Bilâl’e öğret!” dedi. Bilâl’e emredildi, o da bunları ezanda okudu. Ömer b. Hattâb geldi ve “Ya Rasûlallâh! Abdullah b. Zeyd el-Ensârî’nin rüyasında gördüklerinin aynısını ben de rüyam-
[278] da gördüm. Fakat o, benden önce gelip sana anlattı.” dedi. Bu da başka bir aşamadır. Adamın biri namaz kılanların yanına geldiğinde onlara “Kaç rekât kıldınız?” diye sorardı. Onlar da artık kaç rekât kılmışlarsa ona göre bir veya iki derlerdi. Soran kişi önce bu rekâtları kılar, kalanları da onlarla kılardı. Bir gün Muâz geldi, Rasûlullâh’ın (sav.) namazın bazı rekâtlarını kıldığını gördü ve ona uydu. Rasûlullâh (sav.) namazını bitirdikten sonra Muâz kalkıp kalan rekâtları tamamladı. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) “Muâz sizin bir yanlışınızı düzeltti. Sizler bundan sonra böyle yapın!” buyurdu. Bu da başka bir aşamadır. Oruca gelince Rasûlullâh (sav.) Medine’ye geldiği vakit Aşure gününde ve her aydan üç gün oruç tuttu. Daha sonra Allah (cc.), Ramazan orucunu farz kıldı ve şu ayeti indirdi: “Ey iman edenler! Sizden öncekilerin üzerine yazıldığı gibi sakınasınız diye sizin üzerinize de sayılı günlerde oruç yazıldı. İçinizden hasta veya yolcu olan, başka günlerden sayısınca tu-

tar. Orucu tutmakta zorlananlar için bir yoksulun (günlük) yiyeceği kadar fidye yeterlidir. Bir iyiliği mecbur olmadan yapan için bu (yaptığı) iyidir. Ama orucu tutmanız -bilerseniz- sizin için daha hayırlıdır.”³¹ Bunun üzerine dileyen oruç tutar dileyen de oruç tutmaz; yerine bir fakiri doyururdu. Daha sonra Allah (cc.), sağlıklı ve yolcu olmayana orucu farz kıldı. Fakiri doyurma hükmü ise oruç tutmaya takat getiremeyen yaşlılar içindir. Allah (cc.), “O (sayılı günler); insanlar için bir hidayet rehberi, doğruyu eğriden ayırmanın ve gidilecek yolu bulmanın apaçık delilleri olarak Kur’an’ın indirildiği Ramazan ayıdır. Artık sizden kim bu aya yetişirse onu oruçlu geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa, başka günlerden sayısınca tutar. Allah sizin için kolaylık istiyor, güçlük çekmenizi istemiyor. Sayıyı tamamlamanız, sizi doğru yola iletmesine karşı Allah’ın ululuğunu dile getirmeniz ve umulur ki şükredersiniz diye (uygun hükümler gönderiyor).”³² ayetini inzal etti. Müslümanlar uyumadıkları sürece yiyip içer ve cinsel münasebetlerde bulunurlardı. Uyuyunca da artık yeme içme ve cinsi münasebette bulunmazlardı. Ensar’dan adı Surme b. Kays olan birisi vardı. Bu şahıs bahçesinde çalışmış, iftar vakti olunca da uyumuş, sabaha kadar da uyanamamıştı. Bu nedenle o gün büyük sıkıntı çekmişti. Rasûlullâh (sav.) ona “Senin çok yorgun olduğunu görüyorum.” demişti. Adam başından geçen olayı ona anlattı. Bir başka şahıs da kendisine hâkim olamayıp hanımı ile cinsi münasebette bulunmuştu. Bunun üzerine Allah (cc.) şu ayeti indirdi: “Oruç gecesinde kadınlarınızla birleşmek size helal kılındı. Onlar sizin için elbisedir, siz de onlar için elbisesiniz. Sizin kendinize hıyanet etmekte olduğunuzu Allah bilmiş, tövbenizi kabul etmiş ve sizi bağışlamıştır. Şimdi artık onlarla birleşin ve Allah’ın sizin için yazdığını isteyin. Fecirden siyah ip beyaz ipten sizin için ayırt edilir hale gelinceye kadar yiyin ve için, sonra orucu geceye kadar tamamlayın. Mescitlerde ibadete çekilmişken kadınlarla cinsel ilişkide bulunmayın. Bunlar, Allah’ın koyduğu sınırlardır; sakın bu sınırlara yaklaşmayın.

31 Bakara 2/183-184.

32 Bakara 2/185.

Allah, ayetlerini insanlar için işte böyle açıklar. Umulur ki sakinirlar.”³³

[279] 470. *Bize Yunus rivayet etti. O Abdurrahman b. Abdillâh’tan, o da Kâsım’ın şöyle dediğini rivayet etti: “İlk ezan okuyan kişi Bilâl idi.”*

471. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zührî şunu rivayet etti: “Osman b. Maz’ûn, Rasûlullâh’ın (sav.) yanına geldi. Onun namaz kıldığını gördü ve ona selam verdi. Rasûlullâh (sav.) da namazda iken onun selamını aldı.”*

472. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebü’z-Zinâd rivayet etti. O Âmir eş-Şa’bî’den, o da Abdullah b. Mesûd’un şöyle dediğini rivayet etti: “Rasûlullâh (sav.) namaz kılariken ona selam verdim. İşaret edip selamımı almadı. Ona ‘Osman b. Maz’ûn’un selamını aldın. Benim selamımı niye almadın?’ diye sordum. O da ‘Allah (cc.), gece ve gündüzü dilediği gibi evirip çevirir.’ diye cevap verdi.” Bilâl dedi ki ...³⁴*

473. *Bize Ahmed rivayet etti; dedi ki: Bize Yunus rivayet etti. O da İbn İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zeyd b. Sâbit’in azatlısı Muhammed b. Ebî Muhammed rivayet etti. O şöyle dedi veya İkrime -Muhammed b. Ebî Muhammed burada şüpheye düşmüştür.-, o da İbn Abbâs’tan şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Rasûlullâh’ın (sav.) Medine’ye hicretinden on yedi ay sonra Recep ayının başında kible Şam tarafından Kâbe’ye doğru değiştirildi. ... Rasûlullâh (sav.) ... Amr ... ve Ka’b b. Eşref ... b. Ebî ... Ka’b b. Eşref ve Rebî’ b. Rebî’ ...³⁵*

[280] İbn İshâk’ın el-Megâzî adlı eserinin ikinci parçası burada son buldu. Böylece Mağrib/Fas’ta elde edilen bütün bölümler tamamlanmış oldu. Yüce Allah’a her halükârda hamd olsun. Rasûlü Muhammed’e, âl ve ashabına salat ve selam olsun.

33 Bakara 2/187.

34 Burada yazma nüshada silinen bazı yerler bulunduğundan muhakkikler tarafından yazılamamıştır.

35 Burada yazma nüshada silinen bazı yerler bulunduğundan muhakkikler tarafından yazılamamıştır.

Kitâbü'l-Meğâzî'nin İkinci Parçası

Bu parça Şam ez-Zâhiriyye Kütüphanesi yazma eserler koleksiyonunda yer almaktadır.

A/158-B/174 varak arasındır.

Bu parça Mağrib/Fas parçası gibi Yunus b. Bükeyr rivayeti olmayıp Muhammed b. Seleme rivayetidir.

Kitâbü'l-Meğâzî'nin Üçüncü Bölümü

[283]

Bu bölümün sema¹ kaydı şu şekildedir:

Tâhir b. Berekât b. İbrahim b. Ali b. Muhammed b. Ali el-Haşûî el-Kureşî (482/), eş-Şeyh el-Celîl el-İmam el-Hâfız Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî (ra.) (ö. 463/1071), eş-Şeyh el-Fâdıl Ebû'l-Feth Muhammed b. Ahmed b. Ebi'l-Fevâris (ö. 412/1022), Ebû Ali Muhammed b. Ahmed b. Hasan es-Savvâf, (359), Ebû Şuayb Abdullah b. Hasan el-Harrânî (ö. 290/902), Ebû Cafer b. Abdillâh b. Muhammed b. Ali b. Nüfeyl el-Harrânî, (ö. 234/848).

Bu bölümde hicretin üçüncü yılında Sevîk ve Necd bölgesine gerçekleştirilen Zû Emer Gazveleri gelmektedir.

Vakıf kaydı:²

İsmail b. İbrahim b. Sâlim el-Ensârî. (Allah onu bağışlasın!)

Bismillâhirramânirrahîm

[283]

Allah'a Tevekkül Ettim!

1 Sema kaydı, bir âlimden icâzet yoluyla alınan rivayet etme hakkını belgeleyen kayıtlar anlamına gelmektedir. Bu kayıtlarının yeri genellikle kitabın sonudur. Bununla birlikte bazen kitabın ilk sayfasına, kitabın isminin yazıldığı satırın üstüne veya hocanın isminin hizasına da yazılır. (Geniş bilgi için bkz: Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Kıraat ve Semâ Kaydı", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kiraat-ve-sema-kaydi> (17.06.2020).

2 Vakıf kaydı, yazma veya basma eserlerin herhangi bir yerinde kim tarafından vakfedildiğini veya kime ait olduğunu belirten kayıttır. (Mütercim)

474. *Bize dört yüz elli dört yılının Ramazan ayında Dimaşk'ta eş-Şeyh el-İmam Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî rivayet etti. Dedi ki; bize Ebû Nuaym el-Hafız rivayet etti. Dedi ki; bize Ebû Ali Muhammed b. Ahmed b. Hasan es-Savvâf rivayet etti. Dedi ki; bize Ebû Şuayb el-Harrânî haber verdi. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Sonra Yüce Allah şöyle buyurdu: "O vakit şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş ve 'Bugün insanlar arasında sizi yenecek kimse yoktur, ben de sizin yanınızdayım.' demişti."*³ Yüce Allah, İblis'in Sürâka b. Cu'sum şekline girerek onlara yapmış olduğu istidrâcını hatırlattı. Hani şeytan müşrikler ile Bekr b. Abdimenât b. Kinâneoğulları arasında ki savaşta onlara yardım edeceğine söz vermişti. Allah (cc.), Peygamberine (sav.) şöyle buyurdu: "*Ardından iki güç birbirini görünce ...*"⁴ Şeytan, Yüce Allah'ın, Rasûlullâh ve müminleri melek ordusuyla takviye ettiğini gördü. Bunun üzerine hemen dönüş yaptı ve "*Şüphesiz benim sizin sorumluluğunuzla ilgim yok, kuşkusuz sizin görmediğinizi görüyorum.*"⁵ dedi. Şeytan, onların görmediklerini gördüğünü söylerken doğru söylüyor ve şöyle diyordu: "*Elbette ben Allah'tan korkuyorum, Allah'ın cezası çetindir.*"⁶ Şeytan, onları savaş meydanına getirdi ve onları orada yalnız bıraktı. Bana rivayet edildiğine göre onlar, şeytanı her yerde Sürâka şeklinde görüyor ve onun Sürâka olduğundan şüphe etmiyordu. Bedir Savaşı günü olup da iki ordu karşı karşıya gelince o, kaçıp gitti. Kaçıp gittiğini Hâris b. Hişâm ve Umeyr b. Vehb el-Cumahî gördü. Onlardan birisi onu Sürâka zannederek şeytana, "*Ey Sürâka! Nereye gidiyorsun?*" dedi. Şeytan cevap vermedi. Daha sonra Yüce Allah, küfür ehlini ve onların ölüm esnasında karşılaştıkları halleri zikredip sıfatlarını ortaya koydu. Onlarla ilgili bilgileri Peygamberine haber verip ayette şöyle buyurdu: "*Savaş esnasında eline düşerlerse onlara yaptığınla geridekileri korkut ki, belki akıllarını*

3 Enfâl, 8/48.

4 Enfâl, 8/48.

5 Enfâl, 8/48.

6 Enfâl, 8/48.

başlarına devşirirler.”⁷ Yani onları cezalandır ki akılları başlarına gelsin. “Allah’ın ve sizin düşmanlarınızı ve onların gerisinde olup sizin bilmediğiniz; ama Allah’ın bildiklerini korkutup caydırmak üzere, onlara karşı elinizden geldiği kadar güç ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda harcadığınız her şeyin karşılığı, zerrece haksızlığa uğratılmadan size tastamam ödenecektir.”⁸ Yani Yüce Allah ahirette ve bu dünyada sizin yap- [286] tığınız bu hazırlıkların mükâfatını zayi etmeyecektir. Sonra Yüce Allah şöyle buyurdu: “Eğer barışa yanaşırlarsa sen de yaş.”⁹ Yani şayet müşrikler seni barışa/İslam’a çağırırlarsa onlarla barış antlaşması gerçekleştir. “Allah’a güven.”¹⁰ Yani Allah sana yeterlidir. “O her şeyi işitendir ve bilendir. Seni oyuna getirmeye kalkışırlarsa kuşkusuz Allah sana yeter.”¹¹ Tüm bunlarla birlikte “Yardımla seni destekleyen O’dur.”¹² Zayıflığınızdan sonra “müminlerle”¹³ de sizi destekledi. “Müminlerin gönülleri birleştiren de O’dur.”¹⁴ Yani müminleri, seninle göndermiş olduğu hidayeti üzere birleştirdi. “Dünyanın bütün servetini harcasaydın onların gönülleri birleştiremezdin; fakat Allah onların aralarını düzeltti.”¹⁵ Yani müminlerin kalplerini dini üzerine birleştirdi. “O izzet ve hikmet sahibidir.”¹⁶ Yüce Allah şöyle buyurdu: “Ey peygamber! Sana tabi olan müminlerle beraber Allah sana yeter.”¹⁷ “Ey peygamber! Müminleri savaşa teşvik et! Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa inkâr edenlerden iki yüz kişiyi yener, sizden yüz kişi olursa bin kişiyi yener; çünkü onlar yaptıklarının bilincinde olmayan bir topluluktur.”¹⁸ Yani müşrikler sizinle ne iyi niyetle ne hak ve hakikat üzere ne de hayrı ve şerri bilerek savaşır.

7 Enfâl, 8/57.

8 Enfâl, 8/60.

9 Enfâl, 8/61.

10 Enfâl, 8/61.

11 Enfâl, 8/61.

12 Enfâl, 8/62.

13 Enfâl, 8/62.

14 Enfâl, 8/63.

15 Enfâl, 8/63.

16 Enfâl, 8/63.

17 Enfâl, 8/64.

18 Enfâl, 8/65.

475. Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana [287] Ebû Cafer Muhammed b. Ali, Rasûlullâh'ın (sav.) şöyle dediğini rivayet etti: "Düşmanların kalbine korku salınarak bana yardım edildi. Yeryüzü bana mescit ve temizleyici kılındı. Bana özlü konuşma yeteneği verildi. Ganimetler bana helal kılındı, benden önce ganimetlerin yenilmesi hiçbir peygambere helal kılınmamıştı. Bana şefaet etme yetkisi verildi. Bu beş özellik benden önceki hiçbir peygambere verilmemiştir." Yüce Allah şöyle buyurur: "O yerde gerekli temizliği yapıp hâkimiyetini kuruncaya kadar bir peygamberin esirlerinin olması uygun değildir. (Senden önce hiçbir peygamberin düşmanlarından esirleri olmamıştır.) Siz geçici dünya varlığını istiyorsunuz, (Esirlerden fide alarak dünya geçimliğini elde etmek istiyorsunuz.) oysa Allah ahireti istiyor; (Onların katli ile ahiretin elde edilmesine vesile olan dini izhar etmek istiyor.) Allah izzet ve hikmet sahibidir. Allah'ın daha önceden (yasak etmeden azap etmeyeceği ile ilgili) yazılmış bir hükmü olmasaydı elde ettiğiniz menfaat (esir ve fide) sebebiyle size büyük bir azap dokunurdu. (Allah'ın onlara olan sonsuz rahmeti sayesinde bunu onlara helal kıldı.) Artık aldığınız ganimetten helal ve hoş olarak yiyin, Allah'a ita- [1] atsizlikten sakının, Allah son derecede bağışlayıcı ve esirgeyicidir. Ey peygamber! Elinizdeki esirlere şöyle deyin: 'Eğer Allah sizin kalplerinizde bir düzelme görürse sizden alınandan daha iyisini size verir ve sizi bağışlar.' Allah, engin rahmet ve mağfiret sahibidir."19 Abbâs b. Abdilmuttalib şöyle derdi: "Vallahi bu ayet, Rasûlullâh'a (sav.) Müslüman olduğumu söyleyince benim hakkımda nazil oldu. Ondan benden fide olarak aldıkları yirmi ukiye altını geri vermesini istedim. Fakat o bunu yapmadı. Yüce Allah bunun yerine bana ticaret yapmasını bilen ve malımı değerlendiren yirmi köle nasip etti. Ayrıca Müslüman olduğum için Yüce Allah'tan rahmetini ve mağfiretini umuyorum." Sonra Yüce Allah, Müslümanların kendi aralarında bağ kurmalarını teşvik edip Muhacir ve Ensarı dinde birbirine

veli kıldı. Daha sonra da kâfirleri birbirine veli kılıp şöyle buyurdu: *"İnkâr edenler de birbirlerinin yakın ve yardımcılarıdır. İlişkilerinizi böyle kurmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir bozulma olur."*²⁰ Yani mümin mümini dost edinsin. Akraba [288] olsa da mümin, kâfiri dost edinmesin. Böyle olmazsa hak ve batıl birbirine karışır ve yeryüzünde fesat ortaya çıkar. Yüce Allah, Muhacir ve Ensarı birbirine veli yaptıktan bir müddet sonra da Müslüman akrabaları birbirine mirasçı kıldı ve şöyle buyurdu: *"İman edip de hicret edenler, Allah yolunda cihat edenlerle onları bağırlarına basanlar ve yardım edenler var ya işte gerçek müminler onlardır; bağışlanma ve büyük lütuf onlar içindir. Daha sonra iman edenler, hicret edip sizinle beraber cihat edenler, işte bunlar da sizdendir. Aralarında rahim bağı bulunanlar Allah'ın hükmüne göre (mirasta) birbirlerine daha yakındır. Allah, her şeyi hakkıyla bilmektedir."*²¹

[Bedirde Şehit Olan Sahabiler]

476. Muhacir ve Ensarın Evs ve Hazrec kabilelerinden Bedir Savaşı'na katılıp kendilerine ganimetten pay verilen ve mükâfat vadedilenler toplam üç yüz on dört kişidir. Bunlardan seksen üçü muhacirlerdendir. Evs kabilesinden altmış bir, Hazrec kabilesinden ise yüz yetmiş kişidir.

477. Rasûlullâh (sav.) ile birlikte savaşırken Kureyş kabilesinin Muttalib b. Abdimenâfoğulları Müslümanlarından Ubeyde b. Hâris b. Muttalib b. Abdimenâf şehit oldu. Ayağını, Utbe b. Rebîa b. Abdışems kesmişti. Bunun üzerine Ubeyde, Safrâ denilen vadide vefat etti.

478. Zühre b. Kilâboğullarından, Umeyr b. Vakkâs b. Üheyb b. Abdimenâf b. Zühre ve Zühreoğullarının antlaşmalısı Gabbânoğullarından Zü's-şimâleyn Abduamr b. Nadle.

479. Sa'd b. Leys b. Bekr b. Abdimenât b. Kinâneoğullarından Adî b. Ka'boğullarının antlaşmalısı Âmir b. Bükeyr ve Ömer b. Hattâb'ın azatlısı Mihca'.

²⁰ Enfâl, 8/73.

²¹ Enfâl, 8/74-75.

[289] 480. Hâris b. Fihroğullarından, Safvân b. Beydâ.

481. Ensardan ve Amr b. Avfoğullarından Sa'd b. Hayseme ve Mübeşşir b. Abdilmünzir b. Dînar.

482. Hâris b. Hazrecoğullarından Fesham diye anılan Yezîd b. Hâris.

483. Selemeoğullarının bir kolu olan Harâm b. Ka'b b. Ganem b. Ka'b b. Selemeoğullarından Umeyr b. Humâm.

484. Hubeyb veya Hubeyb b. Abdihârise b. Mâlikoğullarından Râfi' b. Muallâ.

485. Neccâroğullarının bir kolu olan Adî b. Neccâroğullarından Hârise b. Sürâka b. Hâris.

486. Ganem b. Mâlik b. Neccâroğullarından Hâris b. Sevâd'ın Afrâ'dan olan iki oğlu Avf ve Muavviz. Bunlar toplamda sekiz kişidir.

487. Bize anlatıldığına göre Mekke'de Müslüman olan bazı gençler vardı. Rasûlullâh (sav.), Medine'ye hicret edince bunların ataları ve aşiretleri onları hicret etmekten alıkoyup dinlerinden geri çevirdiler. Bu kişiler daha sonra Kureyş'in safında Bedir Savaşı'na katıldı ve hepsi orada öldürüldü. Bunlar hakkında şu ayet nazil oldu: *"Kendilerine yazık etmekte iken hayatlarını sona erdirdikleri kimselere melekler 'Ne işte idiniz?' dediler, (onlar) 'O yerde zayıf görülenlerdendik.' cevabını verdiler. Melekler ise 'Allah'ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!' dediler. İşte onların barınağı cehennem-*

[290] *dir ve orası gidilecek ne kötü bir yerdir!"*²² Bu gençlerin isimleri şöyledir: Esed b. Abdiluzzâ b. Kusayoğullarından Hâris b. Zem'a b. Esved b. Muttalib b. Esed, Mahzûmoğullarından Ebû Kays b. Fâkih b. Mugîre ve Kays b. Velîd b. Mugîre, Cumahoğullarından Ali b. Ümeyye b. Halef ve Sehmoğullarından Âs b. Münebbih b. Haccâc.

488. Rasûlullâh'ın (sav.) Bedir'deki işi, Ramazan veya Şevval ayının ilk günlerinde bitti. Medine'ye gelince sadece yedi gece kalıp Süleymoğulları üzerine gerçekleştirdiği gazveye

bizzat katıldı. Onlara ait olan ve adı Küdr olan bir suyun başında üç gece kaldı. Sonra da hiçbir çatışmaya girmeden Medine'ye geri döndü. Şevval ve Zilkade'nin kalan günlerinde Medine'de ikamet etti ve Kureys'ten esir alınanların çoğunu fidye karşılığında serbest bıraktı.

Sevîk Gazvesi

[291]

489. Daha sonra Zilhicce ayında Ebû Süfyan b. Harb, Sevîk diye adlandırılan gazveye çıktı. Bu seneki haccı müşrikler yönetti.

490. *Bize Abdullah b. Hüseyin el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Cafer, Yezîd b. Rûmân ve doğruluğunda şüphe etmediğim diğer bazılarının Ensarın en bilgini olan Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten rivayet ettiklerine göre* "Kureys'in savaş mağlupları Bedir'den dönünce Ebû Süfyân, Muhammed (sav.) ile tekrardan savaşmadan cünüplükten yıkanmayacağına dair yemin etti. Ebû Süfyân, yeminini yerine getirmek üzere Kureys'ten iki yüz atlı ile yola çıktı. Necdiyye yolunu takip etti. Medine'ye yaklaşık olarak bir berîd (20 km.) mesafede bulunan ve Nîb²³ diye adlandırılan dağın yamacındaki kanalın başında konakladı. Sonra gecenin karanlığından yararlanarak yürüdü ve Nadîroğullarına geldi. Huyey b. Ahtab'ın kapısını çaldı. Fakat Huyey korkup kapıyı açmadı. Bunun üzerine Selâm b. Mişkem'in yanına gitti. Selâm, o zamanlar Nadîroğullarının efendisi ve hazinelerinin başındaydı. Ebû Süfyân onun yanına girmek için izin istedi. Selâm ona izin verdi, yedirip içirdi ve (Müslümanlarla ilgili) gizli haberleri Ebû Süfyân ile paylaştı. Sonra hemen oradan çıkıp arkadaşlarının yanına geldi. (Baskın düzenlemek üzere) Kureysli bazı kişileri Medine'ye gönderdi. Bu kişiler Medine'nin Urayd denilen bir tarafına geldiler. Orada bulunan hurmalıkları yaktılar. Tarlalarında çalışan Ensardan birisini ve onun antlaşmalısı olan

23 Yazma nüshada dağın adı "Teyb" diye geçmektedir. İbn Hişâm, eserinde bunu "Nîb" şeklinde zikretmiştir.

başka bir kişiyi yakalayıp öldürdüler. Sonra da geri döndüler. İnsanlar, onların bu saldırılarından dolayı tedbir almaya başladı. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.), Ebû Süfyân ve adamlarını yakalamak üzere yola çıktı ve Karkaratü'l-Küdr denilen yere kadar geldi. Ebû Süfyân ve adamlarını yakalayamayınca oradan geri döndü. Müslümanlar, Kureyşlilerin rahat kaçmak için yüklerini hafifletmek amacıyla tarlalara attıkları bazı yi-
[292] yecekler buldular. Rasûlullâh (sav.), Müslümanlarla birlikte Medine'ye geri dönünce Müslümanlar, '(Ey Allah'ın Rasûlü!) Bir savaşın olacağını tahmin ediyor musun?' diye sordular. Hz. Peygamber 'Evet!' dedi."

491. Ebû Süfyân Medine'ye saldırmak üzere Mekke'de asker toplarken şu şiiri söylüyordu:

*Yesrib'e ve orada bir araya gelenlere saldırın.
Onların biriktirdikleri mallar, sizin için ganimettir.
Kalîb (Bedir) Savaşı onların olduysa,
Ondan sonraki savaşlar sizin olacaktır.
Lât'a yemin ederim ki ne kadınlara yaklaşacağım,
Ne de vücudum ve başıma su değecektir.
Evs ve Hazrec kabilelerinin kökü kazınıncaya kadar.
Kalp yanmaya devam ediyor.*

Ka'b b. Mâlik ona cevap olarak şunları söyledi:

*Cesaretlendirenlerin annesine yazık olsun.
Harre'de başarısız olan İbn Harb'in ordusuna.
Hani kaçanlar kuşların esintisinde eşyalarını atıyorlardı.
Dağın diğer kısmına doğru yükseliyorlardı.
Bir topluluk olarak gelmişlerdi.
Şayet konakladıkları yer kıyaslanırsa,
Ancak çakalın gecelediği yere benzer.*

Şiirde geçen Düil (çakal), kurttan daha küçük bir canlıdır. Ebû'l-Esved ed-Düelî bununla tesmiye edilmiştir.

492. Ebû Süfyân b. Harb Medine'den Mekke'ye dönerken şu şiiri söyledi:

*Bir yemin için tek başıma Medine'yi seçtim.
Ne pişman oldum ne de ayıplanırım.
Selâm b. Mişkem acelece,
Kanacak kadar içki içirip beni sarhoş etti.
Ona borçlu kalacak değildim, ordu geri dönünce ona şöyle dedim:*

*Müjdeler olsun, savaşı kazanacak ve ganimet elde edeceğiz.
Düşün, bu ordu Lüeyyoğullarının asilleridir.
Cürhüm kabilesinin dağınık grupları değillerdir.
Bir binitlinin yarım gecesi kadardı.
İhtiyacı olmadan çabalayarak gele.*

Zû Emer Gazvesi (H.3)

[293]

493. Rasûlullâh (sav.), Sevîk Gazvesi'nden geri dönünce Zilhicce ve Muharrem aylarında veya buna yakın bir süre Medine'de kaldı. Daha sonra Gatafânoğullarına karşı bir gazve gerçekleştirmek için Necd bölgesi tarafına sefer düzenledi. Bu gazvenin adı Zû Emer'dir. Hz. Peygamber Safer ayının tümünde veya ona yakın bir sürede Necd bölgesinde ikamet etti. Sonra da bir savaşa girmeden Medine'ye geri döndü.

494. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ebû Manzûr adında Şam ehli olan birisi rivayet etti. Dedi ki; bana amcam rivayet etti. O da Nadr'ın kardeşi Âmir er-Râmî'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Ben kendi yurdumdayken uzaktan bazı sancak ve bayraklıların yaklaştığını gördüm. Bunların kim olduğunu (etrafımdakilere) sordum. Bunun Rasûlullâh'ın (sav.) ordusunun sancağı olduğunu söylediler. Bunun üzerine ben Hz. Peygamber'in yanına gittim. O bir ağacın altında kendisi için serilmiş bir serginin üzerinde oturmuş, ashabı da (ra.) etrafında toplanmıştı. Ben de onların yanına oturdum. Rasûlullâh (sav.), hastalıklarla ilgili olarak konuştu ve şöyle buyurdu: 'Mümin bir kişi hastalanır, sonra da Allah ona şifa verirse bu onun geçmiş günahları için kefarettir, gelecekte karşılaşacakları için de bir öğüt olur. Münafık bir kişi hastalanır, sonra da iyileşirse bu da sahibi tarafından bağlanıp sonra da salıverilen deve gibidir. Deve niçin bağlanıp sonra da salıverildiğini bilmez.' Hz. Peygamber'in yanında bulunanlardan birisi, 'Hastalıklar da nedir? Vallahi, ben hayatımda hiç hastalanmadım.' dedi. Hz. Peygamber o kişiye hitaben 'Bizden ayrıl! Çünkü sen bizden değilsin.' buyurdu. (Âmir er-Râmî) şöyle dedi: Bizler Hz. Peygamber'in yanında iken*

üzerinde tek bir elbise olan ve elinde üzeri örtülmüş bir şey bulunan bir şahıs geldi ve şöyle dedi: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Sizi görünce yanınıza doğru geldim. Yolda ormanlık bir yere uğradım. Orada kuş yavrularının sesini duydum. O yavruları aldım ve elbiseme koydum. Sonra o yavruların annesi gelip başımın üzerinde dönmeye başladı. Yavruları açıp ona gösterince o da gelip üzerlerine kondu. Ben de tümünü sarıp getirdim. İşte hepsi buradalar.’ Hz. Peygamber, ‘Onları serbest bırak.’ dedi. O da kuşları elbise ile birlikte yere bıraktı. Anneleri onları bırakıp gitmedi. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) ‘Annelerinin bu kuş yavrularına göstermiş olduğu şefkate hayret mi ediyorsunuz?’ diye sordu. Orada bulunanlar ‘Evet!’ dediler. Hz. Peygamber, ‘Beni hak üzere gönderen Allah’a yemin ederim ki Yüce Allah’ın, kullarına olan şefkati bu kuşun yavrularına olan şefkatinden daha fazladır. Geri dön ve kuşları nereden aldysan anneleri ile birlikte o yere bırak!’ buyurdu. Bunun üzerine o kişi kuşları aldığı yere geri götürüp bıraktı. Rasûlullâh (sav.) daha sonra bir savaşa girmeden Medine’ye döndü. Hz. Peygamber Rebiülevvel ayının tamamına yakını orada geçirdi.”

495. Daha sonra Hz. Peygamber, Kureyş ve Süleymoğulları üzerine yürüdü ve Buhrân denilen yere geldi. Buhrân, Hicaz bölgesinin Für’ tarafında yer alan bir madendi ve o vakitler Haccâc b. Alât el-Behzî’ye aitti. Hz. Peygamber, Rebiülahir ve Cemaziyelevvel aylarından orada ikamet etti. Daha sonra savaşımadan Medine’ye geri döndü.

496. Bu sene gerçekleşen gazveler arasında Rasûlullâh’ın (sav.) Kaynukâoğullarına karşı düzenlediği gazve de vardır. Kaynukâoğulları hadisesi şöyledir: Rasûlullâh (sav.), Kaynukâoğullarını çarşılarında bir araya getirdi ve onlara şöyle dedi: “Ey Yahudi topluluğu! Allah’tan sakının ki Kureyş’in başına gelenlerin bir benzeri sizin de başınıza gelmesin. Müslüman olun. Çünkü siz benim Allah tarafından gönderilen bir peygamber olduğumu biliyorsunuz. Bunu kitabınızda ve Allah’ın sizden almış olduğu sözde görüyorsunuz.” Buna karşılık onlar şöyle dediler: “Ey Muhammed! Sen bizi kendi kavmin gibi (beceriksiz) görüyorsun. Savaş bilmeyen bir kavimle

karşılaşıp bir fırsatını bulup onları mağlup etmen seni aldatmasın. Vallahi seninle savaşırsak bizlerin nasıl savaşçı insanlar olduğumuzu (o zaman) görürsün."

497. Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Zeyd b. Sâbit ailesinin azatlı bir kölesi rivayet etti. O Saîd b. Cübeyr'den veya İkrime'den, o da İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Şu ayetler Kaynukâoğulları hakkında nazil oldu: "(Rasûlüm!) İnkâr edenlere de ki: Yakında mağlup olacaksınız ve cehenneme sürükleneceksiniz. Orası ne kötü bir kalacak yerdir! (Bedir'de) karşı karşıya gelen şu iki grupta (Rasûlullâh'ın (sav.) ashâbı ile Kureyş topluluğu) sizin için büyük bir ibret vardır: Biri Allah yolunda çarpışan bir grup, diğeri ise gözleriyle bunları kendilerinin iki misli imiş gibi gören kâfir grup. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır."²⁴

498. Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; [295] bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde şunu rivayet etti: "Yahudilerden Rasûlullâh (sav.) ile olan antlaşmalarını ilk olarak bozan Kaynukâoğullarıdır. Onlar, Bedir ile Uhud arasında Hz. Peygamber ile savaştılar. Rasûlullâh (sav.), onları kuşatma altına aldı. Sonunda onun vereceği hükme razı olmak durumunda kaldılar. Yüce Allah Kaynukâoğullarını Hz. Peygamber'in eline düşürünce Abdullah b. Übey b. Selûl, Hz. Peygamber'in yanına gitti ve 'Ey Muhammed! Benim müttefiklerime iyi davran.' dedi. Kaynukâoğulları, Hazrec kabilesinin müttefikiydi. Rasûlullâh (sav.) cevap vermedi. Tekrardan 'Ey Muhammed! Onlara iyi davran.' dedi. Rasûlullâh (sav.), onun sözlerine aldırmadı. Bunun üzerine İbn Selûl, elini Peygamber'in (sav.) zırhının yakasına koyup onu tuttu. Rasûlullâh, ona kızarak 'Yazıklar olsun sana! Beni bırak!' dedi. İbn Selûl, 'Hayır, vallahi müt-

tefiklerime iyi davranmadığın sürece seni bırakmam. Onlar dört yüz asker, üç yüz zırhlı olarak beni her türlü düşmandan korudular. Sen ise bir günde onları yok etmek istiyorsun. Valahi ben başımıza gelecek musibetlerden endişe duyan ve ona göre tedbir alan birisiyim.’ dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) ‘Onlar senindir.’ dedi ve onları serbest bıraktı.”

499. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana babam İshâk b. Yesâr rivayet etti. O Ubâde b. Velîd b. Ubâde b. Sâmit'in şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Übey b. Selûl, Kaynukâoğulları savaşında (müttefiklerinin) durumlarını kendine dert edinerek onlarla ilgilendi ve onları savundu. Avf b. Hazrecoğullarından ve Abdullah b. Übey gibi onların bir müttefiki olan Ubâde b. Sâmit, Rasûlullâh'ın (sav.) yanına gitti. Kaynukâoğulları ile olan müttefikliğine son verip bu ittifakından Allah ve Rasûlü için teberri etti ve şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü! Ben Allah'ı, Rasûlünü ve müminleri dost ediniyor; bu kâfirlerin müttefikliğinden ve dostluklarından teberri ediyorum.” Râvî Ubâde b. Velîd dedi ki: Mâide sureesindeki ayetler Ubâde b. Sâmit ve Abdullah b. Übey'le ilgili olarak nazil oldu: “Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları veli edinmeyin. Onlar birbirlerinin velileridir. Sizden kim onları dost edinirse şüphesiz o da onlardandır. Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez. Kalplerinde hastalık bulunanların ‘Başımıza bir felaketin gelmesinden korkuyoruz.’ diyerek onların dostluklarını kazanmaya çalıştıklarını görürsün. Belki de Allah, müminlere katından bir fetih veya başka bir başarı getirir de onlar içlerinde gizledikleri şeyden dolayı pişman olurlar.”*²⁵ Burada “Başımıza bir felaketin gelmesinden korkuyoruz.” diyen kişi Abdullah b. Übey idi. “İman edenler de ‘Sizinle beraber olduklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mıydı?’ derler. Onların bütün yaptıkları boşa gitmiş, sonuçta hüsrana uğramışlardır. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki Allah öyle bir kavim getirecektir ki

Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler; müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı vakarlıdır; Allah yolunda cihat ederler ve hiç kimsenin kınamasından korkmazlar. İşte bu Allah'ın dilediğine verdiği bir lütfudur. Allah'ın lütfu geniştir; O, her şeyi bilir. Sizin veliniz ancak Allah'tır, peygamberidir. Bir de Allah'ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan ve zekâtı veren müminlerdir.”²⁶ Bu ayet Ubâde b. Sâmit'in "Ben Allah ve Rasûlünü dost ediniyorum. Kaynukâoğullarının müttefikliğinden ve dostluğundan teberri ediyorum." demesi üzerine nazil oldu. Yüce Allah şöyle buyurur: "Kim Allah'ı, peygamberini ve iman edenleri veli edinirse bilsin ki Allah'tan yana olanlar mutlaka galip geleceklerdir.”²⁷

Karede Seriiyesi

[Zeyd b. Hârise'nin Karede Seriiyesi ve Bedrü'l-Mev'id Gazvesi]

500. Rasûlullâh'ın (sav.) Zeyd b. Hârise'yi Necd bölgesinde yer alan su kaynaklarından biri olan Karede'ye gönderdiği bu seriyyede Ebû Süfyân'ın içinde bulunduğu Kureyş kervanına baskın düzenlenmiş ve kervandaki mallar ele geçirilmişti. Bu seriyye şöyle gerçekleşmişti: "Kureyşliler, Bedir Savaşı'nda başlarına gelen olaylardan dolayı Şam'a gidiş yolunu gizlemişler ve Irak yolunu takip etmişlerdi. Aralarında Ebû Süfyân'ın da yer aldığı bazı Kureyş tüccarları ticaret için yola çıktı. Yanlarında çokça gümüş vardı. Bu da onların en büyük ticaret mallarıydı. Yol rehberliğini yapmak için Bekr b. Vâiloğullarından adı Furât b. Hayyân olan birisini kiraladılar. Rasûlullâh (sav.), Zeyd b. Hârise'yi o yöne doğru gönderdi. Zeyd b. Hârise, Karede suyu üzerinde onlarla karşılaştı ve kervanda bulunan her şeyi ele geçirdi. Kervanda bulunanlar ona karşı koyamadılar. Zeyd b. Hârise kervandaki malları alıp Rasûlullâh'a (sav.) getirdi. Ebû Süfyân'ın Uhud Savaşı dönüşünde (bir yıl sonra Bedir'de savaşma) vaadi üzerine Rasûlullâh (sav.) yola çıkıp Bedir'e geldi ve sekiz gece orada konakladı. Fakat

26 Mâide, 5/53-55.

27 Mâide, 5/56.

Ebû Süfyân verdiği sözde durmadı ve Bedir'e gelmedi. Hassân b. Sâbit, Uhud Savaşı'ndan sonra, Kureyş kervanının son Bedir Gazvesi'nde bu yolda yakalanıp ele geçirilmesi ile ilgili şu şiiri söyledi:

*Şam'ın nehirlerini artık bir tarafa bırakın! Onlarla aralarına,
Hamile ve erak ağacını yiyen develerin yaralı ağzı gibi olan savaş
mücadelesi girmiştir.*

*Rableri için hicret eden yiğitlerin,
Onlara yardım edenlerin ve meleklerin eliyle.*

*Alic kumluğunda, vadilerde yürüdüğünde,
Ona yol burası değildir deyin.*

*Ress kuyusunun başında sekiz gün kaldık,
Büyük, geniş ve mübarek bir ordu ile!*

*Boz, ortası yaratılışının yarısını olan,
Yarışa hazırlanmış yüksek omuzlu atlar ile.*

[297] *Bir yıllık çakırdikeninin köklerini söktüğünü görürsün,
Süratli develerin nallarının uçları ile.*

Dolaşmamız ve aramalarımızda,

Furât b. Hayyân'a rastlanılsa onun sonu olur.

*Ondan sonra Kays b. İmru'ül-Kays'a rastlanılsa,
Onun teninin siyahlığı daha da artıp kapkara olur.*

Benden Ebû Süfyân'a bir mesaj ilet,

Sen fakir ve beyaz olan insanlardansın.

[Ka'b b. Eşref'in Öldürülmesi]

501. *Ka'b b. Eşref olayı şöyle olmuştur: Bana Abdullah b. Muğîs b. Ebî Bürde ez-Zaferî, Abdullah b. Ebî Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm, Âsım b. Ömer b. Katâde ve Sâlih b. Ebî Umâme b. Sehl'den her biri bu olayın bir kısmını haber verdi.*²⁸ Bu rivayetlere göre Rasûlullâh (sav.) Bedir'de elde ettiği zaferin müjdesini ve müşriklerden ölenlerin haberini Medine'deki Müslümanlara ulaştırmak üzere Zeyd b. Hârise'yi Medine'nin alt tarafındaki mahallelere, Abdullah b. Revâha'yı da üst tarafındaki (avâlî) mahallelere gönderdi. Tay kabilesinin Nebhânoğulları boyundan, annesi Nadîroğullarından olan Ka'b b. Eşref'e Bedir'deki zaferin haberi ulaşınca o, şöyle dedi: "Yazıklar olsun size! Bu haber doğru mu? Muhammed, bu ikisi-

28 İbn İshâk burada, adını zikrettiği kişilerden aldığı rivayetleri birleştirerek veriyor. İbn İshâk, senedle ilgili bu uygulamasından dolayı tenkide tabi tutulmuştur. (Mütercim)

nin (Zeyd ve Abdullah) isimlerini söyledikleri kişileri gerçekten öldürmüş mü? Bu kişiler Arapların eşrafından ve insanların ileri gelenlerindendir. Vallahi, eğer Muhammed bunları öldürmüştü artık yerin altı yerin üstünden daha hayırlıdır.” Allah’ın düşmanı Ka’b b. Eşref, haberin doğru olduğunu anlayınca çıkıp Mekke’ye geldi ve Muttalib b. Ebî Vedâ’a b. Sabra es-Sehmî’ye konuk oldu. Muttalib’in hanımı Âtike bt. Ebi’l-Âs b. Ümeyye b. Abdişems idi. Âtike, onu misafir edip ikramda bulundu. Ka’b, insanları Rasûlullâh’a (sav.) karşı kıskırtıyor ve bu konuda şiirler söylüyor; Bedir’de öldürülüp kuyuya atılan Kureyşliler için ağlıyordu. Ka’b b. Eşref daha sonra Medine’ye döndü. Ümmü’l-Fadl bt. Hâris ve Müslümanlar hakkında rencide edici şiirler söyledi. Bana Abdullah b. Mugîs’in rivayet ettiğine göre Rasûlullâh (sav.) “Kim benim için Ka’b b. Eşref’in hakkından gelecek?” dedi. Abdüleşheloğullarından Muhammed b. Mesleme “Ya Rasûlallâh! Ben senin için onun hakkından geleceğim. Ben onu öldüreceğim.” dedi. Hz. [298] Peygamber, “Buna gücün yetiyorsa yap!” dedi. Muhammed b. Mesleme evine döndü. Üç gün boyunca hayatta kalacak kadarı hariç hiçbir şey yiyip içmedi. Bu durumunu Rasûlullâh’a (sav.) anlattı. Hz. Peygamber ona “Yeme içmeyi niye terk ettin ki?” dedi. O da “Ey Allah’ın Rasûlü! Ben sana bir söz verdim. Bunu yerine getirip getiremeyeceğimi bilemiyorum. (Bundan dolayı endişeliyim)” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona “Senin yapman gereken bu uğurda çalışmaktır. (Sonucu Allah bilir)” dedi. Muhammed b. Mesleme “Ey Allah’ın Rasûlü! Bunu yapabilmemiz için Abdüleşheloğullarından Ebû Nâile Silkân b. Selâme b. Vakş ve yine Abdüleşheloğullarından Hâris b. Evs b. Muâz ile bir araya geldi. Sonra da Allah’ın düşmanı İbnü’l-Eşref’in yanına gittiler. Öncesinde Ebû Nâile Silkân b. Selâme, Ka’b’ın yanına gitti ve onunla bir müddet konuşup karşılıklı şiir söylediler. Ebû Nâile şair birisiydi. Daha sonra Ebû Nâile ona şöyle dedi: “Yazıklar olsun sana! Ben yanına bir ihtiyacımı

söylemek üzere geldim. Bunu kimseye söyleme!” Ka’b “Söylemem” dedi. Ebû Nâile “(Hz. Peygamber’i kastederek) Bu adamın memleketimize gelmesi bizim için bir felaket oldu. Araplar bize düşman oldular. Hepsi bize karşı birleştiler. Ticaret yollarımızı kestiler. Bu nedenle ailelerimiz perişan oldu. Bizler ve ailelerimiz maddi sıkıntılar içine düştük.” dedi. Bunun üzerine Ka’b şöyle dedi: “Ben İbnü’l-Eşref’im, vallahi ey İbn Selâme! İşlerin daha önce sana söylediğim yere varacağını ifade etmiştim.” dedi. Silkân, “Bize yiyecek satmanı, güvence vermeni ve bu konuda iyilikte bulunmanı istiyorum. (Onun bedeline karşılık da) sana rehin bırakmayı teklif ediyorum.” dedi. Ka’b “Bana çocuklarınızı mı rehin vereceksiniz?” dedi. Silkân “Bunu talep ederek bizi rezil etmek mi istiyorsun? Benim durumumda olan başka arkadaşlarım da vardır. Onlara da yiyecek satıp iyilikte bulunacağını, bunun karşılığında ise malının değerini karşılayacak (veya vefanın sembolü olan) silahı sana rehin vermeyi düşünmüştüm.” dedi. Silkân, böyle diyerek onu öldürmek için silahla geldikleri vakit şüphelenmemesini istemişti. Ka’b “Silahta vefa vardır.” dedi. Silkân, dönüp arkadaşlarına haber verdi ve silahlarını alıp gelmelerini istedi. Bunun üzerine hepsi Rasûlullâh’ın (sav.) yanında bir araya geldiler.

502. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti. Bana Sevr rivayet etti. O İbn Abbâs’ın azathısı İkrime’den, o da İbn Abbâs’ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) onlarla birlikte Bakîu’l-garkad’a kadar yürüdü. Sonra onları uğurladı ve “Allah’ın adıyla yürüyün; Allah’ım onlara yardım et!” buyurdu. Sonra dolunaylı bir gecede evine döndü. Onlar, Ka’b’ın kalesine geldiler. Ebû Nâile ona seslendi. İbnü’l-Eşref bu günlerde yeni evlenmişti. Yorganına sarılmış olarak ayağa kalktı. Hanımı yorganın bir tarafından tuttu ve “Sen savaşçı bir adamsın, savaşçı birisi bu saatte kaleden aşağı inmez.” dedi. Ka’b, ona “(Merak etme!) Bu Ebû Nâile’dir. O beni uyurken bulsa uyandırmaya kıymaz.” dedi. Hanımı “Vallahi ben onun sesinde kötülük seziyorum.” dedi.*

Ebû Şuayb dedi ki bana et-Tevzî Ebû Muhammed rivayet etti. O da Asmaî'nin şöyle dediğini söyledi: "İster İslam döneminde isterse Cahiliye döneminde olsun 'O beni uyurken balsa uyandırmaya kıymaz.' sözünü söyleyen herkes mutlaka öldürülmüştür." Asmaî şöyle der: Ka'b, bu sözü ile hanımına "Yiğit insan darbe vurulmak için çağrılrsa yine de cevap verir." demek istemiştir. Ka'b, aşağı indi ve bir müddet Ebû Nâile ile konuştu. Arkadaşları da onunla konuştu. Sonra Ebû Nâile ona "Ey İbnü'l-Eşref! Ne dersin? Şi'bu'l-acûz'a gidip bu gecenin kalan kısmını orada konuşarak geçirelim mi?" dedi. İbnü'l-Eşref "İstiyorsanız gidelim." dedi. Bunun üzerine çıkıp beraber bir müddet yürüdüler. Sonra Ebû Nâile elini onun başına koydu. Saçlarını okşayıp elini kokladı ve ona (iltifat ederek) şöyle dedi: "Bu geceki güzel koku gibi hiçbir koku görmedim." Sonra bir müddet yürüdü ve aynı hareketi tekrarladı. Böylece ona güven vermiş oldu. Yine bir müddet yürüdükten sonra aynı hareketi tekrarladı ve başının ortasından yakalayıp "Vurun Allah'ın düşmanına!" dedi. Bunun üzerine arkadaşları ona vurmaya çalıştılar. Fakat kılıç darbeleri yerini bulmadı ve bir işe yaramadı. Muhammed b. Mesleme şöyle dedi: "Kılıçlarımızın işe yaramadığını görünce kılıcımın üzerinde bulunan keskin bıçak aklıma geldi. Bu arada Allah'ın düşmanı öyle bir bağırdı ki bu bağırtıdan ışığını yakmayan bir kale kalmadı. Onu tutup bıçağı karnına batırdım. Bir hamle yaparak apış arasına kadar indirdim. Bunun üzerine Allah'ın düşmanı yere yığıldı. Bu arada yanlışlıkla kılıçlarımızın darbelerinden Hâris b. Evs b. Muâz başından veya ayağından yaralandı. Sonra oradan ayrılıp Ümeyye b. Zeydoğulları ve Kurayzaogulları yurdundan yürüyerek, Buâs'tan geçip Harratü'l-arîd'e kadar geldik. Arkadaşımız Hâris b. Evs'in yarası kanıyordu. Bu nedenle bizden geri kaldı. Bir müddet onu bekledik. O da gelip bize ulaştı. Biz onu taşıyıp Rasûlullâh'ın (sav.) yanına getirdik. Bu arada Hz. Peygamber namaz kılıyordu. Selam verdik, o da yanımı- [300] za geldi. Allah düşmanının öldürüldüğünü ona haber verdik. Hz. Peygamber arkadaşımızın yarasını sardı. Biz de ailelerimizin yanına döndük. Sabah olunca Yahudilerin bizi takip

etmekten korktuklarını gördük. Bu olay üzerine Medine'deki her bir Yahudi, hayatından endişe etmeye başladı. Rasûlullâh (sav.) "Yahudi elebaşlarından ele geçirdiklerinizi öldürün." dedi. Bunun üzerine Uhaysa b. Mesûd, Yahudi tüccarlarından biri olan, onlara elbise temin eden ve onlara satışta bulunan İbn Süneyne'ye saldırdı ve onu öldürdü. Daha Müslüman olmayan ve Muhaysa'dan yaşça büyük olan (kardeşi) Huvaysa b. Mesûd, İbn Süneyne'yi öldürdüğü için ona vuruyor ve "Ey Allah'ın düşmanı! Niçin onu öldürdün? Vallahi karnındaki yağlar onun malındandır." diyordu. Muhaysa ise "Vallahi, onu öldürmemi isteyen seni öldürmemi emretse (derhal) boynunu vururum." diyordu. Bunun üzerine Huvaysa "Seni bu hale getiren dinin şanı mutlaka büyük olacaktır. Haydi, adamına gidelim ki her şeyi ondan işiteyim." dedi. (Ardından) Rasûlul-lâh'ın (sav.) yanına geldiler. Bu, Huvaysa'nın Müslüman olusunun başlangıcıydı. Bunun üzerine Muhaysa şu şiiri söyledi:

*Kardeşim beni azarlıyor, şayet onu öldürmekle emrolunsam,
Boynunu beyaz ve keskin kılıcımla vururum.
Tuz renginde ve pası giderilmiş bir kılıç;
Onu kullandığım zaman beni mahcup etmez.
Seni isteyerek öldürmeyi dilemem,
Bunun karşılığında Basra ile Merib arası bizim olsa!*

Ali b. Ebî Tâlib (selam onun üzerine olsun), İbnü'l-Eşref'in öldürülmesi ile ilgili şu şiiri söyledi:

*Bildim, adil davranan bilir.
Kesin olarak inandım ve ayrılmadım,
Muhkem ayetlerden, onlar,
Merhamet sahibi Allah'tan gelmişlerdir.
Müminler arasında okunan mesajlardır.
Onların iletilmesi için Ahmed el-Mustafa tercih edilmiştir.
Ahmet aramızda saygın olmuştur.
Makam ve mevkisi azizdir.
Ey ahmakça ona düşmanlık yapanlar,
O bir suç işlemedi ve sert davranmadı.
Sizler en küçük azaptan korkmuyor muydunuz?
Allah'ın emniyet verdiği ile korkan kişi bir değildir.
Onun kılıçları ile yere düşmekten korkuyorsunuz.
Ka'b b. el-Eşref'in yere düşmesi gibi!
Allah onun azgınlığını gördü,*

O yamuk yürüyen deve gibi haktan yüzünü döndü.

Onun öldürülmesi için Allah Cebrail'i gönderdi,

Vahiy ile lûtfu mazhar olan kuluna.

Rasûl ona adamını gönderdi,

Keskin şekilli beyaz bir kılıç ile!

Bazıları onun için ağıt yaktılar,

Ka'b için gözyaşı döktüler.

Ahmed'e bizi ara sıra ziyaret et dedik.

O topluluğa karşı hala hincımız dinmedi.

Onları yerlerinden çıkardı ve buradan göç edin dedi.

Zorla ve burunları yerde sürünerek,

Nadîroğulları yabancı bir yere göç ettiler.

Daha önce süslü evlerde kalıyorlardı.

Ezruât'a birbirinin peşi sıra binitli olarak,

Yaralı ve zayıf buldukları her deve ile (gittiler)!

[301]

Rasûlullâh (sav.), Buhrân'dan döndükten sonra Cemaziyela-hir, Recep, Şaban ve Ramazan aylarında Medine'de ikamet etti. Kureyş, Uhud Savaşı'nı onunla hicretin üçüncü yılında yaptı.

[Uhud Gazvesi]

503. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Mesleme b. Ubeydillah ez-Zührî, Muhammed b. Yahyâ b. Hibbân, Âsım b. Ömer b. Katâde, Husayn b. Abdirrahman b. Amr b. Sa'd b. Muâz ve diğer âlimlerimizin rivayet ettiklerine göre Uhud Savaşı şu şekilde meydana gelmiştir: -İsimlerini zikrettiğim kişilerin her biri Uhud Savaşı ile ilgili bana bazı bilgileri rivayet etmiştir. Uhud savaşı ile ilgili zikredeceğim hususlar bu kişilerden aldığım bilgilerin birleşimidir.²⁹- Kureyşliler Bedir Savaşı'nda mağlup oldular. İleri gelen kâfirler öldürölüp kuyuya atıldı. Geriye kalanlar ve Ebû Süfyân Mekke'ye dönünce Abdullah b. Ebî Rebîa, İkrime b. Ebî Cehil ve Safvân b. Ümeyye; Bedir'de babaları, çocukları ve kardeşleri ölenlerle birlikte Ebû Süfyân ve ticaret kervanında malı olanların yanına gidip onlarla konuştular. Onlara şöyle dediler: "Ey Kureyş topluluğu! Muhammed sizi darma-dağın etti. Sizin adamlarınızı ve en seçkin kişilerinizi öldürdü.*

29 İbn İshâk burada da rivayetleri birleştirerek nakletmektedir.

Bu kervanda bulunan malı bağışlayarak onunla savaşmak için bize destek verin. Belki böylece bizden aldıklarına karşılık ondan intikamımızı alırız.” Bazı âlimlerin bana anlattıklarına göre şu ayet onlarla ilgili nazil olmuştur: “*Hak dine inanmayanlar servetlerini, insanları Allah’ın yolundan engellemek için harcarlar, yine harcayacaklar, sonra bu onlara yürek acısı olacak, daha sonra da yenilecekler. İnkâra sapanlar sonunda* [302] *cehenneme sevk edileceklerdir.*”³⁰ Ebû Süfyân ve kervanda malı bulunanlar bu teklifi kabul etti. Bunun üzerine Kureyşliler; Habeşli köleleri, onlarla birlikte hareket eden Kinâneoğullarından bazı kabileleri ve Tihâme halkını Rasûlullâh (sav.) ile savaşmak üzere bir araya getirdiler. Rasûlullâh (sav.), Ebû Aneze Amr b. Abdillâh el-Cumahî adlı kişiye iyilik etmiş ve Müslümanlarla savaşmayacağına dair onunla antlaşma yapmıştı. Kureyş ordusu Uhud’a doğru yola koyulunca Safvân b. Ümeyye ona seslenerek “Ey Ebû Aneze! Sen şair bir insansın, bu savaşta dilinle bize yardım et ve bizimle savaşa katıl!” dedi. Ebû Aneze, “Muhammed bana iyilik etti. Bundan dolayı onun aleyhinde kimseye yardım etmek istemiyorum.” dedi. Safvân, “Bilakis bize yardım etmelisin. Uhud’dan sağ dönersen sana yardım edeceğime söz veriyorum. Şayet başına bir felaket gelirse de kızlarını kendi kızlarımla arasına alırım. Darlıkta ve kolaylıkta benim kızlarımla birlikte yaşarlar.” dedi. Bunun üzerine Ebû Aneze, Kinâneoğullarını savaşa teşvik etmek üzere Tihâme’ye doğru yola çıktı ve şu şiiri söyledi:

*Ey savaşta sabitkadem olan Abdümenâtoğulları!
Sizler kelleleri vuran savaşçılırsınız.
Sizler himaye edenlersiniz, atanız da himaye eden biriydi.
Bu seneden sonra artık yardımınız benden geri kalmasın!
Beni (düşmana) teslim etmeyin! Teslim etmek helal olmaz.*

Sonra Cübeyr b. Mut’im b. Adî b. Nevfel b. Abdimenâf, adı Vahşî olan Habeşistanlı bir kölesini çağırdı. Vahşî, Habeş atışı diye bilinen şekilde mızrak kullanır ve atışlarında hedefi çok az ıskalardı. Ona, “Kureyşlilerle birlikte savaş için yola çık! Şayet amcam Tuayme b. Adî’ye karşılık Muhammed’in amcası

Hamza'yı öldürürsen sen artık özgürsün." dedi. Tuayme, Bedir Savaşı'nda öldürülenlerden biriydi. Kureyşliler tüm savaş aletleri, Habeşli köleler, Kinâneoğullarından onlarla birlikte hareket edenler ve Tihâmelilerle birlikte yola çıktılar. Kaçmamak için de ailelerini kendileriyle birlikte götürdüler. Ebû Süfyan ordu komutanı olarak hanımı Hind bt. Utbe b. Rebîa ile Safvân b. Ümeyye b. Halef, hanımı Ümmü Abdullah b. Safvân Berze bt. Mesûd b. Amr b. Ömer es-Sekafiyye ile Amr b. Âs, ha- [303] nımı Ümmü Abdullah b. Amr Rayta bt. Münebbih b. Haccâc ile birlikte yola çıktı. Hind bt. Utbe yolda Vahşî'ye her uğradığında veya Vahşî ona uğradığında ona "Ey Ebû Desme! Gönülleri rahatlat ki senin gönlün de rahatlansın." derdi. Vahşî'nin künyesi Ebû Desme idi. Kureyşliler kanaldan gelip es-Sebbe'nin (çorak yer) ortasına, vadinin Medine tarafına yerleştiler. Rasûlullâh (sav.) ve Müslümanlar onların gelip oraya yerleştiklerini duyunca Peygamber (sav.), Müslümanlara şöyle buyurdu: "Ben rüyamda bir inek ve kılıcımda bir gedik açıldığını gördüm. Aynı zamanda elimi sağlam bir zırhın içine koyduğumu gördüm. Bunu da Medine olarak yorumladım. Dilerseniz Medine'de kalıp onları yerleştikleri yerde bırakalım. Orada kalırlarsa en kötü yerde kalmış olurlar. Şayet Medine'ye girmeye çalışırlarsa onlarla Medine'nin içinde savaşırız." Kureyş ordusu Çarşamba günü Uhud'daki yerlerine geldiler. Orada o gün, Perşembe ve Cuma günü ikamet ettiler. Rasûlullâh (sav.) Cuma namazını kıldıktan sonra düşmana doğru hareket etti ve Uhud'un Şi'b denilen yerinde sabahladı. Hicretin üçüncü yılında Şevval ayının ortasında Cumartesi günü Kureyş ordusuyla karşı karşıya geldi. Abdullah b. Übey b. Selûl de Uhud'a gitmemek konusunda Rasûlullâh'la (sav.) aynı görüşteydi. Rasûlullâh (sav.) Medine'den çıkmayı istemiyordu. Uhud Savaşı'nda Yüce Allah'ın kendilerine şehit olmayı bahşettiği ve Bedir Savaşı'na iştirak edemeyen bazı Müslümanlar gelip Hz. Peygamber'e "Ey Allah'ın Rasûlü! Düşmanlarımıza karşı gidelim. Onlardan korktuğumuzu veya zayıf olduğumuzu zannetmesinler." dediler. Abdullah b. Übey b. Selûl, "Ey Allah'ın Rasûlü! Medine'de kal! Eğer Kureyşliler orda kalırlarsa en

kötü yerde kalırlar. Şayet geri dönerlerse geldikleri gibi en kötü şekilde dönmüş olurlar. Medine'ye girerlerse de erkekler onlarla yüz yüze savaşırlar. Çocuklar ve kadınlar da üzerlerine taş atarlar." dedi. Şehitlik arzusunda olanlar (Uhud'a gitmek için) Rasûlullâh'a (sav.) ısrar ettiler. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) zırhını giydi. Bu da Cuma günü namazdan sonra oldu. Uhud Savaşı'nda Ensarın Neccâroğulları ailesinden adı Mâlik b. Amr olan birisi vefat etti. Rasûlullâh (sav.) onun üzerine cenaze namazı kıldı. Sonra da Uhud'a gitmek üzere yola çıktı. Bu arada insanlar pişman oldular ve "Ey Allah'ın Rasûlü! İstemediğin halde seni Uhud'a çıkmaya biz zor-

[304] ladık. Medine'de kal, buna hakkımız yok. Allah'ın salâtı senin üzerine olsun." dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) şöyle buyurdu: "Bir peygambere, zırhını giydikten sonra savaşmadan onu çıkarması uygun olmaz." Rasûlullâh (sav.) ashabından bin kişilik bir ordu ile yola çıktı. Medine ve Uhud arasında bir yere geldiklerinde Abdullah b. Übey b. Selûl ordunun üçte birine tekabül eden arkadaşları ile birlikte (kalleşlik ederek) Hz. Peygamber'i bırakıp geri döndü ve "Beni dinlemedi, Uhud'a gitmek isteyenleri dinledi. Ey insanlar! Vallahi burada kendimizi niçin öldürdüğümüzü bilmiyoruz." dedi. Sonra da kavminden nifak ve şüphe ehli olanlarla birlikte Medine'ye döndü. Selemeoğullarından Abdullah b. Amr b. Harâm onların ardına düştü ve "Ey kavmim! Size Allah'ı hatırlatarak söylüyorum. Düşmanla karşılaşmışken peygamberinizi ve kavminizi yalnız bırakmaktan sakının." dedi. Onlar "Savaşacağınızı bilsek sizi bırakmazdık. Fakat bir savaşın olacağını sanmıyoruz." dediler. Abdullah, zorluk çıkardıklarını ve geri dönmekten vazgeçmeyeceklerini görünce "Allah sizi (rahmetinden) uzak eylesin! Sizi Allah'ın düşmanları, inşaallah Allah bizi size muhtaç etmeyecektir." dedi. Rasûlullâh (sav.), Hâri-seoğulları mahallesinden geçerek yola devam etti. Bu arada atlardan biri kuyruğunu salladı ve kılıcın bir tarafına vurarak onu kınından çıkardı. Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) kılıç sahibine "Kılıcını kokla! Ben bugün kılıçların kınından çekeceğini (savaşın olacağını) düşünüyorum." dedi. Rasûlullâh

(sav.) olayları hayra yormayı (tefâül) severdi ve herhangi bir şeyi uğursuz (tatayyur) saymazdı.

504. Daha sonra Rasûlullâh (sav.) ashabına “Bizi yakın bir yoldan Kureyşlilere uğratmadan savaş meydanına kim götürebilecek?” dedi. Hârise b. Hârisoğullarından Ebû Hayseme, “Ben sizi götürürüm.” dedi. Hz. Peygamber’i alıp Hâriseoğulları mahallesi ve arazileri arasından geçirdi. Münafık ve âmâ olan Ribî b. Kayzî adındaki şahıs Rasûlullâh (sav.) ve beraberindekilerin arazisinden geçtiğini fark edince Müslümanlara doğru toprak saçmaya başladı ve “Eğer sen Allah’ın Rasûlü isen bahçeme girmeni sana helal etmiyorum.” dedi. Bana anlatıldığına göre o münafık eline bir avuç toprak almış ve Hz. Peygamber’e “Vallahi eğer bu toprağın başkasının yüzüne değil sadece senin yüzüne geleceğini bilseydim onu senin yüzüne saçardım.” dedi. Bu sözleri üzerine Müslümanlar onu öldürmeye yeltendiler. Hz. Peygamber “Bu hem gözünden hem de kalbinden âmâdır. (Ona dokunmayın!)” dedi. Rasûlullâh’ın (sav.) “Ona dokunmayın.” demesinden önce Abdüleşheloğullarından Sa’d atlayıp yayıyla başına vurdu ve onu yaraladı. Rasûlullâh (sav.) gittiği istikamete doğru yola devam etti ve Uhud’da vadi tarafından dağa doğru olan bölgeye Şi’b’e yerleşti. Sırtını ve karargâhını Uhud’a dayadı ve “Biz savaşma emri vermeden kimse savaşmaya kalkışmasın!” dedi. Kureyşliler develerini ve atlarını kanalın yanlarında bulunan verimli ekinlere salmışlardı. Rasûlullâh (sav.) savaşmayı yasaklayınca Ensardan birisi Kîleoğullarının³¹ ekinleri hayvanlara yedirilirken hâlâ savaşmayacak mıyız?” dedi. Rasûlullâh (sav.) yedi yüz kişi ile savaşa hazırlanırken Kureyşliler üç bin kişi ile hazırlanmışlardı. Yanlarında iki yüz at vardı. Atlıları ikiye ayırıp sağ kanada Hâlid b. Velîd’i, sol cenaha İkrime b. Ebî Cehil’i yerleştirdiler. Rasûlullâh (sav.) elli kişi olan okçuların başına Amr b. Avfoğullarından Abdullah b. Cübeyr’i amir tayin etti. Abdullah, o gün beyaz bir elbise giymişti. Hz. Peygamber, ona “Okarla atlıları bizden uzak tut. Arkamızdan bize saldırmayınlar. Savaş lehimizde de olsa aleyhimizde de olsa yerinde

kal! Senin olduğun taraftan sakın kimse üzerimize gelmesin!" diye emir verdi. Rasûlullâh (sav.) o gün iki zırh giymişti. Hz. Peygamber "Kim bu kılıcı hakkıyla alacaktır?" dedi. Bazı kişiler kılıcı almak için ayağa kalktılar. Fakat Hz. Peygamber kılıcı onlara vermedi. Sâideoğullarından Ebû Dücâne Simâk b. Hareşe ayağa kalktı ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Onu ben hakkıyla alırım." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber kılıcı ona verdi. Ebû Dücâne cesur birisiydi. Savaşta (kendinden emin) çalımli bir şekilde yürürdü. Kırmızı bir kumaş parçası vardı. Onunla başını bağladığında insanlar onun savaşacağını anlardı. Rasûlullâh'ın (sav.) elinden kılıcı alınca kumaş parçasını çıkarıp başını bağladı ve iki ordu arasında çalımli bir şekilde yürümeye başladı.

505. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ömer b. Hattâb'ın azatlısı Cafer b. Abdillâh b. Eslem rivayet etti. O da Ensarın Selemeoğulları kolundan birisinin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullâh (sav.), Ebû Dücâne'nin savaş alanında çalımli yürüdüğünü görünce şöyle buyurdu: "Bu çalımli yürüyüş savaş alanının dışında Allah'ın buğz ettiği bir yürüyüş şeklidir."*

[306] 506. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde şunu rivayet etti: Dubay'a-oğullarından Ebû Âmir Sayfî b. Mâlik b. Nu'mân b. Ümeyye, Rasûlullâh (sav.) ile savaşmak üzere Mekke'den çıkınca aralarında Osman b. Huneyf'in de olacağı Evs'ten elli kişiyi yanına çekeceğini vadetmişti. Bazıları bu sayının on beş olduğunu söylerler. Ebû Âmir, kavmine ulaşınca iki kişinin bile geri kalmayacak şekilde tümünü safına çekeceğine dair Kureyşlilerle söz veriyordu. İki ordu karşı karşıya gelince Müslümanlarla ilk karşı karşıya gelenler Habeşliler ve Mekkelilerin köleleri oldu. Onlar arasında Ebû Âmir de vardı. Ebû Âmir, "Ey Evs topluluğu! Ben Ebû Âmir'im." diye seslendi. Bunun üzerine*

onlar, “Ey fasık! Kimse senden hayır görmesin! (Allah belanı versin.)” dediler. Ebû Âmir Cahiliyede “Râhib” diye adlandırdı. Rasûlullâh (sav.) onu “el-Fasık” diye adlandırmıştı. Ebû Âmir kavminin verdiği cevabı duyunca “Benden sonra kavmi-me kötülük dokunmuş (kavmim değişmiş).” dedi ve şiddetli bir şekilde savaşıp onları taşıladı. İnsanlar savaş için karşı karşıya gelince Hind bt. Utbe yanındaki kadınlarla birlikte kalkıp defleri ellerine aldılar ve savaşmaya teşvik etmek için erkeklerin arkasında onları çalmaya başladılar. Hind’in söylediği sözlerin arasında şunlar vardı: “Biz Târik’in (yıldız) kızlarıyız, savaşırsanız size sarılır, yastıkları dizeriz. Şayet kaçarsanız sizden ayrılırız. Bu ayrılık sevgisiz bir ayrılık olacak.” İnsanlar savaşmaya başladı ve savaş kızıştı. Ebû Dücâne Simâk b. Hareşe kana boyanıncaya değin savaştı. Hamza ve Ali b. Ebî Tâlib de diğer bazı Müslümanlarla birlikte (şiddetli bir şekilde) savaştılar. Yüce Allah yardımını indirdi ve yardım sözünü yerine getirdi. Müslümanlar, kâfirleri kılıçları ile darmadağın ettiler. Kâfirlerin savaştaki hezimetini kesindi.

507. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bize Yahyâ b. Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr rivayet etti. O babasından, o Abdullah b. Zübeyr'den, o da Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti:* Hind bt. Utbe'nin hizmetçileri ve arkadaşlarının az çok hiçbir şey almadan toparlanıp nasıl kaçtıklarını görüyordum. Müşrikleri bozguna uğrattığımız esnada ganimet toplamak amacıyla okçular karargâhlarından ayrıldılar ve arkamızı Kureyş'in atlılarına karşı korumasız bıraktılar. Bunun üzerine atlılar arkamızdan bize saldırdılar. Birisi, “Haberiniz olsun! Muhammed öldürüldü.” diye seslendi. Bunun üzerine bizler hezimete uğradık. Bunun üzerine onlar bize saldırdılar. Bu durum, bizlerin müşriklerin sancaktarlarını vurup da müşriklerden hiçbirisinin ona yaklaşmadığı zaman oldu. Bunun üzerine Müslümanlar dağıldı ve düşman onlara büyük zararlar verdi. O gün bir imtihan ve arınma günü oldu. Yüce Allah bazı Müslümanlara şehitliği ikram etti. O gün ba-

şına gelen şiddetli beladan dolayı Müslümanlar üçe ayrıldılar. Üçte biri şehit, üçte biri yaralı olurken üçte biri de savaşta hezimete uğradı ve ne yapacaklarını bilemedi. Öyle ki düşmanlar Rasûlullâh'a (sav.) kadar geldiler ve taş atıp onu yanı üzerine düşürdüler. Hz. Peygamber'in azı dişleri kırıldı, yanağı ve dudakları yaralandı. Peygamber'i (sav.) yaralayan Utbe b. Ebî Vakkâs adındaki şahıs idi.

Bana Husayn b. Abdirrahman b. Sa'd b. Muâz'ın, Muhammed b. Amr b. Yezîd b. Seken'den rivayet ettiğine göre müşrikler, Rasûlullâh'ı (sav.) kuşatınca "Kim bizim için nefsin (Allah'a) satar?" diye sordu. Bunun üzerine Ziyâd b. Seken ve Ensardan beş kişi kalkıp Rasûlullâh'ın (sav.) önünde savaşımaya başladılar. Kimilerine göre bu kişi Umâre b. Ziyâd b. Seken'dir. Bunlar teker teker savaşıp (Hz. Peygamber'in) önünde şehit düşüyorlardı. Sonuncusu Ziyâd b. Seken veya Umâre b. Ziyâd oldu. O da aldığı yaralarla yere yıkılıncaya kadar Hz. Peygamber'i savunmak için savaştı. Sonra Müslümanlardan bir grup gelip müşrikleri ondan uzaklaştırdılar. Rasûlullâh (sav.), Ziyâd b. Seken veya Umâre b. Ziyâd için "Onu bana yaklaştıran." dedi ve ayağını ona yastık yaptı. Yanağı Rasûlullâh'ın (sav.) ayağı üzerindeyken şehit oldu. Ebû Dücâne, kendisini Hz. Peygamber'e siper etti. Ebû Dücâne, Hz. Peygamber'in üzerine eğilmişken oklar onun sırtına batıyordu. Öyle ki sırtına birçok ok isabet etti. Sa'd b. Ebî Vakkâs, Rasûlullâh'ın (sav.) önünde müşriklere ok atıyordu. Sa'd şöyle dedi: "Hz. Peygamber bana ok veriyor ve 'Okları at! Annem babam sana feda olsun!' diyordu. Öyle ki termesi olmayan okları bile bana verip 'Bunu da at!' diyordu."

508. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde şunu rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.) yayının bir tarafı kırılıncaya kadar ok attı. Katâde b. Nu'mân o (kırık) yayı aldı ve o yay (hatıra olarak) onun yanında kaldı. O gün Katâde b. Nu'mân'nın gözü yaralandı. Öyle ki gözü yanağının üzerine düştü."*

Muhammed b. İshâk şöyle dedi: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde rivayet etti ki: Rasûlullâh (sav.), Katâde'nin düşen gözünü eliyle geri yerine koydu. Bunun üzerine o göz, gözlerinin en iyisi ve en keskini oldu. Mus'ab b. Umeyr de Rasûlullâh'ın (sav.) önünde şehit oluncaya kadar savaştı. Hz. Peygamber'in sancağı ondaydı. Onu öldüren İbn Kumeys'e el-Leysî idi. Mus'ab'ı Rasûlullâh (sav.) sanmıştı. Bu nedenle Kureys'e dönüp "Ben Muhammed'i öldürdüm." dedi. Mus'ab şehit olunca Rasûlullâh (sav.) sancağı Ali b. Ebî Tâlib'e verdi. Hamza b. Abdilmuttalib de savaştı ve Ertât b. Şurahbîl b. Hişâm b. Abdimenâf b. Abdiddâr b. Kusay'ı öldürdü. Bu kişi Kureys'in sancağını taşıyanlardan birisiydi. Sonra yanına künyesi Ebû Niyâr olan Sibâ b. Abdiluzzâ el-Gabşânî geldi. Hamza, ona "Ey büzür kesicisinin oğlu! Bana doğru gel!" dedi ve ona vurmasıyla kafasının uçması bir oldu. (Ebû) Niyâr'ın annesi, Şurayk b. Amr b. Vehb es-Sekaffî'nin azatlısıydı. Mekke'de kadınları sünnet ederdi. Ebû Niyâr, Hamza ile karşı karşıya gelince Hamza, kılıcı ile vurup onu öldürdü. Cübeyr b. Mut'im'in kölesi Vahşî şöyle dedi: "Vallahi ben Hamza'ya bakıyordum. Kılıcıyla insanları kesiyordu. Boz bir deve gibi önünde kimse duramıyordu. O esnada Sibâ b. Abdiluzzâ benim önüme geçti. Hamza, ona 'Ey büzür kesicisinin oğlu! Bana doğru gel!' dedi. Ona vurmasıyla kafasının uçması bir oldu. Ben hedef alıp hazır olunca mızrağımı ona doğru fırlattım. Mızrak karın bölgesinden girip ayakları arasından çıktı. Hamza bana doğru yöneldi; fakat (hareket için) güç bulamadı. Onu öylece bıraktım. Ölünce de yanına gelip mızrağımı aldım. Sonra da karargâhtan uzaklaştım. Çünkü onun dışında kimseyle bir işim yoktu." Amr b. Avfoğullarından Âsım b. Sâbit b. Aklah, Müsâfih b. Talha ve kardeşi Kilâb'ı ok ile öldürdü. Müsâfih'in annesi Sülâfe gelip oğlunun başını kucağına koydu ve "Oğulcuğum! Seni kim vurdu?" diye sordu. O da "Bana ok attığında birisinin 'Al sana! Ben İbnü'l-Aklah'ım.' dediğini duydum." dedi. Bunun üzerine annesi [309] "O Aklahî mi?" diye sordu ve şayet Âsım'ın kafasını elde ederse ondan içki içeceğine yemin etti. Âsım, hiçbir müşrike dokunmayacağına söz vermiş ve hiçbir müşrikin de ona dokunmaması için Allah'tan talepte bulunmuştu.

509. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Adî b. Neccâr oğullarından Kâsım b. Abdirrahman b. Râfî' şunu rivayet etti: Enes b. Mâlik'in amcası -Enes onun adını almıştır- Enes b. Nadr, Ömer b. Hattâb (ra.), Talha b. Ubeydillah (ra.), Muhacir ve Ensardan bazı Müslümanların yanına geldi. Onlar hiçbir şey yapmadan öylece oturuyorlardı. Enes, onlara "Niçin böyle oturuyorsun?" diye sordu. Onlar "Rasûlullâh (sav.) öldürüldü." dediler. Bunun üzerine Enes, "Öyleyse ondan sonra yaşayıp ne edeceksiniz? Kalkın, Rasûlullâh'ın (sav.) öldüğü dava uğrunda siz de ölün." dedi. Sonra müşriklerle doğru yöneldi ve şehit oluncaya kadar onlarla savaştı.*

510. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Humeyd et-Tavîl, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet etti: "O gün Enes b. Nadr'ın vücudunda yetmiş darbe gördük. Kız kardeşinden başkası onu tanıyamadı. O da ancak onu parmak uçlarından tanıdı."*

511. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize en-Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana İbn Şihâb ez-Zührî, Selemeoğullarından Abdullah b. Ka'b'dan rivayet ettiğine göre Uhud hezimetinden ve insanların "Muhammed öldü." sözlerinden sonra ilk olarak Rasûlullâh'ın (sav.) ölmediğini öğrenen Ka'b oldu. Bununla ilgili olarak Ka'b şöyle dedi: "Miğferin altında Hz. Peygamber'in gözlerinin parladığını gördüm. Bunun üzerine en yüksek sesle 'Müjdeler olsun! Rasûlullâh (sav.) burada ve hayattadır.' diye seslendim. Hz. Peygamber bana 'Sessiz ol!' diye işarette bulundu. Müslümanlar Rasûlullâh'ın (sav.) hayatta olduğunu*

[310] öğrenince (dağdaki) yarığa doğru hareket ettiler. Hz. Peygamber'in yanında Ebû Bekir b. Ebî Kuhâfe, Ömer b. Hattâb, Ali b. Ebî Tâlib, Talha b. Ubeydillah, Zübeyr b. Avvâm, Hâris b. Sîme (Allah hepsinden razı olsun!) ve bir grup Müslüman vardı.

Rasûlullâh (sav.) dağdaki yarığa doğru çıkarken arkasından Übey b. Halef ona ulaşmaya çalıştı ve ‘Ey Muhammed! Nereye gidiyorsun? Sen kurtulursan ben kurtulmayayım.’ dedi. As-hab, ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Bizden birisi ona karşılık versin mi?’ dedi. Hz. Peygamber, ‘Bırakın gelsin.’ dedi. Übey yaklaşıncâ Rasûlullâh (sav.), Hâris b. Sımme’den mızrağını aldı. Bazılarının bana zikrettiğine göre Rasûlullâh (sav.) mızrağı aldığı anda onu devenin sırtındaki kılların hareket etmesi gibi hareket ettirdi. Sonra da Übey b. Halef’i karşılayıp mızrakla ona bir darbe vurdu. Bu darbe sonucunda Übey atından düşüp defalarca yuvarlandı.”

512. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. İbrahim b. Abdirrahman b. Avf şunu rivayet etti: Übey b. Halef Mekke’de Rasûlullâh (sav.) ile karşılaşır ve “Ey Muhammed! Benim Avz adında bir atım var. Onu her gün bir miktar darı ile besliyorum. Bir gün o ata binip seni onun üzerinden öldüreceğim.” derdi. Hz. Peygamber “Hayır! Bilakis inşallah ben seni öldüreceğim.” derdi. Übey b. Halef (yaralandıktan sonra) Kureyş’in yanına döndü. Hz. Peygamber onu boynundan yaralamıştı. Bu yara büyük bir yara olmadığından kanı durduruldu. Übey “Vallahi Muhammed beni öldürdü.” dedi. Onlar “Vallahi kalbin gitmiş, sende bir endişe var.” dediler. O, “Mekke’de iken Muhammed ‘Bilakis ben seni öldürecekim.’ demişti. Vallahi o üzerime tükürse bile beni öldürür.” dedi. Kureyşliler onu Mekke’ye götürürken Allah’ın düşmanı Serif denilen yerde öldü. Hassân b. Sâbit, Rasûlullâh’ın (sav.) Übey b. Halef’i öldürmesi hakkında şu şiiri söyledi:*

*Dalâleti babasından miras almıştı Übey,
Rasûlullâh’ın onun karşısına çıkışını hatırla.*

Rasûlullâh (sav.) yarığın ağzına varınca Ali b. Ebî Tâlib (rh.) çıkıp taş oyuğundan tulum ile su getirdi. Hz. Peygamber sudan koku geldiği için tiksindi ve onu içmedi. Yüzündeki [311] kanı yıkayıp suyu başına döktü ve “Allah’ın gazabı Rasûlü’nün yüzünü kanatana şiddetli olacaktır.” dedi.

513. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. Keysân kendisine haber veren birisinden rivayet etti. O da Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın şöyle dediğini rivayet etti: Utbe b. Ebî Vakkâs'ı öldürmek istediğim kadar başka hiç kimseyi öldürmek istemedim. Kavmi arasında ondan daha kötü ah-lâklı ve sevilmeyen başka birisini tanımıyorum. Onunla ilgili olarak Rasûlullâh'ın (sav.) "Allah'ın gazabı Rasûlü'nün yüzünü kanatana şiddetli olacaktır." sözü benim için yeterlidir. Rasûlullâh (sav.), adı geçen ashabı ile birlikte yarıktaki düşmanlardan bazıları dağa çıktılar. Hz. Peygamber, "Müşrikler üst tarafımıza çıkmamalıdır." dedi. Ömer b. Hattâb ve Muhâcirlerden bir grup onlarla çarpıştı ve onları dağdan indirdiler. Rasûlullah ayağa kalkıp dağdaki bir kayanın üzerine çıkmak istedi. Fakat yaşlanıp zayıf düştüğünden ve iki zırh giydiğinden dolayı oraya çıkamadı. Bunun üzerine Talha b. Ubeydillah eğildi ve Hz. Peygamber onun üzerine basarak kayaya çıktı.*

514. *Bize Abdullah b. Hasan rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Yahyâ b. Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr rivayet etti. O babasından, o da Abdullah b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: Hz. Peygamber'in başına gelen sıkıntılar esnasında Talha'nın yapmış olduğu (fedakârlıklar) sebebiyle Rasûlullâh'ın (sav.) onunla ilgili olarak şöyle dediğini işittim: "Talha cenneti hak etti." Bazıları Rasûlullâh'ın (sav.) yanından kaçmışlar ve bir kısmı da el-A'vas'ın yakınında bulunan el-Menekkâ'ya kadar gitmişlerdi. Osman b. Affân, Ensar ve Züreykoğullarından Ukbe b. Osman ve Sa'd b. Osman kaçıp Medine'nin yanında bulunan el-Cel'ab dağına kadar gelmişler ve orada üç gün kaldıktan sonra Rasûlullâh'ın (sav.) yanına ulaşabilmişlerdi. Dediklerine göre Rasûlullâh (sav.), onlara şöyle demişti: "Ne kadar da uzağa gitmişsiniz!"*

[312] 515. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet*

etti: Bana Âsım b. Ömer b. Katâde rivayet etti. O Mahmud b. Le-bîd'den, o da Amr b. Avfoğullarından Hanzala b. Ebî Âmir'in şöyle dediğini rivayet etti: Hanzala'nın babası Âmir ile Ebû Süfyân b. Harb savaşta karşı karşıya gelmişlerdi. Âmir, tam ona üstünlük sağlamak üzereyken İbn Şuûb denilen Şeddâd b. Esved bunu görmüş ve Âmir'e vurup onu şehit etmişti. Bunun üzerine Rasûlullah, "Arkadaşınız (Ebû) Hanzala'yı melekler yıkıyordu. Ailesine onun durumunu bir sorun!" buyurdu. Bunun üzerine gidip hanımına sordular. Hanımı "Savaş için çağrıldığında yıkanma fırsatını bulamadı ve cünüp olarak yola çıktı." dedi. Hz. Peygamber "İşte bu nedenle melekler onu yıkıyordu." buyurdu.

516. Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Sâlih b. Keysân'ın rivayet ettiğine göre "Hind bt. Utbe ve onunla birlikte Uhud'a gelen kadınlar Rasûlullâh'ın (sav.) ashabından şehit olanların kulaklarını ve burunlarını kesiyorlardı. Öyle ki Hind, ölenlerin kulaklarından halhal ve gerdanlık yapmıştı. Kendi halhal, gerdanlık ve küpelerini mükâfat olarak Cübeyr b. Mut'im'in kölesi Vahşî'ye vermişti. Hamza'nın ciğerini yarıp çiğnemiş; fakat yutamamıştı." Sonra Rasûlullâh'ın (sav.) ashabından öldürülenlere sevincinden dolayı bir kayanın üzerine çıkıp en yüksek sesiyle şu şiirleri söyledi:

Bizler Bedir'e karşılık sizi cezalandırdık.

Ona Hind bt. Esâse b. Abbâd b. Muttalib b. Abdimenâf cevap verdi ve şöyle dedi:

Bedir'de de, Bedir'den sonra da hep rezilsin.

Sonra Ebû Süfyân Mekke'ye dönmek istediğinde dağa çıkıp yüksek sesle şöyle bağırdı:

Bu işi güzel yaptım.

Savaş bir yarıştır.

Bugün, Bedir'e karşıdır.

Yücel ey Hübel! (Yani dinin yücelsin!)

Rasûlullâh (sav.), Ömer'e (rh.) "Kalk ona 'Allah her şeyden [313] daha üstün ve yücedir. Ona kimse denk değildir. Bizim ölüle-

rimiz cennette, sizinkiler ise cehennemdedir.' diye cevap ver." dedi. Ömer, ona cevap verince Ebû Süfyân "Ey Ömer bana doğru gel!" dedi. Hz. Peygamber "Ona doğru git! Bak bakalım ne istiyor?" buyurdu. Ebû Süfyân, Ömer'e "Allah için söyle! Biz Muhammed'i öldürdük mü?" diye sordu. Ömer "Allah biliyor ki hayır. O şimdi senin söylediklerini işitiyor." dedi. Bunun üzerine Ebû Süfyân, "Bana göre sen 'Muhammed'i öldürdüm.' diyen İbn Kamî'e'den daha doğru sözlü ve daha iyisin." dedi. Sonra şöyle seslendi: "Ölülerinize müsle yapıldı. Buna ben ne razı oldum ne de kızdım. Bunu ne emrettim ne de nehyettim." Daha sonra Ebû Süfyân ve yanındakiler oradan ayrılırken şöyle dedi: "Gelecek yıl Bedir'de savaşmak için tekrar karşı karşıya gelelim." Hz. Peygamber, ashabından birisine "Ona, 'Peki bu bizimle sizin aranızda bir ahit olsun.' de!" buyurdu. Sonra Rasûlullâh (sav.), Ali b Ebî Tâlib'e şöyle dedi: "Müşriklerin arkasından yola çık! Ne yaptıklarına ve ne yapmak istediklerine bir bak! Şayet atları bırakıp ve develere binmiş iseler o zaman Mekke'ye gidiyorlar demektir. Şayet atlara binip develeri önlerine almışlarsa o zaman Medine'ye doğru gelecekler demektir. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki eğer Medine'ye girmek isterlerse onlara doğru gideceğim ve hemen onlarla savaşacağım." Ali (rh.) dedi ki: "Ne yaptıklarını görmek için arkalarından yola çıktım. Onların atları bırakıp develere bindiklerini ve Mekke'ye doğru yöneldiklerini görünce bağırmaya başladım. Onların Medine üzerine yürümekten vazgeçip döndüklerini görünce sevincimden Rasûlullâh'ın (sav.) bana emrettiklerini gizleyemedim."

517. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti:* Sonra Müslümanların ölüleriyle ilgilenmeye başladılar. Neccâroğullarından Muhammed b. Abdillâh b. Abdirrahman b. Sa'sa'a el-Mâzinî'nin bana rivayet ettiğine göre Rasûlullâh (sav.) şöyle dedi: "Kim benim için Hâris b. Hazrecoğullarından Sa'd b. Rebî'ye ne olduğuna bakacak? O diriler arasında mı yoksa ölüler arasında mı?" Ensardan birisi "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben sizin için onun başına ne geldiğine bakacağım." dedi. Gidip baktı,

onu ölümler arasında yaralı bir şekilde gördü ve ona şöyle dedi: “Hz. Peygamber, senin ölümler arasında mı yoksa diriler arasında [314] mı olduğunu öğrenmem için beni gönderdi.” Sa’d ona “Ben ölümler arasındayım. Rasûlullâh’a benden selam söyle ve ona Sa’d b. er-Rebî’ şöyle diyordu de: ‘Allah, bir peygambere ümmeti tarafından ne tür bir mükâfat veriyorsa bizden taraf sana onun en güzelini versin.’ Kavmine de benden selam söyle ve onlara da Sa’d b. Rebî’ size şöyle diyordu de: ‘Sizden tek bir göz bile hareket ettiği halde Peygamberinize bir zarar dokunursa bilin ki Allah’a karşı bir mazeretiniz olmaz.’” Sonra da fazla zaman geçmeden vefat etti. Allah ona rahmet etsin. Bunun üzerine ben Rasûlullâh’ın (sav.) yanına geldim ve ona olanları haber verdim.” (İbn İshâk der ki) Bana ulaşan bilgilere göre “Hz. Peygamber, Hamza b. Abdilmuttalib’i aramak üzere yola çıktı. Onu vadinin ortasında karnı deşilmiş, ciğeri çıkarılmış, burnu ve iki kulağı kesilmiş bir halde gördü.”

518. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr şunu rivayet etti: Rasûlullâh (sav.) gördüklerini görünce şöyle dedi: “Şayet Safiye³² üzülmese ve benden sonrakilere bir sünnet olmasından endişe etmeseydim onu defnetmez, cesedini yırtıcı hayvanların ve kuşların midelerine girmesi için gömmeden öylece bıraktırdım. Eğer Kureyşlileri elime geçirirsem buna karşılık onlardan otuz kişiye müsle yaparım.” Müslümanlar, müşriklerin amcasına yaptıklarından dolayı Hz. Peygamber’in üzüntü ve kızgınlığını görünce “Vallahi, şayet onları ele geçirirsek Arapların daha önce hiç görmediği bir şekilde onlara müsle yaparız.” dediler.*

519. *Bize Abdullah b. Hasan el-Harrânî rivayet etti. Dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk’ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Büreyde b. Süfyân b. Ferve el-Eslemî rivayet etti. O*

32 Hamza’nın (ra.) kız kardeşidir.

da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti. Aynı zamanda doğruluğundan şüphe etmediğim başka birisi de bana İbn Abbâs'tan şunu rivayet etti: Yüce Allah, Peygamber'in (sav.) ve ashabının bu sözleri üzerine şu ayetleri indirdi: "Cezalandırmak isterseniz size yapıldığı kadarıyla cezalandırın; fakat sabır gösterirseniz bilin ki sabırlı davrananlar için bu muhak-
 [315] *kak daha hayırlıdır."*³³ Bunun üzerine Rasûlullâh (sav.) affedip sabretti ve müsleyi yasakladı.

520. *Bize Abdullah b. Hasan rivayet etti. Dedi ki; bize Nü-feylî rivayet etti. Dedi ki; bize Muhammed b. Seleme rivayet etti. O da Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana Humeyd et-Tavîl rivayet etti. O Hasan'dan, o da Semure b. Cündeb'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullâh (sav.), bulunduğumuz bir meclisten ayrılmadan önce mutlaka sadaka vermeyi emreder ve müsle yapmayı nehyederdi."*

İnşallah bu bölümden sonra dördüncü bölüm şu şekilde gelecektir: Muhammed b. Seleme, Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bana doğruluğunda şüphe etmediğim birisi Muksim'den şunu rivayet etti: Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Onun rahmeti ve bolca esenliği efendimiz Muhammed'in ve Ehli beytinin üzerine olsun. Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.

Bunu Tâhir b. Berekât Haşûî, dört yüz elli dört yılının Ramazan ayında yazdı. Her hâlükârda Yüce Allah yardımcımız olsun!

[316] Bismillâhirrahmânirrahîm

Aynı zamanda bize Hatîb el-Bağdâdî Şam'da dört yüz elli dört yılında rivayet etti. Dedi ki: bize Muhammed b. Ahmed b. Rızkaveyh icâzeten rivayet etti. Dedi ki; bize el-Kâdî Ebû Bekir Muhammed b. Ömer b. Selem el-Hâfız rivayet etti. Dedi ki, ben Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Saîd'e, Saîd b. Arûbe'nin kendisinden rivayette bulunduğu Abdüsselâm'ın kim olduğunu sordum. Dedi ki: "O, Abdüsselâm b. Abdillâh b. Câbir

el-Ahmesî'dir. O, aynı zamanda İsmail b. Ebî Hâlid'in kendisinden rivayette bulunduğu kişidir." İsmail b. Ebî Hâlid, Abdüsselâm'ın kendi mahallesi Becîliye'den olduğunu söyler ve ondan Zübeyr'in kıssasını rivayet eder. Abdüsselâm aynı zamanda Mucâlid'den (b. Saîd), o babasından, babası da Abdullah b. Câbir'den rivayette bulunur. Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed, Dâvûd b. Yahyâ'nın şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Câbir, Süfyân es-Sevrî'nin kendisinden rivayette bulunduğu kişidir. Abdullah b. Câbir, Nâfi'den, o da İbn Ömer'den babası Ömer'in kılıcının kıssasını nakleder. Ebü'l-Abbâs, "Ben bunu sadece Abdüsselâm'dan nakletmişim." dedi.³⁴

Allah'a hamd olsun. Selam hidayete tabi olanların üzerine olsun.

(Semâ Kaydı)

Bu nüshayı ...³⁵ Tâhir b. Berekât Haşûî'nin yanında tespit etmiştir. Şeyh Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî'nin yazdıkları şu şekildedir: (Kitabın kıraatında) şu âlimler hazır bulundular: "Ebû Muhammed Abdülaziz b. Ahmed el-Kinânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali et-Tarsûsî, Ebü'l-Feth Abdussamed b. Muhammed b. Teym, Ahmed b. İmâd el-Hâşimî, Ebü'l-Fadl el-Müslim b. İbrahim es-Sülemî, Ebü'l-Fadl el-Müslim b. Abdilvâhid b. Sa'd b. Nezle, Ulvân b. Halîfe el-Ganevî, Ali b. Muhammed el-Kinânî, Hüseyin b. Muhammed eş-Şehîr, Hasan b. Muhammed es-Sevvâh, Selmân b. Hamza es-Sülemî el-Haddâd, Ömer b. Muiz el-Cemâlî, Muhammed b. Müslim el-Gassânî.

Semâ kaydını yazan Berekât b. Hibetullah b. Muhammed el-Âmî'dir.

Dımaşk/Şam Cami

Zilhicce'nin ilk on günü 454/1062

Eserin Şam parçası burada son buldu.

34 Râvîlerle ilgili burada yer alan bilgiler teyide ihtiyaç duymaktadır! (çev.).

35 Yazma nüshanın bu kısmında silinmiş bazı cümleler vardır (M. Hamidullah).

DİZİN

A

Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr 262, 289, 357, 362

Abbâd b. Mansûr 180, 280

Abbâs b. Abdilmuttalib 69, 71, 105, 112, 173, 179, 275, 297, 336

Abdullah b. Abbâs 27, 41, 100, 120, 165, 246, 296

Abdullah b. Abdilmuttalib 71, 78, 81, 108

Abdullah b. Amr b. Âs 24, 135, 264

Abdullah b. Avn 100, 225

Abdullah b. Büreyde 174, 175

Abdullah b. Cafer 85, 278, 284, 285, 286

Abdullah b. Caş 177, 209, 262, 290, 293

Abdullah b. Ebî Bekir 36, 61, 101, 131, 146, 161, 292, 300, 346

Abdullah b. Ebî Evfâ 277, 315

Abdullah b. Ebî Müleyke 135

Abdullah b. Ebî Necîh 63, 65, 139, 173, 277, 280, 303

Abdullah b. Ebî Rebîa 193, 203, 247, 248, 249, 351

Abdullah b. Ebî Ümeyye 230, 232, 274

Abdullah b. Hâris 84, 85, 243, 257, 261, 264

Abdullah b. Hasan 168, 256, 333, 336, 341, 343, 344, 348, 351, 356, 357, 358, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366

Abdullah b. Mesûd 177, 209, 219, 220, 245, 260, 332

Abdullah b. Mihrâz 296, 297

Abdullah b. Mugîs 346, 347

Abdullah b. Muttalib 260

Abdullah b. Ömer 36, 129, 130, 255, 314, 323, 328

Abdullah b. Safvân 139, 353

Abdullah b. Sâmir 102

Abdullah b. Übey 343, 344, 353, 354

Abdullah b. Zeyd el-Ensârî 330

Abdullahoğulları 267

Abdurrahman b. Abdillâh 130, 176, 219, 220, 318, 329, 332

Abdurrahman b. Avf 175, 209, 259, 260, 301

Abdurrahman b. Hâris 33, 213, 292

Abdurrahman b. Hüzmüz 11, 36

Abdurrahman b. Kâsım 66, 164

Abdüddâr b. Kusayoğulları 140, 209

Abdüddâroğulları 142, 230, 260

Abdüleşheloğulları 118, 347

Abdülhamîd b. Behrâm el-Fizârî 311

Abdülmelik b. Mervân 28, 29, 285

Abdülmuttalib 60, 105

Abdülmuttaliboğulları 180, 192, 240, 268, 325

Abdümenâfoğulları 75, 105, 140, 182, 186, 222, 233

Âdem 127, 129, 132, 169

Adî b. Hâtım 318, 319, 320

Adî b. Ka'boğulları 140, 142, 177, 214, 219

Ahmed b. Abdilcebbâr 60, 61, 63, 69, 74, 77, 78, 84, 88, 92, 96, 107, 137, 163, 165, 221, 277

Ahmed b. Hanbel 29, 43, 44, 46, 47

Ahmesiler 131, 136, 137, 157

Ahnes b. Şerîk 221, 222, 270

Âişe 29, 61, 64, 101, 131, 133, 157, 166, 172, 176, 177, 180, 227, 239, 251, 255, 256, 263, 270, 277, 278, 288, 289, 294, 299, 300, 303, 327, 329

- Akîl b. Ebî Tâlib 26, 27, 188
 akrabalık bağı 179, 192, 196, 249, 282
 Alâka b. Kerîm el-Kilâbî 26
 âlemlere rahmet 162, 163
 Ali b. Abdillâh b. Abbâs 285, 318
 Ali b. Abdillâh b. Cafer 284
 Ali b. Ebî Tâlib 30, 35, 62, 113, 172, 173, 174, 226, 237, 256, 275, 276, 278, 279, 281, 282, 283, 301, 324, 350, 357, 359, 361, 362
 Ali b. Hüseyin 35, 164, 282, 324
 Ali b. Medînî 35, 37
 Âmine bt. Vehb 79, 81, 87, 101
 Âmir b. Abdillâh b. Zübeyr 224
 Âmir b. Bukeyr 178, 337
 Âmir b. Ebî Vakkâs 260, 263
 Âmir b. Führeyre 177, 223
 Âmir b. Lüeyyoğulları 177, 178, 210, 259, 260
 Âmir b. Rebîa 177, 210, 213, 214, 259
 Âmir eş-Şa'bî 27, 141, 169, 258, 287, 290, 294, 322, 332
 Âmiroğulları 178
 Ammâr 38, 178, 210, 223, 224, 225, 263, 324
 Ammâr b. Yâsir 178, 210, 223, 224, 225, 263
 Amra bt. Sa'dî 260
 Amr b. Cehm 260, 262
 Amr b. Ebî Şureyh 210
 Amr b. el-Âs 24, 135, 193, 201, 247, 248, 249, 264, 279
 Amr b. Hâris b. Zühayr 210
 Amr b. Hazm 25, 346
 Amr b. Hişâm 245
 Amr b. Meymûn el-Evdî 245
 Amr b. Mü'miloğulları 223
 Amr b. Mürre 176, 228, 329
 Amr b. Nüfeyl 151, 152, 153, 154, 155, 177, 214
 Amr b. Osman b. Ka'b b. Sa'd b. Teym 263
 Amr b. Sâbit 112, 238
 Amr b. Ümeyye 25, 148, 259, 290, 303
 Amûriye 123, 125
 Anbese b. Ezher 299, 320, 329
 Arafat 131, 132, 136, 137, 145, 146, 157
 Arafat'ta vakfe 131
 Arap edebiyatı 11
 Araplar 20
 Arap şiiri 16
 Arap tarihi 23
 Âs b. Saîd 178, 272
 Âs b. Vâil 178, 181, 210, 219, 230, 261, 272, 302, 304
 Ashâb-ı Kehf 235
 Âsım b. Amr b. Katâde 281
 Âsım b. Küleyb 165
 Âsım b. Ömer b. Katâde 11, 31, 117, 118, 120, 125, 343, 346, 351, 356, 358, 359, 363
 Âsım b. Sâbit b. Aklah 359
 Âsım el-Cuhderî 303
 Atâ b. Ebî Rebâh 128, 132, 133, 280, 297
 Atâ el-Horasânî 283
 atalarla övünme 132
 ateş topları 149, 150
 Âtike bt. Abdilmuttalib 103, 199, 232
 Atiyye el-Avfi 130
 Avâne İbnü'l-Hakem 27
 Avn b. Cafer 283, 284
 Aynü't-temr 32
 Ayyâş b. Ebî Rebîa 177, 210, 304
- B**
 Bağdat 11, 35, 38, 39, 41, 48, 49
 Bahîrâ 51, 106, 107, 108, 109, 110, 111
 Bakîu'l-garkad 348
 Bedir 210
 Bedir Savaşı 125, 164, 259, 261, 334, 337, 338, 345, 351, 353
 Behrâ kabilesi 260
 Bekroğulları 65, 87, 225
 Belâzurî 17, 24

Beled-i Harâm 92
 Berre bt. Abdilmüttalib 103, 104, 211
 Beytullahi'l-Atik 129
 Beytülharam 134
 Beytûlmakdis 318, 326, 327, 328, 329, 330
 Bilâl 165, 222, 223, 226, 295, 318, 332
 Bilâl b. Rebâh 223
 boykot 194
 Buhârî 23, 32, 35, 37, 47
 Buhrân 342, 351
 Busra 82, 87, 107, 110, 151
 Bünyâmin el-Kurazî 88
 Büreyde b. Süfyân b. Ferve el-Eslemî 366
 Büsr b. Ebî Hafs el-Kindî ed-Dımeşkî 165

C-Ç
 Cafer b. Ebî Tâlib 85, 177, 209, 249, 253, 256, 260, 261, 283, 284
 Cafer b. Hayyân 176
 Cahiliye 19, 21, 65, 130, 131, 132, 134, 148, 158, 268, 317
 Cebrail 63, 64, 129, 130, 135, 158, 159, 160, 161, 167, 168, 170, 171, 179, 211, 213, 234, 236, 243, 304, 305, 327, 328, 329, 351
 Cehm b. Kays 260, 262
 Cel'ab dağı 362
 Cemîl b. Ma'mer el-Cumahî 218
 Cemmâilî 33, 36, 37, 47, 49
 cennet 69, 116, 118, 129, 130, 167, 168, 206, 212, 269, 270, 277, 324, 327
 cennet yakutu 130
 Cerîr b. Abdilhamîd 128, 148, 298
 Cerîr b. Abdillâh 322, 323
 Cezîre 11, 38, 155
 Cidde 138
 cin 146, 147, 148, 150
 Cumahoğulları 198, 222

Cübeyr b. Mut'im 27, 132, 146, 177, 352, 359, 363
 Cünâde b. Süfyân 261
 Cürhüm 60, 61, 63, 90, 341
 Cüveyriye 293, 294, 295
 Cüveyriye bt. Hâris 293, 294
 çıplak tavaf 135, 137, 145

D

Deccâl 328, 329
 Devs kabilesi 318
 Deyloğulları 219
 Dihye el-Kelbî 329
 Dirâr (Hz. Peygamber'in amcası) 69
 Duhâ 170

E

Ebân b. Osman 11, 28, 30, 35
 Ebrehe 95, 96, 97, 98, 184
 Ebû Bekir b. Abdirrahman 247, 251
 Ebû Bekir el-Hüzelî 36, 134
 Ebû Bekir (Hz.) 29, 174, 175, 177, 269, 313
 Ebû Cafer el-Mansûr 38, 41, 42
 Ebû Cafer Muhammed b. Ali 143, 164
 Ebû Cârîye Hâlid b. Dînâr 317
 Ebû Cehil 178, 181, 195, 199, 200, 204, 205, 210, 219, 221, 222, 223, 228, 229, 230, 233, 234, 241, 243, 244, 245, 246, 253, 265, 266, 269, 272, 274, 287
 Ebû Dâvûd 24, 34, 35, 44
 Ebû Dücâne 356, 357, 358
 Ebû Hanîfe 35, 41, 42
 Ebû Hureyre 25, 26, 180, 255, 312, 313, 315, 317, 318
 Ebû Huzeyfe 178, 209, 259, 263
 Ebû Kays b. Fâkih b. Mugîre 178, 338
 Ebû Leheb 69, 138, 178, 179, 180, 182, 183, 190, 198, 268
 Ebû Ma'sher 131, 180, 185, 228, 266, 291, 305, 306
 Ebû Ma'sher el-Medenî 131, 228

Ebû Saîd el-Hudrî 126, 311
 Ebû Sâlih 289, 310, 313
 Ebû Sebre b. Ebî Rühm 259, 260
 Ebû Seleme b. Abdilesed 177, 198, 209, 211, 258, 259
 Ebû Seleme b. Abdirrahman 36, 291, 312, 313
 Ebû Seleme el-Hemedânî 293, 299
 Ebû Süfyân 178, 181, 221, 222, 230, 269, 339, 340, 345, 346, 351, 363, 364
 Ebû Süfyân b. Harb 178, 230, 340, 363
 Ebû Tâhir Muhammed b. Abdirrahman el-Muhlis 107, 163, 221, 277
 Ebû Tâlib 13, 69, 71, 72, 105, 107, 109, 110, 111, 172, 173, 179, 181, 182, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 201, 207, 211, 241, 246, 257, 269, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 287
 Ebû Tekâsûf 67, 68
 Ebû Yeksûm 95, 96, 98, 99
 Ebû Zer 52, 174, 175, 176
 Ebû Züeyb 84, 86
 Ebû'l-Âliye 102, 169, 207, 317, 328, 329
 Ebû'l-Bahterî 195, 200, 230
 Ebû'l-Esved 31, 340
 Ebû'l-Hakem 199, 204, 215, 222, 228, 229, 233, 244
 Ebû'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed b. Nekûr el-Bezzâz 107, 163, 221, 277
 Ebû'l-Hüseyin Rıdvân b. Ahmed 107, 221, 277
 Ebû'l-Velîd 240, 241
 Ehl-i kitap 109, 116, 117, 120, 152, 263
 Emevî 16, 37
 Enes b. Mâlik 11, 24, 26, 35, 64, 127, 130, 295, 303, 328, 329, 360
 Ensar 149, 268, 288, 312, 331, 337, 355, 356, 362

Ervâ (Abdûlmuttalib'in kızı) 103, 104
 Esbât b. Nasr 129, 164, 254, 329
 Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay oğulları 78, 140, 209
 Esedoğulları 230, 238, 290
 Esmâ bt. Ebî Bekir 45, 152, 177
 Esmâ bt. Umeys 177, 258, 262
 Esved b. Abdilesed 178, 298
 Esved b. Muttalib 181, 200, 230, 304, 338
 Esved b. Nevfel b. Huveylid 263
 Eş'arîler 96, 98, 99
 Evs ve Hazrec 88, 124, 337, 340

F

Fadl b. Abbâs 296, 297
 Fâtıma bt. Hüseyin 168, 256
 Fâtıma bt. Muhammed 115, 180, 278, 279
 Fil yılı 84, 101
 Firavun'un karısı Âsiye 278
 Fudayl el-A'ver 328
 Furât b. Hayyân 345, 346
 Fûkeyhe bt. Yesâr 261

G

Gatafânoğulları 341
 Gayb 238
 Gaytâlîce 147
 Gıfâr 297

H

Habbâb b. Eret 177, 215, 216
 Habeş 20, 203, 247, 251, 352
 Habeşistan 23, 94, 201, 202, 207, 209, 210, 211, 213, 247, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 287, 290, 291, 300
 Habeşistan'a hicret 207, 209, 210, 213, 257, 258, 259, 260, 263, 287, 290, 291, 300
 Habeşliler 100, 251, 252, 256, 271, 357
 Habîb b. Ebî Sâbit 88, 274

- hacetmek 19, 129, 133, 323
 Hacer (Hz. Peygamber'in amcası) 69
 Hacer 64, 133
 Hacerülesved 80, 91, 129, 130, 140, 142, 143, 144, 233, 264
 hacılara su verme 105
 Hafsa 261, 286, 289, 299, 300
 Hakem b. Ebi'l-Âs 178
 Hâlid b. Saîd el-Âs 177, 262
 Hâlid b. Velîd 28, 29, 32, 225, 355
 Hamza 69, 179
 Hamza b. Abdilmuttalib 115, 195, 204, 206, 240, 272, 359, 365
 Hanif 126, 135
 Haniflik 126, 152, 155
 Haram aylar 67, 68
 Harb b. Ümeyye 105
 Harem 98, 99, 106, 114, 123, 126, 136, 137, 154, 156, 157
 Hâris b. Abdiluzzâ 85, 270
 Hâris b. Evs 347, 349
 Hâris b. Evs b. Muâz 347, 349
 Hâris b. Hâtıb 85, 261
 Hâris b. Hişâm 180, 210, 247, 292, 334
 Hâriseoğulları 354, 355
 Hâris (Hz. Peygamber'in amcası) 69
 Has'am kabilesi 96, 98, 99, 262
 Hasan 280, 284, 286
 Hasan b. Ali 113, 285
 Hasan b. Dînâr 278, 286
 Hasan b. Hasan 283
 Hassân b. Sâbit 117, 143, 346, 361
 Hâşimoğulları 182, 190, 195, 199, 276, 285
 Hâtıb b. Amr b. Abdişems 178, 210, 259
 Hatîb el-Bağdâdî 24, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 43, 49, 51, 333, 334, 367
 Hatice 28, 113, 114, 115, 150, 151, 159, 160, 161, 166, 167, 168, 171, 172, 173, 175, 195, 276, 277, 278, 279, 287, 288, 300
 Hattâb b. Nüfeyl 153, 155, 177
 Hayber 40, 73, 258
 Hemmâm 26, 29
 Hendek 125, 210
 Hıms 131, 136, 145
 Hicâz 62, 73
 Hicr 60, 62, 114, 264, 265
 Hill 106, 136, 137, 145, 154
 Himyer kralları 92, 93
 Himyerliler 94, 95
 Hind bt. Utbe 263, 353, 357, 363
 Hindistan 17, 127, 129
 Hirâ 153, 158, 159
 Hîre 39, 319, 320
 Hişâm b. Amr 196, 199, 200
 Hişâm b. Saîd 208, 244
 Hişâm b. Şenber 286
 Hişâm b. Urve 39, 42, 43, 44, 45, 47, 131, 133, 152, 161, 167, 171, 172, 180, 222, 223, 227, 239, 256, 276, 277, 278, 288, 299, 306
 Hristiyan 79, 120, 253
 Hristiyanlık 33, 152, 155
 Hudeybiye 259
 Hûd peygamber 128, 169
 Huneys b. Huzâfe 177, 210, 261, 289
 Huveylid b. Esed 91, 114
 Huyey b. Ahtab 339
 Huzâ'a 115, 136, 138, 157, 260, 262, 304
 Hübel 69, 70, 71, 77, 82, 364
 Hüseyin 280, 284
 Hüseyin b. Ali 35, 285, 324
 Hüzeyl kabilesi 89, 97, 118
I-İ
 Irak 24, 231
 İbliş 150, 334
 İbn Abbâs 33, 66, 92, 112, 122, 124, 130, 149, 165, 171, 179, 180, 184, 219, 225, 230, 235, 237, 239, 243, 245, 274, 279, 297, 298, 299, 300, 332, 343, 348, 366

İbn Abdilberr 19, 25, 49
 İbn Adî 34, 47
 İbn Ebî Necîh 134, 135
 İbn Hacer 29, 36, 37, 39, 43, 45, 46, 49
 İbn Hallikân 34, 35, 36
 İbn Hişâm 11, 12, 13, 15, 16, 20, 31, 33, 36, 41, 49, 50, 52
 İbn Kuteybe 28, 32, 38, 42
 İbn Mâce 35, 48
 İbn Sa'd 24, 28, 32, 35, 38
 İbn Şihâb ez-Zühri 11, 27, 31, 327, 360
 İbnü'l-Eşref 347, 348, 349, 350
 İbn Ümmi Mektûm 266, 267
 İbnü'n-Nedîm 27, 28, 29, 31, 34, 43, 48
 İbrahim 64, 127, 128, 130, 133, 134, 135, 155, 156, 169, 170, 327
 İbrahim b. Abdirrahman b. Avf 211, 258, 361
 İbrahim b. İsmail 129, 169, 258, 297, 327
 İbrahim b. Muhammed 35, 301
 İbrahim b. Osman 279, 300
 İbrahim b. Sa'd 37, 48, 49
 İbrahim'in dini 126, 152, 156
 İbrahim (Peygamber'in oğlu) 300
 İkrime 66, 85, 92, 112, 119, 142, 180, 184, 190, 201, 219, 230, 239, 245, 286, 298, 299, 329, 332, 343, 348, 351, 355
 İncil 32, 115, 116, 159, 249, 253
 İsa b. Abdillâh et-Temîmî 169, 303, 306
 İsa b. Abdillâh et-Teymî 193, 207, 239
 İsfâf ve Nâile 61, 71, 189
 İsa (Hz.) 19, 87, 102, 126, 250, 327, 328
 İsbehânî 30
 İsfahan 120
 İshâk b. Yesâr 11, 31, 33, 81, 112, 256, 270, 283, 291, 295, 307, 344

İskenderiye 11, 36
 İsmail 63, 64, 129, 133
 İsmail b. Abdilmelik 308, 314
 İsmail b. Abdirrahman 164, 254
 İsmail es-Süddî 129, 329
 İsmailoğulları 79
 isrâ 327
 İsrailiyyat 33, 36
 İsrailoğulları 243
 istidrâc 334
 İtâb b. Üseyd 135
 İtâb el-Bekrî 126
 İyâs b. Bükeyr b. Abdillâh b. Nâşib 178

K

Ka'b b. Eşref 332, 346, 347
 Ka'b b. Mâlik 262, 339, 340
 Kabe 204
 Kâbe 19, 60, 61, 64, 65, 69, 70, 74, 78, 82, 84, 89, 90, 96, 97, 101, 112, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 151, 152, 156, 157, 158, 159, 163, 170, 173, 189, 190, 192, 194, 196, 197, 200, 204, 219, 226, 230, 233, 245, 253, 264, 304, 319, 320, 330, 332
 Kadir gecesi 164, 165
 Karede Seriiyesi 345
 Karkaratü'l-Küdr 340
 Kâsım 115, 279
 Kâsım b. Muhammed 11, 35, 66
 Kaynukâoğulları 342, 343, 344, 345
 Kays Aylân kabilesi 209
 Kays b. Ebî Yezîd 36
 Kays b. Mahreme 31, 84, 113
 Kays b. Rebî 100, 119, 130, 246, 274, 323
 Kelb kabilesi 123, 267
 Kevser 279, 302, 303
 Kinâne 59, 114, 136, 157, 267, 295, 337

Kinâneoğulları 96, 269, 352
 Kubâ 124, 312
 Kubâ vadisi 88
 Kudâme b. Maz'ûn 177, 210, 261
 Kufe 11, 306, 319
 Kûfe 38, 39, 41, 42
 Kur'an 163, 221, 238, 239
 Kurayzaoğulları 329, 349
 kurban 69, 71, 74, 76, 78, 80, 84,
 92, 134, 135, 151, 265, 279,
 302, 303
 Kureyş 61, 337
 Kureyşliler 27, 60, 61, 62, 63, 64,
 65, 71, 72, 73, 74, 77, 91, 92,
 97, 108, 112, 113, 126, 131,
 135, 136, 137, 138, 139, 140,
 141, 142, 143, 147, 148, 151,
 154, 184, 185, 187, 188, 189,
 190, 192, 193, 194, 195, 205,
 212, 214, 218, 220, 222, 229,
 230, 233, 235, 236, 240, 241,
 242, 243, 247, 248, 264, 265,
 270, 271, 272, 273, 275, 276,
 305, 306, 345, 347, 351, 352,
 353, 354, 355, 361
 Kureyzaoğulları 40, 89, 118, 119,
 123
 Kurre b. Hâlid 160, 164, 320
 Kusay b. Kilâb 114, 231
 Kusayogulları 197, 244
 küfür ehli 334

L

Lamartine 16, 17
 Lât 80, 97, 108, 153, 172, 173,
 190, 210, 215, 216, 223, 225,
 340
 Leylâ bt. Ebî Hasme 210, 259
 Lübâbe bt. Esved 298
 Lüey b. Gâlib 114, 139, 197

M

Mahmud b. Lebîd 120, 363
 Mahreme b. Nevfel 26, 27
 Mahzûmoğulları 140, 178, 198,
 205, 259, 260

Makam-ı İbrahim 220, 245
 Mâlik b. Enes 39, 40, 44
 Mâlik b. Miğvel 310, 313
 Ma'mer b. Hâris 177, 261
 Mâriye 300, 301, 302
 Medine 24, 123, 259
 Medine'ye hicret 287
 Mekke 19, 64, 86, 109, 118
 Mekkeliler 97, 131, 141, 200, 218,
 236
 melekler 127, 180
 Melîh b. Amr oğulları 138
 Mercû's-Suffer Savaşı 262
 Mersed b. Abdillâh 62, 315
 Mervân b. Hakem 47, 285
 Meryem bt. İmrân 278
 Mescid-i Aksa 327
 Mescid-i Haram 65, 142, 200, 205,
 212, 218, 219, 226, 228, 327
 Mescid-i Nebî 27
 Mesûdî 156, 228
 Meymûn b. Mihrân 172, 296
 Meymûne 296, 297, 299
 Meysere 64, 114, 127, 130, 150,
 167
 Minâ 134, 135, 157, 166
 Misver b. Mahreme 46, 47
 Muâviye 23, 28, 285
 Mubârek b. Fudâle 244, 246, 266,
 301, 306, 310, 329
 mucize 305, 306, 327
 Mudar 157, 243
 Mugîre b. Abdillâh b. Ömer b.
 Mahzûm 72, 199, 232
 Muhacirler 209, 211, 248, 249,
 250, 253, 257, 259, 282, 337,
 360
 Muhammed b. Ali 35, 113, 143,
 164, 279, 301, 324, 333, 367
 Muhammed b. Cafer 156, 284,
 294, 339, 365
 Muhammed b. Ebî Muhammed
 184, 332
 Muhammed b. İshâk 11, 28, 31,
 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42,
 46, 47, 81, 120, 151, 161, 211,

213, 219, 289, 334, 339, 341,
343, 344, 348, 351, 356, 357,
358, 359, 360, 361, 362, 363,
364, 365, 366

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî 226,
227, 306, 366

Muhammed b. Kays 131, 185, 266

Muhammed b. Mesleme 347, 349,
351

Muhammed b. Seleme 49, 50,
333, 334, 336, 339, 341, 343,
344, 348, 351, 356, 357, 358,
360, 361, 362, 363, 364, 365,
366

Muhammed b. Sîrîn 100, 225,
319, 320

Muhammed b. Şihâb ez-Zührî 29

Muhammed b. Talha b. Yezîd b.
Rûkâne 300

Muhammed Hamidullah 12, 13,
14, 53

Mukavvim (Hz. Peygamber'in am-
cası) 69

Musa 129, 162, 328

Mus'ab b. Umeyr 209, 226, 259,
359

Musa b. Ukbe 27, 30

Musul 122, 123, 155

Mut'im b. Adî 186, 196, 199, 200,
201, 352

Muttaliboğulları 182, 190, 192,
193, 199, 200

Mücâhid 49, 63, 127, 129, 130,
173, 180, 239, 280, 310

Münâfere 19, 20

Münebbih b. Haccâc 181, 338, 353
müsle 364, 365, 366

Müzdelife 131, 135, 145, 157

N

Nadîroğulları 118, 339, 346

Nadr 20, 21, 59, 114, 219, 230,
234, 235, 260, 341, 360

Nâfî' b. Cübeyr b. Mut'im 132, 146

Nahhâm 177, 214

namaz 171, 181, 221, 330, 332

Necâşî 94, 95, 96, 193, 202, 203,
248, 249, 250, 251, 252, 253,
254, 255, 256, 257, 258, 263,
290

Neccâroğulları 148, 354

Necd 51, 151, 333, 341, 345

Necrân ehli 254

Nesâî 35, 48

Nevevî 27

Nûh (Hz.) 128, 169

Nu'mân b. Amr 148

Nu'mân b. Sâbit 287, 292

Nusaybin 122, 123

nübüvvet 166, 171

Nüfeyl b. Hişâm 155, 156

O-Ö

oruç 165, 331

Osman b. Ebî Süleyman 132, 146

Osman b. Maz'ûn 177, 198, 210,
211, 212, 259, 261, 332

Osman (Hz.) 11, 30, 35, 103, 175,
208, 209, 226, 253, 259, 279,
286, 362

Ömer b. Abdilaziz 125, 143, 172

Ömer b. Hattâb 19, 66, 69, 102,
129, 156, 165, 177, 203, 213,
214, 215, 218, 219, 228, 245,
261, 272, 281, 282, 283, 303,
310, 325, 326, 330, 337, 356,
360, 361, 362

Ömer b. Meymûn 132

P

Pers 20, 23

peygamberlik 109, 111, 116, 123,
126, 155, 158, 168

peygamberlik işaretleri 123

peygamberlik mührü 123, 126

R

Rahmân (Yemame) 232

Ramazan 164, 165

Ramle bt. Ebî Avf 177, 260

Rebî' b. Enes 169, 193, 207, 265,
306

Rey 11, 38, 39, 49
 Rukayye bt. Rasûlullâh 115, 209, 253, 259, 279
 Rum 20, 23, 30, 94, 123, 138, 318, 319
 Rûzbe 94, 95, 96
S-Ş
 Sâbit b. Dînâr 127, 285
 Sa'd b. Bekroğulları 85, 87
 Sa'd b. Ebî Vakkâs 175, 181, 226, 227, 358, 362
 Safa tepesi 133, 154, 204, 214
 Safa ve Merve 90, 132, 133
 Safiye bt. Abdilmuttalib 103, 190
 Safiye bt. Huyey 295, 296
 Safvân b. Ümeyye 139, 262, 351, 352, 353
 Saîd b. Amr 214, 261
 Sa'îd b. Cübeyr 235, 237
 Saîd b. Cübeyr 149, 171, 184, 225, 343
 Saîd b. Müseyyeb 35, 46, 169, 255, 274, 296, 313, 327
 Saîd b. Zeyd 156, 177
 Saîd el-Makburî 180, 291
 Sakîf kabilesi 97, 148
 Sâlih b. İbrahim 117, 258, 361
 Sâlih b. Keysân 172, 226, 227, 362, 363
 San'a 95, 102, 303
 Seccâh 73
 Sehle bt. Süheyl 209, 259
 Sehmoğulları 147, 289
 Sekrân b. Amr 210, 260, 287
 Selâm b. Mişkem 339, 340
 Seleme b. Hişâm 209, 304
 Seleme b. Küheyl 127, 129
 Selemeoğulları 354, 356
 Selmân 125, 318
 Selmân-ı Fârisî 120, 162
 Semmâk b. Harb 112, 238, 299, 323, 329
 Sevde bt. Zem'a 210, 260, 287, 288, 299
 Sevîk 51, 333, 339, 341

Sırrî b. İsmail 129, 313
 Sinan b. İsmail el-Hanefî 275
 Sîretü İbn İshâk 11
 Süheyl b. Amr 209, 259, 260, 287
 Süheyl b. Beydâ 210, 260, 261
 Süleymoğulları 338, 342
 Sümeyye 224, 225
 Sürâka 334, 338
 Şam 62, 82, 87, 107, 118, 121, 125, 155, 231
 Şehr b. Havşeb 311
 Şenûe kabilesi 328, 329
 Şeybânî 50, 88, 320
 Şeybe b. Rebîa 178, 245
 şeytan 87, 134, 168, 211, 309, 334
 Şurahbîl b. Sa'd 31, 42

T

Taberî 33, 35, 52
 Taberistan 218
 Tâhir 115, 279
 Tâif 97, 154, 304
 Talha b. Ubeydillah 175, 188, 360, 361, 362
 Talha b. Yahyâ 64, 188
 tarih 11, 16, 19, 20
 tavaf 19, 90, 127, 130, 131, 133, 135, 136, 137, 139, 145, 151, 157, 158, 159, 200, 204, 264, 304, 319, 320, 328
 Tay kabilesi 346
 Tayyib 115, 279
 telbiye 127, 157
 Tevrat 33, 82, 92, 111, 115, 116, 117, 159, 235, 237
 Teymoğulları 140, 178, 261
 Tihâme 352
 Tirmizî 24, 35, 48
 Tuayme b. Adî 353
 Tufan 128, 130
 Tuleyh b. Umeyr 260, 263
 Turayf b. Târik el-Medenî 27
 turna kuşları 88
 Tûbba 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94
 Tüster 102

U-Ü

- Ubâde b. Sâmit 344, 345
 Ubeyd b. Şerîyye 23, 26, 27, 28
 Ubeyd b. Umeyr 65, 100
 Ubeyd b. Uteybe el-Abdî 162
 Uhud 51, 130, 147, 210, 226, 256, 291, 343, 345, 346, 351, 352, 353, 354, 355, 360, 363
 Ukbe b. Ebî Muayt 178, 235, 245
 Ukbe b. Osman 362
 Umâre b. Velîd 186, 201, 203, 245
 Urve b. Zübeyr 26, 28, 29, 36, 46, 47, 128, 153, 172, 219, 251, 253, 255, 264, 288
 Utbe b. Ebî Vakkâs 358, 362
 Utbe b. Gazvân 209, 260
 Utbe b. Mesûd 148, 260, 263
 Utbe b. Rebîa 178, 181, 209, 240, 241, 245, 259, 266, 337, 353
 Utbe ve Şeybe 230, 272
 Uzzâ 108, 153, 172, 173, 190, 210, 215, 216, 223, 225
 Übey b. Halef 178, 361
 Ümeyme (Abdûlmuttalib'in kızı) 103
 Ümeyye b. Ebî Salt 33
 Ümeyye b. Halef 178, 230, 245, 259, 272, 338, 353
 Ümeyye b. Zeyd oğulları 349
 Ümeyyeoğulları 151, 209
 Ümmü Ebîhâ 285
 Ümmü Habîb 79, 298
 Ümmü Habîbe 290, 291, 299, 300
 Ümmü Hakîm (Abdûlmuttalib'in kızı) 103
 Ümmü Kibâl 79, 80
 Ümmü Külsûm bt. Ali 281, 282, 283, 284
 Ümmü Külsûm bt. Ebî Bekr 265
 Ümmü Külsûm (Hz. Peygamber'in kızı) 115, 279
 Ümmü Seleme 44, 209, 247, 251, 258, 259, 290, 291, 292, 293, 299, 300
 Ümmü Şerîk 298, 315, 316, 317

V

- vahiy 115, 165, 166, 169, 180
 Vahşî 352, 353, 359, 363
 vakfe 127, 131, 132, 135, 136, 146
 Vâkidî 34, 49
 Varaka 79, 150, 151, 152, 156, 159, 160, 167, 222
 Vehb b. Abdimenâf 79, 142, 260
 Vehb b. Münebbih 27, 29, 36
 Velîd b. Mugîre 139, 140, 145, 178, 181, 185, 186, 193, 201, 211, 212, 217, 230, 304, 338
 Velîd b. Velîd 304
 Venhar 303

Y

- Yahudiler 88, 89, 90, 92, 94, 117, 118, 237, 254
 Yahudilik 152, 155
 Yahyâ b. Abbâd 262, 289, 357, 362
 Yahyâ b. Ebî Üneyse 274, 313
 Yakub b. Utbe 101, 148, 187, 269
 Yâkût 34, 35, 38, 48
 Yâkût el-Hamevî 34, 35
 Ya'lâ b. Mürre 307
 Yâsir 178, 210, 223, 224, 225, 263
 yedi fakih 28
 Yemâme 232, 259
 Yemen 17, 23, 25, 28, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 98, 99, 118, 128, 218, 315
 Yezîd b. Ebî Habîb 31, 36, 62, 126, 315
 Yezîd b. Rûmân 36, 252, 255, 302, 304, 339
 Yezîd b. Ziyâd 226, 227, 240, 267, 303
 Yezîd er-Rakkâşî 129, 275
 Yuhanna İncili 33
 Yunus b. Amr 149, 161, 167, 176, 239, 242, 245, 269, 275, 281, 291, 321
 Yunus b. Bükeyr 33, 49, 50, 60, 61, 63, 69, 81, 84, 87, 88, 92, 100, 101, 102, 103, 107, 120, 137, 161, 163, 211, 221, 277, 333

Yunus b. Ebî Müslim 119

Yunus el-Eylî 255

Yusuf b. Meymûn 132, 133, 322

Yusuf b. Suheyb 174, 175

Z

Zafâr 91, 92

Zehebî 33, 34, 35, 42, 44, 48, 49

Zekeriya b. Ebî Zâide 132, 135,
141, 169, 258, 270, 287, 290,
294, 297, 298

Zekeriya b. Yahyâ el-Medenî 92

Zem'a b. Esved 200, 230, 338

Zemzem 60, 62, 63, 64, 69, 82, 84,
104

Zeyd b. Amr b. Nüfeyl 151, 152,
153, 154, 155, 177

Zeyd b. Eslem 208, 244

Zeyd b. Hârise 154, 155, 173, 174,
175, 293, 345, 346

Zeyd b. Sâbit 164, 332, 343

Zeyneb 115, 279, 281, 299

Ziyâd b. Ebî Süfyân 26, 27

Zû Emer 51, 333, 341

Zübeyr b. Abdilmuttalib 69, 144

Zübeyr b. Avvâm 28, 45, 175, 209,
219, 259, 262, 361

Züheyr b. Ebî Ümeyye 178, 199,
200

Zühre b. Kilâboğulları 209, 337

Zühreoğulları 80, 140, 177, 214,
215, 259

Zührî 11, 27, 29, 30, 31, 36, 37,
40, 46, 47, 149, 157, 166, 177,
221, 228, 247, 251, 254, 255,
258, 267, 270, 274, 303, 313,
324, 325, 327, 332, 351, 360

Zülhuleyfe 311

Zülkarneyn 238

Zü'l-mecâz panayırı 267